GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM,

Recens per GVLIELMVM PLANTIVM Cenomanum Latinitate donati, eiusdémque annotationibus illustrati.

EX PRIMA INTERPRETIS recognitione.

IN VIRTVTE, ET FORTVNA.

LVGDVNI,
Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.
1554.
Cum priuilegio Regis.

Extraict des lettres du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy, est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, *Hippocratis Aphorismi cum Gal. commentarijs, ex versione Gulielmi Plantij medici è Græco in Latinum, cum annotationibus eiusdem in aliquot Aphorismos.* Et faict defences de par ledict Seigneur à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre ne distribuer, en ses païs, terres & Seigneuries ledict liure, sans le vouloir & consentement dudict Rouille: sur les peines contenues esdictes lettres de priuilege: & ce iusques au temps & terme de six ans, à compter du iour & datte que sera parachevee la premiere Impression: comme plus-à-plein est contenu esdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Sainct Germain en Laye le xi. iour de Septembre, L'an de grace 1550.

Par le Roy, l'Euesque de Bayonne Maistre des Requestes ordinaire de l'hostel present.

Signé Guyneau.

Et seelé du grand Seau, en cire iaune, à simple queüe.

IOANNI FERNE-
lio Medico eximio Gulielmus
Plantius S.

Etsi non ignorabam fore multos qui nostrum laborē frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem miniméque nenessarium ducerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséque mihi conscius eram quàm parum pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent, qui ex vna lingua in alterā aliorum scripta transfunderēt: mea tamen semper fuit ratio, atque ita in animum induxi meum, vt post primos artium & disciplinarum inuentores Græcos, ij mihi impri-

mis laude digni viderētur, qui meliore quadam natura præditi, disciplinísq; & philosophiæ studio exculti, quæ à Græcis accepissent excolerent facerént que meliora, aut ab illis excitati noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam non parum de suis mereri crederem, qui peregrinarum linguarum cognitione instructi fideliter & purè quantúmque res ipsa pateretur latinè veterū monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominum aut tuendam aut excolendā vitam inuenirent, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut contemnerent aut riderēt, eos in illud genus quod est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium nec vlla reipublicæ

blicæ parte vtilium referendos esse putarē. Hæc tamē sola causa non fuit, quāobrem hoc maximè tēpore græca latinè reddēda susciperē, sed aliæ multæ & graues causæ ad id me impulerūt. Primùm tacita quædam indignatio & dolor quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere, quod totius artis medicæ quoddā est veluti promptuarium, ipsius præcipua cōtinēs capita. Deinde diutius ferendū non videbatur quòd quū multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diē esset habita, vtpotè deprauata & corrupta multísq; locis parùm fidelis, nullus tamē ex professo instaurandā, aut nouam condendam suscepisset, sed in suis scriptis alij

emẽdationes quasdã edidissent, alij enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partẽ consumpsissent in castiganda versione. Quos viros præstitisset, siquidẽ inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabãtur, & correctis quæ deprauata erant, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Ad has causas accedebat tertia, quòd quidã enarrator quæ interpretis sunt errata, Galeno multis locis ascribat, nõ maleuolẽtia credo aliqua adductus (est enim quantũ ex ipsius scriptis scire licet, probus vir, quíq; vbi nostram legerit interpretationẽ, palinodiam canere non recuset) sed interpretis

infidelitate deceptus. Hæc fecerũt vt ad nouam aphorismorum Hipp. interpretationem accingeremur, in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hîc pluribus prædicare. Fideliorem omninò & paulò latiniorẽ esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligenter & beneuolè legerit. Adnotationes etiã in locos obscuriores partim in margine adscripsimus addito minore asterisco, partim in libri finem reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asteriscus. Fuisset hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solẽt deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosiss. nullis peper-

cisset sumptibus, ut quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus elegantissimè conformatum opus ueniret in manus hominum. Tibi uerò docte Ferneli hanc ingenij nostri fœturam nuncupare uisum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatẽ egeas (es enim libris editis clarissimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplissimum cepisse me putem. Vale.

GALENI IN APHO=RISMOS HIPPOCRA-TIS COMMENTARIVS PRIMVS,

GVLIELMO PLAN=tio Cenomano, interprete.

I.

V*ITA breuis, ars longa, occasio uolucris, experientia periculosa, iudicium difficile. Nec uerò ſatis eſt, medicum ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum aſtantes faciant, ſintq́; externa ritè comparata.*

Quod hæc oratio ſiue vnu[illegible]aphoriſmus ſiue duo, procœmiũ ſit t[illegible]ius operis, pro confeſſo habetur apud omnes ferè

ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrat. tali procemio velit, dictu difficillimũ est. fortè id ipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius considerauerimus. Quòd itaque vitam dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artem verò ipsam hac ratione arbitror longã putare, tùm quia omnium ferè operationũ particularium occasionem habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: vt nemo eam internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus: tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa, alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud, maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quam ars versatur, fluxa est. Corpus siquidem nostrum mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tantùm, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutandæ facilitatem. hæc enim occasionis volu[illegible]mentanea continetur. Iudicium autem si quis (quæ mea est sententia) pro ratione accipiat, constat profectò

fectò ipsam esse difficillimam, quum ad hanc vsque ætatem ambigua permanserit: si verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, sic quoque constat, eam maximè esse perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum esse toto ostenditur opere. Atque ita prior procemij pars ad hunc locum terminatur. Secundam scribit, non quasi pronunciet, sed consulat hoc modo, Nec verò satis est medicum suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, nihil adhæc rebus externis officientibus. quorum verborum vis est eiusmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro scribuntur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipsum oportet omnia ritè gerere, sed & ægrum & ministros, nec esse præterea quod de rebus externis queri possis. Prior itaque pars orationis hoc vnum summatim complectitur, vita breuis, ars longa: nam quæ sequuntur reliqua artem longam esse demonstrant. post quam secunda pars quoddam veluti consilium continet, vel quoddam pactum cum iis faciendum qui librum lecturi sunt, & de eo sententiam laturi; quasi ita diceret, paciscor

vobiſcum & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe, modò nihil à medico, ægro, miniſtris, aut externis peccetur. Sed quídnam ſibi vult, dum ſtatim initio libri breuẽ eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab initio propoſueramus. Sunt qui volunt id egiſſe Hippocratem exhortandi hominũ cauſa ad artem ſeduló exercendã. Nonnulli contrà dehortandi gratia. Quidam veluti eorum animos periclitandi & internoſcẽdi cauſa qui vel gnauiter vel ſecus in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrẽ oportuit ſcribere cõmentarios: quidam addũt, aphoriſticos. Sunt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, propter quas hęc ars ſit coniectatrix. Alij quot de cauſis contingat medicos fine ſuo fruſtrari. Hi igitur mihi (vt à poſtremis incipiam) nihil omninò ad rem dicere videntur. Quæ enim eſſe poſſet doctrina, aut digna Hippocrate ſententia, ſtatim initio operis docere, vel quòd ars quędam coniectatrix ſit medicina, vel quòd eius fruſtremur fine, ſiue id noſtra accidat ignorantia, ſiue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa, Nec ſolùm medicũ oportet ſuum feciſſe officium, niſi idem ab ægrotante quoque &
mini

miniſtris fiat, vnà cōſpirantibus rebus externis, contrarium omninò demonſtrant. Hæc omnia ſcribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quæ cōtinentur hoc libro vera eſſe, quàm qui ob multas cauſas fateatur ſe propoſitum finem non attingere. neq; enim dixiſſet, Nec verò ſolùm medicum oportet, ſed poſt illa verba, Vita breuis, ars longa, occaſio volucris, experientia periculoſa, iudiciū difficile, ſtatim ſubiunxiſſet, Sed & medicus ipſe delinquit, & ægri & eorum miniſtri. Sed nec illi qui dicunt voluiſſe auocare à ſtudio medicinæ, quum diceret vitam breuē eſſe, artem longam, videntur cōſentanea propoſito dicere. Nam extremę eſſet dementiæ, conſcripta commentaria ſimul tradere poſteritati ad vitæ vtilitatem, ſimúlque initio ſtatim non à legendo ſolùm atque diſcendo quæ ſcripſeris dehortari, ſed ab arte vniuerſa cuius tute doctrinam profitearis, abalienare. Qui verò voluiſſe aiūt, homines ad artē maiore ſtudio capeſſendam excitare (neque enim aliter longam ipſam, breui tempore totam perdiſci poſſe) ij etſi veri aliquid dicunt, mihi tamen videntur proœmium nec viri ſententia dignum, nec iis quæ ſcribuntur hoc libro ſatis congruens reddere. quemadmodum & qui

qui arbitrantur hoc genus ſermonis fuiſſe ab Hippo. vſurpatum eorum tentandi gratia qui ad artem accederent. Etſi enim verum eſt quod à Platone quoque eſt traditum, hac maximè via periculum cuiuſq; animi fieri qui artem quamlibet ſit percepturus, ſi magnam & difficilem eius perceptionem oſtenderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi ſolet: cum eo quòd præſenti cõmentationi congruere non videatur. Siquidem procemium debet iis quę toto libro ſcribenda ſunt, conſentaneum eſſe. Niſi fortè velit Hippo. omnium primos eſſe legẽdos aphoriſmos, atque ideò libri principio communem fecerit de vniuerſa arte ſermonem, quo oſtẽdat non omnes pro arbitrio tam longam artem medicã poſſe diſcere, ſed illos duntaxat quibus & ad diſcendum tempus abũdè ſuppetat, & adſit ad eam rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile appareat, hanc totius artis cõmunem prę fationem eſſe, non tamen protinus ſunt reprehendendi, qui cauſam explicaſſe aiũt Hippocratem, cur commentari de re medica oporteat. Pręmiſit autem ei libro qui de Medici officina inſcribitur, omnium quæ tota arte leguntur commune procemium, quemadmodum in eiuſdem libri expoſi-

expoſitione demonſtrauimus. Quicunque igitur, vel cur genere docendi aphoriſtico vſus ſit, vel omninò de re medica ſcribendum ſibi eſſe duxerit, cauſam in procœmio attuliſſe volunt, ij profectò mihi cæteris rectius ſentire videntur. Nam & genus doctrinæ aphoriſticũ, *vt pote omnes rei proprietates paucisſimis verbis circũſcribens, vtilisſimum iis eſt qui breui lon gam artem docere volunt: & velle deniq; ſuas propterea cõmentationes literis mãdare, quia vita ſit breuis, ſi eam cum artis longitudine conferas, ea demum mihi ratio ſcribendi iuſtisſima eſſe videtur. Nemo enim noſtrum queat eandem artem inchoare ſimul & abſoluere, ſed ſatis videri debet, ſi quæ multorum annorum ſpatio maiores inuenêre, iis velut per manus acceptis poſteri addant aliquid, nóſque ita aliquando artem abſoluamus. Nam vel propter horum alterum, vel vtrunq; mihi videtur tali vſus eſſe procœmio, ac ſi ita ſcripſiſſet, Quandoquidem artis magnitudo vitam ſuperat humanam, adeò vt ab homine quantũuis diligenti ac induſtrio nequeat & inchoari & ad finem vſq; perduci, propterea operæprecium fuerit, quæ quiſque didicit, ea mandare literis, & eo ſcribendi genere poſteritati tradere quod

** Aphoriſtica doctrina veluti ſeminariũ medicinæ.*

rerum

rerum docendarum naturam omnem exa ctè & breuiter & apertè explicet. Longã porrò artem esse ostendunt verba sequentia, Occasio volucris, experientia periculosa, iudiciũ difficile. quasi ita diceret, ideo vita breuis, ars longa, quia & occasio volucris & experientia periculosa & iudicium difficile. Propterea enim etiam ars lõga, quoniam occasionem agendorum habet admodum volucrem, hoc est angustissimam & vix temporis momento durantẽ. Adhęc quum duo sint inueniendorum remediorum instrumenta, ratio & experientia, hæc periculosa est, illa difficilis, quoniam non cuiuis innotescat. Atque singula hæc quàm vera sint, facilè paucis ostendere licet. Occasió enim volucris est, propter materiæ circa quam ars versatur, fluxum & incõstantiam, puta corporis quod continenter fluit, & momento temporis mutatur. Experientia verò periculosa materiæ etiã dignitatis ratione. Neq; enim lateres. lutum, ligna, lapides, tegulę, coria artis medicæ sicuti aliarum sunt materia: in quibus multifariam citra cuiusquam offensam licet quid posis experiri, & circa eam materiam ad theorematum meditationem & cõfirmationem versari. quod in lignis fabri lignarij faciunt, in coriis coriarij.

coriarij. Ligna enim & corium si malè tractando labefactauerint, nullum inde cuiquam imminet periculum. In corpore autem humano ea tentare quæ non sunt experientia comprobata, periculo nō vacat, quum temerariæ experientiæ finis sit totius animantis internecio. Quinetiam iudicatio (quæ certè ipsa est ratio, quòd tanquam arbitra quædam de iis quæ gerenda sunt censeat & iudicet) difficilis & rara inuentu res est, miniméq; vulgaris, vera certè quidem illa ratio. quod sectarum multitudo & opinionum diuersitas in arte medicinali facilè ostendit. neque enim si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærenda occupati, in tam cōtrarias *sectas fuissent vnquam dispertiti.* Verùm Empiricis non videtur ratio dici iudiciū, sed eorum quæ per experientiam inuenta sunt auxiliorum quidam delectus & diiudicatio. Nam vt verum fateamur, hæc difficilis quoque res est & rara inuentu, quū post multa remedia adhibita ægrotanti, quoddam ex iis in causa fuisse dicitur, vt melius peiúsve habeat, vt si exempli causa is benè dormierit, deinde vnctus fuerit, postea emplastrum adhibitum, deinde clyster iniectus, vel sponte naturæ secuta fuerit alui deiectio, postquam comederit, &

tales cibos sumpserit, & post hæc omnia senserit iuuamen aut nocumentum, non facile inquam dictu est, quodnam ex iis quæ circa eum sunt gesta, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur de causis omnibus iudicium perdifficile. Iam itaq; sermonem totum in pauca contrahamus, Ars longa est, si eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretium est in posterorum gratiam libros scribere, compendiosos præsertim atque aphoristicos. Nam tale doctrinæ genus & ad ipsam primam disciplinam, & ad ea quæ didicerimus memoria retinẽda, vel si fortè exciderint, in memoriam reuocãda, longè est vtilissimum. Astipulatur his quod subiungit. postquàm enim operi ipsi atque iis quæ toto opere dicerentur præfationem prætexuisset, cõuenientem orationi clausulam addidit his verbis, Oportet autem non solùm se rebus ritè administrandis sedulum præstare, sed & ægrotum & astantes, vnà cum his consentientibus rebus externis. quasi ita diceret, Si quis scire velit quàm vera sint ea quę hoc libro scribuntur, is non solùm seipsum præstare debet diligentem rebus rectè gerendis, nihílque quod ægro posſit conducere prætermittere, sed & æger ipse párere medico debet, nec quicquam pro-

priæ

priæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſsideant oportet. adhęc probè ſint res omnes externæ comparatæ. Nam per eas plerunque vel prognoſim vel curationem vel vtranque interpellari atque impediri contingit. Externæ res ſunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ vel turba vacantes & tumultu: adhæc ea quæ nunciantur aut aguntur, iram, triſtitiam aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: ſimiliter & quæ ſomnum noctu interrumpunt, quę infinita poſſunt accidere. Si igitur, inquit, rectè atque ordine ſe habuerint hæc omnia, nihil eorũ quæ hoc libro ſcribuntur, falſum eſſe cõperietur.

II.

IN turbationibus alui & uomitionibus quæ ſponte fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà fit. Sic & uaſorum depletio, ſi qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborũ habenda eſt ratio, pro quibus talia uacuari conueniat, necne.

Non de quantitate vacuandorum Hippocrati ſermo eſt, vt nonnulli ſunt arbitrati, ſed de ſola qualitate: quod apertè indicant duo verba, qualia & qualem. Nam in iis quæ ſponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, ſi qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: in iis verò quæ medici opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debet, fiat vaſorum depletio. Alioqui poterat dicere, ſi quantum oportet purgetur: & rurſus, ſi quanta debet, vaſorum fiat vacuatio. Idem etiam oſtenditur per verbum purgari. Neque enim abs re eſt, quòd non dixerit, ſi qualia oportet vacuentur: ſed ſi qualia oportet purgentur. Eſt enim purgatio, humorum qualitate moleſtorum vacuatio. In his itaque cùm multi errant interpretes, qui neque verba neque hominis mentem aſſequuntur, tum verò maximè peccant, quum vaſorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ ſectione accipiunt. Omnem ſiquidem vacuationem Hippocrates ſolet ab euentu appellare vaſorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus vaſa depleri contingat. Eſt igitur nunc ipſi ſermo de qualitate eorum quæ vacuantur. Porrò quemadmodum paſsim adhorta-

hortatur quæ rectè à natura fiant, ea artis operibus imitàri medicum, sic nunc à spontinis vacuationibus suam exorsus est orationem: In quibus si qualia oportet purgentur (ea autem sunt quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Nam si aliorum quorundam fiat euacuatio, non eorum quæ corpora nostra malè habent, contrarium solet euenire. Neque enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem sanè modo siquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora nostra grauant, quemadmodum ipse alibi iubet, vbi humorem duntaxat noxium, non pro eo alium consulit vacuandum esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modum si excesserit, sanguinem vacuare oportet, vt & eius serum, si in corpore abundauerit. At verò ex humoribus qui redundet, ex colore licet coniectare, præter quàm quum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intrò refluxe-

Medicus imitator naturæ.

rint. Atque in iis maximè qui intrò receſſerunt, nec æquabiliter ſunt per totum corpus diffuſi, ſpectandum tempus eſt, & regio, & ætas, & morbi in quibus conueniat necne huius aut illius humoris vacuationem ſuſcipere. Quanquam enim habet humor quiſque in corpore abundans propria indicia, de quibus infrà dicturi ſumus: ad maiorem tamen rei cognitionem tum pars anni præſens, tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipſorum ætas, tum denique morbi ſpecies conſyderanda. Sint, exempli cauſa, flauæ bilis in corpore redundantis indicia, vnà cum iis videndum an tempus ſit æſtiuum, an locus calidus, an æger ætate florente. Eadem de pituita quoque ineunda eſt ratio, an hyems adſit, an regio frigida, an homo ſenex. Præter hæc omnia ipſam morbi ſpeciem conſyderare oportet, vt quòd tertiana (ſi ita ſors tulit) à flaua bile fiat modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atque eodem modo ſingula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia diſtinxerimus, cum maiore & certiore animi fiducia ad noxij humoris vacuationem

nē accedemus. Interpretes porrò illi alienissima à proposito loquuntur, qui Hippocra. de sola inedia quę in febribus imperatur verba facere arbitrantur, quum tamen febrium nominatim non meminerit, sed de omnibus generatim habeatur sermo quæ sunt præter naturam, quorum nos docet indicationes, ad quas respicientes non quantitatem sed qualitatem vacuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphorismo differit. Quo autem morbi tempore aggredienda sit vacuatio, & quo modo facienda, in aliis sequentibus aphorismis explicabitur. Quare in præsentia de iis dicere non habeo necesse. Sic enim nostra doctrina nemo euaderet prudentior, & nostræ commentationes ad immensam miniméque necessariam prolixitatem deuenirent.

III.

Athletarum plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradum perductus, lubricus est. neque enim eodem permanere aut consistere potest: quum uerò non consistat, nec iam possit in melius proficere, superest ut

recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamen usque eo uacuando pergi uelim, ut uasa in se penitus considãt, hoc enim tutũ non est: sed quatenus natura feret, eò usque progredi oportet. Sic & extremæ uacuationes periculosæ: cõtráq; repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autem & sequentibus de eorumdem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodã proposito exemplo, ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica εὐεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullum aliud studium habuere quàm vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè εὐεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodien

Cõsueuit Hipp. exẽplo proposito rem quam docere vult ostendere, quòd euidentiss. sit eiusmodi probatio.

fodienda,metendísque segetibus,& aliis ruralibus laboribus exercitati)ea ad immodicam repletionẽ non pertinet.Athletarum autem plenior ille habitus in hanc non leuem reprehẽsionem incurrit,quòd ipsi carnis molẽ corpori adiicere,& proin de humorum quoque cumulare copiam studeant.Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritionẽ, qui nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollãtur immodicum.quo fit,vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa.quum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modum repleta,periculum est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur.quod iam Athletis quibusdam vsu venit, qui ad summam corporis plenitudinem perducti,derepentè sunt mortui.Verùm quæ ad naturæ functiones vtilis est habitudo & εὐεξία,imminẽs nullum eiusmodi habet periculum,quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam quum ad extremum peruenerit.hãc enim soluere oportet haud cunctantes, sed anteuertentes solutione periculum. Quamóbrem verò ipsam soluere oporteat, ipse his verbis causam attulit,neque enim eo-

dem permanere, aut consistere potest. Quum enim semper natura coctionem alimenti, distributionem, in sanguinem mutationem, adiectionem, agglutinationem & assimilationem moliatur, quando nihil adiici potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habent iam quo distributum alimentum recipiant, tùm necessariò periculum adfertur ne aut vas aliquod rumpatur, aut suffocato calore natiuo mors sequatur repentina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus, pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet. sed cautio adhibēda ne vacuando vltra modum progrediamur. Immodica nanque vacuatio non minus quàm immoderata repletio periculosa. Quantum autē vacuare oporteat non humor abundans modò, sed & natura, id est vires indicabunt eius vnde est vacuandum. Alij enim aliis minus magísue ferunt vacuationes. Atque hæc ipsi de Athletica euexia sunt dicta: quæ ipsa per se vtilia sunt iis qui genus vitæ Athletarum sequi volunt, medicis verò sunt velut exemplum rei quam sequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacuationes quæ ad extremum sunt perductæ;

Calor multitudine subitò obruitur & strangulatur, aut paulatim contabescit & emoritur, aut aëris cōmunione priuatus suffocatur.

Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.

periculosæ: & contrà virium & corporis reparationes & recreationes si extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo sermone nihil aliud nos docere volens, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documento esse potest Athletarum euexia, quæ alioqui ipsa nihil habens quod queri possis (nam & probis abundant humoribus Gymnastæ & viriũ robore valent) hoc solum malum habet maximum, quòd ad extremam venerit repletionem. Quapropter breui eam soluere expedit. Et rursum queadmodum qui tali sunt habitudine præditi, ad extremã non sunt vacuationem perducendi, sic nec qui alia quauis vacuatione egẽt, sunt præter modum vacuandi. Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare & solerti coniectura æstimare oportet, & quoad sustinere necdum fatiscere videbũtur, omne studium & operam conferre ad exuberantis humoris vacuationem. At si deficere sentias, etiãsi restet superflui aliquid, vacuatione ea supersedere debes. Iam verò illud, contráque repletiones & refectiones corporũ si ad extremum peruenerint periculosæ, si quis ad exemplum paulò suprà de Athletis positum referat tanquam ei reddi iungíque debeat, ne imperfe

imperfecta & membro vno defecta oratio esse videatur, id de extrema repletione dici videbitur, quam iubeat vitari, nec adeò vsque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicendi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerunt, de eadẽ re bis ipsum locutũ aliter atque aliter fuisse suspicabere. vt quum diceret, sic & vacuationes quæ ad extremum peruenerunt, periculosæ, ibi solùm præcipere, fugiẽdas esse immodicas euacuationes, quoniam admodum sint periculosæ: Quum verò vt consequens adderet, Et rursus corporum refectiones si extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones sequentes haudquaquam securæ existant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam non posit alimentum probè coquere, distribuere & assimilare. Verùm si quis ita accipiat, altera doctrinæ pars de extrema scilicet repletione omninò prætermittenda erit, & exemplum de gymnastica habitudine frustra fuerit allatum. Quim vel particula, rursum seu contrà orationi addita sententiam nostram indicare videtur, quum diceret, Et rursus seu Contráq; refectiones corporum si in extremo sint,
peri

ulosæ. Quasi enim de re alia loque-
, sic orationem extulit, Contráque.

IIII.

*Ictus tenuis & exquisitus in mor-
bis quidem longis semper, in acutis
ubi non conuenit, parum tutus.* Rur
*; uictus qui ad extremam peruene-
nuitatē, molestus Siquidem quæ ad
iam plenitudinem perductæ sunt re
ones, molestæ.*

uum superiore Aphorismo genera-
e omni immodica repletione & va-
one sit locutus, in hoc de ægrotan-
victu disserit, iubens in morbis qui-
ongis semper victum vitandum esse
m, in acutis verò non semper. Ex iis
dem complures tenui, quosdam etiã
mè tenui victu indigere videmus. fue
tem summè tenuis victus, quum sola
dia aut melicrato ægrotantes tole-
d crisim vsque: tenuis verò, quum
s aut parum nutrientibus cibariis se
itant, qualis est prissanæ succus. Vi-
porrò tenuitatis finis esse debet vi-
imminutio. harum siquidem tuenda
gratia alimus ægrotantes. In sanis
itaque

itaque corporibus ſeruandum ſemper eſt naturæ robur, aut augẽdum alimentis, nõ frangẽdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conſeruat moderatus, quem ſymmetrum Græci vocant. imminuit tenuis. Hunc igitur ſecunda valetudine ſemper fugere oportet. At reliquorum alterutro, ſiue is ſit plenior, ſiue reficiẽdis tuendiſque viribus proportione reſpondeat, vti conueniet, prout præſens ſtatus poſtulare videbitur. In ægrotantibus autem rarò fit, vt vires quàm inuenerimus maiores reddamus: ſed ferè ſemper operam damus, vt in longis quidem morbis eaſdem retineamus ac tueamur. In acutis verò modicè imminutas conſeruemus. nam ſi in iis ſemper vel quales accepimus ſeruare, vel etiã augere ſtuduerimus, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm qui nam ſint acuti morbi, qui victum requirant ſummè tenuiſsimũ, & qui tenuiſſimum quidem ſed non ſummè, & qui tenuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptiſſana inſcribitur, pluribus docuit Hipp. & ipſi noſtris in eundẽ librum commentariis vt tota ea res & planior & abſolutior eſſet perfecimus. nunc itaque ſatis ſit monuiſſe in morbis omnibus qui-

bus

intra primam tetrada plenus morbi
etus & iudicatio sit futura,modò na-
robusta sit,in perpetua inedia ægro-
esse continendum:qui victus est lon-
enuissimus.In quibus autem crisis pri
hebdomada non sit superatura,vali
istente natura,solo vtendum esse me
to,quæ viuendi ratio fuerit tenuissi-
on tamen summè. Si verò non satis
us viribus,ptissanæ succo vtemur:&
quoque victus ratio tenuis meritò ap
tur.quemadmodum & quæ ordeacea
na constat,nō iam propriè tenuis,ni-
ninò pauca sumatur dici potest,non
n propterea iam plena fuerit, qualis
ouis & alica & piscibus & id genus
cibariis perficitur. Quod igitur in
ione morborum acutorum addidit,
on cōueniat,id propter morbos per-
s factum est.ipse enim de iis dicet,
orbus est peracutus,protinus sæuis-
ffligunt dolores,& victu summè te-
mo est vtendum.

V.

tenui uictu peccant ægroti, quo fit *
magis lædantur. Siquidem quoduis
tum grauius hìc quàm in paulò ple
uictu solet esse. Eadem de causa
sanis

sanis etiam ualde tenuis, statáque & exquisita uictus ratio parum tuta, quia errata grauius ferunt. Quare tenuis exactúsque uictus paulò pleniore existit maxima ex parte periculosior.

Huius Aphorismi initium etiam aliter scriptum inuenitur, hoc ferè modo, In tenui victu duo plerunque ab ægrotis peccantur, vnde fit vt magis lædantur. atque plerisque hoc initium altero magis placet, per id sibi voluisse Hippocratem arbitrātibus, quia in tenui victu bifariam peccetur ab ægrotis, propterea eos magis offendi. nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, clàm ipsis cogi eos cibum capessere, indéque accidere vt maius capiant detrimentum, quàm si tali victu vsi non fuissent. Deinde etiam quòd debilitatis iam & laborantibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiant, sic quoque ab ipsis peccari grauiter. Mihi tamē melior videtur superior lectio, vtpote quæ & hanc complectatur, & generaliorem efficiat orationem, de omni scilicet errato intelligendam, siue id volentibus ægrotis, siue nolentibus accidat, vt talis sit orationis sententia,

Quod

odcunque peccatum fuerit eorum qui
enui victu vtuntur, id tum propter vi-
per talem diætam debilitatas, tum
pter insolentem in eam mutationem,
uius esse solere: suffragantur huic le-
oni ea quæ de sanis sunt dicta, in qui-
s tenuē diætam parum tutam esse con-
mat, quia errata grauius ferant, non
uòd propter eiusdem tenuitatem delin-
uere cogantur. Quæ sequuntur in apho
ismo sunt manifesta.

VI.

AD extremos morbos extrema exquisitè cōparata remedia, optima.

Morbos extremos appellauit maximos, vltra quos alij non sint. itaque in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimam, & victum nimirum tenuissimum. Eiusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentē subdit aphorismum.

VII.

QVum itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo uictu est utendum: Quum uerò non est, sed pleniorem ui-

ctum licet exhibere, tantum de extrema uictus tenuis ratione remittendum, quãto extremis morbus fuerit remißior.

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in præsentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata: morbus siquidem peracutus primis statim diebus motiones concitatas, quas paroxysmos Græci appellant, & omnia absolutè symptomata habet maxima. In eos siquidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquam non est quàm morbi maximum symptoma. atqui peracutus morbus is fuerit, qui statim adultus viget. per statim autem intelligendum, circiter primos quatuor dies, aut paulò post. Hoc igitur nomine conuenit summè tenuem victum præscribere, siquidem morbis vigentibus ægroti tenuißimè sunt habendi, vt ipse libro de ratione victus in morbis acutis, & hoc ipso aphorismo docuit: at morbi peracuti vigor primis statim diebus cõsistere solet. Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuissimus imperetur victus, alibi nos multis demonstrauimus. In præsentia satis sit monuisse

ſſe hoc tantum, Si propter inflamma-
nes, aut febres quæ ſemper comitan-
morbos acutos, cibi vereatur aliquis
ebere pluſculum, in vigore certè mor-
hoc facere multò magis verebitur.
um enim maximæ ſunt inflammatio-
es, quas ipſe in libro de ratione victus
morbis acutis phlegmaſias appellabat,
ue eo nomine propriè appellatas phle-
monas intelligi velis, ſiue vnà febres
uoque complectaris ſecundum veterem
ominis acceptionem. Adhæc præſtat na-
uram ſinere coctioni morbi vacare per
eius vigorem, quàm indè eam ad cibum
modò ſumptum mitigandum conficien-
dúmque abſtrahere. His igitur de cauſis,
morborum certè durante vigore, tenuiſ-
ſimè ægrotum alere oportet. Hoc poſito,
hinc iam in aliis morbis qui poſterius ſuæ
naturæ perfectionem & vigorem ſunt aſ-
ſecuturi, longè tenuiſsimũ ſtatim ab ini-
tio victum imperare non licet: ſic enim
prius homo morietur, quàm ad vigorem
morbus perueniat. At in quibus primo
quoque tempore, id eſt primis quatuor
diebus vigor eſt futurus, in iis ſummè te-
nuiſsimo victu vti poſsis, modò vires vel
meram inediam, vel ſolius melicrati ſor-
bitionem, vel ptiſſanæ cremoris omnino

exiguũ ferre poſsint. Eiuſmodi ſiquidem eſt victus ratio tenuiſsima: quæ verò hac minus eſt tenuis, quam pleniorem ipſe appellauit, eorum morborum qui poſterius ſunt, ad ſummum ſui incrementum peruenturi eſt propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum eſſe dicit, quãto ab extremis id eſt à vigore morbus abfuerit longius. qui vigor propè ſi adſit, paulò plenius, quàm ſi iam adeſſet, alere oportebit: ſi verò longius abſit, plenius tanto alendũ erit. Denique quãto tardius citiúſve ídque paulò multóve fore vigorem ſperabimus, tanto plus minúſve victus formam immutabimus.

VIII.

QVum morbi uis eſt maxima, tum uel tenuiſsimo uictu eſt utendum.

Et hic aphoriſ. pars Hip. eſt artis diætetica, ſic Græcis dictæ quòd debitum ægrotis victum præſcribat. qui quidem à quibuſdam per ſe ſcribitur, vt habet paulò ſuprà poſita dictio: ab aliis ſuperiori annectitur aphoriſmo, quo loco ab ipſis ſcriptus inuenitur. nos autẽ vtrobi ſcriptus inueniatur vnam eandémque præſcribendi victus rationem docet, bono præcipiente
ὁ παλαιὸς Sene per morbi vigorẽ tenuiſsimo vtendum

n esse victu, idque nimirum tum pro- r symptomatum magnitudinem, tum rbi concoctionem. neque enim ad alte n nouam coctionē abstrahere oportet, hementer in humorū morbidorum co- one per id tēporis occupatam, & quam- mum nisi impediatur, superaturam. Sic im demonstrauimus in cōmentariis de risibus: quo opere nobis tota de iis mor- s consumpta est oratio, in quibus diæta mninò & curatione nitimur & confidi- nus, quales sunt in quibus vigorem re- nissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiendi par- e vtimur, scilicet id quod futurum est prædicentes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hęc tibi erit ad vi- ctus formam constituendam ex tempori- bus morbi sumpta indicatio: altera ab æ- grotantis viribus sumetur, de qua sequen ti agit aphorismo.

& ætatis & eruditionis prærogatiua Hippocrates intelligitur.

I X.

SEd & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum præscripto uictu perstet ad morbi usq; uigorē, ánue prius deficiat, impárque cum tali uictu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittendum esse iussisset, quanto tempore morbus vigore ipso esset remissior, nunc alteram hoc loco addit indicationem, vt certius nos & perfectius quantum de extrema victus tenuitate recedendum sit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus sumitur, quarum gratia alere licet: neque enim morbi ipsius causa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt spes sit toto eo tempore quod ad vigorem intercedit posse sustinere cum tali victus forma, tùm exactè quantum concedendum sit tenebimus. Si verò imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad superiorem victum, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas suadere videbitur. Ea siquidem de causa interdum in ipso etiam morbi vigore alere cogimur, quum scilicet tale symptoma superuenerit, quod vires resoluat. Atque hæc oratio pars eius est vniuersæ quę de victus ratione præcipit. Quòd si quis ex omnibus, præsenti scilicet aphor. & eo qui præcessit & qui sequitur vnum faciat, is non malè agat. Ego verò quà potui facilitate diuisos particulatim explicare malui.

X.

X.

Vibus itaque uigor ſtatim futurus eſt, tenuiter ſtatim habere opor= t: quibus autem poſterius, & in ipſo igoris tempore, & paulò ſub ipſum ci= us adimendus: Antea uerò plenius alen lum, ut ægrotus perferre queat.

Eandem quoque ſententiam habet hęc oratio, ſed generalius elata eſt quàm ſupe rior. Suprà enim in morbis peracutis di- cebat protinus tenuiſsimo victu eſſe vten dum. In hac verò de omnibus abſolutè pronunciat morbis quorum ſtatim futu- rus eſt vigor. id eſt non ita multo poſt pri mum inſultum morbi, alendum eſſe te- nuiter. Quæ ſequuntur ſunt manifeſta eandem indicantia ſententiam.

XI.

IN ipſis tamē exacerbationibus cibum adimere oportet, nā præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipſis acceßionibus abſtinendum.

Vniuerſam præſcribēdi victus formam & rationem in vno quoque morbo ex dua bus indicationibus ineundam eſſe præce- pit, morbi ſcilicet totius futuro vigore, &

ægrotantis viribus. Nunc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, concitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habẽdos esse iubens. Sed euidentius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quum iam adsunt paroxysmi, aut iamiam sunt adfuturi, cibum præbeamus: sed quã inclinãtur ac desinũt.

XII.

Morbi uerò ipsi, & anni tempora, & periodorum inter se proportionis obseruatio, siue eæ quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. Sed & ex ijs quæ postea apparent, indicia sumuntur, uelut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denunciat, si uerò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam urinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nunc dicat,

manif

manifeſtum euadet.erant autē eiuſmodi. Vniuerſæ diætæ inſtituendæ formam ad duos referebat ſcopos, ægrotis videlicet virtutē & morbi ſtatum ſeu vigorē. Nam an morbus ſit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tēpore vigorē aſſequi debeat, ſi quis conſyderet, is propriè conditionē morbi & ſtatum ſpectare dicetur. Singillatim verò & particulatim præbendi cibi occaſionē ex ſingulis captabat acceſsionibus. Quū igitur ad rectè & perfectè victum inſtituendū & ordinandū tria ſint quæ ſpectari debent, vires primùm ægrotantis, deinde morbi ſtatus, poſtremò ſingulæ acceſsiones, ex iis primo ſtatim ad ægrotū aditu medicus vires de pulſu & aliis ſignis quę ipſe in prognoſticis explicauit, deprehendere poteſt. Vnde nullus viriū magnitudinē negauit teneri poſſe: ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire, at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſſiones medicis compluribus viſum eſt dignoſci non poſſe, non tamen Hippocrati. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpè, propéque dixerim ſciētiâ certa, ſæpè etiam coniecturis, ſed non citra artem factis à veri-

morbi κατάστασις.

tate non longè abfuimus,fed propè atque etiã proximè accefsimus,futurũ vigorem, & quales accefsionum futuræ effent inter fe vicifsitudines prouidentes. Verùm hæc latius tum in prognoftico,tum libris Epidemiων docuit. & nos Senis verba in primum librum de crifibus tranfcripta iuxta eius fententiã explanauimus.& quo maximè modo futurus vigor prouideri queat, oftendimus, nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, fummatim comprehenfum eft ab Hip. id quod & ipfi fumus quàm fieri poterit breuifsimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia difcendi incefsit cupiditas, is fe ad ea quæ de crifibus fcripfimus conferat.

Morbi ipſi. Morbi igitur ipfi tùm quam inter fe proportionem feruaturæ fint accefsiones, tũ fuam ipforum conditionem & fpeciem indicabunt. exempli gratia inter febres quæ intermittunt tertianam celerem obtinere iudicationem, longam verò effe quotidianam, eáque longiorem quartanam. Inter continuas autem, ardentes (quas καυσώδεις appellant Græci) acutas effe, fumantes verò cum incenfi humoris copia, quas iidem

Τυφὼν ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιά-. τυφώδεις dicunt his diuturniores effe, & inter has medias effe femitertianas. quas omnes febres quo modo quis vel primo fta-

tim

n insulta noscitare possit, ipsi secundo σιων συ-
crisibus copiosissimè disseruimus. Qua στροφὴ,
minimè necessarium esse duximus, quę περὶ ἐκ-
aliis locis ;priùs rectè nobis sunt dicta πυρωθῆ-
uc transferre, ne sæpius eadem inculcan- ναι.
i studio diuersis locis videamur dicere
oluisse, sed solùm in memoriam redige-
e oportet, si initio tertiana simul vt inua
it agnosci queat, ex ea ipsa licere sume-
re, tum citam eius fore crisim, tum etiam
accessiões tertio quoq; die redituras: atq;
hoc ipsum est quod ab Hip. dicitur, acces-
siones, & statũ morborũ indicabũt morbi
ipsi. nam & nos sæpè quartanarũ initia pri
mo statim die quũ cognouissemus, nihil
iam accessionis alteratione morati, pro-
tinus ab initio victus modũ constituimus
qui morbo deberetur plurimo pòst tẽpo-
re ad vigorem suíque summum incremen
tum peruenturo. Sic in quotidiana & ter-
tiana fecimus, pro cuiusq; proprio & sta-
tuto vigoris tempore conuenientem vi-
ctus formam imperantes. Et vt in febri-
bus, sic in aliis quoq; morbis se res habet.
Pleuritis enim & peripneumonia & phre
nitis acuti sunt morbi: synanche, quam
anginam vocant, & cynanche & chole-
ra & tetanus, peracuti. Hydrops verò
& melancholia & empyema & tabes,
phtho

phthoë Græcis dicta, affectiones sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenitidi tertio ferè quoq; die fiunt paroxyſmi. iis verò qui vētre malè affecto & hepate morbi committuntur, item emphyemati & tabi quotidie magíſque ſub noctem. Spleni cis verò & omnino melancholicis quarto quoque die. Quod deinde additum eſt, & anni tēpora, ad ea quæ ſunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxyſmos anni tēpora vnà cum morbo poſſunt indicare. neq; enim ſolùm ſcire quartanam eo die inuaſiſſe, ſatis fuerit ad victus formam rationémque ab initio aduerſus morbum diuturnum prouidendam ac conſtituendam, ſed hyeméne etiā an vere, æſtate an autumno febris inceperit ſimul conſyderare oportet. Aeſtiuæ ſiquidem quartanæ magnam partē breues, autūnales lōgę, pręſertim ſi ad hyemē pertineant, ſolēt eſſe, vt ipſemet poſtea nobis eſt traditurus. Quinetiā tertiana licet ipſa ſit alioqui celeris iudicationis, æſtate tamen celerius multo quàm hyeme iudicari ſolet. Singulíſque adeò aliis morbis celeritatem æſtas, tarditatem hyems addere ſolet. Paroxyſmi etiam in totum ferè dixerim tertio per æſtatem quoque die, quarto per autumnum, per hyemē ſingulis

Anni tē pora.

lis diebus aut noctibus fieri consueuêre. Porrò autem vt in partibus anni, sic in tēperamentis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sępe disseruisset, hic quicquã dicere noluit, nostræ permittens prudentiæ ex vno recordari reliqua. nam quæ tempestas æstiua, eadem quoque corporis ægrotantis temperatio si ea natura calidior extiterit & siccior, eadem ætas si integra & adulta fuerit, eadem deniq; locus indicabit si calidus sit & siccus. Institutum etiam vitæ & cõsuetudo & aëris nos circunstantis pręsens status eadem si similiter habeant indicabunt. de quibus ipse postea. Similiter quæcunque de tempestate autumnali indicia ad morbi statũ prouidendum & accessionum iterationē sumebantur, eadem etiam ab ægrotantis ætate, natura seu temperatione, vitæ genere, consuetudine, & regione vbi ægrotat & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur constat nos, & morbi statum conditionémve, & accessiones cognoscere posse. vt per statũ, vtrũ peracutus morbus sit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidentiam est necessaria), per accessiones, an tertio quartóve quoq; die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeant, intelligamus. Deinceps autem

quid ἀκμῆς στάσις νόσου.

autē expendamus id quod ad finem aphorismi est additum, an nostram sententiam cōprobare videatur. Nam quum ait Hip. & commutationes periodorum inter se siue quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, constat eum per periodorū commutationes, paroxysmorum qui in ipsis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augescentis morbi & certum statúmque futuri vigoris diem ostendunt. Et quo rem facilius assequaris, secundæ accessionis supra præcedentem incrementum, in tribus hisce spectatur, hora qua incœpit, longitudine accessionis, & magnitudine. nec quicquam refert si pro magnitudine accessionis vehementiam dixeris. ambo siquidem apud medicos recepta sunt nomina, & pro eadem re ab ipsis sæpè vsurpata, vt quum maiorem interdum febrem quàm antea, interdum vehementiorem fuisse dicunt. Vsu porrò venit vt vehementior hæc febris totidem horis atque antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotantem: quæ longitudo paroxysmi erit non magnitudo seu vehementia. Hoc autem loco per paroxysmum, totius circuitus deteriorem partem intelligere parest, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi sólet, quēadmo-

ſmodum reliquam inde inclinationem,
riodi meliorem partem dicere conue-
t.Quum itaque paroxyſmus,ſiue tertio
iartóve quoque die, ſiue quotidie fiat,.
oportionem anticipauerit, eáque anti-
pata,& in longius tempus productus &
hementior factus fuerit,tum manifeſtũ
it morbi incremẽtum, qui quantum in-
ctus ſit,ſingula hæc quæ retulimus indi
bunt.Paroxyſmus enim qui maiore tẽ-
re anteuerterit & plus durauerit, & ve-
mentius afflixerit, haud pœnitendum
dicabit morbi incrementum, celerém-
ie eius motionem eſſe,& in proximo vi
rem oſtendet. Neque enim magnas
ditiones paroxyſmi ſortientur, & non
it vigor proximus.Contrà paroxyſmus
i horum ſigillatim paruas ſibi fecerit
ceſsiones,quod ad eam rem attinet,lon
is vigorem abfore indicabit. Hoc igi-
r ex periodorum incremẽto diſcemus,
mpe coniecturam facere quanto pòſt
npore morbi ſit futurus vigor, ſimúlq;
rtam & præſtitutã inuaſionis paroxyſ-
horam tenebimus. quorum prius ad
nſtituendam vniuerſæ victus rationis
eam & formam quandam, poſterius ad
gula cibo dando accommoda tempora
gnoſcenda,eſt vtile,quorum indicatio-
nes

nes docere ab initio eius erat propositum. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum neminem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequuntur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & speciei coniecturam ducendã esse ait. quæ quidem siue symptomata, siue signa appelles intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica id est affectionum indicantia, alia morbos comitentur, alia sint decretoria, alia coctionis cruditatísve indicatiua, quædam item salutaria, contrà exitialia nonnulla. Ac pathognomonica quidem vnà cum morbo inuadunt, Comitantia verò interdum simul cum morbo vnà adoriuntur, interdum superueniunt, nonnunquam omninò etiam absunt. neque enim à morbo sunt inseparabilia, neque eius essentiam constituunt, sed proprias differentias efficiunt. Crisima verò Hippo. dicta id est decretoria symptomata, omninò primo statim morbi initio inuadere non solent, sed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò post) accidere possunt. Quanquam ne in iis quidem sæpè, sed in morborum potius augmento & vigore

Periodus quid.

Quæ superueniunt.

re apparere cõsueuerunt. Coctionis pa-
er signa nunquam morbi primo initio
nspiciuntur, sed principium illud quod
uti pars est totius morbi, terminant.
uditatis autem signa & primo morbi
tio apparent, & interdum postea, sicut
exitialia spectantur. nam & horum or-
morbi principium subsequitur. Mor-
autem appellandum principium (vt in
mmentariis de crisibus demonstraui-
us) tum inuasionem primam illam lati-
dine vacantem, tum illud quod tanquã
ius morbi pars est, quum scilicet in
ncipium, augmentum, statum & decli-
tionem fit diuisio, tum illud quod in
tium vsque diem extenditur. In eodem
oque opere, symptomatum quæ recen-
mus omnium facultates docuimus, in-
pretatione ad id necessariorum Hippo
tis verborum adiecta. de ipsis tamen in
esentia quantum compendio licet dice
s. Totam verò si quis de his Hippo. ar-
n perdiscere velit, is ad eam se conferat
mmentationem. Consulit igitur ex iis
æ in morbis apparent Græcis ἐπιφαινό-
α dicta, coniecturam de toto morbi sta-
faciendam esse. deinde ex ipsis quoddã
mediuum proferens, exempli gratia in-
it, in pleuriticis sputum si statim appa-

Morbi principiũ qdã est planè indiuiduũ, quod dam tanquã totius morbi ps, & quoddã in tertiũ vsque diem pertinet.

reat morbi initio, eum breuiat, si verò posteriùs cõspiciatur, eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiωn huc transcribam quæ eo loco de Anaxione pleuritico prodidit Hippo. quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione il-
„ lustraui. Sic habet Hippocrat. dictio, Ab-
„ deris (quæ Thraciæ est ciuitas) Anaxio-
„ nem qui ad Pylas Thracias decumbebat
„ febris corripuit acuta, lateris dextri do-
„ lor continuus, tussis sicca, nihil per pri-
„ mos dies spuebat, sitibundus, peruigil, co-
„ loratior vrina, multa, tenuis. Sexto delira-
„ bat, nec quicquam ad fomenta leuabatur.
„ Septimo grauius habuit. tum enim & fe-
„ bris inualescebat, nec dolores remitte-
„ bantur, & tusses infestabant, atque ægrè
„ spirabat. Octauo in cubito venam secui.
„ sanguis copiosus qualem oportebat ma-
„ nauit. labores remissiores, siccæ tamen
„ tusses perseuerabant. Vndecimo febris re
„ missa est, parum circa caput sudauit. tus-
„ ses & quæ ex pulmone educebantur hu-
„ midiora. Decimoseptimo cœpit pauca
„ quædam concocta excreare. Vicesimo su-
„ dauit, febréque leuatus est. Post crisim le-
„ uius habuit, sitibundus tamen erat, & quę
„ ex pulmone expurgabantur, minimè bo-
na. Vi

1. Vicesimoseptimo reuertit febris, tus- "
it, cocta multa expuit. In vrinis hyposta- "
s multa alba, omninóque siti leuatus est "
: spirandi difficultate. Tricesimoquarto "
oto corpore sudor manauit, atque in to- "
um modo decretorio febre est leuatus. "
Quum itaque ab initio pleuriticus esset
hic Anaxion, nihil initio spuebat, sed octa
uo etiam die tussis ipsi sicca perseuerabat,
vt ait Hippo. Quo factum est, vt bona ra-
tione totius morbi solutio in 34. diem sit
reiecta; licet pleuritis plurimùm habeat
quartumdecimum criseos terminum: aut
si non hunc, at certè omninò vicesimum.
Quòd si ante tertium spuere contigisset,
circa septimum aut nonum, aut tardissi-
mùm vndecimũ soluta fuisset. Ac si ipso
tertio die cœpisset spuere, non vltra fuis-
set decimumquartũ diem progressa. Vsu
enim in omnibus venit inflammationib9,
duntaxat quæ denso operimento non te-
guntur, quales in externa cute existunt,
quosdã exudari ichores, id est saniem ini-
tio tenuem, postea si coquatur & proficiat
in melius, crassiorem. quã ipsam crassiorẽ
factam, magis minúsq; concoqui accidit.
hoc ipsum in omnibus oris & oculorum
inflammationibus cernere est, nec hisce
minus in alia etiam quauis parte, quando,

ſimul cum totius cutis diuiſione, pars quępiam interior inflammatione laborat. talis enim ab eiuſmodi vlceribus profluit ſanies, qualem modò commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit vt nihil foras efluat, tum & coctu difficilem & diuturnam eam inflammationem fore eſt neceſſe. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quando & ipſa de genere eſt inflammationum) coctionis ſignis animum diligenter aduertere oportet. Crudiſsima ſiquidem eſt in qua nihil omnino ſpuitur. ſecundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues: tertium in qua craſſiores, quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui ſi circa tertium aut quartũ diem exiſtant, vt ſeptimum morbus ſuperet fieri non poteſt. Sic in ſingulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis cõſequatur menſura eſt neceſſe. Quemadmodum igitur ſputum perfectæ coctionis eſt ſignum, quum album læue & æquale, nec ſupra modum humida aut craſſa eius cohærentia fuerit: ſic ſummam cruditatẽ ſignificat, quum omninò non ſpuitur. Quod ſi ſpuatur, ſed tenue adhuc ſit, debilis & obſcuræ coctionis eſt ſignum. Si ſincerum miniméque permixtum fuerit, vel

flauum,

flauum, vel rufum, improbandum. si liuidum aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimum. Quum itaque nobis distincta sint tũ coctionis, tum cruditatis signa, tum etiam exitialia: ex iis tenendum memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostẽdant, quemadmodum exitialium signorũ genus, ęgrotantis mortem breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurum morbum protendere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidẽ in ipsis est, indicare. diligentius tamen si antè vires ægrotantis expenderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoque ipsi est signorum genus, quæ crisima id est decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, rigor, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepentè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est cordis vellicatio, hypochondrij indolens cõtentio, vigilia vehemẽs & deliratio, nox pręter rationem molesta, paroxysmus anticipãs, lachrymæ etiã inuolũtariæ nullo oculorũ affectu nec vlla re tristi percepta, rubor itẽ faciei, & labri inferioris motitatio, & quędã velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante ocu-

los obuerſantia, aut ſplendores quidam oculos perſtringentes quos Græci μαρμαρυγὰς appellant, genæ item aut nares repentino rubore ſuffuſe, tumores ad aures, παρωτίδας Græci dicunt. denique abſceſſus cuiuſpiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuerſa & præterea eiuſmodi alia multa, quæ ſecundum propriam eorum naturam ſymptomata dicũtur, quia tamen mutationem ſubitam ſignificant, ſigna decretoria ſolent appellari, duplicem tibi adferent prouidendi rationem, tum ſalutis propinquæ, ſiquidem ea poſt morbi coctionem accidant, tum criſeωs improbæ, id eſt quę perniciẽ ægrotanti aut temporis longitudinem ſit allatura, ſiquidem ea morbi cruditatem fuerint ſubſequuta. Aliam porrò eſſe horum drecretoriorum ſignorũ naturam, aliam coctionis ſignorum, ex iis maximè diſcas quæ primo Epidemion ait Hipp. Morborum inquit maturitas ſeu concoctio criſis accelerationem & ſalutis certitudinem ſignificat. Cruda verò quæ ſunt & incocta, & quæ in malos abſceſſus vertuntur, vel criſeωs fruſtrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorũdem fallacem reflexum & tergiuerſationem fraudulentam denunciant. Atque generaliter hic

Τῆς ἀκρισίας nomine nihil refert, ſiue criſis priuationem, ſiue prauitatẽ cum Gal. intelligas.

hic morbi coctionē laudauit: In prognostico verò particulatim, ipsius etiam signis traditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cuius hypostasis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perstiterit, donec morbus crisi soluatur. talis enim tum certam indubitatámque salutem, tùm celerem morbi solutionem significat. Sic vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere cōtentorum coctionem indicat. Rursum quum sic ait, Alui excremētum optimum, si molle sibíque constans & figuratū, qua per secundam valetudinem hora consueuerat est redditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium respirationi seruientium coctionem simul nos doceret & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis costarúmque doloribus celeriter & facilè sputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè commixtum esse oportet. Coctionis itaque signa, quouis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima verò non item. Inquit enim, Crisima signa, si non decernāt partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandem quoque ipse sententiā præ se fert, quum ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere non solent. Quocunque igitur tempore se prodi

derint coctionis signa, bona sunt. totum siquidem ipsorum genus semper bonum. Nec verò ista pugnãt cum eo quod dixit, in pleuritidine sputum si statim appareat & cætera. nam crisima signa interdum mala sunt, coctionis autem nullum vnquam malum, sed bona sunt semper omnia, tantóque celerius pristinæ sanitati restituendum hominem pollicentur, quanto celerius apparuerint. Atque hactenus ista velut compẽdio & breuiter nobis dicta, pro præsentis aphorismi explicatione satis fuerint. nam de iis totam Senis mentem pluribus aperuimus in commẽtatione de Crisibus. Verùm vt modò dicta signorum diuisio sit absolutior, quid pathognomonica & comitantia signa à superioribus differant libet commemorare, prolato exẽpli gratia morbo cuius nominatim meminit Hipp. ipse. Igitur in pleuritide acuta febris vnà cum spirandi difficultate tussíque & lateris dolore punctorio signa sunt pathognomonica. Dolorem verò, vel ad hypochondrium vel clauiculam pertinere, itémque facilius in latus affectũ, quàm in sanum ferre decubitum signa sunt morbum comitantia. Verùm de signis comitantibus duos libros scriptos reliquit Praxagoras Nicandri filius & tertium de iis

quæ

quæ ſuperueniunt,ob id ἐπιφαινόμενα Græcè dicta,quaſi τῶν ἐπιφαινομένων librum inſcripſiſſet.quę quidem Hipp.ipſe morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos,quum apparuerint indicare dicit. Nec verò ſputi ſolùm,ſed & vrinæ & alui excrementorum & ſudorum fecit mentionem,nimirum qui exemplis eiuſmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognoſtico ſcripta reliquit,quæ huc trãſcribere foret ſuperuacaneum.Abundè ſiquidẽ de iis quum in lib.de criſibus, tum multo etiã accuratius noſtris in prognoſticum editis commentariis diximus ,in quibus de iis Senis ſententiam interpretati ſumus.

XIII.

IEiunium ſenes non decrepiti ferunt facillimè, ſecundum hos qui conſtantem ætatem agunt minus adoleſcentes,minimè omnium pueri,atque inter eos maximè qui acriore ſunt & uiuidiore ingenio præditi.

Aetatum quoque diſcrimen aliquid ad inſtituendam in morbis victus rationem conferre planum eſt.Senes ſiquidem facilè inediam ferũt,contrà pueri,difficulter.

Iuuentus quia biliosa est, inedia maximè offenditur, sed non admodum appetentia cibi lacessitur.

Spectatur eiuſmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihilque indè noxæ capiendo. ex contrariis æſtimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter ſenes & pueros ætate qui ſunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius faciliúſve longam cibi abſtinentiam ferunt, eáque magis aut minus offenduntur. Huius porrò aphoriſmi cauſam docet eo aphoriſmo qui proximè ſequitur, cuius eſt initium, Augeſcentia corpora inſiti caloris habent plurimum. Quare hunc ſi placet ſuperiori copulare & cum particula cauſæ redditiua efferre, vna eadémque fiet & manifesta hoc modo habens oratio, Ieiunium ſenes ferunt facillimè, deinde qui plena ſunt & confirmata ætate, minus adoleſcentes, omnium minimè pueri. Nam qui creſcũt plurimum habent caloris natiui. Confirmatam verò ſeu conſtantem ætatem appellat eam, quæ inter perfectã adultámq; ætatem, & ſenectutẽ eſt media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adſit ſenectutis ſignum manifeſtum. Sic Thucydides appellauit eos qui conſtantẽ ætatem agerent, inter quam & adoleſcentium ætatem, *alia quædam intercedit, quæ

**Hæc Græcè νεότης, Latinè iuuentus vi detur dici poſſe.*

quæ vt ordine, ſic facilitate quoque aut difficultate ferendæ inediæ eſt media. neque enim per eam ætatem tam facilè inediam ferre poſſumus, atque ſolent ij qui iam confirmata aut ſenili ſunt ætate: nec rurſum tam ægrè, ac faciunt adoleſcentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp. quia ex iis poſſet quæ dixit intelligi. Nam quum diceret, atq; inter eos maximè q acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi, naturarum diſcrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copioſum habẽt naturalem calorem, ij ad capiendũ cibum promptiores & auidiores aliis exiſtere, meliúſque conficere & percoquere, & niſi ſumpſerint maius detrimentum capere ſolent. Atque hæc eſt Hippocratis dictionis ſententia, quæ paruã quandam adhuc, quo ſit perfectior, deſyderat acceſsionem. De iis enim qui in prima aut media ſunt ſenectute, rectè dictũ eſt longã facillimè ferre inediam, non etiam de iis qui vltima ſunt ſenectute rectè pronunciari poteſt, quando ne breuem quidem illi inediam ferre poſſunt. Aut igitur ad aphoriſmum addendum eſt exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, facillimè ſenes ieiunium ferunt, præter eos qui extrema ſunt ſenectute, quos ἐσχατογήρως Græci dicunt: poſt

post hos qui constantem ætatem agunt. aut vocabulum ieiunium conuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiã, & sic dicendum, Paucitatem cibi senes ferũt facillimè, secundo loco qui constantem ætatem agunt. Nam vt longam inediam non ferant qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi comperientur indigere. ipsis siquidem simile quiddam accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiam assidua affusione indigeant, multam tamen & confertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima, cõuenit cibi copiam dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, non vnam ipsis longam imperare inediam.

XIIII.

Hoc loco calidi natiui nomine intelligendũ humidũ primigeniũ, caloris vitalis et spiritus sub-

QVi crescunt plurimum habent calidi natiui. itaque copioso quum egeant alimento, abundè ipsis suppeditare oportet. alioqui corpus consumitur. In senibus uerò inest caloris parum. Paucis propterea succendiculis egent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec se=

nibus

nibus febres perindè acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

iectum et substātia à semine orta.

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdā,& qua pueri, abundè nobis dictum est in iis etiam commentariis quos de tēperamentis edidimus. Illi enim acriorem, hi copiosiorem calorem obtinēt. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismum repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit paucissimis longam ea de re disputationem complexos. Nomen igitur hoc calidū ad eam interdum accommodamus qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas, interdum ab ea qualitate dēnominātes totum appellamus corpus calidum. qui modus appellandi, quum in omni vita, tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti, satis indicat Theophrastus eo libro quem de calido & frigido inscriptum posteritati reliquit. nam quum caliditatem frigiditatem, siccitatem humiditatem qualitates contrarias corporum substantia vicissim recipiat, si propter eam substantiam quæ caliditatem recepit quidpiam appellemus calidum, eius substantiæ corpus non solam qualitatem intelligimus, parúmque aut multum calidi inesse in eo dicimus, quanti

quantitati ſubſtantiæ non qualitati aduertentes animum. idque duobus facimus modis, vno in ſubſtantiis non miſtis, altero in permiſtis. Exemplum de non miſtis fuerit, ſi ſint duo qui calentem] ſimiliter aquam inæqualibus labris contentam habeant. Horum enim vnum plus calidi cui maius eſt labrum, alterum minus habere dicere conſueuimus. De commiſtis verò, ſi paribus labris inæquali portione ex vino & aqua fiat permiſtio, ex iis vnum vini plus, alterum aquæ continere dicere ſolemus. Eadem ratio fuerit, ſi inæqualia etiã labra ſtatuamus, eadem permiſtionis proportione ſeruata. Interdum verò non ad ſubſtãtiæ copiã, ſed ad ſolam qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adeſſe dicimus. veluti ſi ex duobus labris pari omninò magnitudine, id quod calidius eſt, plus habere calidi, quod frigidius, minus calidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vſurpantes. Siquidem per magis minúſve & vehementius aut remiſsius & eiuſmodi alia nomina, quum de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum ſolùm de ſubſtantiæ quantitate. Verùm non hîc ſolùm, ſed quũ in aliis multis quæ fiũt in vita, tum in ipſa maxi

maximè arte medica eiuſmodi cõmittitur verborũ improprietas & loquẽdi abuſus. Omnes ſiquidẽ morbos magnos appellãt aut paruos, quũ tamẽ ipſi ſubſtãtia nõ ſint. Febrem enim magnã, febrem paruã, apoplexiam magnã, apoplexiam paruã pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniam, cæteróſq; alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiuſmodi igitur diligenter animaduertenda eſt homonymia, videndúmque ſemper quid ſibi dicentis velit oratio vniuerſa. nam ſi alia ſignificatione nomen aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóq; eius damnemus orationem, non tam reuera eum qui dixit redarguerimus, quàm noſtram prodiderimus ignorantiam. Quod hoc loco Hippocrati contradicendi ſtudio nonnulli faciunt. Siquidẽ ipſi calidi nomẽ transferũt ad qualitatem, quam in iuuenibus vehemẽtiorem ineſſe (rem Hippocrati minimè ignoratam) demonſtrare ſtudent. Verùm ipſe nõ ad qualitatem, ſed ad ſubſtantiam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris ſubſtantia aërea eſt & aquea. quod ex ſemine intelligere licet. Id enim terrenæ ſubſtantiæ minimum, aëris verò rei calidæ & humidę in ſe plurimum obtinet, quemadmodum noſtris de ſemine cõmentariis

tariis demonſtrauimus. Adhæc menſtruus ſanguis alterũ procreationis noſtræ principiũ, humidus ſanè natura exiſtit. Quum itaque quotidiano augmento animalis corpus ſiccius terrenúmque magis euadat, etiam ſi tum valde calidum exiſtat & igneum, paucisſimam tamen habet calidi natiui ſubſtantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum abſunt vt copioſiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem eſt ſubſtantia caloris genuini tẽperata, ignea aduentitij. Adhæc effluuia quæ toto noſtro corpore fiunt, fumida quidem & fuliginoſa ſiccáque & acria aſcititium: vaporoſa verò & blanda & mitia & temperata natiuum conſequuntur calorem, quæ vel tactu diſcernere poſsis. Sanorum enim calor vaporoſus eſt, blandus, & ad tactum familiaris gratúſque, nihil quod moleſtum aſperúmve & mordax ſit, habens: contrà febricitantium calor, præſertim ſi febris ſit hectica aut ex humorum orta putredine, acris ingratúſque eſt, mordax etiam ac tangentem manum tundens atque pungens. Abſoluta verò omnibus ſuis numeris, longéque mitiſsima in pueris ingeniti calidi ſalubris illa qualitas exiſtit.

Nam

Nam ex iuuenibus quamplurimos videas qui calidũ illud mordax iam habeant, nec amplius humidũ aut vaporoſum & aëreũ. Id quod minimè mirũ videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuium, ſubiectę ſubſtãtiæ reſpondere oportet. exempli gratia ſi humida ſit & aërea ſubſtantia, id quod ex ea effluit, vaporoſum eſſe ſolet & gratum: contrà ſi terrea & ſicca, id quod exhalatur, fumidũ ac fuliginoſum & acre tactúque triſte exiſtit. quod in externis quoque rebus fieri conſpicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitiſq; eſt & vaporoſus: Contrà ſolidi alicuius corporis incenſi fumoſa eſt exhalatio, acrimoniam præ ſe ferens. Quum igitur ſubſtantiæ ſint duæ, quarum vna iucundo ſit & grato calore prædita, altera moleſto & triſti, pueri copioſam illam obtinent, hãc qui vegeta ætate ſunt & adulta, reſpectu ſcilicet ad totius corporis elementorum proportionem ſemper habito. Sed quò tota hæc quæſtio naturaliter magis explicetur, ab ipſis elementis tanquam à capite rem arceſſere placet. Quatuor quum ſint elementa, vnde concreta corpora omnia ſuam temperationem ſunt ſortita, puerorum corpus minimum in ſe terrenæ ſubſtantiæ obtinet, plurimũ aëreæ & aqueæ:

In iuuenum contrà corpore terrena præpollet ſiccitas, minor ineſt aquea & aërea ſubſtantia: in tantum vt ſi ignem quartum elementum pari portione in ambobus ſtatuamus, ita vt ſimiliter calida eſſe dicantur, non tamen ſimilem in vtroque calidam ſubſtantiam eſſe dicemus, quum humida ſit puerorum ſubſtantia, ſicca iuuenum. Humida ſiquidem ſubſtantia eſt, quo tempore maximè natiuum abundat calidum, ex humido enim ortus eſt noſtri principium: Sicca verò per aduentitium calidum eſſe ſolet. Quo fit vt recèns nati pueri quia ſubſtantiam calidam aqueam & aëream plurimã participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Cõtraquàm in iis fiat tum qui vigentem florentémque, tum qui vergentem iam & inclinatam ætatem agunt. In ipſis ſiquidem quanto magis aquea illa & aërea ſubſtantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta, tanto minorem habent calidi inſiti ſubſtantiam. Conſtare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea ſubſtantia plus deffluere quàm ex terrena, etiamſi vtraque ſimiliter calidæ, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, exiſtant. manifeſtò ſiquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neque enim ex corpo-

ribus

ribus simili calore præditis, par æqualísque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum effluere & dissipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibus minimum. Proinde, aquam exempli gratia & ferrum pari inter se pondere ad solem feruentissimum exponere si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem tute ad libram reuocans ponderes, aquam profectò multò minorem redditam, ferrum verò sibi par omninò suíque simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro & lapide conferre, illud multum imminui, suíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà substantiæ mole persistere deprehendes. Si ab istis te ad ceram picémque & bitumen & resinam conuertas, aliáque id genus quæ substantia plurima humida abundant, etiam ea sub ardente sole conspicies multo magis consumi & diffluere quàm æs aut ferrum, aut alia similiter sicca corpora. Quare si alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxítque instauretur ac restituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ substantiæ plus habentibus hinc necessariò fit vt eius-

modi corpora copiosiore alimento egeant: at eiusmodi est puerorum corpus, humidę scilicet & aëreæ multę substantiæ particeps, non siccæ & terrenæ, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui senili ætate sunt corpora. Quum igitur Hippocra. propositum esset aphoristicam hoc libro & compendiosam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, sed pro eo quod dicere poterat, Qui crescunt, parem licet cum iuuenibus substantiam habeant calidam & igneam, at aquosæ certè & aëreæ substantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui crescunt calidi innati habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eorum substantiam redigens, & propositum demonstrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ substantiæ habeant qui adolescunt, plurimum ex ipsis fluere & dissipari, proptereáque plurimo egere alimento est necesse. Alioqui corpus consumi ait, idque bona ratione. Vbi enim plurimum est, quod effluat, & paucum quod influat, hic multum de subiecta substantia decedere & deperire est necesse. Quòd verò ait in senibus parum calidi inesse, id vtraque calidi significatione accipi debet. Parum

siquid

ſiquidem calidi, ſiue tu ad qualitatem ſiue ad ſubſtantiam id nominis accommodes, in ipſis ineſſe cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & ſubſtantiæ ineſt paucitas, ſi quidem adhuc memoria tenemus ea quæ nobis ſuprà ſunt dicta. Propterea, inquit, pauco indigent fomite, fomitem cibum appellans, ſuam & aliorum ferè omnium celebrium Philoſophorum ſecutus ſententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora conſtituentia, calorem vitæ primarium auctorem eſſe arbitrantur. Vt enim lucernarũ flammula oleum pro pabulo habeat, ipſum tamen confertim ſi affundas extinguitur potius quàm alitur: eodem ſanè modo & ſenilis calor pro fomite & tanquàm ſuccendiculo quopiam habet cibos, quibus tamen affatim & confertim congeſtis ſi obrutus fuerit, ne prorſus extinguatur metus eſſe debet, non aliter quàm ſi ſcintillæ ignis exiguæ lignorum ſtruem adgeras. Quod autem velut orationis clauſulam & appendicem addit, Propterea ſenſibus febres non perinde acutæ fiunt, argumento & ipſum profectò eſt, quòd frigidum ſit ſenum corpus, quódque deceſsione maximè caloris natiui in igneum facta, febris cõmittatur. Sed tan-

tam posse senibus accidere caloris conuersionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradũ peruenire queat, res est factu imprimis rara. Copiosum siquidem calidum quamlongissimè quoquouersum tolli, succendíque potest, paucum verò non facilè, sed causam quæ vt exuscitaretur coëgit maximam fuisse oportet. Quare ferè fit vt non similiter acutis febribus senes corripiantur ac iuuenes. Ac si quando (quod raró fit) seni febris accidat, qualis iuueni solet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immensitatem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligenda & cõfirmanda ea quæ scripsit Hip. iis certè quidem qui natura non fuerint peruersa. nam aduersus eos qui citra rationem reprehendere Hip. voluerunt, de quorum numero Lycus est, integrum scripsimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphorismum conuellere conantur. Inscriptio libri est, Aduersus Lycum de eo quod nihil peccatum sit in eo aphorismo, cuius sit initium, Qui crescunt, plurimum habent germani calidi. Sed quia scriptis iam hisce commentariis mihi datus est Lyci liber, hoc loco ista addere, quæ priore editione non habebantur, non

abs re fore visum est. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

X V.

VEntres hyeme ac uere naturâ calidißimi, & somni longißimi. Per ea igitur tempora plus cibi dare oportet, siquidem plus natiui caloris habent. Quo fit ut copiosiore alimento egeant. argumento sunt ætates & Athletæ.

Intus coërcitum ideóq; vegetiorem calorē intelligit, in sanguine & arteriarū spiritu contentum.

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdem concoquendi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hip. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronūciat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hipp. velit per vocabulum naturâ, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaque indiget alimēto. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (*τὰς κοιλίας* Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundante calidissima, cuius quidem caloris substantiam

ſuperiore oſtendimus aphoriſmo. Sed quamobrem per hyemem idem calor augeatur, cauſam etiã Ariſtoteles aëris antiperiſtaſi acceptam retulit. In profundum ſiquidem corpus calor per hyemem circunſtante extrinſecus frigore refugere atq; ſe recipere, quẽadmodũ æſtate contrà per ſummum corpus ad cognatum externum expandi calorem ſolet. atq; eius ita ſubſtantiã per æſtatem digeri ac diſsipari, retineri verò & cõſtringi per hyemem, atque altum ſubire cõtingit. Propterea cõcoctio quoq; hyeme ac vere melior, & exhæmatoſis, id eſt, chyli in ſanguinem mutatio, & nutricatio fieri ſolet. Addidit & aliud quiddam, quod tum quoq; vſu venit, longiſsimos videlicet per ea tẽpora ſomnos eſſe, propter noctium nimirum longitudinem. quæ res etiam non parum ad functiones naturales confert. Illud verò quod ad finem eſt appoſitum, indicio eſſe poſſunt ætates & Athletæ, ſatis magno argumento eſſe debet cibi indigentiæ, vbi caloris adeſt abundantia. nam & pueri, quia calore abundant, propterea copioſiore alimento egent, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuſcitant & augent calorem, ideò cibariis pluribus

frui

frui possunt. Atque abunde quod ad singularum aphorismi partium explicationem attinet, satis diximus. Earum verò veritatem diligentius si quis dispiciat, is hac oratione animantia omnia non complectatur, sed excludat ea quæ subter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu sub terra latitant, copiosiore alimento non egent. siquidem sola se tolerant inedia. Quòd si alimenti tantum, quantum antequàm se sub terram abderent ingerere cõcesserimus, ipsum profectò malè con coquere fuerit necesse. nam quod frigidæ lauacro hominibus vsu venit, idẽ animalibus sub terra degentibus per hyemẽ solet accidere. Illi enim, si quidẽ corpus imbecillum nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læsionem accipere solent: si verò robusto & firmo sint corpore, calorem protinus in altũ refugere & cogi, posteáq; collectũ & multo quàm antea ampliorẽ redditum, ad externã remeare contingit corporis superficiem. Eodem modo animalium naturâ frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeò vt propemodum extinguatur. Vnde ex ipsis complura mortuis non dissimilia, sine sensu vllo aut motu in suis latebris cernere est. Quædam etiam tali per bru-

mam frigore omninò intereunt. Quibus verò tum sanguinis tum caloris adest copia maior, iis simile quiddã per hyemem vsu venit, quod propter frigidæ balneum robustis corporibus. ipsorum nanque in profundum calor compelli colligíque solet, non mehercle carnibus eo fugiẽtibus, & vnaquaque locum quem prius habebat deserente, sed vnà cum sanguine eò se receptante spiritu. Tria porrò erãt corpora, quæ nostri substantiam primigeniam absoluerẽt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas. ex qua primo quidẽ ortu solidæ animantis finguntur partes, vt in lib. de semine docuimus, postea verò in ipsis augmẽtatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intrò scilicet sanguine & spiritu in altum subeuntibus, neminem latere puto. neque enim solùm hoc dicit Hippoc. sed etiam quòd cibum capere oporteat copiosiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc est hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forsan quærat aliquis, si per hyemẽ è corporibus parum defluat & foras digeratur dissipetúrque, quî fit vt tum corpora multo egeant alimento? siquidem definitur nutritio, eius quod vacuatum est instauratio. Vnde fit vt ali-

menti menſura ad proportionem ei quod corporis perſpiratu diſcuſſum diſsipatúmque eſt, reſpõdere debeat. At verò per hyemem non ſolùm nos melius cibos coquere, ſed etiam paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentum accipere: contráque plures ſi capeſſamus, in nullum propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipſe rei euentus apertè teſtatur. Atque huius rei cauſam inueſtigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hippo. ſolùm, ſed alios quoque omnes repugnare eiuſmodi quæſtio videtur. Siquidẽ nullus eo perſpiratu qui per occultos & ſenſum fugientes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora non fateatur. Nam inde ipſa vacuari fit manifeſtum, quia continenter alimento opus habeant. Alioqui ſi de noſtro nihil decederet fluerétve aſsiduè, ſed priſtina ſemper eadem ſeruaretur ſubſtantiæ noſtræ moles, nulla profectò nobis ſumendi alimenti eſſet neceſsitas. Hoc igitur loco reputare licet, Tametſi cæteri omnes tanquàm deprehenſi hæſitent hac quæſtione propoſita, non habentes quod reſpondere debeant, Hippocrati tamen eſſe eiúſque ſectatoribus ad ſoluendum facillimam. Neque enim aliud quicquam præter cali-

dum

dum hoc innatum,quo de nũc agitur,animal ab initio finxit formauítq;, nõ aliud postea ad iustam magnitudinẽ perduxit, non aliud denique ad finem vsq; vitæ alit ac sustentat. Siquidem omnium actionum naturaliũ causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius, cibi profectò appetentiam coctiónémque augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsque efficere, denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, prouidere putãdum est. nam calor iste nostra vndique ambiens corpora, non quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutiliter in animantis corpore redundant, etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον διαπνοὴν, id est obscurũ & nostros sensus latentem, cutis perspiratum vocant medici, cuius auctor est calor hic natiuus. neque enim secundum Hipp. præter hunc aliud quicquam est animantium natura. quam quidem naturam in libris de facultatibus naturalibus non solũ appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentũ, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus.

quan

quantóq; fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóq; sudores præter naturam esse dicebat Diocles, quòd ritè omnibus in corpore dispensatis probéq; cocto à natura & victo cibo, nequaquã per cutẽ humor qui sensu percipiatur excerni debeat. nam sudores ij, quibus per balnea, & vehementes exercitationes concitatósque corporis motus, & calores æstiuos toti manãt homines, causas consequuntur violentas. Rectè igitur in animantis corpore omnia hyeme geruntur, siquidem ea sit moderatior. Nam immoderatas cæli intempestates ipsemet Hipp. in sequẽtibus damnat. Bellè autẽ geri omnia in animali per hyemem satis indicat naturæ per id temporis operũ robur. nam & cibus optimè coquitur in ventre, quia plurimus inest naturalis calor, & corporis recrementa longioribus somnis repurgantur, nõnulla per cutim quæ exactè tenuata fuerint, quædam efflatu, qualia quæ halituosa sunt & vaporosa, alia per vrinas, quæ crassiora. In ipsis enim multo copiosius quàm per æstatem sedimentum conspicitur, atque ipsa adeò tota vrina per id tempus auctior multò fieri solet. Iam verò corpora aluntur magis, & crassiora habitioráq; fiunt hyeme

& san

& sanguinis probi cumulant copiam, modò ratione victus non vtantur omnino improbanda. nam si corpus nostrum propemodum sanguine exhauriri attenuaríque & imminui per autumnum, idémque exci pientem hyemem succo & sanguine incorrupto, & corpulentia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui vtiq; est calor natiuus. qui si largo alimento nō fruatur, is primùm à frigore ambiente tā eo quod extrinsecus corp⁹ afficit quàm quod inspirantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo cibariorum quoque debilitata coctio, probíque sanguinis generatio, & animantis partium nutricatio & excrementorum vacuatio parum procedent. Si verò quantum alimenti subigere vinceréque potest, benignè ei ad fruendum detur, indè adauctus facilè quæ modò commemorauimus in corpore animalis perficiet. nā quòd ex cibi copia, quæ non solùm in ventriculo, sed in venis quoque, singulísque adeò animantis partibus probè concoquatur conficiatúrque, vnusquisque carnosior multo habitiórq; fiat, & copiosiore quàm antea abundet sanguine, satis id ostendit quod homines non in seipsis solùm, sed in equis quoq; experientia certum compertúm

pertúmque habent. Siquidem ipsi postremo vere, antequàm æstas incipiat, & sibi & illis sanguinem minuunt, recordati scilicet morborum quibus vbi derepentè calores æstiui aduenerint, corripi soleant. Aestatis siquidem ardores sanguinem amplificant & fundunt & velut quãdam eius ebullitionem & feruorem excitant, adeò vt qui moderatior antea venis facilè capiebatur, ampliùs contineri nequeat, sed aut rumpat aut erodat. quúmque immoderatius in corporis partem quampiam, quæ cæteris sit imbecillior fluxerit, phlegmonem excitat aut erysipelas aut eiusmodi quempiam in ea morbum committit. nã plures & grauiores quàm sint plethorici morbi ex humorũ fusione oriuntur. Quæ omnia ad probationẽ eorum faciunt quæ hoc aphorismo docuit Hippoc. quódque non solùm per hyemem possimus cibos plures concoquere, sed pluribus etiam indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia cibaria ingerere oportet, nisi aliquando vt dixi, aëris nos ambientis calore soluta natura de cibo demere cogat. Quapropter de vere quia indistinctè locutus est, ego iam distinguam. Primũ veris initiũ hyemi potius quàm æstati simile esse, finem contrà æstati non hyemi similem existere.

existere. deinde sæpenumerò frigiditate hyemem, interdum calore æstatem referre. Suis itaque primis partibus si quando frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõstituemus victus rationem. Postremis veró si calidius interdum sit, eandem quam æstate: media autem temperie si existat, victus rationem tenebimus tempestati præsenti respondentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui secunda sunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantium victu disserit.

XVI.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus, tum pueris maximè atque aliis qui tali uictu uti consueuêre, utilis.

Superioribus Aphorismis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualẽ esse oporteat edisserit, perquàm breuiter multa & vtilia perstringẽs quæ artis sunt propria. Primùm quo modo febricitãtes alere conueniat: deinde salubris victus indicationes in iis quidem quæ sunt præter naturam contrarias, in iis verò quæ secundum naturã habent, similes sumere oportere. nam in febre quia calidus siccúsque morbus est (est enim natiui caloris in igneum declinatio) humidum imperat victum

victum. his verò qui natura sunt humidiore, siue id ratione *ætatis, siue consuetudine fiat, non contrarium victum, sed familiarem instituit. Eorum siquidem naturã seruare oportet per humida, non vt morbos tollere per * contraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, se propterea aphorism. Hippoc. reprehendisse putant, quia talis affectionum colligatio non humidum, sed siccum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis necessarium ignorare videntur: quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inscribitur, pluribus explicauimus, vnumquemq; scilicet morbum simplicem, propriam & peculiarem postulare curationem, colligatos verò quatenus inter se sunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obsistentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorsus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari studio auxiliantibus. Nihil autem interest, siue tu hydropis quæ febrem coniunctam habeat, siue pleuritidis quę cum sanguinis excreatione affligat, meminisse malis. Siquidem pleuritis & sanguinis reiectio contrarias

Nisi excessum habeat. neq; enim senectus frigidis, sed calidis benè afficitur.

exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul accidant, ei qui vrgere videbitur magis obsistendum, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippo. sumus dicturi, neq; cum eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quæ dicta sunt idem sit iudicium, dictum id quoque potestate fuisse putandum. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facilè potes. quę ipse interdum Hippocra. adiungit, interdum vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silentio pretermittit. Ex quibus etiam sumuntur indicationes, quemadmodum ab ætate & morbo peti suprà diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili seruantibus, quæ verò reprehensione non vacant, contraria victus ratione emendantibus. Verùm de omni-

bus

bus indicationibus exactius in libris methodi curandi ſumus locuti.

XVII.

Qvos etiam ſemel aut bis, & plus minúſue & minutatim alere conueniat ſpectandum. Dandum uerò aliquid tempori, regioni, ætati & conſuetudini. De modo dãdi cibi.

Suprà de quantitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eundem dare conueniat docet. neq; enim ſatis eſt noſſe huic plus minúſve dandum, aut alimento vtendum deſiccante aut humectãte, ſed ſemélne an ſæpius in die aut nocte conueniat cibum apponere conſyderaſſe plurimum interſuerit. Huius autem rei indicationem tum ab anni parte, tum ętate, tum conſuetudine ſumit. quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendum eſſe iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipſo & ægrotantis viribus ſumi debent. deinde etiam ab ætate, tempore, conſuetudine, cæteríſque eandem rationem ſortitis. Propterea Hipp. ipſe illud addidit, dandum verò aliquid, tempeſtati, regioni, ætati & conſuetudini: manifeſtò per orationẽ illam, dan-

dum verò aliquid, oſtendens ſe neq; totũ neq; maximum ab eiuſmodi petere. nam ſiue ſępè,ſiue rarò,ſiue etiam omninò alere oporteat,tum à morbo,tum ab ęgrotãtis viribus primùm ac præcipuè ſumi debet:deinde etiam à tempore,ætate,& ſimilibus.Nam ſi ęgri vires fuerint infirmę & corporis affectus ſit ex humorũ corruptione,aut defectu ortus,alimẽti parum & ſæpius dabimus ita affectis. parum quidem, quia vniuerſim magnã copiam virtus infirma ferre non poteſt:ſæpius autem,quia multis affectus indiget.nam & adiectionẽ defectus,& attemperationẽ, τὴν ἐπίκρασιν Græci dicunt, corruptio poſtulat. Si verò laborantibus viribus humorum non adſit inopia nec corruptio, ſed ſymmetria & modus humorum naturaliter ſe habentium,aut etiam abundãtia, tum & rarò & parum cibi prębebimus,multóque magis ſi cum humorũ copia adſit virium robur. Contrà ſi virtus valida cũ defectu aut deprauatione humorum ſit cõiuncta, & multa* cibaria & ſępè ſunt ſic affectis adhibẽda,nimirum multa exigente affectu,& ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd ſi tum fortè per paroxyſmos ſæpe dare non liceat, ſed dando cibo raras ipſi præbeant occaſiones,tum multum & rarò dandum

** Hinc collige in peſtilente febre, & Hiſpanica lue, & ſimilibus ex incipiẽte corruptiõe citra plenitudinẽ morbis (nã & plenitudo, & abſoluta corruptio vacuationẽ*

dandum erit. Verùm si cum plethorica affectione virtus valida existat, raró & parũ dandum erit. quanquam enim virtutẽ cibi coctricem habemus robustam & validam, quia tamen affectio multum non postulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modum tum ex morbo tum ab ægrotantis viribus indicationes quo modo cibum dari conueniat, sumere oportet. Ex tempore verò ætate, cõsuetudine & similibus indicationes sic erunt petendæ, Aestiuo tempore si solam eam tempestatem spectes, sæpè & parum dandum, quia & accessione alimenti maiore indigent, vt pote per id temporis cute perspirabili exhausti, & quia vires solutæ sunt & deiectæ. Per hyemem verò multum dandum, quia vires validæ, sed nõ sæpè. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotantes. quippe qui per eam tẽpestatẽ nõ multũ inaniãtur. nã eos qui secunda sunt valetudine, per hyemẽ abundè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum habeãt innatum calidũ. Medio aũt adhuc vere, & multo magis quo estati propius fuerit, & paucis eduliis & ex magno interuallo alere cõuenit. Siquidẽ videtur per hanc tempestatẽ non longè à plethorica affectione abesse propter fusionẽ

poti⁹ quã à cibo tẽperationũ postulãt) & sæpe et multũ alẽdũ esse forti existẽte virtute. Cõtrà verò morbis à cacochymia et cruditate, aut plenitudine ortu, quo virt⁹ fortior fuerit, eo parcior vict⁹ esse debet. De his enĩ script⁹ est Aphorismus impura corpora quo pl⁹ alas eo magis lædas.

humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac densati fuerant. Quemadmodum igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno temporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendum, de quibus nunc agit Hipp. nam suprà de sanorum viuendi ratione egit. Superest Autumnus, qui morbis ex humorum corruptione natis similis est. Quare qui eo tempore febricitant, probi alimenti assidua adiectione indigere solent. quibus si fortis adsit virtus, & sæpè & multũ, si imbecilla pàrum & sæpè daturi sumus. Eodem pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione possis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas redigens. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenũ, aut cacochymum reddit.

XVIII.

AEstate & Autumno cibi copiam ferunt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, disseruit, quum paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium,

Ven

Ventres hyeme ac vere naturà calidissimi,& rursum nunc quum inquit,æstate & autumno cibi copiam ferunt difficillimè, hyeme facillimè.minus vere. Sed quum ad victus mensuram inueniendam & alimentis vtendi modum tam in iis qui secunda quàm qui aduersa essent valetudine,quandam ab anni partibus indicationem sumere vellet,non abs re vtrobique eorum temporum vnde indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hyeme sanis hominibus dandum esse demonstrans,quia calidum insitum per id temporis sit copiosius quod vtique ali oporteat: nũc verò etiamsi ipsis cibi multum simul præbeas , nullam inde noxam capturos ostendens.facilè siquidem omnes hyberno tempore cibi copiam,æstiuo difficulter ferunt.Vnde fit vt per hyemem rarò & multum esitare concedamus,per æstatem verò quia difficulter cibaria ferunt,quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet paucus habetur,ne vniuersum multúmque demus modis omnibus cauendũ, sed & sæpius & parum cibi capere permittendum est. Nam corporis affectio similis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habẽt & æstate. Ex aliis verò temporibus autumnus æstatem con-

ſequitur,vt hyemẽ ver. Ac cauſa quidem eſt manifeſta.Siquidem corpora autumno refrigerari, cogi & denſari,vere laxari,ra ráque fieri incipiunt. His igitur de cauſis non idem his de partibus anni præceptũ tradidit,vel eo nomine quòd in ſuperiore illo aphoriſmo ſermo Hipp.fuerit de iis qui ſecunda ſunt valetudine.

X I X.

QVibus per ſtatos circuitus acceſſiones fiũt,nihil dare,nec cogere, ſed adimere oportet ante iudicationes.

Quum tribus capitibus tota victus ratio comprehendatur, quantitate,qualitatéque ciborum & ipſis vtendi modo,nihil nobis ad priora duo capita acceſsionum commemoratione opus erat: ad tertium autem quia ab ipſis acceſsionibus vtilitatem aliquã percipere poſſumus,propterea opportunè in tertio capite earum meminit Hipp.ſiquidem præcipuè paroxyſmi indicant tempora cibi ſingulatim prębendi,in iis duntaxat morbis in quibus ſtato tempore , id eſt in orbem redeunt acceſſiones.Propterea Hipp.ipſe dixit,Quibus per ſtatos circuitus redeunt acceſsiones nihil dãdum.quippè qui certò ſciret alios etiam morbos eſſe in quibus paroxyſmi

repe

repetant,ſed non in circuitum, id eſt non certo ſtatóque tempore. In his enim ad amuſsim inuenire tempus dando cibo accommodum vix poſsimus: at in quibus certi ſunt & ſtati paroxyſmi,ipſorum ſunt cibo præbendo vitanda principia,id eſt videndum etiam atque etiam ne iam præſente aut quamprimùm futuro paroxyſmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes,vel pro omnibus abſolutè paroxyſmis, vel pro iudicationibus propriè dictis,vel denique pro vigore ipſo accipere poſsis.vera ſiquidem ſunt hæc tria. ad propoſitum tamen magis conueniat ſi iudicationes pro paroxyſmis abſolutè acceperimus.nam de vigore ſuprà dixit: in quo de iudicatione quoque dixiſſe videri queat.maximam ſiquidem partem in vigore fiunt iudicationes. *Criſis bona omnis in ſtatu.*

X X.

QVæ decernuntur decretáue ſunt iuſtè,nec mouere, nec aliud quicquam nouare, ſiue medicamentis, ſiue alijs irritamentis fiat, ſed omittere oportet.

Finita de diæta oratione,iam ad aliud caput tranſit,in quo docet quæ circa ægro

tantem gerēda ſunt omnia naturæ interdum permittenda, nobis circa aliud nihil quàm victus rationem ordinandam occupatis & ſatagentibus, interdum verò non omnia naturæ relinquenda eſſe, ſed nos quoque agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè criſis eſt, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquam nouare oportet: vbi verò imperfecta criſis eſt, id quod deeſt addere conuenit. Idem quoque dicebat in libro de humoribus, his verbis, Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamētis aliiſve irritamentis quicquam noui moliaris. Nam quod hîc *ἀρτίως* dixit, in eo libro parua nominis mutatione *ἀπάρτι* nominauit. quod aduerbium apud alios quoque veteres hac ſignificatione reperire licet, vt pro *ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς* accipiatur, id eſt abſolutè, iuſtè, integrè & planè. in qua ſignificatione etiam *τὸ ἀπαρτίως* nūc vſurpatur ab Hipp. Neque enim pro diebus paribus intelligi poteſt. ſiquidē mendacij apertè cōuinceretur qui diebus paribus ſi facta eſſet fierétve criſis, nihil in his nouandū eſſe arbitraretur. Iam verò nec pro nuper accipere poſſumus in hac oratione, quod luce clarius apparet ex eo verbo quod ſubſequitur. neq; enim

ἀπαρτίζω verbū, vnde τὸ ἀπηρτισμένως aduerbium factum. ita rem abſoluere ſignificat vt nihil deſit, nec redundet.

enim illud, Quæ decreta ſunt abſolutè dixit, ſed quæ decernuntur & quæ decreta ſunt. Huius autē orationis pars vna, nēpe quæ decreta ſunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, conſentaneum forte ſenſum reddiderit. altera verò, hęc ſcilicet, quæ decernūtur, nullo prorſus modo ipſi accommodari poteſt: quod ꝑfectò rei ipſius euidentia cōſtat. neq; enim ſi quid paulò antè eſt decretum, protinus hoc immutandum non venit, ſed ſi perfectè & cōſummatè & integre fuerit decretū, tum qui nihil nouādum eſſe dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd ſi aliquid ad perfectā criſim deeſſe videbitur, id addendū erit, noſtráq; opera ſupplendum. Nam quæ poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos faciūt. Quænā igitur perfecta erit & conſummata criſis? an in qua videlicet omnia rectè geſta fuerint, nec vllus criſis perfectæ numerus abfuerit? Primū enim melior quæ vacuatione, quàm quæ abſceſſu fit, deinde quæ infeſtantē & redundantē humorē, quàm quę aliū quēpiam vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quā quæ aliter fit, laudabilior. ſic eā appellat quæ recto fit vaſorū proceſſu & directione. Quartò quæ euphoriā habet, id eſt toleratu eſt facilis. Quintò quæ cū humorū noxiorū coctione & die critico fit. *Bonæ Criſeως cōditiones.*

co fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutam perfectámque crisim fore est necesse. vnum verò ex iis aut plura si abfuerint, non iam exacta & perfecta crisis esse potest.

XXI.

QVæ educere oportet, quò maximè uergere uidebuntur, ducito, uijs ac locis utiliter eò ferentibus.

Quænam tandem ea sunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta sunt perfectè. quæ Hippo. per quam partem euacuare conueniat docet, scopum nobis geminum proponens, tum partis ipsius naturam, tum humoris momentum seu ad motum inclinationem. quoquo enim locorũ commodorum vergere videbuntur, eà ducere oportet. Commoda verò vacuationibus loca sunt intestina, venter, vesica, vterus, & cutis vniuersa. adhæc palatum, nares: quum videlicet cerebrum libet repurgare, aut sanguinis per nares eruptione crisis fit, præsertim si *κατ' ἶξιν* id est, directò ad locum affectum fieri contingat. nam quæ contrà fit sanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca in quæ non conuenit infestantium humorum inclinationes, quum ea vel principa-

lia

lia ſunt naturâ,& maior ex ipſis noxa futura eſt,quàm vllum eſſe poſsit morbi ita terminati operæpretium: vel quum ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exempli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat,eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ,quarum vna per ventrem fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum, quàm quæ ſurſum ad vomitum agit.altera per renes & veſicam ducit.verùm ea quæ in pulmonem, thoracem,& cor euehit,commodà nequaquam eſſe poſsit. Diligenter itaque medicum oportet naturæ motum & inclinationem obſeruare;quæ ſi ad loca commoda fiat,ei ſeruiendum eſt & auxiliandum, ſi verò modo contrario & incommodè,eam prohibere,ſimúlque reuocare & retrahere oportet.

XXII.

QVæ matura coctáque ſunt medicari ac mouere oportet,non cruda, nec per initia,niſi ſuoptè cieantur impetu.id quod perraro fieri ſolet.

Φαρμακεύειν verbũ vſurpare ſolet Hippo.pro eo quod eſt medicamento purgante vti.ὀργᾶν verò id eſt ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem transla

translatum est ad humores. quemadmodum enim animalia semel libidine incensa abstinere nō possunt, titillata quodammodo & impulsa & stimulata ab eiusmodi affectus impotentia: sic sæpenumerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt, morbi statim initio hominem angunt concitantes & titillantes, nec quiescere sinunt. Tales ergo vacuare oportet, hoc est qui mouentur & quoquouersum feruntur per corpus & fluunt. Qui verò parte corporis quapiam firmati impactíque sunt, eos nec medicari, nec vllo alio auxilio mouere oportet, priusquam cocti fuerint. Tunc enim primùm naturam ipsam habemus vacuationis adiutricē. siquidem ipsa post coctionem apertè videtur humores secernere & quod superuacaneum est expellere. quo tempore crises fieri consueuêre. Quę quidem natura si perfectè moueatur, medicamento locus non est: si verò intra modum & languidius agat, id quod desit, medicamento supplendum: quo vtriusque & naturæ expellentis, & medicamenti trahentis operâ fiat humoris molesti vacuatio. Demonstrauimus siquidem in cōmentariis quos de facultatibus naturalibus scripsimus, quaque corporis parte natu-

ram

ram quatuor adhibere poteſtates, tractricem eius quod parti eſt familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiuſdem, & quartam eius quod alienum exiſtit & ſuperuacaneum expultricem. Ibidem quoque ſingula medicamenta ſibi familiarem & proprium humorem attrahere oſtendimus. Iam verò illud rectè Hippoc. ad finem aphoriſmi addidit, id quod perrarò fieri ſolet. Nam hoc licet experiẽtia diſcere, perrarò humores aliàs in aliam atque aliam partem transferri & fluere. ſæpius namque fit vt quieſcant, & parte quapiam firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu *cocti tandem expellantur, ita morbo ſoluto. Vnum reſtat quod ſciri velim, Aphoriſmum hunc in quibuſdam exemplaribus non ſcribi, in libro tamen de humoribus ſcriptum inueniri in omnibus codicibus.

* *Toto morbi tẽpore coctio fit ad criſim vſque, ſed in augmento ſe prodit, & in ſtatu perficitur. vnde tam in ſtatu quã augmento purgare liceret, niſi prohiberet ĩſtatu ſymptomatũ vehementia.*

X X I I I.

QVæ uacuantur multitudine metienda non ſunt, ſed ſi quæ oportet uacuentur, & facilè ferant. Atque ubi ad animi deliquium educere conuenit, faciendum, ſi ægrotus par eſſe poßit.

Seu

Seu ſponte naturæ ſeu noſtra opera vacuatio fiat, ei omninò modum menſurámque ſtatuiſſe oportet. Quemadmodum enim moleſtum humorem pro qualitatis ratione vacuare oportet, ſic profectò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ reſpondere par eſt. Sed qualitatis indicia & notas ſuprà diximus, quum aphoriſmum interpretaremur, cuius eſt initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullum tale ſignum dicere poſſumus. Quare quum de ipſa ageret Hipp. τὴν ἐυφορίαν, id eſt leuius ſi inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nam ſi redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà ſi ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tunc vires ſolui & laborare, ipſúmque ægrotum grauitatem ſentire eſt neceſſe. Quo fit vt vulgari iſti & omnibus noto coniectandæ quantitatis modo minimè debeamus animum aduertere, ſed duobus potius commemoratis indiciis, ſi & qualia oportet, & cum euphoria, id eſt ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps ſequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id recte quidem eſt dictum, ſed eius vſus aſcribēda ſunt indicia.

Quæ

Quæ quum Hipp. non dixerit, quantum ipſi experientia & ratione ſumus conſecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiam vſque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quam vſque intelligat lipothymiam ducere oportere, non abs re fuerit definire. neque enim eas dicere lipothymias putandum, quæ ægrotantibus dum aut venæ ſectionem, aut eiuſmodi aliud auxilium reformidant, accidere interdum ſolent: nec quum in ore ventriculi quidam humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxilium ipſum adhibere-tur, in ipſum confluxerint, lipothymiam committunt: ſiquidem etiam tum animo linquũtur. Sed eiuſmodi lipothymia non ſatis apta fuerit vacuationis modi regula. quippe quæ intẽpeſtiuè accidat interdum. quod febricitantibus quoque nonnullis vſu venit inter exurgendum & deſidendum ſæpius animo defectis. propterea ipſis reſupinis iacentibus venam aperire ſolemus. Ea igitur quæ vacuationis ratione interuenit lipothymia, ſola nunc Hippoc. eſt dicta, ipſa modus & menſura exiſtens vacuationis quæ in maximis inflammationibus, in febribus ardentiſsimis & vehementiſsimis doloribus fieri debet.

Verùm(quod & Hipp.quoque ipſe admonuit) non niſi conſtantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum eſt vacuationem. Nam & ipſi vacuationes tales vehementer prodeſſe didicimus vſu frequentiſsimo. In febribus ſiquidem ardentiſsimis ad lipothymiam vſque phlebotomia illico totum corporis habitum refrigerat, & febrẽ extinguit, atque etiam aluus quamplurimis ſolui & ſudores manare ſolent. quo facto nonnulli febre omninò ſunt liberati: aliis magnopere inde adiutis morbi vehementia eſt repreſſa. In maximis verò doloribus nullum præſentius noui remediũ ea vacuatione quæ ad lipothymiam vſque fiat, cum ea tamen diſtinctione vt intelligatur phlebotomiáne, an purgatione ad defectum vſque animi vti conueniat. quam rem demonſtrauimus in commentariis quos de phlebotome conſcripſimus.

XXIIII.

IN morbis acutis raro, & per initia medicamento purgante uti oportet. Nec uerò id inconſideratè faciendum.

Dixit pauló antè, quæ matura coctáque ſunt medicari & mouere oportere, non

non cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solùm posse aliquando nos purgationem moliri vtilem docet, nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: In acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat, initio etiam purgare licet: sed hoc ipsum cum magna religione & circumspectione facere oportet. Vnde mihi Hipp. rectè illud addidisse videtur, Nec verò id inconsideratè, sed cum præmeditatione & consyderatione accurata faciendum. Nam siue diligentem præmeditationem, siue ægroti præparationem, siue recti quoad eius fieri potest iudicij expectationem, siue ex iis aliqua, siue etiam omnia intelligat, suam certè religionem & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neque enim parum impendet periculi, si quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamenta omnia facultate sint calida, & febris quatenus febris est & sui ratione, non quæ calfaciunt & siccant, sed iis maximè contraria, quæ humectant & refrigerant postulet. Non igitur propter calorem illum febrilem purgatio no-

bis instituitur (hanc enim scimus quantum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione vtilitatem consequi oportet, quàm sit detrimentum, quod ex medicamentis purgãtibus corpus necessariò accipit. Maiorem autem vtilitatem esse continget, si & citra molestiam, & totus humor nociuus & infestus vacuetur. quod vt fiat videndum primùm est an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus idoneúsque existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis eduliis abundãt, quibus item flatibus sunt distenta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotantis humores quàm potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique referatósque esse conuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atque omni obstructione liberatos. Nam ista quoque nos prouidere & præparare solemus, si quando purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit

Hipp

Hippocrates, Corpora ſi quis purgare volet, fluxa ea & lubrica faciat oportet. Verùm in acutis quum initio ſtatim, vel circa primùm diem, aut non vltra ſecundum, ſi quidem ſua inſtabilitate materia excretionem affectet, purgatione ſit vtendum, locus profectò eiuſmodi præparationi eſſe non poteſt, niſi fortè quiſpiam propinandi melicrati occaſionem nanciſcatur, in quo hyſſopi nonnihil aut origani aut tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis, & raró, & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne temporis quidem ſatis morbus nobis ad ægrotantis præparationem præbet.

XXV.

SI qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferũt: ſi cõtraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert

& facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico instituendis disputaret, ac propemodum omnes ad id necessarias di- distinctiones recensuisset, hunc quoque sibi addendum esse putauit: In quo noui certè quidem nihil doceret, sed memoriam duntaxat eorum renouaret quæ suprà alio loco de vacuationibus sponte naturæ factis dixerat: vt totam de vacuando disputationem plenam absolutámq; hoc loco relinqueret.

*

GALE

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

QVO in morbo somnus laborem adfert, est mortiferum: Si uerò leuationem, minimè est mortiferum.

Quòd ὁ πόνος laborem significet & læsionem, constat ex eo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus)

ægroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione Hippo. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidandum indicat, vtpote quæ temporis naturam sequatur: siquidem ac cessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundum corporis cogi solent, quemadmodum ipse nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflammatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perindè ac per alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi

læsion

læsionem id temporis fieri accessionis ratione dixerit,& eandem per vigiliam prohiberi, is non absurdè fuerit locutus.qua quidem vigilia si ægroti priuati fuerint, damnum sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat læsio, sed quia absit quæ ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atque hæc ratio eorum est qui nullam accessionum principiis læsionem ex somno conciliari putant, sed hoc ipsum solum fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiam. Altera verò eorum est qui hoc etiam tempore somno læsionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis temporibus dormiunt. quæ quum manifesta ferè quędam comitatur vtilitas, tũ verò in declinatione maximè si somnum obrepere cõtigerit, ipsa est multò euidẽtissima. nam in ipso etiam vigore interdum somnus apertè iuuat, nonnunquam etiam in ipso incremẽto postremo, quod vtiq; vigori est proximum. Verùm omnium euidẽtissima vtilitas somni in ipsa morbi declinatione apparere solet. Vnde fit vt nocuus etiam somnus in vigore & accessionis incremento minus perniciosus, in declinatione perniciosissimus existat. nam si quicquam quo tempore vti-

lisſimum eſſe ſolet, id præter quàm quòd non iuuat, inſuper etiam lędat, meritò perniciem portendere arbitrandum. Ex ſomno verò quæ oriuntur læſiones, eiuſdem ſunt vtilitatibus contrariæ. exempli gratia, ſomno febris ſi non ſoluatur ſed irritetur, ſi dolores recrudeſcant, ſi multiplicentur fluxiones & inflammationes augeantur. Iam nonnulli inter dormiendum delira etiam loquuntur, qui excitati poſtea in delirio diu perſeuerant. Dormientibus aliis comatis initium contingit, id eſt tam grauis ſomnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorum malignitatem, id eſt, τὴν κακοήθειαν accidere putandum: quos calor nòſter naturalis, ſi robuſtus validúſque exiſtat per ſomnos concoquere, ſi infirmior, ab illis vinci viſceráque ipſa graueſcere, & enumeratis malis homo corripi ſolet. Siquidem extrinſecus eum qui vigilet calidiorem fieri, contrà intrinſecus eum qui dormiat magis incaleſcere Hip. eſt placitum. quo nos docere voluit quod & quibuſdam aliis naturæ operum ſtudioſis hominibus viſum eſt, pro natiui ſcilicet caloris intrò foráſve motione ſomnum fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in viſceribus collectus auctores

morbi causas superare non potest, mortem denunciat. qui tamen si superet, nondum propterea certæ salutis est signum. nisi placet dicere, quod ad hunc affectum attinet ægrotum seruatum iri, qui tamen ab alio posit morbo interire. Nam si qua inflammatio prius in parte quapiam principe esse cœperit solutu difficilis, fieri tũ potest vt qui ita affect⁹ sit moriatur. Quare nos quum ex somno læsio aliqua fuerit accepta, exitiosum signũ esse, quum vtilitas, non exitiale dicere certò possumus. Porrò damna quædam ex somno capi in libris etiam Epidemiorum indicauit his verbis, In iis erant veternosi ac deliri multi, qui ex somno tales facti erant.

II.

VBi somnus delirationem sedat, bonum.

Si hunc & superiorem inter se iunctos aphorismos pronunciauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferũ, si verò iuuet, nõ est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exempli loco orationi illi vniuersaliter enũciatæ vnum aliquod ex singularibus subiũgeret, quasi ita diceret, vbi somnus doloré sedat,

sedat,bonum, vbi febrem somnus terminat, bonum. vbi ergo inflammationẽ sedat somnus,bonum. Sed satis in præsentia habuit periculosiorẽ morbũ proferre solùm. Vniuersaliũ enim verborũ veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

* *Somnus & uigilia modum si excesserint, malum.*

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliã modum superantẽ & vt signum & vt causam malam esse, nõ etiam somnum. Semper enim hunc bonum esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse cõplures, quòd veternosos incipientes affectus, longũ sibi persuaserint somnũ esse. Verùm ij à nobis edocti, veternum κῶμα Græcis appellatum, prius dici non posse quàm in expergefaciendo difficultatem habeat coniunctam, nobis somnum rectè longum appellari concedant, qui tempore quidem naturalem superet moderationem, sed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat. Talis verò somnus fit primo sensifico, id est cerebro refrigerato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens cum humiditate mista fuerit, morbos lethargicos, si cum siccitate, vocatas Græcis

κατα λήψεις

κατακλύψεις id est vigilantem sensus stuporem committere solet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis sensificæ caliditatem, quæ vel sola intemperie, vel bilioso redundante humore orta natáque sit. Sed horum omnium demonstrationes in aliis nostris commentationibus explicauimus. in præsentia ipsorum capita attigisse satis habeatur. Porrò quemadmodum arbitrantur nonnulli somnum semper symmetrum esse & moderatum, nec vnquam extra modum fieri posse, sic contrà alij quidam aiunt vigiliam nunquam intra modum consistere, sed eo nomine solam immoderationem significari: immemores scilicet eius quod in vita communi loquentium vsu receptum est & cõsuetum, vt mala etiam moderata appellemus interdum magnorum malorum cõparatione. Sic vigiliam moderatam audire nos oportet, quasi paruam diceremus.

IIII.

NOn satietas, non fames, neque aliud quicquã, quod naturæ modum excedat, bonum.

Quòd rursum hoc aphorismo, vt & superiore vna proposita materia, idem de cæteris pronunciari debeat, manifestum est

est. Nam quum symmetriâ quadam & iusta proportione sanitas definiatur, omnes excessus & immoderationes, quę quidem longissimè à iusta illa moderatione recesserint morbos iam esse, quę verò non tam longè absint, morborum indicare generationem est necesse.

V

* *Spontaneæ laßitudines morbos denũciant.*

Non à labore & motu nĩmio fatigationem hoc loco significat nomen lassitudo, sed ingeneratam in corporibus animantium affectionem & grauitatis sensum. neque enim de lassitudine motu contracta, sed de spontina mentionem facit. Quum itaque in corpore talis sine motu sit affectio, non absolutè lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quæ vlceris, altera quæ tensionis, tertia ex ambabus composita quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraque vnà coëuntibus habet originem. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea

ergo

ergo lassitudo meritò morbos denunciat.

VI.

Qui ab aliqua corporis parte dolẽtes, ferè dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recẽtes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiones ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmonem, vulnus, contusionem, ruptionem, fracturam & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnũ quodpiam ægrotanti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in eo mentem laborare. nihil autem in præsentia retulerit, mentémne malis an intelligentiam dicere.

VII.

Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet, quæ uerò breui, repentè.

Corpora enim quæ non multo tempore atte

re attenuata ſunt,ea humidæ & ſpirituoſę ſubſtantię iacturam,non etiam ſolidę colliquationem ſunt paſſa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipſæ ſunt conſumptæ, tum cætera acciſa per quæ coctio,diſtributio,in ſanguinem conuerſio & nutricatio perficiuntur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto eſt corpori opus conficere nequeant. Quamobrē eiuſmodi ſunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipſe ſenſim dixit. At in quibus ſoli humores & ſpiritus ſunt vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partium nimirum ſolidarum firmitate & robore confiſis. Quod verò ad finem aphoriſmi eſt additum,bifariam eadem prorſus ſignificatione ſcriptum inuenitur, repentino ſcilicet tempore auferendi caſu,& repentè aduerbialiter.

VIII.

SI à morbo cibum adhibens quiſpiam uires non recipiat,copioſiore alimento corpus onerari indicat: Si uerò modicè epulanti idem eueniat, uacuatione indigere ſciendum eſt.

Propter breuitatē & quendam loquēdi morem

morem qui in hunc vſque diem apud nos receptus eſt in multis Aſię ciuitatibus, obſcurior factus eſt aphoriſmus. Dicere ſiquidem ipſi conſueuimus cibum eos non capere qui cibum faſtidiunt, & contrà capere, qui cibum appetunt ſéque ad ſatietatem vſque replent. vt talis ſit aphoriſmi ſenſus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulantur, nec propterà tamen priſtinam poſſunt virtutem recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali ſuſtentaríque exiſtimandum eſt: qui verò auiditate cibi defecti modicè epulantur, nec ſe tamen ob id recolligunt, hos prauis abundare humoribus eſt neceſſe: qui niſi vacuētur, vt priſtinas vires recipiant fieri omninò non poteſt. At verò non hoc tantum loco, ſed in aliis quoque ſuis ſcriptis Hippocrates, quum iuſta proportione inter ſe omnes humores inaucti ſunt, ſanguinis detractione auxilium adferre ſtudet, quum verò ex ipſis vnus aliquis redūdat, ipſi purgando conueniens medicamentum exhibet. Quum igitur idem hîc ſentiret, quod in aliis ſuis ſcriptis dixit, rectè ſequentes duos ſubiungit aphoriſmos, eandem in ipſis ſententiam continuans, quam nos in præſenti aphoriſmo his verbis docuit, Si

verò modicè epulanti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis ferè omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus ales, tanto magis lædes. Verùm nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

IX.

Corpora quum quis purgare uolet, ea fluxilia faciat oportet.

Medicorum certè quidem vulgus corpora εὔροα, id est ad fluendum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamentis vtendum est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. Propterea vt his ad alui deiectionem idoneum aptúmq; corpus reddát, illis ad vomitionem præparent omnem impendunt operam. Ego verò Hippocratem arbitror

bitror in præſentia non puſillum iſtud, ſed præſtantius aliud quiddam nos docere voluiſſe, quod longa nos experientia ita habere didicimus. Nam ſi quis corporis craſſos & lentos humores tenuarit, ſecueritque, atque meatus per quos ipſi medicamentorum purgantium vi traduci trahique debent reſerarit, ea demum fuerit longe optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis ſi aut vomitum ciendum aut ſubducendam aluum curaueris, ægrè moleſtéque purgatio procedet, non ſine ventris tortione interdum, & vertigine quadam,* magnáque inquietatione, & pulſus deprauatione, interdum etiam corporis ſolutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti ſolemus (quo de integrum ſcripſimus librum) nihil tale accidit, ſed omnium quæ in corpore ſunt præter naturam purgationes citra vllam omninò moleſtiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipſum orationi illud addidiſſe dicimus, Corpora quum quis purgare volet, euroa faciat oportet: quaſi ita diceret, ſiue per vomitum, ſiue per alui ſolutionem purgare velis, ſi totum corpus fluxum reddideris, ſic demum belliſsimè purgaueris. fluxum verò vti modò dicebamus,

Corporis nō prępa rati ſollicitatio & anxietas à purgan te medica mento.

fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis & tenuatis, si fortè crassum & lentum humorem corpus habeat.

X.

IMpura corpora quo plus nutriueris, eo magis læseris.

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortio vitiatur nouũ accedens alimentum. quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur qualitas. id verò maximè fieri solet, quum venter prauis quibusdam humoribus refertus fuerit. à quibus certè humoribus malis fit, vt quod paulò antè dicebamus vsu venire iis qui se ex morbo recolligunt, his ipsis eueniat qui talibus abundant humoribus. Id autem est, cibum sumere non posse.

X I.

FAcilius est potu refici quàm cibo.

Quia suprà de iis, qui educatione & nutritione virium focillatrice indigerent sermo fuit, propterea nunc materiæ recreandis è morbo conuenientis differentiam explicat. nam & in lib. de alimento sic scriptum reliquit, Qui celeri alimenti

apposi-

appoſitione egent, humidum ipſis optimum colligēdis viribus remedium: quòd ſi adhuc multo celeriore egeant, odoribus ſunt recreandi. Neutrobi tamen nec eo libro humorem, nec hoc loco potum abſolutè, ſed pro quibuſuis rebus humidis & poculentis quæ alere & ſuſtentare queant accipere oportet. Nam vt hæc ſolidioribus cibariis non ſimiliter alant, diſtributionis tamen celeritate illis longè præſtant: cuiuſmodi ſunt vina craſsiora. nam aquoſa (ſic alba & tenuia appellant) quemadmodum colore aquam referunt, ſic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, ſed minimum nutriunt. Craſſa verò quæ ſunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, ſimúlque inanita corpora & ob id ſufficiendi alimenti indigua, poſſunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum præſertim ſi natura ſit calidum facilius corpora reficere, illi demum norunt, qui quomodo coctio diſtributióque fiant intelligunt.

XII.

QVæ à morbis poſt criſim relinquūtur, recidiuos morbos facere conſueuerunt.

Præſens etiam aphoriſmus ſuperioribus iungi copularíque debet. Nam quum ſuprà dixiſſet, Si à morbo quis cibum ſumens, vires non recipiat, corpus alimento copioſiore onerari indicat: Si verò cibum auerſanti idem accidat, vacuatione indigere ſciendum: atque ob eam cauſam poſtea de vacuando diſputaſſet, nunc cauſam adfert quamobrem qui à morbo cibum faſtidiunt, vacuatione indigere videantur. ac ſi ea de re tota ipſi hunc in modum fuiſſet oratio, Quòd ſi intra modum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere ſignificatur. ſiquidem quæ poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos ſolent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans, quas temporis interpoſito ſpatio putreſcentes febres redaccendere eſt neceſſe. quandoquidem quiuis humor alienus à corporis quo continetur natura, ipſum alere nequeat, ac in poſtremum neceſſariam habeat in putredinem mutationem. quòd ſi locus in quo cumulatur, calidus exiſtat, tum demum maximè & celerrimè putreſcit.

XIII.

QVibus criſis fit, nox quæ acceßionē præcedit grauis, quæ uerò ſubſequit

ſequitur, leuior ferè ſolet exiſtere.

Criſis ſubita eſt in morbo ad ſalutem aut mortem mutatio. quæ fit dum benignam & vtilem materiam natura à praua & inutili ſecernit & ad expulſionem præparat. Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè moleſtéque habent, quæ moleſtia noctu magis apparet. tum enim nobis dormiendi conſuetudo. Per hanc igitur turbationem interrupto ſubindè ſomno eam moleſtiã licet manifeſtè dignoſcere, etiamſi dies ſimilem habiturus ſit turbationem, quando proxima ſtatim nocte criſis futura eſt. Quod ſub finem aph. eſt additum, quæ verò criſim nox ſubſequitur, præcedente leuior plurimùm eſſe ſolet, in multis deſyderatur exemplaribus. eo autem docet noctem quę iudicationem proximè excipit præcedente leuiorem maxima ex parte eſſe ſolere. quia videlicet plures ad ſalutem criſes deſinant. Certò ſiquidem ſcimus ex ægrotis plures eſſe qui ſeruentur quàm qui intereant, niſi fortè peſtilẽs ſit cœli ſtatus.

XIIII.

IN *fluxionibus alui, excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat.* *

Excrementorum mutationibus multas humorum ſpecies præ ſe ferētibus corpus exactius repurgatur,niſi colliquationis habeant aut putredinis ſigna.de quibus ipſe diſſeruit in prognoſtico, vbi & pinguium & grauiter olentium & fœtidorum excrementorum fecit mentionem.

XV.

* *VBi fauces dolent,aut puſtularū eruptiones exoriuntur in corpore,excrementa ſpectare oportet.nam ſi biliosa fuerint,unà corpus ægrotat: Si uerò ſanorum excrementis ſimilia, tutò corpus alere poteris.*

Quum poſteriores aphoriſmi partes inter ſe oppoſuiſſet,vtrobique quod cōſequi videbatur prætermiſit.Quare ſi quod deeſt ſuppleueris,eiuſmodi tota erit oratio,vbi fauces dolent, aut in corpore puſtulæ exoriuntur, excrementa inſpicere oportet. Nam bilioſa ſi fuerint, vnà corpus ægrotat,miniméq; tutum ipſum alere:ſi verò ſanorū ſimilia fuerint,nec ægrotat corpus,ipſúmque tutò alere potes.Cæterum quibuſnam rationibus inductus

Hip

Hipp.ita ſibi pronunciandum eſſe putauerit,dicere iam aggrediar.Animãtium natura principibus partibus contentos humores prauos vacuatura, horum interdũ partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitum excernit,alios ad cutim protrudens,ſi propter craſsitiem vacuare nequeat,eo loci ipſos deponit,indéque puſtulas in corpore fieri contingit.ſæpè etiam ſuſceptis ex capite ruentibus humoribus, fauces infeſtantur.Quo certè tempore cõſyderandum eſt ac diſtinguendum,vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affectas depoſuerit, an adhuc reſtet toto animantis corpore peccantium humorum copia.quæ res inſpectis excrementis fiet manifeſta. Nam ſi egregium omninò natura impetum ad corpus expurgandum ceperit,bilioſa apparebunt excrementa, propterea quòd eiuſmodi etiam puſtulæ calfacto ſanguine fieri ab humore bilioſo conſueuêre. Quare eiuſmodi ſunt prius repurganda quàm alenda corpora, impura ſiquidem corpora quanto plus ales,tanto magis lædes.Si verò ſanorum excrementis fuerint ſimilia, totum corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

FAme dominante, ab omni agitatione uacandum & labore.

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatem ad extremã famem rediguntur. Siquidẽ Epidemiωn secundo sic ipse locutus est Hipp. Aëni Thraciæ, quum propter famẽ & annonæ caritatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratum est. Sed & omnem cibariorum magnam indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quum diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iuberet percunctandum num vigilasset is qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodum aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famĩs vocabulum pro cibariorum vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoque dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendum & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullum toto eo die laborẽ aut fatigationem suscipere debent. Laboris autem nomine motionem vehementiorem, quod etiam

exerci

exercitium appellãt, intelligere oportet. Siquidẽ ipse eo sensu dicebat, Labor cibũ præcedat. Est igitur ipsi tam de iis qui secunda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Nam nec rectè valẽtibus imperanda sunt exercitia fame dominante, nec in ægrotantibus motũ corpori vllũ vehemẽtiorẽ vnà cũ fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitũ vacuatione, siue multa frictione, siue deniq; forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidem motus omnes si cũ inedia fiant, virtutẽ frangi ac debilitari accidit siue secũda, siue aduersa valetudine homines fruãtur. At verò Hippo. vt virtutẽ eam quæ animalia regit & moderatur validã semper retineat & tueatur omnẽ solet diligẽtiã ac curã adhibere. Quã ipsam siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris, nihil retulerit. Atque illud est quod libro de alimẽto dicebat, virtus vna & non vna: vnã quidem genere virtutem esse, sed quę multas species habeat his verbis indicans.

X V I I.

VBi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Quod

Quod alio aphoriſmo vniuerſaliter dixit,id nunc in vna docet ſpecie. Nam vniuerſalis erat oratio illa, non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod naturæ modum ſuperat, bonum.præſens verò aphoriſ.de vna tantum re ſatietate ſcilicet pronunciat. Copioſior ſiquidem quàm pro corporis natura cibus, ſatietas appellatur. Cæterùm quum nimiũ omne ad aliud ſemper referatur, in noſtris id corporibus duplex, vnum ad vaſorum capacitatem, alterum ad naturam nos gubernantem refertur. De poſteriore agens hoc loco Hippocrates,Nimium inquit cibum præter naturam eſſe: ne eos qui cibi tantam vim ingurgitarunt, vt ipſis venter diſtendatur, inde detrimentum & læſionem omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explendam capacitatem cibi aliquid deeſt,parum comediſſe, atque idcirco bellè omninò concocturos arbitremur.nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere,ſiquidem eorum tale exiſtat naturæ robur: ſic hi propter eiuſdem naturæ infirmitatem etiam pauca coquere non poſſunt: ídque maximè ſi coctu facilia priores edulia,poſteriores difficilia ſumpſiſſe contigerit. Similiter etiã in diſtributione alimẽti facultas ſangui-

ſex ad

ſex ad proportionem coctrici virtuti ventriculi reſpondens, propter imbecillitatem interdum nõ alterabit ſuccum etiam modicum in venas diſtributum: interdum iſto multo etiam ampliorẽ promptè vertet in ſanguinem, tum propter proprium ipſius robur, tum propter ſucci in ſanguinem facilè conuertendi naturam. Eodem planè modo tertium etiam alimentũ, quod profectò ipſum dicimus omniũ maximè proprium alimentum, quum ſcilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur. ipſúmque aut bellè conficietur & alet, aut ſecus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrumpetur & morbum creabit. Vna igitur hęc eſt aphoriſmi expoſitio, qua cibi nimiam copiam ad facultatem animantium moderatricem relatione accipiendam eſſe dicimus. Altera eſt qua qualitatem cibi pręter naturam intelligimus, vera & ipſa. Alitur enim quæque pars à conueniente & familiari naturæ ſuæ alimento, quod meritò nos ſecundùm ſuam cuique parti naturam eſſe dixerimus. Si itaque ad eã affluat ſuccus quiſpiam qui alteri particulæ ſit ſecũdùm naturam, ſed huic præter naturam & alienus exiſtat, malo certè quidem is particu

ticulæ fuerit, sed ita vt nō necessariò morbus consequatur, siquidem eius fuerit parua portio. Nam si mandragora, papauer & ruta pharmaca alioqui quæ corpus nostrum corrumpere possunt, sine quantitate incommodare nequeunt, multò certè minùs talis succus detrimentum adferet, qui præter quàm quòd perniciosus nō est, alere etiā potest partes alias. Alioqui neq; ab initio alimentum vocaretur, nisi tali esset natura præditus. Quēadmodū enim si exiguus per gulam flatus in vētrem delatus fuerit, aut potus pauxillū in pulmones per arteriam asperam deerrauerit, vēter propterea non ægrotet, nec pulmo peiùs habeat: sic quoq; se res habet in aliarū partium alimento. Quinetiam præter has tertia à nōnullis profertur interpretatio, illud præter naturam intelligendum esse arbitrantibus pro magnopere & præter modum, ac si ita dixisset. vbi copiosior cibus præter modum & exuperāter ingestus fuerit, is morbi causa existere solet. Siquidem qui non multùm superet mediocritatem morbum nondum cōmittere, sed seruare corpus potest intra valetudinis latitudinem. atq; hæc est vera quoq; sententia. Siquidèm iustam mediocritatem & conueniētem proportionem nō parum superare

opor

oportet alimentum.quod morbũ sit factu rum. Sed huius quidem rei causã medicis mos nõ est orationi distinctionẽ adhibendi,sed solùm genus ipsum morbi causam esse pronũciare consueuerũt,exẽpli gratia æstum,frigus,fatigationẽ,cruditatem,humorum corruptelam,cæteráque id genus affirmantes morbos facere:nobis scilicet in quoq; horum quantitatẽ haud paruam subaudiẽtibus.Similiter quum copiosiorẽ cibum morbi causam esse dicunt,orationi particulã multo non adiiciunt.neq; enim nos fugit,si drachmæ decimamquintam partẽ id esse statuimus,quo iustam mensuram & proportionem excedat, morbum nondũ posse facere:sed vbi eadẽ multiplicata fuerit, eundẽ interdum creare posse. De genere siquidẽ hæc vna causa est morbos committẽtium.Vnde fit vt tertia hæc interpretatio,tametsi vera quammaximè existat,mihi tamen alienior esse videatur à consuetudine interpretandi veterum, cum eo quòd violentius explicet significationem vocis præter naturam. Porrò ad finem aphorismi quod his verbis addidit,indicat sanatio,rectius haberet,si ascripta copulandi particula & legeretur hoc modo, indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturam cibus sumptus

fuerit,

fuerit,inde morbum gigni ſola indicat ſa natio,ſed rei etiam ipſius natura eam indi cationem adiuuat,vnà ipſi aſtipulante ſanatione. Siquidem iis quæ ſingulis artibus ſolerter ſunt inuenta,ipſum etiam ab euentu rei teſtimonium & confirmatio accedit.quæ in præſenti oratione ſanatio eſt,quæ moleſtorum humorum vacuationem protinus conſequi ſolet.quod quidẽ ab euentu teſtimonium ne Herophilus quidem prætermiſit in eo libro quem σημείωσιν τρίχρονον,id eſt indicationem à tribus temporibus ſumptam inſcripſit.Nam ſi quis plura quàm pro conſuetudine comedens,& conſuetam exercitationem vel ſeruans vel etiam imminuens,corpus grauari onerarique ſentiat,& cum faciei rubore & venarum tumore febricitare incipiat,eum profectò qui ita affectus ſit,non abſque ratione ob repletionem ægrotare exiſtimabis.Quòd ſi is à vacuatione leuari ſe ſentiat,ex reipſa protinus confirmatio accedet opinionis,quam de plenitudine conceperas,atque in poſterum in iiſdẽ ſimiliter audendi & vacuandi animus addetur,minimè abs te expectata illa Empiricorum obſeruatione, quam ipſi dictitãt eorũ eſſe quę frequentiſsimè in iiſdẽ ſimiliter euenire videntur.Verùm addita fortaſſe

tasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quam postea vt superuacaneam sustulit aliquis, aut etiam Hip. ipse ab initio ab solutè citra coniunctionis interuentum scripsit hoc modo, indicat sanatio, quasi diceret, vbi quæ diximus ita habuerint, id est copiosior præter naturam in corpore cibus contineatur, vacuatione adhibita ægrotus si iuuabitur, in eum morbum ob cibi copiam incidisse constabit. Porrò memoria semper tenendum solitum Hippocratem vacuationē absolutè dicere, quum æquabiliter omnes humores vacuantur: purgationē verò, quum qualitate peccantes & molesti educuntur. Atq; sanatio qua de nunc agitur, quia per vacuationē non purgationē fiat, opinionem de plenitudine cõfirmat. Iam verò æquabilis omnium humorum vacuatio quę exactissima habetur, sectione venæ administrari solet: quæ proximè ad hanc accedit, scarificatis, vt facere consueuimus, fit malleolis: sic etiam quæ exercitiis, & quæ frictionibus, & quæ balneis, & deniq; quæ inediâ per accidens fit vacuatio. per accidēs dixi, quia non per se & primaria ratione vacuat inedia (quã rem faciunt singula quæ enumerauimus). sed vacuatio quidem naturali perspirationis modo fit, id est perspirabili cute laten-

ter corpus digeritur: quia verò in materię vacuatę instaurationem nullum sufficitur alimentum, propterea manifesta fit quæ prius latebat vacuatio. Hęc igitur ad aphorismi expositionē satis esse videntur. Qui diligentius de plenitudine disputationem legere volet, is integrum ea de re conscriptum librū habet, qui de plenitudine inscribitur. Nunc satis erit hoc tantum superioribus addidisse, posse quidem absque corruptela cœpisse plenitudinē eam quæ ad vires relatione intelligitur, sed quæ vtilis & benigna persistere nequeat. Siquidem ipsam in qualitate mutationem atq; adeo temporis spatio corruptelam subire est necesse. verùm hoc licet accidat, tādiu tamen plenitudinem appelaturi sumus, donec vacuato superuacaneo, reliquum vtile ac benignū reddi posit. Nam quod acescētibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddam in sanguinis alteratione fieri solet. Id verò tale existit. vbi vina planè acuerūt, non iam ad vini naturam redire possūnt: verùm si tam leui momēto ad id vergāt, vt acescere quidem, sed nondum acetum esse videantur, ex iis complura pristinam recepisse naturam sæpius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. nam si ipsius magna facta est corruptio, nō iam ad sui naturam

redir

redire poteſt: parũ verò à ſeipſo ſi degenerauerit, vacuato ſuperuacaneo qui reſtat ſuam recuperare poteſt naturã. Atque talem ſanguinis affectionem non corruptelam, ſed plenitudinẽ appellandi medicis moris eſt, ſolã eam (quod modo dicebã) corruptelã nominãtibus, quæ tam magnã præter naturam mutationẽ eſt ſortita, vt à natura amplius vinci ac regi nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis ſuccus fiat.

XVIII.

Eorũ quæ cõfertim & celeriter alũt, celeres etiã excretiones eſſe ſolent.

** Quæ vniuerſim & celeriter alũt, celeriter quoq; corp⁹ peruadunt.*

Ea ſecundũ Hip. ſententiã celeriter alere ſunt intelligẽda, quæ ſtatim paulo poſt quàm ſumpta ſunt alunt, ſecundũ ſuã certè quidẽ naturã, quã ipſam in iis exploramus qui inculpata ſunt valetudine: cõfertim verò alere accipiẽda ſunt ea, quæ poſtquam alere cœperunt, quicquid alimenti habẽt, breui totũ corpori impertiũt. Quæ itaq; ſunt eiuſmodi quatenus cõfertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabunt celeriter. Si verò ipſis adſit aut acrimonia quæpiam ad excretionem ſtimulans, aut viſciditas qua morentur & retineantur diutius, illâ quidem citius ad excretionem incitabuntur, hac tardius

permeabũt. Citiſsimè igitur & cõfertiſsi mè alit vinũ: tardiſsimè & ſenſim bubula, & cochleæ & ſpondyli marini, locuſtæ, carabi, gãmari, & quicquid deniq; dura carne cõſtat eandẽ cũ his habet naturã. Adhęc duri caſei, ſalitæq; carnes, lentes, bulbi, & in tantũ vt dura euadant oua cocta. hæc enim omnia multò poſtquã partibus nutriendis ſunt applicata, ſenſim nutriũt. Quòd verò ſumptus cibus iã alat, tum ex pulſus vehementia & magnitudine, tũ ex motus volũtarij firmitate & robore partibus nutritis cõciliato poteris argumentũ accipere. quã rem explorare conueniet in iis qui vel propter vacuationem quandã manifeſtam, vel fatigationẽ vel inediã ſoluti ſunt & viribus defecti. Ea igitur omnia quæ ſupra commemorauimus tardè per vẽtrem permeãt, hoc eſt multò poſtquam ſumpta ſunt tempore. Hiſce verò contraria celeriter peruadunt, imprimíſq; vinũ omnium citiſsimè, vti diximus, corpus alens. Poſt ipſum alia ſuo quæque ordine ſubſequuntur, de quibus dicturus ſum, vbi pauca pri⁹ de vinis ediſſeruero. Nam aquoſa perpaucum dant corpori alimentum, qualia ſunt colore alba, ſubſtantiæ compage tenuia: Craſſa verò & fulua his multo copioſius impertiunt corpori alimentum, ſed tanto

in nutriendo cedunt nigris,quantam cele riter & confertim præ his habent alendi prærogatiuam. Quæ autem alba ſunt & craſſa, minus quidē quàm nigra, ſed plus quàm alba & tenuia alimenti impertiunt corpori, ſed celeriter & vniuerſim nutriendi pōteſtate cedunt. qua quāto aliis antecellunt,tanto permeandi celeritate prę-ſtant.Omnium enim citiſsimè aquoſa per vrinas percolantur, quia propemodum tota ocyſsimè ad hepar prius ſubuehantur, quàm per aluum quicquam deſcēdat.Alia verò omnia ex quibus manifeſtum quid ſubeat per ventrem, peruaſionem habent nutriendi tempori proportione reſpōdentem. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptiſſanæ ſuccum non multò poſtquā ſumptus eſt alere pauco in tēpore vniuerſum, ſed non multum impertiri alimentū conſtat. Alica verò nec paucū nec vniuerſum, ſed & multo tempore & multum præbet alimētum.Porrò autem quæ inter ſe comparantur,ſimilem habere debent compagem ſeu conſtantiam quam σύϛασιν Gręci appellāt, nec vnum exactè humidum eſſe, alterum ſummè ſiccum.In ptiſſana itaque & alica & cæteris eiuſmodi quæ homines ex milio & fabis aliiſq; frugibus parant, ſimiliter ſecundum craſsitudinis modum

habeãt oportet ea quæ inter se comparantur. Carnibus verò sua cuiq; est & propria compages. comparare itaque eas oportet in apparatus & conditura forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis similiter. Succi autem si qui mordaces insint, per apparatum remoueantur, quemadmodum in brassica & leguminibus fieri solet, siquidem certam alentis substantiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquendum, ex vna aqua in alteram quę incoquũtur transfuderis. Si igitur his omnibus probè constitutis & distinctis, diligenter exploraueris quæ paruo tempore id est confertim seu vniuersim, & paulò postquàm sumpta sunt, (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiã corpus peruadere, modò hominibus similiter habentibus exhibeantur (nam & hæc in omnibus adhibẽda est distinctio): quæ verò contrà habeant, tardè subire comperies. Horum porrò causam si requiras, eam ex iis quę nostris de facultatibus naturalibus commentariis demonstrata sunt petere poteris. In iis enim ventriculum ex eduliis ingestis familiari & conueniente succo attracto, quem suis tunicis reponeret, primùm omnium ad satietatẽ vsque frui demonstrauimus, postea vbi abundè saturatus

ratus esset, tum demum ipsa abs sese ad transitum demittere. quo tempore hepar quoque ex ipsis trahere par erat, si quidem alimento egeret, alioqui eo quod in se haberet abusurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus quando alimento deficeretur trahere rationi erat consentaneum. Qua ex re fit, vt in quibus totũ inanitum corpus est, periculum eorum maximè facere conueniat quæ vniuersim & celeriter nutriunt, quibus indidem etiam accedere dicebamus, vt celerius corpus peruaderẽt. Nonnulli tamen vacuationem eam quæ ex toto quoquo versum fit corpore, peruasionis seu excretionis nomine Hippocrati appellatam esse volunt. vt idem nunc doceatur, quod libro de alimento his verbis dicebat, *Cibus alteratu difficilis*, ægrè consumitur & discutitur: cibus contrà facilis appositu, facilè consumitur & exhauritur. Quod dictum quàmquam est verissimum, non propriè tamen videtur peruasionis nomine intelligi posse. Siquidem peruasio ferè de transitu per ventrem intelligitur: possis tamen de eo quoque qui quacunque corporis parte fit intelligere. neq; enim parum differt subiréne cibum an peruadere dicas. nam sola subeunt quæ per aluum descendunt. Peruadendi verò

verbum vtrisque, tam iis quæ per ventrem subeunt, quàm quæ quacunque corporis datum est permeant, potest conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quæ lentos & crassos humores habent, non nisi multo tempore ex toto discutiuntur corpore. Olera verò piscésque saxatiles & quicquid denique distribuendo constat tenui succo, distributionis quidem & appositionis celeritate aliis præstant, firmam verò stabilémq; naturã non habent, sed facilè digeruntur & cute perspirabili euanescunt.

XIX.

IN *morbis acutis nõ omninò certæ sunt mortis aut salutis prædictiones.*

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò soluuntur, statim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diarias quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamen morbos appellauit acutos. Duplex porrò est acutorum morborum natura. nam aut in* solis humoribus accenduntur calidioribus, nullum certum occupantibus locum, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiunt, veluti in * pleuritide fit, peripneumonia, & cynanche. Sed & morbos acutos febres ferè

**Acuti primarij & continui ex accensa materia ĩ venis fluctuãte & oberrãte.*

**Acuti sympto-*

ferè comitantur velut cōtinuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiunt humorum crassorū, lentorum, & frigidorū qui concoqui non facile possunt, sed impacti & cuneati in partibus affectis hærent. quo fit vt scirrhi potius quàm phlegmones naturam retineāt eorum affectus. ex quibus qui per consensum & sine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putrescentes humores vel melancholicos vel pituitosos habeant. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, sed in ipsis falli etiam interdum præsagitionem fatetur. id enim significat negatiua illa particula, non omninò, quæ idē quod non semper seu non in omnibus significat. quod sermonis genus vsurpare solēt, quum pauca quædā de omnibus eximunt, vt quum dicunt, non omnes homines mali. significant enim perpaucos bonos esse. Sic Hippoc. nunc hac oratione significare videtur, non omninò certas prædictiones esse in morbis acutis, quum experientem etiam medicum in his interdum, sed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum propter subitam in melius aut dete-

matici cō-tinui ex inflāma-tione sta-bili partis cuiuspiā, cum febre totum cor-pus occu-pante.

rius in crisi mutationem, quæ mutatio naturam sequitur humorum morbos efficientium, tum etiam quia peccans humor ex vno interdum loco in alterum mutet sedem.

X X.

Qvibus in iuuentute aluus est humecta, ijs in senectute siccatur: Quibus contrà sicca astrictáque iuuenibus fuit, ijs senibus humecta laxáque fit.

Id sæpenumerò, sed non semper fieri ipsemet aphorismo eo quem infrà scripsit satis indicasse videtur, Qui inquit, aluum humidam habent, facilius quàm qui sicca sunt aluo iuuentutem degunt, sed ægrius senectute defunguntur. ipsis siquidem senescentibus resiccari ferè solet. Cæterùm siccam & humidam aluum intelligere oportet, non absolutè, sed eadem victus ratione seruata. nam si quis in iuuentute salsamenta comedat & porra, & zytum superbibat (quæ victus ratio Alexandrinorum est consueta) in senectute verò nihil quicquam horum esitet, sed lente vescatur, vinúmque insuper austerum potet, quî queso possis ętatis ratione dicere huic purgamenta alui fuisse mutata? Rursum si quis per iuuentutem lentę & mespilo

vinó

vinóq; austero vſus, per ſenectutem verò Alexandrinorũ victus rationem ſequutus, ſimul cũ tali mutatione victus, alui etiam deiectionẽ mutauerit, in eo profectò certum de aphoriſmo iudicium facere nequeas. Sed ſi quum cæteris omnibus, tum iis etiam quæ ad alimoniam pertinent ſimiliter geſtis & adminiſtratis, alui deiectio mutata fuerit, certum tum fiet de iis quæ ab Hip. dicta ſunt iudicium. Mutabitur verò alui purgamentorum ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionibus vnde aluus humidior fit aut ſiccior. quæ quidem affectiones quales ſint, vnum ex iis eſt quę inueſtigatione digna videntur. Sed ſi in præſentia ſcribere cuiuſque proprias aggrediar demonſtrationes, tam longa mihi inſtituẽda erit diſputatio, vt integro libro ſit opus. Id igitur aliquando fortè pręſtabitur. nunc paucis rerum tantum capita perſequar, atque iis vtar quę in commentariis tum de naturalibus facultatibus tũ de ſymptomatωn cauſis mihi ſunt demonſtrata. Aluus iuſto fit humidior, quũ ex ea alimentũ in chylum redactum parciùs diſtribuitur: cõtráque eius inde omni ad hepar elato humore, ſiccior fieri ſolet. Quamobrem autem parciùs diſtribuatur, interdum in cauſa eſt copioſi

copiosior quàm quo hepar egeat sumptus cibus, interdum etiam quia ipse celerius ad descensum festinat. ex copiosiore enim cibo postquàm ad se hepar quod ad explẽdam auiditatem satis est traxeris, plures superesse reliquias est necesse. celerius verò intestina peruadente & permeante cibo, per eam descensus celeritatem, alimẽti tantum quanto egeat hepar trahere nõ potest. vnde eius reliquias humidiores fieri est necessarium. Porrò ocyus subeunt alui purgamenta, tum propter bilis in vẽtrem defluentis & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis vẽtriculi impecillitatem, ipsiúsque & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus, quia os ventriculi (in eo enim maximè sita est cibi appetentia) temperamento est frigidiore: quemadmodum hepar quoq; propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoque venter propter humiditatem, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorem propter siccitatem. Senibus itaq; vbi frigidius corpus euaserit, in ore ventriculi humiditas vsq; eo frigida colligitur, vt in cibi fastidiũ, quã anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiã dicas, terminetur. quo facto deiectionem alui

alui ſiccari contingit cibariorum defectu, quod certè quidem ad diſtributionem attinet. Pariter qui propter copiam vel naturam humoris picrocholi humectam aluũ habent, in contrarium ſtatum ſenes facti mutantur, quia in ſenectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatẽ humida aluus eſt, non omnibus, ſed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionem mutatio. nam ſtatim ab ortu frigidiore temperamento aluus ſi fuerit, ea per ſenectutem in frigidam præter modum intẽperiem redacta, facultatẽ ſimiliter imbecillam obtinebit retentricem: quia intẽperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd ſi ad multam ætatẽ calida manifeſtò fuerit, robuſtam habebit retentricem virtutem, vt pote quæ neutrã intemperiem exactè habeat, nec eam quę in ſiccitate conſiſtit (omninò enim aluus erat humidior naturâ: alioqui retẽtricem virtutem non habuiſſet imbecillam) nec eam quæ in calore eſt. hoc enim ponebatur. quare propemodum omnibus quibus aluus naturâ humidior eſt, ſeneſcentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò ſiccior, iis per ſenectutẽ euadit humidior, ídque

ídque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia minus quàm pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum ſiccitatem, aut quia bilis minus in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retentricis virtutis, alui fiunt purgamenta ſicciora. Quòd autem minor ipſis adſit cibi appetentia citiúſque expleantur, fit propter partium in quibus ſita eſt appetentia caliditatem. Quòd exuctus cibus ſiccior euadat in cauſa eſt hepar moderatè natura tẽperatum, aut etiam nonnihil calidiore tẽperamento. Quòd pauca in ventrem bilis confluat vt potè quę pauca etiam generetur, ob viſceris frigiditatem accidere putandum eſt. Fortis verò vis retentrix in iuuenibus ideo fit, quia ipſorum ad ſiccius vergat temperamentum. Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcẽtibus fiet in contrarium mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatem laborant, ætatis progreſſu plus appetent quàm ſubigere & euincere poſsit hepar: & quibus propter ſiccitatem ingenitam vis retentrix erat valentior, iis ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior euadat deiectio.

iectio. Quibus verò propter bilis inopiam moratur deiectio, ac propter tardũ transitum magna obiter humoris pars exugitur, in iis idem etiam tum status manere potest, fieri tamen potest vt refrigerato præter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita distributione, alui purgamenta reddantur humida. Atque hæc in præsentia habui quæ de mutationum, quę ætatis ratione propter alui siccitatem & humiditatem fiunt, causa dicerem: quæ obscura propter breuitatem videantur iis qui exercitati non sunt in commentariis de quibus nobis suprà facta est mentio. Sed aliquando postea integrum his explicandis librum dicabimus. Quod ad artis vsum attinet satis est tenere quod ab Hippocra. est dictum, etiamsi eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

F*Amem thorexis soluit.*

Thorexim meri potionem Hippo. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit. Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsque morborum popularium causa. planum est enim cuiusque nostrum victus rationem eorum causam

ſam eſſe non poſſe,quũ promiſcuè omnes tàm iuuenes quàm ſenes,tàm viros quàm mulieres, abſtemios deniq; iuxta ac thoreſſomenos(ſic enim meracioris vini pleniore potione gaudẽtes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo conſtat per thoreſſomenos merobibas intelligendos eſſe,quia abſtemiis eos è regione poſuerit. Quare thorexim quoq; ab ipſo pro vini potione vſurpari eſt manifeſtum. quã quidem vini potionem famem depellere dicit,non mehercle quamuis cibi indigẽtiam famem appellãs,quod arbitrati ſunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiã habet coniunctam, ſed eam quæ morbus eſt.qua qui laborant, magna & inſatiabili perpetuáq; cibariorum inceſſuntur appetentia.quam ex medicis quidam caninam appellarunt.Huic ſiquidem fami ſedandę meracior potio eſt remedio, non ei quæ vel longam inediam,vel alui profluuium, vel ſanguinis fluxum, vel quamuis aliam vacuationẽ conſequi ſolet. Nam qui propter horum aliquod redditi fuerint famelici, tantum abeſt vt commodum ex meraco potu aut vtilitatem percipiant, vt eo etiã offendantur magnopere: quippe qui cõuulſionibus protinus & delirationibus prehendantur,ſi ante cibariorum eſum liberaliore

beraliore vini potione vsi fuerint. At quibus fames morbus est, iis vini potio, non cibi copia est remedio. Siquidẽ ego nonnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipsis scilicet liberalius vino quopiã ex iis quæ haud segniter calfaciunt propinato. Neq; enim acerba vina eiusmodi famem sanauerint, vt pote quæ ne calfaciãt quidem: sed quæ sine astrictione fuluo colore sunt aut rubro, ea demum maximum his qui canina vexantur appetentia auxilium sunt allatura. Ipsis itaq; quum prandere volunt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleosa, cæteráq; id genus ex multo oleo parari solita. Sed prima cautio esse debet, ne quid austeri admisceatur aut acerbi. Postea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiamsi nondum sitiant, potui dandum est. Protinus enim ipsis tali victus ratione fames mitigatur, in qua si diutius perseuerauerint in totũ etiã sedari solet. Atq; hãc mihi sententiam Hip. hoc aphorismo præ se ferre videtur. Nã quũ vel propter solã intemperiẽ frigidiorem, vel propter acidos quosdã succos ventriculi os imbuẽtes, fieri cõsueuerint appetitiones caninę, quæ vitia duo persanat vinũ suprà dictũ, easdem meritò appetẽtias caninas sedauerit. Buli-

mum verò qui putant famis nomine dictũ esse ab Hippo. hi mihi absurdè eius verba interpretari videtur: primùm q pro generali & vniuersali oratione particularẽ faciant, deinde q falsum etiã dicant. Siquidem bulimus est virtutis prostratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Qui à plenitudine morbi fiunt, uacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscũtur, sanãtur plenitudine. Cæterorúmq; cõtraria sunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quo quæque tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationem vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committentes per cõtraria tolli, monere certè quidẽ fuerit superuacaneũ. Neq; enim aliud quicquam præter* contraria excogitare queas, cui earum sublationem acceptam referre possis: quemadmodum in morbis iam factis & symptomatis

Morbus iam fact⁹ suo, dũ fit causæ suæ tollitur cõtrario.

matis eos necessariò comitantibus iterũ examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos faciẽtium sublatione, vnà etiam morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per cõtraria remotio. Nã si quid refrigerando morbum faciat, eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciendo, per refrigerantia. Pariter si propter copiam morbus fiat, eam protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quamprimum cibo reficere conuenit. Quanquam placet quibusdam vacuatione morbum nunquam fieri posse, solam vt coniicere licet, febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnẽ ipsi affectum actionem lædentem morbũ esse, omnem verò insignem intemperantiam actiones labefactare didicissent, nũquam de forti vacuatione quòd morborũ causa existat, dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis, siue ex hæmorrhoïde, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earum certè maximam partem labefactari est necesse. nec verò eos ea sola incommoda sequuntur, sed in aquam quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt. quin vel longa

inedia febrem nedum alias noxas iis adferat, qui naturâ calorem feruentiorem habent. Quicquid igitur ad aphorismi veritatem & vtilitatem attinet diximus. Superest vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus: qui de nominibus altercantes inter se, de rebus interim ipsis se dispu tare credunt. Quum enim causarum mor bos efficientium sublationem non ad curandi rationem, sed ad prophylacticem, id est cautionem & prouisionem incommodorum pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id quidem rectè facere demonstrandum esse videtur. Vbi causa quæ morbum peperit abest, ibi tum sola facti morbi & eius sym ptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli gratia plethora, quæ inest in corpore morbum nondum cõmittit, eiusmodi tum causę remotio ad eam artis par tem referẽda est, quæ à prouidendo *prophylastice Græcis dicta est. Quando verò morbum iam facit, id tum quodammodo ex prophylactice & therapeutice mistum est. de morbo siquidem quantum faciendum restat, id ne fiat prouidere oportet, atq; ipsum artis prophylacticę munus est: quantũ verò iam factũ est propria indiget curatione.

*Præcautio causã, Curatio morbũ respicit.

curatione. Vnde fit, quoniam ista ex prophylactica & therapeutica, id est ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quæ morbos curat mista sunt, proprio hisce significãdis vt careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellãt, vt quũ ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factum est curandũ esse aiunt. veluti in iis fit qui à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibentur, duobus ipsi modis appellant, interdum aduersus rabiem remedia, tanquam ad affectionem quæ rabiem generat dicerent, interdum non remedia, sed rabiei futuræ amuleta, id est prouidendæ & auertendę rabiei vim habentia pharmaca.

XXIII.

Morbi acuti iudicantur intra dies quatuordecim.

Acuti morbi censentur qui & magni sunt & ad statum celeriter perueniunt. vnde fit vt breui tẽpore magnas faciãt mutationes, quod perinde est ac si iudicẽtur dixeris. Siquidẽ Hip. ipse eiusmodi mutationes quũ in morbis derepẽtè fiũt iudicationes appellat: idq; interdũ ægrotãtib⁹ ipsis

ſanitatem priſtinam ilico recipientibus, aut morientibus,interdum magnā quandam ad ſalutem vel mortem mutationem ſubeuntibus,qui tamē eueſtigiò propterea non ſeruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totum quatuor in ipſis repentinæ mutationes fiant, quas Epidemiωn primo his verbis nos docuit, Subita ad ſalutem mortémve mutatio,aut ad melius deteriúſve inclinatio. Quòd verò neceſſarium ſit morborum magnitudine & ſymptomatū vehementia vel citò virtutem ſuccumbere,ita vt moriatur æger,vel ſi ſtrenuo ad mali expulſionē impetu ſumpto natura ſuperior euadat,bonam criſim fore:ſi verò impar cedat & laſſata det manus,malam iudicationē ſequuturā eſſe,nemo eſt qui dubitet. In morbis igitur acutis vt criſis in longum tempus differatur fieri nullo pacto poteſt. In talibus itaque omnibus terminum Hipp. ſtatuit duarum ſeptimanarum ſpatiū,quòd nullus ſcilicet vlterius progrediatur. Poſſunt tamē multi ante decimumquartū iudicari. Nam & vndecimus & nonus & ſeptimus & quintus multos iudicarūt,vt conſtat ex Epidemiωn libris. quoſdā etiā ſextus iudicat,ſed haud benè. quemadmodū in cōmentariis de diebus decretoriis latius demonſtrauimus,

** Sextus tyrānus.*

mus,in quibus exercitatum esse volumus eũ qui ea sit assecuturus,quę Hipp.breuiter sunt dicta.Imperfectis verò iudicationibus(quas Græci,quòd in alteram sint semiinclinatæ partem,ἡμιῤῥέποντες appellãt)sequentiũ deinceps dierũ aliquis finẽ imponet.Atq; hi dies quinam sint sint ipsemet in prognostico tradidit, iterúmq; hîc aliquid sequẽti aphorismo est traditurus.Sed & harũ iudicationũ semiinclinatarũ alius quidã est extimus terminus,vltra quẽ progredi nõ liceat, quadragesimus nimirum dies. Morbos ergo Hip.qui intra quartũdecimũ diem integrè iudicãtur,acutos absolutè appellare cõsueuit:eos verò qui aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati,ad quadragesimum vsque diem durarunt,non iam absolutè acutos,sed appellatione ex integra oratione cõstante,acutos intra dies 40.iudicatos nominare solet.Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in alium mutationem aut à sua specie degenerationem acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. De quibus in prognostico scribit in hanc sententiam, In omnibus inquit, morbis acutis qui febrem coniunctam habent, & intra dies quadraginta terminantur, spi-

rādi facilitatem ad salutem maximā vim obtinere putandum est. Hîc autē vbi inter aphorismos de morbis acutis absolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id sibi volens, quod putarunt nonnulli, quatuordecim scilicet numero dies esse qui in his morbis iudicationes faciāt. Eadem enim ratione etiam dies qui morbos *per degenerationē acutos appellatos iudicant, quadraginta esse dicere possemus. Eadem siquidem est in vtrisq; loquēdi forma, & hîc quum ait, morbos acutos intra dies 14. terminari, & in prognostico quū inquit, quicunq; febrem cōiunctam habent & intra 40. dies iudicantur. Sed quum isti nullam inuenirent rationē quî dictiones has, tum eam quæ in aphorismis, tum eam quæ in prognostico legitur inter se cōsentire demonstrare possent, ineptam hanc & absurdam commēti sunt interpretationē. Neq; enim quatuordecim sunt ad quadragesimum vsque dies decretorij, sed cū extraordinariis quos *intercidentes vocāt, plures sine illis pauciores habētur, vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonstrauimus. Ipsa etiam rei euidentia & experientia eam rationē confirmat, quæ dicit morbos acutos iudicationis habere terminum

Acuti degeneres quos vulgo ex decidentia vocant.

Intercidētes dies, quos interrepētes & intercalares po

quar

quartumdecimum diẽ. Nullus ſiquidem adhuc morbus qui ſtatim ab initio celeriter moueretur, hunc ſuperaſſe terminum inuẽtus eſt, quin ex quatuor dictis diebus aliquo criſim prius ſubiret. Adeò vt nonnulli primis diebus tardi & parui, circa quartum aut quintum diem citatiores & vehementiores facti, decimoſeptimo die ſint terminati. Alij ad ſextum aut ſeptimũ ſumpto acumine, ceſſerint viceſimo. Vnde fit manifeſtum morbi cõtinuatum acumen plures 14. dies habere non poſſe. Ex iis verò qui motus habent inæquabiles multos reperire licet qui ad vlteriorẽ proferãtur terminum. cuiuſmodi ſunt qui diebus quibuſdam ſumpta vehementia, latenter poſtea eam remiſerunt, rurſúmque poſtea aucti, motus continuationem acceperunt. Si quis igitur in ægrotantibus queadmodum dixi obſeruationem inſtituat, morbos qui per duas integras ſeptimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

tes dicere, quòd propter erratum commiſſũ, non propter ſolius naturæ motũ in eos criſis incidat atq; ita legitimorũ decretoriorum ordo interrũpatur.

XXIIII.

Index ſeptimi quartus. Sequentis ſeptimanæ octauus initium. Spectandus quoque eſt undecimus, ſiquidem is ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt. Rurſúmque

decimusseptimus spectandus: is enim à quartodecimo quartus est, & ab undecimo septimus.

Indices & spectabiles dies cõsueto more appellat Hipp. in quibus signũ aliquod iudicationis apparet alio quopiam ex diebus decretoriis futuræ, quos ipse in prognostico per quaterniones digesit, singulis septimanis bipertitò sectis. Primum itaque quaternarium septimi diei à principio inita supputatione indicatorem esse ait. Vndecimum item decimiquarti indicem statuit, quando & hic bipartitò diuisus sequentem septimanam in duos dirimat quaternarios. Pariter decimusseptimus vicesimi index, quando tertia quoque septimana hoc bifariam sit diuisa. Cæterùm hanc Hippoc. cum secunda copulat, quum tamen à prima dirimat secundam. secundæ siquidem initium octauum diem esse dixit, non etiam tertiæ septimanæ decimumquintum, vt ex posteris arbitrati sunt nonnulli, quippe qui non vicesimum primum eius septimanæ faciat extremũ, sed tertiæ septimanæ initium quidem statuat decimumquartum, finem autem & extremum vicesimum. Quamobrem verò priores duas septimanas per disiunctio

ctionem à se inuicem,tertiam autē per copulationem cum secunda statuat,diximus in opere de diebus decretoriis.In præsentia citra eius rei causæ demonstrationem satis erit scire quod experientia ipsa testatur, cum eo quòd Hippocrat.permultos ægros secundum hunc dierum decretoriorum ordinem iudicatos fuisse scripserit in libris Epid.Qui ordo talis est,vt tres primæ septimanæ in vicesimum circumactæ terminentur,tres verò sequentes quadragesimo comprehensæ finiantur. Quò fit vt sexagesimus etiam & octogesimus sint decretorij.quod experientia quoque ipsa compertum probatúmque habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonstrauimus,vbi eos etiam ægrotos ascripsimus qui iuxta præscriptum ordinem iudicati leguntur in libris Epid.quos omnes hîc describere quia longum foret, satis fuerit solam dictionem ex prognostico transcribere, quæ sic habet,Febres iudicantur iisdem numero diebus,vnde euadunt aut moriūtur ægrotantes. Ex febribus enim quæ minimè sunt malignæ, quæ'que cum signis tutissimis progrediuntur,quarto die aut etiam antè desinūt:pessimæ autem & imprimis malitiosæ atque exitialia signa præ se ferentes,

quarto die aut etiam antè ægrotantē tollunt de medio. Ipsarum igitur primus impetus ita terminatur. secūdus ad 7. tertius ad vndecimum. quartus ad 14. quintus ad 17. sextus ad 20. diem peruenire solet. Atque ij insultus per quaterniones ex acutis absolutè in vicesimum per additionem finiuntur. Hæc verba apertè docent quòd tertiam septimanam per continuationem cum secunda numeret, diémque 17. vicesimi faciat indicem.

X X V.

AEstiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem usque pertinent.

Non febres solùm per æstatem, sed alij quoque morbi breues existūt, quia per id temporis fusi humores redundantes quóquouersus per corpus ferantur & perspirabili cute digerantur. In quibus itaq; inest valida virtus, in iis morbi ipsi vacuatis statim humoribus tristificis finiūtur: quibus autem virium adest imbecillitas, in ipsis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus resoluitur. Quò fit meritò vt nullus morbus æstiuus sit diuturnus. Hippo. verò de longissimo morbo solùm verba sa

ba faciẽs(quod propoſito quartanæ exemplo eſt manifeſtum)idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodum autem cutis perſpiratu per æſtatem humores digeri,viréſque reſolui contingit, ſic contrà hyberno tempore fieri ſolet,vt & humores ſcilicet intra corpus tanquam latibulis quibuſdam deliteſcant, & vires robuſtæ ſeruentur & permaneant. Quare tum nec morbi ſoluuntur,perſeuerantibus ſcilicet humoribus eorum cauſis,nec moriuntur ægrotantes,ipſis contra vim morbi abundè ſuppeditante virtute.

XXVI.

Conuulſioni febrem accedere ſatius eſt,quàm febri conuulſionem.

Ipſemet Hippo.infrà dicturus eſt,à repletione ſpaſmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepentè conuelli accidit, talem à plenitudine proficiſci conuulſionem eſt neceſſe.ita enim nerui infarciuntur viſcidis & frigidis humoribus quibus etiam aluntur,vt ſpaſmum inde patiãtur.cui ſuperueniens febris, frigidos illos calfacere,& lentos tenuare humores & diſcutere ſolet. Verùm ſi propter ardentiſsimas febres

bres totũ corpus & nerui ipſi exiccati fuerint, atque propter eam ſiccitatem conuellantur, tum demum hoc maximũ ac propemodum immedicabile malum euadit. ſiquidem & temporis multum ad ſiccitatis emendationem poſtulant nerui, & inducias non admittit morbi vehementia, ſed vires ſtatim deiicit, & citam mortem adfert.

XXVII.

Non, ſi quid in morbis acutis fiat præter rationem leuius, fidere oportet, nec turbari, ſi quid temerè grauius acciderit. Iſtiuſmodi enim multa ſunt incerta, nec durare diu aut perſiſtere ſolent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne eſt traditum in libris Criſeωn, Nunc quod ſatis ſit ad præſentis aphoriſmi expoſitionẽ breui oratione complectemur. Quum vehemens morbus hominem inuadit, qui poſtea mitior derepẽtè fiat & facilior, nullo vel ſudore, vel vomitu, vel alui deiectione, vel ſanguinis eruptione corpore vacuato, *nec vllis etiamnum apparentibus ſignis coctionis, eiuſmodi tunc morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere: quemad

** Alleuatio morbi tuta quæ concoctionem eiuſdẽ & expulſionem ſequitur.*

quemadmodum nec si præter rationem ægrè spiritum duxerit, aut delirauerit, aut vehementius fuerit febre conflictatus, aut magno etiam rigore correptus, metu propterea nos permoueri debere. nam isthæc incerta sunt, tantúmq; abest vt mali quicquam denuntiẽt, vt interdum bonam etiã iudicationem quamprimum fore significent. Quæ quo modo internoscere & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris Crisewn.

XXVIII.

Febricitantium nõ omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem *uirium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.*

Illud, Non omnino leuiter, distinctionis gratia addidit Hippo. nam absolutè si malum esse pronunciasset, febricitãtium corpus sibi constare nec concidere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum copiã, laboret, vt eius corpus oborta febricula non collabatur nec emacrescat. Sed si magna febris fuerit, nec eã ob rẽ corpus attenuetur aut imminuatur, tũ aut paruã ostendit crudorum humorũ abundãtiam.

Iam

Iam verò illud, plus æquo colliquefieri, etiamsi in contextu aphorismi pars illa, non omninò leuiter, omissa fuisset, inter mala nihilominus signa fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent, siue non, argumentum imbecillitatis est facta præter rationem corporis macies. Nec verò existimare oportet Hippocratem συντήκεσθαι verbum hoc loco propria significatione accepisse pro contabefieri & absumi, sed abusum potius fuisse pro ἰσχνοῦσθαι, id est attenuari & imminui. Rectè autem in altera aphorismi parte dixit, plus æquo: rectiúsq; fuerit si id ad priorē quoque aphorismi partem referamus, vt eius tota sit eiusmodi oratio, Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare, aut colliquefieri magisquàm ratio postulat, malum. vt de vtraque parte communiter illud plusquàm ratio postulat, prædicetur. Nā siue plusquàm ratio postulat perstet idem febricitantiū corpus nullatenus imminutum, siue collabatur & concidat, malum. Quibus autem & vnde sumptis indicationibus, illud plusquàm postulat ratio expendere oporteat & intelligere, dixisse Hippocratem præstitisset. Sed quoniā hoc est aphoristicum, id est præcisum & definitum docendi genus, summáque

breuitate circunſcriptum,nos illud explicantes referemus tum ad febris magnitudinem, tum morbi tempus, tum ætatem, tum regionem,& anni partem ſtatúmque cœli præſentem, ad manifeſtas etiam vacuationes, & vigilias, & curas,inediam etiam , & plures tum animi tum corporis motus. Maior ſiquidem febris & citius & magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit , ætas etiam tum puerorum,tum eorum qui vltima ſunt ſenectute,ſed vtraque ſua propriáque ratione.In pueris ſiquidem plurimum propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: In iis verò qui ſumma ſunt ſenectute propter virium imbecillitatem corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tempeſtas calidiores & ſicciores corpus magis vacuant , vt frigidiores & humidiores magis aſtringunt & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur & inaniatur prohibent. Omnibus verò manifeſtas & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror complures vel ſanguinis eruptione,vel ſudorum multitudine & vrinarum copia, vel vomitu denique & alui deiectione ita exinanitos fuiſſe, vt bona ratione protinus ſint extenuati. Di-

ctis causis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipsa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodum frequentes quoque motus, sed ij in febribus raró fiunt. Nam qui ægrotant quieto plerunque sunt decubitu. Si quis tamen (vt fit interdum) viam ingressus febricitare cœperit, atque necessitate vrgente, vel domum reuertendi studio incœptum iter nolit intermittere, is multum eo motu attenuetur par est, priusquàm mansionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem assiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod semper motitantes aut loquẽtes, paucis meritò diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogunt macescere: vt horum contraria corpus amplius conseruant & tuentur. Ipsorum verò nullum virtutis imbecillæ signum, sed quodq; solum causa existit. Nam quemadmodum corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & pessumdatur. Verùm si nullo eorũ quæ modo commemorauimus presente corpus præter rationem attenuetur, id tum Hipp. imbecillitatis virium argumentũ esse dicit. quam quidem virium imbecillitatem causam

esse

esse dicebamus quãobrem per febres decrepitorum corpus citò collabitur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumentum existat. sic enim in omnibus se res habet, quæ efficientium & effectorum rationem sortiũtur. Atque hæc Hip. est sententia omnem autumantis factam præter rationem corporis gracilitatẽ eiusdem imbecillitatis signum esse. Nos verò eius orationi aliam affectionem addemus, quæ & ipsa tãquam causa quædam gracilitatis in febribus existit. Ea humorũ est tenuitas & corporum raritas. nam hæc duo coniuncta si fuerint, quàm ocyssimè per occultam illam cutis perspirationẽ quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in contrario affectu humorum scilicet crassitie & corporum densitate, nec humorum fieri vacuationem, nec corporis considere tumorem, sed sibi ipsi constare videmus. Affectum hunc designabat Hip. quum in vltima aphorismi parte morbi diuturnitatem significari diceret. Oppositum verò huic affectum silentio prætermisit, quem si addamus, integram & omnibus suis partibus constãtem efficiemus orationem quàm fieri potest

paucissimis comprehensam hoc modo. Haud omninò leuiter febricitantium constare sibi corpus nec concidere, aut etiam colliquefieri magis quàm ratio postulat, malum. Nam quòd idem permaneat tum ob cutis densitatẽ, tum propter humorum crassitudinem accidere solet: qua ex re morbi indicatur longitudo. Colliquefit verò quum propter humorum tenuationem & cutis laxitatem, tum interdum etiam propter viriũ solam imbecillitatem.

XXIX.

Incipientibus morbis siquid mouẽdum uidetur, moue: Vigentibus autẽ quiescere multò præstat.

** Sub principio augmẽtũ cõtinet: id appet ex eo quòd à principio ad statũ protinus transilierit.*

Hoc quamobrem consulat, ipsemet consilij sui rationem adfert sequenti aphorismo, quem si cum præsenti copules, totam eiusmodi orationẽ efficies, Incipientibus morbis siquid mouendum videatur moue. vigentibus enim quiete vti melius est. Nam morborum initio & fine remissiora sunt omnia, statu, fortiora. vbi ad dictionem omnia, addere oportet symptomata. De iis siquidem enunciauit vocem omnia. Nam affectus qui symptomata gignit, quem morbum appellamus dum viget non est omninò fortior, sed in iis qui

serua

ſeruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus vtique Hipp. quiete vtendum eſſe conſulit, per morborum initia nobis ſiquid mouendum videatur mouentibus. Nam non ſolo vigore exitialium morborum aduentante, ſed nec aliis etiam temporibus ſtatum præcedentibus quidquam mouendum: nobis illud ſemper memoria tenentibus, deploratorum non eſſe ſuſcipiendam curationem, ſed ſedere abſiſteréque cum ea prædictione oportere quiſnam ſit morbi tãdem futurus exitus. Aliorum verò morborum in quibus ſalutis ægri ſit ſpes aliqua, per initia danda eſt opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hipp. ſiquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia ſunt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorum neutrum in vigore venit vſurpãdum. Nam vt in libris criſeωn oſtendimus, tum temporis maximè fiunt morborum coctiones. quæ quo citius fiãt melius eſt per initia vacuare, vt minorem redditam eo modo materiam facilius con coquat natura: ſtatu autem quo tempore maximè in coctionem morbi incumbit, vacuare fuerit ſuperuacaneum, quum aliis de cauſis, tum quia animalis omninò

virtus fatigata laborat, licet duæ aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

Circa initia & finem morborum remisſiora ſunt omnia, in uigore uehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus & deſinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora eſſe affirmat, febrium ſcilicet acceſsiones, vigilias, dolores, implacidam moleſtámque corporis iactationem & afflictationem irrequietam, & ſitim intelligens. Nam affectiones ad quas iſta conſequuntur, per vigorem vt meliores exiſtant eſt neceſſe in iis certè quidem ægrotis qui incolumitati ſunt reſtituendi.

XXXI.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Præſentem aphoriſmum & proximè ſequentem cõiungi oportuit cum eo quem ſuprà his verbis poſuit, Si à morbo cibum adhibens quiſpiam vires non recipiat. Eo enim aphoriſmo, pro ea dictione qua nunc eſt vſus ἐυσιτέοντι ſcilicet, id eſt benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνοντι eo loco, id

co, id est cibum capere dixisset, satis indicare visus est se de symptomate eo intelligere quod accidit, quum corpus alimentum non sentit nec vires recolligit. Hîc itaque illud cibum sumere vtrique commune aphorismo seruauit, sed symptoma vires scilicet non recipere nonnihil immutauit, ascripto tamen quod ei ad proportionem responderet. Nam vires non recipere, & corpus non proficere inter se sunt quodam modo similia. illud siquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porrò si nihil in eutrophiam, id est probam sui nutricationem corpus proficiat, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tum etiam interdum propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

Qui aduersa ualetudine abundè initio comedunt nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidium incidunt: Contrà, qui initio forti inedia usi, cibum postea appetere incipiunt, in ualetudine facilius liberantur. *

Et hic quoq; aphorismus de iis qui sese

recreant & recipiunt ex morbo dici videtur. ſiquidem non proficere, alimentáve non ſentire, cum alij complures, tum Hipp. ipſe de conualeſcentibus dicere conſueuit. Si itaque initio quiſpiam auidè comedens, corpus non recipiat, qua de cauſa is non reficitur, eam ob rem poſtea cibum malè appetet. Iam verò initio cibum appetit nec proficit, propter partium appetentiæ ſeruientium robur, & corporis totius prauitatem & vitium. quo quidem totius corporis vitio temporis progreſſu propter alimentorum copiam aucto, ipſum quoque nonnihil appetentiæ inſtrumentum labefactari ac deprauari par eſt. Vnde fiet vt cibum reſpuant & auerſentur qui prius magna appetentia ſumebant, quos ἰνσιτίοντας rectè appellauit, quaſi cibi appetentes dicas. quod ipſum in ſuperioribus aphoriſmis in hanc ſententiam dixerat, Si verò citra modum & parcè epulanti idem accidat, vacuatione indigere ſciendum. Qui verò per initia tam fortiter cibum aſpernabantur vt parum omninò ſumerent, poſtea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiuſmodi autem in cõtrarium facta eſt mutatio, poſtquam natura quo tempore valdè tenuiter & modicè

dicè viuebant, affectionem eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, cōcoxit.

XXXIII.

IN quouis morbo ualere rationem, rectéque se ad ea quæ sumuntur habere, bonum: Contrà uerò habere se, malum. *

Non si quid ex iis quę corpori accidunt bonum esse dicat Hipp. propterea hominem omninò euasurum esse putandum: nec si malū, idcirco protinus moriturum affirmādum. Nam bonum etiam signum, à maiore malo vinci potest, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiusmodi sententias sic accipere oportet, solùm vt id quod dicitur intelligatur, hoc scilicet quantum in se est signum bonum esse: & illud, duntaxat quantum in se est signum esse malum. De hominis verò salute aut morte priusquàm affirmetur quicquam, omnium sigillatim signorum vires attentius reputasse & perpendisse, sicque demum de morbi exitu pronunciare oportet quemadmodum facere in prognostico consulebat. Sic sanè hoc loco mentem constare & appetentiam permanere inter bona signa in omnibus morbis statuit. quædam enim non in omnibus mor-

bis bona ſunt, quod & ipſe ſignificare conſueuit his verbis, Spirandi facilitatem (quam εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximam ad ſalutem vim obtinere credendum. Iam verò quòd ſana mente eſſe, inter bona ſigna ſit recenſendum, hinc ſcire licet. Cerebrum enim ipſum & meningas, dorſíque medullam & diaphragma, omnes denique generis neruoſi partes & inter eas maximè quæ propius cerebrum ſitæ ſunt, ſi probè ſuis muniis ratio fungatur, ſanas integráſque eſſe teſtatur. quemadmodum etiam partes ad ventrem & iecur & cor ipſum attinentes validas eſſe iudicamus, ſi ægri ipſi impigri ad ciborum ſumptionem & parati fuerint. Quæ omnia ſi ſana ſunt, non paruam de ægrotantis ſanitate ſpem concipere licet.

XXXIIII.

Aegrotantiũ naturæ, ætati, conſuetudini, & tempori conſentaneus mor-

MInus periculoſè ægrotant ij, quorum uel naturæ, uel ætati, uel conſuetudini, uel tempori familiaris morbus eſt, quàm quibus horum nullo affinis cognatúſque exiſtit.

Quum multifariam dicatur natura, in eo

eo significatu nunc accipienda est,quo sæpius Hippocr.cum multis aliis locis, tum maximè toto de natura hominis libro vsus est.quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam , quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impendet iis quorũ & primæ corporis temperationi,& præsenti vel ab ætate, vel cõsuetudine , vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriíque morbi sunt calidiores , vt iisipsis frigidioribus frigidiores. Eadémque ratione sicciori bus ficciores , & humidioribus humidiores morbi & conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. Siquidem qui eius dicta literis mã darunt , à similibus quidem concitari , à contrariis solui morbos putauerunt:quando vel ipso tradente Hippocr. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse , non vtique recordantes hyeme Causum non fieri, nisi affectione eum accedente maxima. Neque is aliter initio conflari potuisset, nisi causæ vehementia

bus,dissentaneo minus periculosus.

mentia hyemis contrariam & repugnantem qualitatem vicisset ac superasset. Vbi ergo causæ magnitudinem prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis sanitatem haberet, multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abest) eam vincere domaréque poterit. Sed id vel experientia compertum probatúmque est. Ex duobus enim pari magnitudine Causis, qui hyeme ortum habet perniciosior. Nam calidiore cœli statu si sit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio, à circunstante aëre frigido talis Causus iuuatur magnopere, vtroq; scilicet ipsi fauente tempore, priore quidem in quo initium habuit vt signo, posteriore verò in quo solutionem vt causa. Hæc igitur omnia aphorismum probare potius: quàm cum eius sententia pugnare videntur. Quin & illud, In valde senibus raucedines & distillationes coctionem non admittunt, cum præsenti minimè pugnat aphorismo, etiamsi eiusmodi sint senilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter se ista differunt, coctionem non admittere & periculosum esse. Deinde quòd non absolutè

lutè, sed addita particula valde senes dixerit. In his enim propter virium imbecillitatem morbi quilibet suspecti sunt & periculosi. Pariter nec illud suprà dictis aduersatur, quod epidemiων primò legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum esset ad tabem prona propensáque natura. neque enim tum ex elementis temperationem, sed corporis formam intellexit naturæ nomine. siquidem hanc etiam interdum naturam nominant. Et quemadmodum certò dicere possumus eos qui calido temperamento sunt, calidis morbis minus periclitari, sic qui arcto strictóque sunt pectore (quos Græci stenothoracas vocant) non solùm promptius tabe corripi, sed correptos etiam in maiore versari periculo qui dixerit, à vero haud discesserit. Nonnulli tamen eorum qui aphorismos explanarunt, hisce & similibus, quæ probabilitatem habere viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturæ morbum interpretati sunt, qui sit temperamento contrarius, perindè quasi aptus idoneúsque morbus dicatur: toto (quemadmodum demonstrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis sententia aberrantes.

XXXV.

XXXV.

IN quouis morbo partes ad umbilicum & infimum ventrem attinentes craſsiores eſſe præſtat. harum ſiquidem extenuatio & tabes mala: Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

Conſtat abdominis, quòd epigaſtrium Græci dicunt, vniuerſam regionem omni affectione præter naturam vacare debere. quod in prognoſticis quoque dixerat his verbis, Hypochondrium optimum quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nunc verba facit abdominis loca aliâs craſsiora ſunt, aliâs macilentiora. quæ craſsiora meliora, quæ macilentiora deteriora eſſe affirmat & vt ſigna & vt cauſas. Signa ſiquidem ſunt imbecillitatis partium macie extenuatarum: cauſæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chylí in ſanguinem mutatio, quæ exhæmatoſis Græcis dicitur. Haſce enim partes ambas ſua craſsitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitaríque contingit, quantum integris illis per ſanitatem iuuaban

uabantur. Quòd eorũdem corporum extenuatio ad infernas quoque purgationes parum ſit tuta neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracem omnes robuſtas validáſque eſſe oportet, ſiquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeant. Alioqui magnopere offendantur ac lædãtur neceſſe eſt. Quamobrem autem de ſolis infernis purgationibus mẽtionem fecerit quærere alienum non erit. nam & quæ ſupernè id eſt vomitione purgationes fiunt, iis qui eiuſmodi partium attenuatione laborant periculoſę. An has tanquam omnibus notas prætermiſit, illarũ verò mentionem fecit tanquam notiorũ? ἦτρον autem priuatim eam abdominis regionem appellat, quæ pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigaſtrium in tria diuidatur, hypochondrium, ad vmbilicum regionem, & τὸ ἦτρον id eſt ventrem imum quem & hypogaſtrium appellant.

XXXVI.

Qui corporum ſalubritate ſunt prædití, ÿ purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt, ut & qui prauo alimento utuntur.

Qui corporum ſalubritatem integritatémque

témq; habent, ij iure optimo medicamẽtis purgantibus concidunt ac deficiunt. ſiquidem ij colliquefiunt non purgantur. Qui verò prauo alimento ſunt vſi, propter vitioſorum humorum copiam facilè ſoluuntur & fatiſcunt, ſi quando purgationibus * vtantur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, ſiue in ipſo iam contentum vitium dicat, vtraque vera eſt oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt ſanguinem. Vitioſa itaque edulia dicentur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito.

In cachecticis vt hydropicus morbũ victu & cæteris tenuãtibus paulatim demoliri oportet, nec niſi poſt coctionẽ & per magna interualla purgationes exhibere.

XXXVII.

Qui integra ſunt corporis ualetudine, medicationes ægrè moleſtéque ferunt.

Medicationis verbum vſurpare cõſueuit Hippo. in iis qui non quoduis, ſed purgatorium duntaxat hauſerunt medicamentum. Superiore itaque aphoriſmo vnum ex iis quæ ipſis ſolent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui ſecunda valetudine purgans ſumpſiſſent medicamentum. Nunc verò orationem de iiſdem generalius extulit, ipſos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes. ſiquidem vertigine ac tormini-

bus

bus vexantur, ægréq; ipsis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiunt. Quæ omnia ideò ipsis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam superfluitatem nitatur attrahere, sed eo destitutum, sanguinem liquat & carnes, vt ex ipsis sibi quicquid proprium familiaréque est attrahat.

XXXVIII.

Paulò peior, sed suauior cibus & potus, meliori quidem sed ingrato præferendus. *

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorem quoque eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libenter & magna cum voluptate sumimus, ea arctius complectitur, omníque ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atque multo facilius concoquit: Insuauia verò & ingrata vt pote nauseam vel inflationem vel fluctuationem parientia respuit. Quæ mala cùm in plurimis iisque euchymis cibariis accidant, paulò alioqui peior cibus, non solùm deterior amplius non est iis quidem certè qui libenter & magna cum voluptate su-

m

munt,ſed melior etiã interdum redditur.

XXXIX.

MAgnam partem ſenes iuuenibus minus ægrotant: Semel autem diuturnis morbis correpti ferè unà moriuntur.

Senes nõ omnes iuuenibus minus ęgrotant,ſed ex ipſis duntaxat qui moderatam atque temperatam vitam agunt. Nam intemperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè qui propter ætatem iuuenibus ſint imbecilliores. Diuturnas autẽ ægritudines complures ad mortem vſque comitari ſenectutẽ eſt manifeſtum. ſiquidem & potentia ipſa adeò eſt imbecilla, vt facilè morbos per eam ætatem coquere nequeant,& frigidi ſunt diuturni morbi omnes. quò fit vt ſenibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quiſque & familiaribus morbis promptius corripitur.

XL.

DEſtillationes & grauedines coctionem in ualde ſenibus non admittũt.

Si hos inter ſe copulauerimus aphoriſmos,talis erit vtriuſque ſententia, Maximam partem ſenes iuuenibus minus ęgrotant: Qui verò diuturni ipſis accidunt morbi

morbi, ferè vnà cum morte terminantur. siquidē in ipsis valde senibus destillationes & grauedines coctionem nō recipiūt. vt sit hic aphorismus velut quoddam precedentis exemplum. neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoque, podagra, arthritis, ischias atq; coli & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solent. Adhæc asthmata, tusses, spinæ itē extrorsum vel introrsum, & dextrorsum sinistrorsúmve peruersio torsióque (primum Græci κύρτωσιν & κύφωσιν id est gibbum, secundum λόρδωσιν id est cauitatem, tertiū σκολίωσιν id est obliquitatē spinæ vocant) cæteríq; id genus affectus ex frigidis humoribus ortum habentes: qui à quibusdam iuuenibus nedum à senibus difficulter percoquuntur.

XLI.

Qui sæpè & uehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur.

Non omnes qui animo deficiunt repētè moriūtur, nisi determinatè ipsis tres cō ditiones addas, quarū vna eadémq; prima est, si sępè, altera si vehemēter, tertia si sine causa manifesta id patiātur. nam & cuidā mulieri si diutius in balneo commorata

fuiſſet frequẽter oriebatur animi defectꝰ, tum propter tẽporis longinquitatẽ, tum quia malis plerunq; lignis balneũ succendebatur. verũ hoc non erat mortis ſignũ, quum cauſam haberet manifeſtam. Idem quoq; altera patiebatur vteri ſtrangulationibus obnoxia. Quidã etiam ſi diutius cibo abſtinuiſſet, inter lauandum deficiebat. Alteri ſi vel per horam lauabatur idẽ vſu veniebat, niſi panis pauxillũ antè ſumpſiſſet. Quibus profectò omnibus erat os ventriculi vel imbecillius, vel admodum ſenſile. Qui verò propter nullã eiuſmodi cauſam ſæpè & vehementer exanimãtur, ij propter imbecillitatẽ * animalis virtutis id mali patiuntur. quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemẽs palpitatio acciderat, derepẽtè de medio ſublatꝰ eſt. Quod idẽ iis quoq; euenire ſolet, qui acutiſsimis animi deliquiis, quas cardiacas ſyncopas appellant, corripiantur.

* *Vitalẽ intelligit.*

X L I I.

A*Poplexiam fortẽ nullo prorſus modo, debilem ægrè curaueris.*

Qui apoplexia (qua de hîc agit Hipp.) percellũtur, ij totius corporis ſenſu & motu repẽtè priuãtur, ſola reſpiratione excepta. nam ſi & ipſa prohibeatur, eiuſmodi maxima

maxima esse solet & acutissima apoplexia. Quibus verò respiratio seruatur quidem, sed cũ magna violentia procedit, ea vehemẽs est apoplexia. vehemens quoq;, sed minus adest iis qui neq; contentã, neque violentã, inæqualẽ tamen inordinatámq; & intermittentem habent respirationem. Siquidem in quibus ordinem aliquem seruat,* debilis eiusmodi censenda est apoplexia, quã ipsam fortasse curabis, si quæ ad eius curationẽ pertinent omnia ritè administraueris. Omnis porrò apoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, idq; vel propter affectionẽ aliquam à calida materia (sic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipso cerebro cõsistẽtẽ, vel eius vẽtriculis pituitoso humore oppletis. Causę verò magnitudinẽ, affectus ipsius vehemẽtia cõsequitur: qui ferè læsa respiratione incurabilis euadit. Sed mirũ videtur quî fiat vt aliis omnibus musculis stupẽtibus per apoplexiã & immotis, soli thoracẽ attollẽtes & dilatãtes musculi sępè moueãtur, quãuis id vix ęgréq; fiat. Quod sanè ꝓpter necessitatẽ respirationis, vim neruis cõtentã excitãtis ad actionẽ accidere videtur. Ob eámq; causã omninò in apoplexia qui thoracẽ attollũt

** Debilis apoplexia ferè in paralysim alterius lateris desinit, protrusa ĩ spinalem medullã materia.*

musculi omnes agunt.quamuis antè rarò omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiusmodi motus vehemẽtiam respiratione opus est quàm maxima. Secus habet in apoplecticis (quos attonitos latinè possis dicere) neq; enim quia respirãdi aucta sit necessitas, sed propter virtutis imbecillitatem mutuò auxiliari coguntur omnes musculi thoracem diducẽtes.quemadmodum alioqui in iis etiã qui propter febres imbecillam virtutem habent, sese eadem de causa omnes mouere coguntur, singulorum actiones in summã vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

STrangulati aut suffocati, nondum tamen mortui, ad se non redeunt, quibus circa os collecta spuma apparuerit.

Spumæ materia. Spumæ generatio omnis duarum substantiarum mistura perficitur, quarum spirituosa vna est, altera humida. Hæ autem inuicem permiscentur, in multas partes fractis vtrisque & comminutis, atque plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd si ita fractus humor (cuius

(cuius cum ſpiritu circũplicatione & complexu bullas excitari contigit) craſsitudine viſcidus fuerit, tum inde nata ſpuma ſolutu difficilis & conſtans euadit: cuiuſmodi maximè curſu fatigatis equis atque iracundia permotis apris circa os colligitur. Subſtantiæ porrò vtriuſque comminutionis & *permiſtionis cauſa aliàs exiſtit vel vtriuſque vel alterius tantùm motus violentus, aliàs calor vehemens, niſi quis fortè hunc ſuo quoque motu ſpumam excitare dicat. Verùm rei euidẽtiam ſecutis cautius & certius fuerit, ſi duplici eius generatione conſtituta, in mari quidem vento vehementius ingruente, propter verberatũ vehementem excitari ſpumã, in feruẽte lebete ob calorem fieri dixerimus: ſicq; corporibus animalium per conuulſiones epilepticas iactatione & motus violentia, in apris calore ſpumã naſci ſolere: equorum verò curſu, vtriuſq; cauſæ vehemẽtiam locum habere. Quum enim inter reſpirandum aër intrò ac foras continenter feratur, tum ſaliuam ipſis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis inſtar elatum quiddam ipſi permiſceri & complicari accidit, quod gignendæ ſpumæ adaugeat ſubſtantiam, Nam qui ſpumam eiuſmodi ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profectò mihi

* *Spumæ cauſa efficiens.*

in magno errore versari videntur. Quum enim cum animans nec vomat nec omninò nauseet, citra quæ symptomata ex ventre nihil efferri queat, indè certè quidem spuma vt cōfertim tollatur, fieri nullo modo potest, multóque minus vt vapor vllus, similiter ei qui respirãdo efflatur: quãdo eiusmodi nulla ex ventriculo educatur substantia, qualem inter respirandum pulmo exhalat. Nam & sanguis qui ex pulmone reiectatur visceris colore spumosus existit, qui verò ex ventriculo effertur, cũ eo nullam habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone simul cum sanguine spuma educitur, ea confertim & cum tussi reiicitur, qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tusses non mouet. Collo itaque arctius iniecto laqueo, efflare quidem cor & pulmo excrementum fuliginosum habent necesse (sic enim demonstrauimus in eo libro qui nobis de respirandi necessitate est scriptus) sed laqueo prohibitus pulmo totum violenter ad exitum impellit, simúlque cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in sanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiusmodi signum est, vtpotè vis quæ pulmoni adfertur index dum strangulatur animans. quod ipsi accidere verisimile est, calente

mate

materia in ipſum à corde cõpulſa. Quum igitur & feruore calidæ materiæ,& ſpiritus violento motu & ipſius pulmonis vehementi contentione ſpuma reiectetur,ſignum inde ſumptum meritò cẽſetur mortiferum.Nonnulli tamen,quibus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuerat, ſibi ſunt (quamuis id rarò accidat)reſtituti. Ac fortaſſe Hipp.non quòd neceſſariò intereãt, ita pronunciauit, ſed quia aliter eueniat rariſsimè.Cuius rei exemplum nobis paulò ſuprà intelligendum reliquit,quum diceret,Quibus per iuuẽtutem aluus eſt humida,his reſiccatur ſeneſcẽtibus. Nam eo aphoriſmo ſecuritatis & cautionis particulam,Plerunque prætermiſit,quam paulò infrà addidit his verbis, Qui aluo ſunt humida,iuuentutem quidem tranſmittũt facilius quàm qui aluum ſiccam habent, ſed difficilius ſenectute defungũtur:ipſis ſiquidem ſeneſcentibus aluus plerunque reſiccatur.

XLIIII.

QVi naturâ ſunt ualde craßi, breuiore uita fruuntur quàm qui graciles.

Craſſos iam inde à prima ætate & graciles inter ſe comparans, de naturâ craſ-

ſis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum ſiquidem eſt iuſto & quadrato corpore naſci, quod quadratum Latini, ἰυσαρκον Græci vocant, id eſt inter craſsitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec craſsius corpus nec gracilius, ſed modicè carnoſum exiſtat, ſic enim ad ſummam etiam ſenectutem viuere poſsis. Quòd ſi à modo recedatur, præſtat gracile quàm ſupra modum craſſum eſſe. Nam qui opimo ſunt corporis habitu venas & arterias anguſtas & exiles, proindéque paucum omninò ſanguinem & ſpiritum habent. Quo fit vt ipſis ætate prouectis leui occaſione citò extinguatur calor natiuus, qua ex re nullum impendet gracilibus periculum, ſed quia partes in his principes iniuriæ ſunt expoſitæ (quippe quæ propugnaculum & præſidium nullum aut certè tenue admodum habeant) propterea ab externis cauſis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ ſymmetri, id eſt modicè corpulenti, pleniore poſtea victu & otioſa vita craſſi euaſerint, etiam ſi carnis & adipis copia acceſſerit, nihilo ſecius tamen amplas ipſi venas habent & arterias, ob eámque rationem in ipſis plus ineſt caloris natiui.

XLV.

XLV.

EPilepſia laborantes pueros quum loci uictúſque, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Apoplexia & epilepſia inter ſe ſunt quodam modo affines & cognatę affectiones. Nam & eundem locũ affectũ & eundem humorem habent mali autorẽ. Hoc differunt quòd apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluentis plenam cõſummatáq; priuationem: Epilepſia ob motum vitioſum & peruerſum. Quinetiã vtriuſq; frigidus humor eſt & *craſſus. Quo fit vt adoleſcentium ætas temperamento nimirum ſicca & calida maximo ſit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionẽ facta mutatio iuuat. ad proportionem intelligo, ſi ad caliditatem fiat & ſiccitatẽ mutatio. Par de victus ratione habetur ratio: neq; enim huius quæuis mutatio Epilepſiam ſoluere poteſt, ſed ea duntaxat quæ calidiorem efficiat & ſicciorem corporis habitum. Illud tamen abſolutè exaudire poſſumus, victus ſcilicet mutationem Epilepticis prodeſſe, quandoquidem vitioſa victus ratio affectum hunc ferè generet. Quare eiuſdem mutatio, in melius prorſus conuertet.

** Non tã craſſa materia eſt in epilepſia, ſed ſæpè tenuis & flatulẽta.*

XLVI.

XLVI.

Ex duobus simul doloribus non eundem locum occupantibus qui uehementior est, alterius sensum obscurat.

Si quis locum eundem exactius ac presſius intelligat, nunquàm eodem loco duo ſimul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiam membro, vt brachio, vlna, femore, tibia eundem locum interpretetur, ſimul tum dolores duo conſiſtere poterunt, ſed partis affectæ inter ſe vnà moleſtiam augebunt, altero dolore ægrotum minimè fallente. Verùm ſi locis diuerſis, exempli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtundi & hebeteſcere continget, tota nimirum ſentiendi facultate ad id quod magis vrget conuerſa & in diuerſum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vſu venit, qui & ipſi citra corpus ſunt velut quidam animi morbi. Nam ex iis qui vehementiores ſunt, minores diſsimulant & obtegunt, duntaxat ſi non eadem de re hauſti ſint & concepti. Aliàs enim ſe inter ſe mutuo fouent & amplificant.

XLVII.

XLVII.

Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.

Pus ex ſanguine fit in ſemiuitioſam, vt ſic loquar, mutationem degenerante. Nam quæ mala omninò eſt ſanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum contrà quæ bona abſolutè exiſtit & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harum autem medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturam ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex vtroque miſtus eſt quodammodo. Cæterùm dolor fit tenſa ſimul & calfacta præter naturam parte inflammatione laborante. Febres ſequuntur, vbi cor ipſum vitæ princeps vnà accenſum fuerit. Ipſo verò velut feruore & crematione ſanguinis, vnà ſimul & dolores fiunt & febres. Ab eiuſmodi autem ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quomodo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tum dolores tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, vtpotè materia iam conſumpta & extincto calore inflammationem faciente.

XLVIII.

XLVIII.

Quoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœpit, quies ſtatim laßitudinem leuat.

Laborare verbum & dolere & defatigari ſignificat, atque vtroque ſignificatu vera eſt aphoriſmi ſentētia. Siue enim propter plures motus doleant iam corporis partes, ſiue etiam ita ſint defeſſæ vt vix functiones ſuas obire poſsint, requieſcere ſtatim laſsitudinem diſſoluit.

XLIX.

* *Quotidianis laboribus aſſueti, etiam ſi inualidi ſint aut ſenes, inſuetis quamuis robuſtis & iuuenibus facilius conſueta ferunt exercitia.*

Alia alij conſueta eſt exercitatio, vni cuipiam curſus aut quiuis alius motus qui cruribus peragitur ſolitus. Alteri conſertis manibus depugnare mos eſt, aut alia manuum actione vti. Alij fodere humum, alij arare, àlij remigare, alij denique aliud quiduis agere cōſueuerunt. Atque in eiuſmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ ſumuntur, tum ex eo quòd pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tum etiam

quia

quia has aut illas partes magis minúſve exerceant. Sed hoc omnibus eſt commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadant & expeditiores, atque ideò labores conſuetos facilius ferant.

L.

Conſueta longo tempore etiam ſi deteriora ſint, inſuetis minus moleſta ſolent eſſe. Quare ad inſolita quoque facienda mutatio.

Non de exercitatione ſolùm vt præcedente oratione, ſed abſolutè de omnibus conſuetis ſuam hoc aphoriſmo fert ſententiã. qualia eſculenta & poculenta, balnei vſus, eiuſdémque inſolentia, vigilia, ſomnus, calor, frigus, curæ & ſtudia. Singula enim hæc quæ commemorauimus, quia conſueta ſunt, minus iis nocent, quæ ſuapte naturâ innocentiora nunquàm venerunt in conſuetudinem. Atque exercitationis quidem conſuetudo ad partium agentium robur refertur, quemadmodum paulò ſuprà diximus. Rerum verò aliarum quid conſuetudo poſsit aperiendum hoc loco eſſe videtur. Cibus ac potus quum in aliis ferè partibus, tum maximè in ventriculo acquiſititiam & aduentitiam naturam efficiunt. quãuis enim à cor

pore

pore quoad eius fieri poteſt maximè vincantur & mutentur, ipſum tamen ſecundum ſuam ipſorum naturam afficiũt quodam modo. Quo fit vt ſecundum ea ipſius magna longo tempore immutatio fiat, atque nutriendis concilietur cum nutriẽtibus ſimilitudo, vt in eo libro demonſtrauimus quem de cõſuetis inſcripſimus. quo loco illud etiam probauimus, à ſui ſimili vnumquodq; alterari & immutari promptius. Vnde fit, vt quanto ſimilius mutando corpori mutans fuerit, eo citius ipſum immutet & altèret. Quinetiam ab aliis omnibus in quibus verſatur & ꝓpinquat corpus quadãtenus afficitur, veluti in aëre ambiẽte fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo denſari ſolitum. Quæ cauſa eſt, vt conſueta ferant facilius, inſolitis magis offendantur. nam ſi caloris propinquitate aut cõſortio rarefactum corpus frigori derepẽtè occurrat, id eueſtigiò altius ſubiẽs & ſeſe penitius inſinuans lædit magnopere. Cuius rei cauſa ſingulorum enumeratione quibus aſſueuimus declarata eſt in libro de conſuetudine. Iam verò norunt omnes quod experientia notũ compertúmque eſt, quódq; Hipp. ſcribere contẽtus, eius cauſam aſcribere neglexit. Sed & ipſi eius inueniendæ anſam & occaſionem

nem dedimus. Verùm hæc ſatis ſunt ad prioris aphoriſmi explicationem. Quod ad finem ſcriptum reperitur, vbi ad inſueta iubet faciẽdam eſſe certo quodam modo mutationem, id ſanitatis certius cautiúſque tutandę gratia eſt additum. Siquidem vniuſmodi conſuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id eſt certa quædam & ſtata, parum tuta ſolet eſſe: quandoquidem omnium hominum vita inopinatis incertíſque rerum caſibus ſit ſubiecta. Ne quando igitur inſolitis rebus & ex improuiſo accidentibus, aut occurrentibus grauiter offendamur, nihil non tentare & periclitari ſatius eſſe inquit Hip. Quod fiet ſi non iiſdem in rebus & conſuetis ſemper immoremur & permaneamus, ſed inſolitas quoque interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

L I.

Semel multum & repentè uel uacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicũ. Paulatim uerò quod fit tutũ, cùm aliàs tum maximè ubi ab uno ad aliud facienda eſt mutatio.

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, calfacere aut refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculo non vacet, ipsemet causam attulit, quum omne nimium naturę inimicum esse, diceret. Naturæ siquidem substantia in*symmetria, id est certa & commoda elementorum proportione consistit. quam quidem symmetriam quũ omne nimium corrũpat & labefactet, mirum videri non debet si idem quoque animantis constitutionẽ resoluat. Cõtrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quæ deinceps commemorat facere, minimè periculosum, cùm aliàs, tum maximè vbi à re quapiam consueta ad alterã mutationem facere studemus. nam in præcedente aphorismo consulebat etiam ad insueta transeundum esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repentè fit periculosum, quod verò paulatim sensimque progreditur, tutum.

** Quũ ab hac symmetria lõgißimè absint morbi acuti, ĩ his solùm affatim facta vacuatio prodest, si eã vires ferre poßint.*

L I I.

NOn, si recta ratione gerenti omnia secundũ eam minus succedat, protinus est ad aliud transeundum, modò illud constet quod ab initio uisum fuit.

Non mediocris prudentiæ munus est ab-

ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia trāsire, tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quemadmodū enim gutta in subiectam petram cāsitante, vix longissimo tempore sensibile fit cauitatis in ea vestigium, sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet. in quibus si quis recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur.

LIII.

QVibus aluus est humida, iuuentam quidem agunt facilius quàm qui eandem siccam habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sententia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium, Quibus in iuuentute aluus est humida, in senectute resiccatur.

LIIII.

VT traducenda iuuentute liberalis & speciosa corporis magnitudo, ita

senectuti inutilis & paruitate deterior.

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimensio quæ in longum, latum & profundum iustam exuperat mensuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod solùm in longum amplius iusto auctum est, quamuis huic longitudinis nomen sit proprium. Smiliter quod in latum & profundum legitimam proportionem excesſit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamen propriè si dicatur, crassum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinem intelligi velit Hipp. quæ propriè dicitur, nihilò sanè ipsa senectuti fuerit minore corporis statura deterior: si verò longitudinem aut crasſitudinem corporis significauit, hæ senescentibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: sed ne iuuentuti quidem liberalis & speciosa corporis crasſitudo. de longitudine igitur sola verè dici potest, quòd in iuuentute quidem liberalis honestáque & visenda res sit, in senectute verò inutilis ac grauis existat. incuruescit enim senescentibus, fitque graue & molestum onus, quod Hippoc. δύσφορον, id est gestatu difficile dixit.

GAL

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS TERTIVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

*

Tertio hoc in aphorismos Hippocratis commentario quæ ab ipso de anni temporibus & ætatibus scripta sunt exponemus, ea potissimum declarantes quæcunque in ipsis obscuriora videbuntur, (hoc enim proprium est expositionis munus) singulorum tamen quæ rectè dicta fuerint demonstratione non omissa, quoniam hoc quoque in commentariis fieri consueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconstantiam mirari non queo, qui vt ipse quidem ait, Quinti præceptoris interpretationes scribat nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt demonstratiuam vllam probationem adiiciat, sed ad

experiētiam omnia & obſeruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphoriſmorum explanationibus rationalem de contēta in ipſis veritate diſputationem adhibeat, ſola experientia non contentus. quam quidem experientiam ſolam ad congerendam eiuſmodi commentationem ſatis eſſe non poſſe & Hip. ipſe oſtendit, & orationis continuatione ſiet manifeſtum.

I.

M*VTATIONES temporum * potiſſimum pariunt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæterorúmque ad proportionem his reſpondentium.*

** Magna & ſrequēs ab aëre morborū occaſio.*

Per mutationes temporum quidam autumant commutationes eas dici, quibus tempora viciſsim ſe excipiunt & ſequuntur, quaſi ſucceſsiones & viciſsitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in ſequentibus ſic ipſe loquetur, Vere furores, melancholiæ, epilepſiæ. Rurſúſque vere in æſtatem conuerſo (id quod prima fit æſtate) febres inquit, continuæ, & tertia-

næ & ardentes, cæteríque morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme ſcripſit, inquiunt illi qui mutationes & viciſsitudines pro eodem accipiunt. Cæterùm vox potiſsimum, orationi addita hanc aphoriſmi expoſitionem non admittit. Quemádmodum enim temporum commutationibus & viciſsitudinibus morbi quidam generantur, ſic iiſdem ſoluuntur: quod & Hipp. ipſe dixit. Quare ſucceſsiones temporum morbos nihilomagis pariunt quàm ſoluunt. Alioquin quonam modo ille ſolum ita dicere contentus non fuiſſet, mutationes temporum pariunt morbos, ſed potiſsimum addidiſſet? Melius itaque fuerit propter huius vocis additionem per mutationes temporum intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hę ſiquidem ſunt quæ maximè pariunt morbos, quum plures deinceps fuerint aliáque aliam exceperit, queádmodum in Epidemiis ſcriptum reliquit, atque hîc non ita multò pôſt eſt dicturus. Vnius verò ſolùm temporis alteratio morbos certè quidem efficit, ſed non præcipuè. Quando igitur morbi fient potiſsimum temporis vnius alteratione? quum eius ſcilicet magna contigerit mutatio. propterea enim dicebat, & in ipſis.

temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris vel alterius cuiuſdam vt humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horúmve ſilentij & quietis. Hæc recta eſt interpretatio, aptè præſenti lectioni conueniens. Eſt & alia eiuſmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis temporibus magnæ præſertim mutationes. quæ ſcriptura nullam obſcuritatem habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quæ diximus examinare poteris & intelligere.

I I.

NAturarum quædam ad æſtatẽ, aliæ ad hyemẽ benè aut malè ſe habent.

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario ſignificato, quod ex ipſa maximè ſubſtantia naturæ ſumitur. quam quidem ſuprà dicebamus eſſe temperationem ex quatuor elementis, humido, ſicco, calido, frigido. In opere quoque de temperamentis demonſtratum nobis eſt vnicum & ſingulare temperamentum eſſe eucratum, omnibus perfectionis numeris abſolutum: dyſcrata verò & à perfectiſsimo illo deficientia eſſe numero octo

octo, quatuor vnica dominante qualitate, quatuor itẽ alia duabus qualitatibus præpotentibus. atque vna quidem vincente, calida, frigida, ficca, humida: duabus verò ſuperantibus calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida. Ad æſtatem igitur frigidæ & humidæ naturę optimè habent, ad hyemem calidæ & ſiccæ: Calidæ contrà & ſiccæ naturæ æſtate malè afficiuntur, frigidæ & humidæ hyeme. Atque hæ quidem naturæ omninò ſeu vtriuſque qualitatis ratione ad dicta tempora optimè & peſſimè ſe habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offenduntur, hæ non omninò benè aut malè, ſed mediocriter afficiuntur, vt humida & calida æſtate & hyeme. æſtate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

*Morbi * alij ad alia tempora benè uel malè ſe habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud uictus genus.* ** Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiúſve generantur & ſoluuntur.*

Inordinatius hunc aphoriſmum extuliſſe mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi & ætates alij ad alia tempora & loca & victus genus benè

& malè se habent. Benè itaque se habent ad tempora morbi quod ad sui generationem attinet similes, quod ad solutionem contrarij. Hoc enim prius definiuimus quum exponeremus aphorismum illum cuius initium, Periculosè minus ægrotãt. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad æstatem, iuuenum ad hyemem habet melius. Eadem ratione à locis quoque non morbi modò, sed etiam ætates afficiuntur. morbi enim calidi locis calidis magis generantur & minus sunt periculosi: meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionem. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores ad victus rationem frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & sicciores ad humidiorem, humidiores ad sicciorem benè se habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariam victus rationem benè, similes ad similem malè habent, nisi ætas moderatior victui & tẽpori & regioni tẽperatiori comparetur. Nam hoc solo modo similes & ætates & naturæ à similibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à tẽperie recesserint, contraria

traria tum loca tum tempora, tum victus ratio magis cõferũt. Iam verò morbi omnes quum immoderationes quædã sint, à similibus, tum locis tum temporibus generantur, soluuntur à contrariis.

IIII.

IN temporibus cùm eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.

Meritò sanè. neque enim appellationes temporum, sed temperationes causæ sunt morborum. Quum igitur à sua natura descifcunt, morbos quoque diuersos parturiant est necesse.

V.

AVster auditũ hebetat, caliginẽ uisui obducit, caput grauat, membris tarditatem & langorem conciliat. Quum itaque is increbrescit talia inualidis accidunt. Contrà Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluũ indurat, urinam supprimit, horores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Austro hebescunt sensus omnes, languent corpora.

Aquilo neruosas & frigidas partes lædit.

1. Rei quidẽ certè effectum significauit, quum

quum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginē offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: Causam verò indicauit, quū illud ascriberet, Quū itaq; is increbrescit, talia laborantes inualetudine patiuntur. Semper siquidem medicū separare & secernere oportet id quod propter externam aliquam causam nō ratione morborum accidit, vt certius præsagia capiat. Causam verò quamobrē auster grauiorem auditū, & caliginosum visum efficiat, difficile non est ex eius temperamēto intelligere, quippè qui calida sit & humida natura. Eiusmodi enim omnia vim replendi capitis obtinent, quę eadem ipsa causa est, vt sensuum instrumēta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatem (quā καρηβαρίαν Græci dicunt) faciat. Iam verò principio neruorum humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutū se & languidum sentire hominem est necesse. Cōtrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tempestate coguntur ac firmātur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora item & alacriora promptioráq; ad motum euadunt & auditu valentiora. Sed nunc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidūt, quia hoc aphorismo sola ea quæ ab vtroq; vento importantur incom

incommoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habētes ab iis separemus quæ morborum ratione eueniunt. Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt* tusses propter instrumētorum videlicet respirationi seruientium intemperiem, & faucium asperitatē inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, quum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbū. Nam hoc quoque pacto interdū loqui solet. paulò pòst enim dicet, Autumno multi æstatis etiam morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniunctim ista duo legere, Aquilo fauces, aluū indurat, vt interpretes nōnulli legendum esse putarūt. Nam & fauces per tempestatem aquiloniam euadunt duræ, quia exiccantur & refrigerantur, & aluus dura excernit: tum propter temporis conditionem ad siccius vergentem toto siccescente corpore, & propterea humidiores alimenti partes auidius ad se trahēte, tum etiam quia diutius in corpore retenta superuacanea nec permeantia tota exucta & arida reddūtur. Dysuria præterea id est vrinæ reddendæ difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatem offensa vesica. nam exanguis est & frigida, & idcirco plusquàm aliæ partes frigidis causis patens ab iis promptius afficitur. Ea

**Fiunt etiam per accidens tusses, Aquilone plenius cerebrū cōstringente & humiditatem ipsius in partes subiectas exprimente.*

tur. Eadem Boreę frigiditas, thoracis etiã dolores facit, cõmuni cum aliis partibus noxa: accedente etiam respirationis lęsione, quæ non pariter pulmonem & cor attingit ob caloris in ipsis contenti copiam. Homines verò vt aquilonia cõditione inhorrescant, facit manifestò aëris ambientis frigida & sicca natura.

VI.

Qvum æstas sit similis ueri, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodũ paulò antè dicebat, quũ eodem die modò calor, modò frigus morbos autumnales expectare oportet, eodẽ nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veris respondente, multi in febribus, sudores expectandi. Id quod ratione fit optima. neq; enim sine aëris nos ambientis calore, & superuacanea aliqua humiditate cõtenta corporibus sudores multi manare possunt, quorum primum æstate, alterum hyeme, neutrum autumno, vtrunque vere fieri solet. Meritò itaq; ęstas si valde sicca sit & torrida, humiditatẽ cõtentam absumit & resoluit, si verò similis sit veri, calore quidẽ euocat ad cutim, sed

præ-

præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere nō potest. Morborum itaq; crisi humiditas dum tota simul & cō fertim excernitur, multos sudores facit.

VII.

MAgnis siccitatibus febres fiunt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualem temporis statum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, sed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulò pòst dicturus est, Ex anni cōstitutionibus in vniuersum siccitates asſiduis hymbribus salubriores, ac minus mortiferæ. Rursum illud deinceps coniungens, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli statu plerunque morbi fiunt, & febres longæ, ídque bona ratione fit. Nam aëris ambientis humiditas pituitosos humores congerit, & non paruam cumulat aqueæ superfluitatis copiam. Siccitas verò humores quidem minuit, sed qualitate biliosiores reddit. Quæ causa est vt ficciore temporis conditione febres numero quidem pauciores gignā tur quàm pluuiosa, sed hæ acutiores fiant. Quæ in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

VIII.

VIII.

CErtis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus certi & tempestiui, ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incertæ quoq; ægrotationes fiunt & ad iudicandum difficiles.

Καθεστῶτας, καιροὺς (latinè stata, debita, ordinata & conuenientia tempora dicere posśis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tẽpestiuè suam temperationem sortitas. Quẽ verò annum καθεστῶτα (Latinè, rectè atque ordine constitutum annum dicere potes, vel qui temporum vices benè constitutas & tempestiuè dispensatas habet) idem Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre & locis discere licet. Si inquit, syderum ortu & occasu cõuenientia hæc signa appareãt, si autumno fiant pluuię, & hyems moderatior, neque nimis tepens & humida, neq; frigore excedens tempus legitimum, si vere & æstate hymbres fiant tempestiui, sic demũ annus euadet saluberrimus. Quum itaq; audiueris quem annum καθεστῶτα dicat, facilè quem ἀκατάστατον appellet potes intelligere. Quæcunque enim tempora parte

aliqua

aliqua non seruarint anni benè constituti moderationem, ea ἀκατάστατα, id est incerta, aliena, inordinata & intempestiua nominat, & morbos qui in ipsis gignuntur similiter ἀκαταστάτους nuncupat quos δυσκρίτους etiã, id est κακοκρίτους vocat. vel enim cum grauibus symptomatis & periculosis Crises in talibus morbis fiunt, vel præsenti sunt exitio, vel restibili denique semine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

I X.

AVtumno in uniuersum morbi acutissimi & perniciosissimi: Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum.

Quum anni tempora singula suam & conuenientem seruant tẽperationem, inter ea ver est saluberrimum, vt pote quod eucratum existat & moderatum: morbos autẽ acutissimos & perniciosissimos quãtum in ipsis quidem est temporibus, autumnus adfert. Siquidem ver magnam cœli temperiem habet: Autumnò verò hoc imprimis mali inest, quòd eodem die modò calor, modò frigus dominetur; deinde æstatem excipiat, in qua humores multis adusti, quibusdam vires etiam sunt debilitatæ. Nec verò sola hac ratione morbifer autumnus, sed quia humores etiam,

qui prius ad cutim mouebantur, atq; eiusdem perspiratu digerebantur, per autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogantur. Atq; hæc sunt omnium hominum communia. Iis verò qui vitioso victu vtuntur auctarij vice poma accedunt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

X.

AVtumnus tabidis nocuus.

Autumnum aliis etiam de causis incusabat superiore aphorismo, eundem nunc vt tabidis eximiè & præcipuè nocentem rursum damnat. Iam verò vtrum eos solùm tabidos appellet, qui phthoë laborant quibus vlceratus scilicet pulmo est, an omnes quacunque occasione colliquefactos & macilentos coniicere non possumus. Verùm vtrisque constat autumnum esse aduersum, quum siccus simul ac frigidus & inæqualis existat.

X I.

INter anni partes, si hyems sicca & aquilonia, uer pluuiosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias

mulieri

mulieribus præsertim & uiris naturâ humidioribus.

De temporum variatione & immutatione agit his aphorismis, ab aquilonia hyeme & sicca, & vere australi & pluuio facto initio. Eiusmodi autem mutationes quanquàm paruæ existunt, sunt tamen præter naturam. Quare aduentante æstate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dysenterias. Atque causam certè quidem cur post talem temporum statum eiusmodi morbi fiant ipse explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius sic habet oratio, Si hyems sicca & aquilonia, ver pluuium & austrinum fuerit, vt febribus æstas abundet est necesse, in eáque ophthalmias ac dysenterias fieri par est. Vbi enim vernis hymbribus & austro madefacta & humectata terrâ æstatis derepentè æstus interuenerit, tum à terra permadescente & calida, tum à sole adurente geminari ardorem est necesse, hominum propterea neque constantibus, sed potius laxatis ventribus, neque cerebro resiccato. Neque enim vbi ver eiusmodi præcesit, fieri potest, quin corpus & caro fundantur & colliquefiant, simúlque quum omnibus acutissimas fe-

bres, tum maximè pituitosis eueniant. Mulieribus verò par est dysenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc sunt Hippocra. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus. Nos verò pluribus vt eius oratio apertior esset & perfectior effecimus, ac imprimis illud declarauimus, quamobrem nec hyeme ipsa dixerit nec vere eiusmodi tempestatem sortitis, morbos existere, quum tamen secundo Epidemiωn eo ipso tempore deprauato Cranone carbũculos ortos fuisse prodiderit. atque eius sic habet dictio, Cranone anthraces æstiui, hymbri largo per ardores assiduè descendente, iique magis increbrescente austro fiebant. Manifesta itaque ex eius dictis causa est, quamobrem Cranone per æstatem carbones sunt facti. neque enim parum à naturali temperatione recesserat, sed ad talem ipsa venerat statum per quem putrent facilè, quæ naturam nacta sunt putredini obnoxiã. Possunt enim humiditates præter modum auctę putrefacere, vt & ipse dicturus est, Morbi pluuiosis temporibus ferè fiunt febres longę, alui fluores, putredines. Sed iis ipsis caliditates magis putrefacere possunt. Ambabus verò simul coniunctis, nec minus quàm Cranone vehementibus & immoderatis

deratis, tempus alterũ corpus vt offendatur non expectat,sed in priore grauissimè lædatur est necesse. Ac per hyemem siccã & aquiloniã corpora molestiis iis afficiũtur,quas ipse prius retulit his verbis,Aquilo tusses mouet,fauces exasperat,aluũ durat,vrinam supprimit,horrores excitat,lateris & pectoris dolores facit: non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur. nam alioqui sicciores tẽpestates sunt salubriores.In vniuersum enim,inquit,siccitates perpetuis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaque illa aquilonia & sicca homines tussi, alui retẽtione,dysuria, & dolore partium pectoraliũ ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebit vt lecto teneantur, aut solitas actiones intermittere cogantur) non tamẽ febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effectura. Sed cur ne vere quidẽ pluuioso & australi morbi grassantur? qa præcessit hyems multum frigida & sicca. ipse verò dixerat nõ solùm spectandas esse præsentes tempestates, sed etiam ex quibus in quæ tempora mutationes fiant cõsyderandum.Corpus itaque prius per hyemem siccam & aquiloniam resiccatũ tantum abest vt à vernis pluuiis quicquam patiatur, vt aliquid etiam iuuetur, ad na-

turalē quadamtenus rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius ſiccam habebat, conditionem redigetur, in medio poſitam ſymmetriam, id eſt mediocritatem ſuperans. Quare paratum ipſum ad offenſionem æſtas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atque ob id ſuffocantem æſtum & grauem efficiente, Eteſiis nimirum nōdum flare ſolitis. nam ij poſterius & poſt Caniculam flare incipiunt. Quare totum illud tempus mediū febres habebit acutas, propter caliditatē & humiditatem in corpore humoribus putreſcentibus, ophthalmias item & dyſenterias pro partium habilitate facilè offenſionem admittentium. Aliç enim aliis pro corporum temperatione ſunt ad patiendum faciliores aut difficiliores. Nam ophthalmiæ omnibus ferè ſunt moleſtæ capite repleto, niſi quibꝰ oculi adſunt prævalidi. Dyſenteriç verò, vt & ipſe dixit eos torquēt qui natura ſunt humidiore, & mulieres. hæ ſiquidē viris ſunt humidiores. Si totā igitur tēpeſtatem damnamus tanquam noſtra putrefacientem corpora, cōſtat vtique maiorē in corporibus humidis fore putredinē. ſiquidē hoc ipſum quod in corporibus caloris vi putreſcit, humiditas eſt

tas eſt

tas est cuiusdam materiæ vicem obtinẽs. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundantes desiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirũ si talibus tempestatibus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus siquidem esse humidioribus est necesse. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: si eadem per ventrem vacuetur, dysenteriæ. Atque hæc mala per totam æstatem erunt æstatem, nisi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipse in lib. de aquis, aëre, & locis egit, statim post eam dictionem consequenter, quàm suprà posuit, cuius ea fuit clausula, Et dysenterias mulieribus par est accidere, & viris natura humidioribus. nam orationem continuans deinceps scribit in hunc modum, Et siquidem superuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tẽpestas, & Etesiæ flauerint, spes est eiusmodi quieturnos morbos, atque autumnum salubrem fore. Alioqui mortis periculum imminet pueris & mulieribus, nõ etiam senibus: atque verẽdum ne qui euaserint, in quartanam tandem incidant, quę in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ præterea dixit de aëre, aquis &

locis, quum eum librũ interpretabimur, diligentius disputabimus. De iis verò quę ad præsentis aphorismi explicationẽ pertinent satis multa diximus, excepta dictione vna, Necesse, quam non solo hoc aphorismo addidit, sed etiã libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significans quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? sed ne si sæpius quidem vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronuntiare. quemadmodum nec si medicamento aliquo videris sex aut septẽ purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturã, non obseruationẽ aliquam secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

* *Contrà uerò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquilonium, mulieres quibus partus in uer incidit quauis occasione abor-*

tiunt,

tiũt, aut si pariant, tam infirmos & morbosos partus edunt, ut uel statim ipsi intereant, uel tenues & ualetudinarij uiuant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt, & senibus catarrhi perniciẽ breui allaturi.

In duobus tẽporibus superiore aphorismo comprehensis crasis, id est qualitatum permistio vice versa se habet atque in duobus præsentibus temporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver est, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atq; in illis non fuisse necessarium vere morbos vehemẽtes existere abundè diximus: nunc verò quòd hyeme humida & calida, vere frigido & sicco necessarium sit in ipso vere homines ægrotare demonstrandum esse videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacunque occasione abortiunt. Corpora siquidem per hyemem ἔνδιον, hoc est tepidam & clemẽtem humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vsque sui partes ambientis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiæ assueuerãt, vehemẽtius à frigore perculsi,

bona ratione alij in ipso vtero iam mortui deprehendantur, alij in ipso partu moriantur. qui verò viui in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem vel breui posteà tempore è vita decedãt, vel tenues & morbosi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis & mulieribus dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrem defluẽte. Hunc siquidem humorem dicto cœli statu cumulari par est, repleto scilicet per hyemem, & circa veris initium repentè refrigerato capite. quandoquidem cerebrum facilè pituitosa generet excrementa, quum refrigeratum subigendo nõ est & perdomãdo alimẽto. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, vt quæ à vehementi frigiditate fit euadat acida: & quæ à calore caput replente, salsa. sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatẽ, nullam ad gustum manifestã qualitatem, aut certè paucam dulcedinem præ se ferat. Quæ itaque ob præsentem aëris statum pituita fit, propter hyemis calorem salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit, quum mordens diutius & radens intestinum labefactauerit & malè affecerit. nam quum propter lentorem in transitu per intestina hæreat & cesset, sempérque

ſua qualitate aliquid abradat deterátque, dyſenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & bilioſis hominibus ait Hippoc. ipſe ophthalmias ſiccas accidere. Sic autẽ eas vocat quæ citra materiæ affluxum fiunt. Calidis ſiquidem naturis & ſiccis, ſicca & frigida tempeſtate calidam & humidam excipiente tales ophthalmias fieri rationi eſt conſentaneum. Caput ẽnim prius per calidam & humidam temporis conditionem repletum eſt, frigus verò ſu perueniens velut manu quapiam extrinſecus appreheſo & compreſſo velutĩ ſpongia cerebro contentam humiditatem exprimit: quæ delata aliàs ad alium locum iniuriæ opportunum & ad patiendum facilem varios concitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habent ophthalmiæ fiunt, ex quibus propter aëris frigiditatem ſuperficiem denſantis foras nihil effluere poteſt. Iam verò quòd hæc omnia Hippo. quæ diximus ad cauſas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre, & regionibus ſcripſit: cuius ita habet oratio, Pituitoſis itaq; & mulieribus par eſt dyſenterias accidere propter naturæ humiditatem pituita à cerebro defluente: Bilioſis autem ſiccas ophthalmias ob carnis caliditatẽ & ſiccitatem.

tatem. Similiter & illud quod in fine aphorismi scribitur, Et senibus catarrhi perniciẽ breui allaturi, ipse eodẽ libro his verbis ſcriptũ reliquit, Valde autẽ senibus tales propter venarũ raritatẽ & attenuationem catarrhi fiunt, vt repentè ex iis nonnulli intereant, aliis pars dextra sinistráve resoluta stupeat. quibus verbis Hipp. non illos valde cõsuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per arteriam asperam in pulmonẽ fiunt, significare videtur, sed eas fluxiones omnes quæ ex capite per venas in partes feruntur subiectas. Vnde illud, Breui perniciem allaturi rectè adiectum esse videtur, quia fluxiones eiusmodi subita crisi terminantur, quum alij catarrhi longiore durent tẽpore. Nõnulli tamẽ interpretes eos ipsos catarrhos intelligi volũt qui ex capite per fauces & arteriã in pulmonem fiunt. itaq; orationem hanc cum negandi particula efferunt hoc modo, Et Senibus catarrhi, qui celeriter non interimant. ídque rectè ipsi dicunt. Siquidem frigidæ in senibus fluxiones propter ætatem coctionẽ non recipiunt. Verùm in quibusdam exemplaribus scriptũ est, breui perniciem allaturi, quandoquidẽ in li. de aquis, aëre & regionibus dixerit, Vt repentè ex iis nonnulli intereant.

XIII.

XIII.

AEstate uerò sicca & aquilonia, Autumno pluuioso & australi uehemẽtes capitis dolores in hyemem, & tusses, & raucitates, & grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem crasim nũc æstati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulò suprà, quum diceret, Si hyems sicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & australe. Quinetiam eo loco propter hunc temporum statum febres acutas æstate futuras dixit, ophthalmias itẽ & dysenterias, sic nunc capitis dolores (cephalàlgias Græci vocant) tusses, & raucitates destillationes hyeme expectandas esse dicit. Sed neque illic ascripsit æstatis conditionem, neque hîc hyèmis: quippe qui naturalem vtrũque tempus temperationem seruare vellet. Nam si præter alia tempora, in his etiam diuersa quædam aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intempestatis sit propriũ. Verùm in eo cœli statu quo hyemem siccam & aquloniã, ver pluuium & australe esse dixit, morborum qui hyeme fieri deberent causas explicuit

in lib

in libro de aëre aquis & regionibus:ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim enim poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas,vnam qua hyemem borealem ſimul & ſiccam, ver pluuiũ & auſtrale eſſe ſtatuit:alteram,in qua vice verſa hyẽs pluuioſa eſſet & auſtralis, ver ſiccum & aquilonium, hanc iſtis conſequenter ordine tertiam à naturali ſtatu temporum declinationem, de qua propoſito agitur aphoriſmo,eo libro non adſcripſit, ſed huius loco aliam ſubiunxit,quæ talis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina,ſimiliſq; ſequatur autumnus,morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſt quam deinceps alias quaſdam ſcripſit,ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus,quum in eum librũ commentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp.inter aphoriſmos tempeſtate dicamus, diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus. Veriſimile enim eſt Hipp.ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt humidam & frigidam eatenus hyemem facere, quatenus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mũdi tractibus ipſum verba facere memoria tenendum eſt, vt ipſe

paulò

paulò pòst quum eorum nominatim faciam mentionem dicturus sum. Seruante itaque suam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortum est habiturus, sed solæ cephalalgiæ & tusses, & raucitates & grauedines erunt molestæ, quæ pleni capitis sunt symptomata. Quòd si fortè, vt antè dicebam, hymbres austrini vtrumq; tempus tum æstiuum, tum autumnale habuissent, in ipsa etiam fortasse æstate, sin minus, autumno certè frequẽtes omninò fuissent tempestatis humidæ & australis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æstatem siccam & aquiloniam præcessisse, & autumnum humidum & australem sequutum fuisse ponitur, rationi profectò consentaneum est non solùm protinus neminem ægrotare cœpisse, sed siccitatis etiam æstiuæ immoderatioris remedium non paruum fuisse autumni tempestatem humidam. Verumtamẽ quia totus autumnus talis secutus est, atq; idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necesse, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erant obnoxij, quales tum qui strĩcto angustóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonẽ fluxio defertur. His ergo

ergo tabes conciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erũt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos hymbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solum efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi sit *doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinem vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in *partes feratur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus præ copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratum *maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

** Causa cephalalgiæ in hyeme.*

** Raucitatis & grauedinis.*

** Tabis.*

XIIII.

*AQuilonio uerò & sicco autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ siccæ, & febres partim acutæ partim *longæ, quosdam etiam melancholiæ malè habebunt.*

** Loco* χρονίαι *in Græco exemplari*

Ora

Orationem hanc integrum aphorismum non esse, sed vnius aphorismi partem alteram, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus est manifestum. Qualis enim superiore aphorismo ęstas esse ponebatur, talis vtrique orationi cōmuniter manet, sed prior autumnum illic pluuium & australem faciebat, & posterior nunc proposita eundē ἄνυδρον id est siccum & aquilonium esse dicit. Nihil enim refert siue ξηρὸν id est siccum, siue αὐχμηρόν id est squalidum, siue ἄνυδρον id est pluuiarum expertem dixeris. Si itaque tempus vtrūque & æstiuum & autumnale squalidum fuerit & siccum, naturæ humidæ non modo nihil quicquam offendentur ab eiusmodi tempestate, sed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius causam Hipp. ipse in lib. de aëre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitosos hæc omnia iuuant. Desiccantur enim, atque ad hyemē præ nimia humiditate minimè liquescentes & diffluentes, sed exsiccati perueniūt. Reliquos verò, qui tali non sunt natura præditi, ophthalmiæ siccæ, & acutæ & diuturnæ febres, & quosdam melancholiæ etiam comitantur. Quorum affectuū gignēdorū causam eodē ipse libro suprà scripto exposuit his verbis, Biliosis

reponēdū μακραὶνε Celsus legisse videtur: quā lectionem cōprobat locus citatus ex lib. de aëre, aquis & reg.

verò hæc tempestas est infestissima. Nimis enim exiccantur, atque siccæ ipsis ophthalmiæ superueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibusdam etiam bilis atra. Deinde orationem continuans ait, Bilis nanque quicquid humidissimum est & aquosissimum desiccatur & consumitur, quod crassissimum & acerrimum relinquitur: quod in sanguine quoq; eadem fit ratione. Qua ex re ipsis dicti fiunt morbi. Atque hæc satis de propositis tempestatibus. Quamobrem autem Hip. harum meminerit solùm, quum & aliæ sint multæ, dicere non habeo necesse. Malo viam & rationem aperire, quam si sequaris, tempestates omnes permistè implicare & committere possis. Atq; methodus ea talis est, A simplicibus aëris nos circunstantis intempestatibus tanquam ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuisione facta, de vnaquaque posteà in singulis temporibus dicendum quos secundum suam quæque naturam morbos sit generatura. Quo facto, inter se duorum deinceps temporum intemperies commiscere oportet, quemadmodum nunc Hipp. facere est aggressus. Quibus commemoratis omnibus posteà trium deinceps temporum omnes cum omnibus

bus implicandæ intemperies, atque ita demum deinceps quatuor etiam temporum copulandæ dyſcraſiæ. Sic enim perfecta abſolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempeſtatum complexibus ipſi fortè aliquando ſi plus otij nacti fuerimus, ex profeſſo ſcripturi ſumus. In præſentia ſatis erit illud ſolùm dixiſſe, valde paucas Hipp. intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, vt exemplum potius quàm pars quædam iuſta totius doctrinæ quæ de his tradi poteſt, videri debeant. Atq; de his plura dicturi ſumus quum librum de aëre, aquis & regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iam verò ſi quod paulò ſuprà dicere ſum pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tempeſtates enim omnes de quibus agit Hippo. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet, exceptis iis Thraciç locis quæ remotiora ſunt à mari. ea enim pluſquàm par eſt humida ſunt & frigida: quemadmodum Aegyptus & Libya regiones iuſto calidiores ſunt & ſicciores, demptis earum tractibus illis qui ad mare ſunt ſiti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pontus, quia humiliores ſunt oræ maritimæ, ideò temperamento ſunt

calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniam per æstatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerantur, idcirco minus calēt, quàm quæ à mari continentem versus recesserunt. Exactè verò temperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum insulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his non longè ad Arctum Notúmve versus recesserunt. Intelligere autem te oportet & cogitatione comprehendere rectam quandam lineam per quæ dixi loca ad ortū & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est quàm temperata illa zona appellata. quam rem exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli non zonas sed parallelas appellant, id est perpetuo ductu æquè inter se distantes lineas, quæ in terra ab ortu ad occasum vsque ductæ habitationum similitudines designāt. Atque de his maximè locis Hipp. sermo est habitus. Temporum autem ordo, vt & ipse passim libris Epidemiωn indicauit & præstantissimi scripserunt Astrologi, talis est. Vergiliarum ortus æstatis est initium. post quas Caniculæ ortus Oporam appellatam, id est pomorū seu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipsam esse volunt alteram æstatis partem

partem. Post eam Arcturus suo ortu Autumno dat initium. Deinde Vergiliarum occasus hyemi facit principiũ. quam excipiens æquinoctium veri initium impertit.

X V.

EX tempestatibus anni in uniuersum siccitates aßiduis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ.

Quòd hic aphorismus, quem nunc explicandum suscepimus, inter eos primus scribi debuerit, in quibus de statu temporum agitur, tum ipsa rerum commentatione didicimus quũ ipso ad superiorum aphorismorum probationẽ indiguimus, tum necessitate etiam ad id nos cogente sumus edocti. Siquidem & natura & doctrina prius est simplex composito. Itaque secundum illum aphorismum statim, cuius initium, Auster auditum & visum hebetat, caput grauat, corpora pigra tardáque & languida efficit, ordine primum locabimus eum qui ita incipit, Tempestates quotidianæ siquidem Boreales fuerint, cogunt corpora: Secundum verò statuemus eum qui nunc propositus est. In quo Hippoc. inter omnes tempestates anni siccitates perpetuis præfert hymbri-

bus, idque meritò facit. Siquidem per ſiccitates ſuperuacanea digeruntur, quæ hymbribus in corpore collecta putreſcunt, niſi quis ipſa quotidie congeſta quotidianis expurget & diſcutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda eſt excrementorum vaporatio, quæ balneorum conſuetudine perficitur, ſed ferè quæ in cute hærent ſolùm vacuat: quæ verò in profundo ſunt carni & ſolidioribus partibus interiecta & ſparſa, non ſatis abundè per balneas vacuantur. Sed nec ſi medicamentis purgantibus quotidianorum excremētorum procuretur vacuatio, apta commodáque fuerit, quippè quæ magnopere egentibus & magnis temporum interuallis vtenda veniat. Adhæc ſuperuacaneorũ quæ quotidie in corpore generantur vacuatio minor eſt, quàm pro purgantis medicamenti efficacitate & viribus. Quòd ſi veritus quiſpiam ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis aut certè ſemel in menſe adhibeat, is præterquàm quòd in malam conſuetudinem corpus adducet, etiam ipſum labefactabit, deteriúſque reddet. Porrò alimenti excrementum quoddam eſt velut ſeroſum & humidum, quod ipſi diſtribuendo vehiculi vice

vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribus præsertim: quod subactionem naturæ & coctionem effugiēs, non assimilari alendo corpori nec agglutinari potuit. Quæ omnia quotidie quum vacuari desiderent, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hipp. illas salubriores esse pronunciauit.

XVI.

Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alui, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, urinæ & intestinorum difficultates.

Mirum videri non debet si febres longæ humiditatis consequantur multitudinem. siquidem ægroti ad solutionē morborum coctione egent, & plures humiditates non nisi longo tempore concoqui possunt. Huc accedit quòd pluuiarum assiduitate frigidiores fiunt & humidiores humores, sicut rursum siccitatibus biliosiores. Quare hac quoque ratione febres pluuiosis temporibus diuturniores, con-

tráque ſiccitatibus acutiores euadunt. Quòd autem alui fluxiones meritò imbrium abundãtia fiant, ex ipſa per aluum humorum expurgata redundantia fit perſpicuum: quemadmodum & quòd putredines. ſiquidem manifeſtò cernuntur ſicca humidis minus eſſe putredini obnoxia. Conſtat etiam apoplexiam & epilepſiam morbos eſſe pituitoſos. Angina autem fit interdum ipſa ſuperuacaneorum copia in fauces regeſta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibus impactis & firmatis. Manifeſtum porrò quod & à nobis ſæpè dictum eſt, quum fluxiones alias, tum maximè eas quæ ruunt ex capite per multos & aſsiduos imbres fieri plurimùm. Contrà morbos ait tabificos per ſiccitates multum fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac vrinæ & inteſtinorum difficultates: de iis mihi quidem non ſatis diſtinctè & definitè pronunciare & ſtatuere viſus. Morbi enim tabifici duas has tempeſtates conſequuntur, tum ſummè frigidam qua vas aliquod inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium rumpatur, tum calidam humiditate adiũcta, qua caput repletum ad pulmonem fluxiones ablegct. Siccam verò tempeſtatem, quãtum in calore eſt & frigore

gore

gore naturaliter habẽtem, quiduis potius morborũ quàm tabes comitabitur. Vnde coacti ſunt nõnulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium quod in dictione proximè ſequitur, vt oratio eſſet eiuſmodi, Siccitatibus autem immoderatis tabificæ ophthalmiæ fiunt, hoc eſt quæ in tabem oculorum deſinant. vnde oculi deſtituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorum naturæ conueniat exiccantur, eorúmque redditur pupilla anguſtior, conſumpto ſcilicet & deſiccato humore proprio. à quo quidem mediocriter diſtenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio poſtulat ampliata, in vitioſam & improbãdam extẽdebatur latitudinem. Quòd ſi ipſas per ſe dici ophthalmias intelligamus, ipſis addẽdum ſiccas. Quamobrem verò ſiccæ per ſqualores immoderatos ophthalmiæ fiant, cauſam nõ ita multò antè explicauimus. Iam verò à fluxione morbi articulares, ſiccitatibus immodicis fieri omninò nõ poſſunt. nam qui humorũ quãdam conſequuntur acrimoniã, ſi immoderatus quoque calor acceſſerit, tum demum fient ſolùm. Quaſnam igitur arthritides ſiccitatibus fieri dixerit Hip. inueſtigandum. Si enim tantus fuerit ſqualor vt articularem humorem

exiccet & consumat, motus profectò præ siccitate difficultatem, & verò etiam dolorem fortè fecerit, nunquã tamen affectionem arthritim appellatam cõmiserit, nisi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. quanquam ipse Epidemiων secundo eos qui Aeni per annonæ caritatem leguminibus vesci coacti in crurum debilitatem inciderant & propter eruorum esum genuum dolores patiebantur, non arthriticos, sed γονυαλγεῖς, id est ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortasse quispiam non vnius articuli dolorem, sed multorum arthritim nominari. atque eo certè modo τοὺς γονυαλγεῖς, id est ex genuũ dolore causarios, nondum arthriticos appellandos esse. Atque hæc de arthritide in quæstionem & dubium hactenus reuocasse, sit satis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate. neque enim hęc siccitates absolutè sequitur, nisi tribus additis & explicatis conditionibus. quarum prima siccitas est immoderata, altera eadem est immodica siccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia est distinctio) habeat coniunctam. quarum Hipp. non meminit. Si cuipiam tamen placeat omnium anni tempestatum naturam inquirere, sic ipsi erit faciendum. Erit autẽ manifestior

orati

eratio si à propositæ quæstionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliam in temperatis naturis, aliam in siccis,& aliam in humidis affectionem in corpore relinquit.Sic etiã in calidis & frigidis, diuersam in vtraque efficit affectionem.Et coniugatis simplicibus intemperaturis,aliam cum calida & sicca communicat,diuersam ab ea quam frigidæ & siccæ impertit. Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quemadmodum simplicem aëris intemperiem retinentes modo dicebamus,pro quaque natura propriam quandam affectionem efficere: sic compositam suppositantes secundum singulas rursum naturas consyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligẽdas.Fuerit autem cõposita ambiẽtis aëris sicca tempestas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admistam.quãquam videri potest vel simplex quodam modo composita esse.miscebatur enim aëris sicca hæc intempestas cum tẽpestate temperata inter excessum vtrũque tam eum qui in calore est, quàm eũ qui in frigore reperitur media. Verùm quando tradẽdis doctrinis habetur pro confesso simplices eas intemperies esse, quæ qualitate vna à naturali statu recedant, non simplices, quæ

pluri

pluribus, meritò aëris si oppositione ea quæ sicci est cum humido intemperatus, & ea quæ calidi est cum frigido temperatus fuerit, dicemus simplicem esse intemperiem. Nobis verò ita speculantibus omnia & perscrutantibus, non dubiũ quin oratio tam ea quæ de tempestatibus est, quàm quę nunc de vesica habebatur multò sit longior euasura. Stranguria enim, id est vrinæ incontinentia, vel vrinę difficultas, quòd guttatim & ægrè vrina reddatur, fit tum propter vrinæ ipsius acrimoniam, tum propter imbecillitatem virtutis retentricis vesicę. quę imbecillitas rursum fit propter immodicã quampiam intemperiẽ. Quum verò immoderationes octo habeantur, harum vnaquaq; poterit imbecilla vesica fieri, atque idcircò eam stranguria comitari. Quinetiã vrinæ acrimonia & mordacitas ab intemperie fit aliqua, præcipuè verò à caloris, deinde à caloris & humiditatis simul, & tertiò à siccitatis excessu. Stranguria igitur his etiam de causis fiet, præter vesicæ proprios & peculiares affectus, *quos symptomatis ratione stranguria cõsequitur, veluti quũ propter vlcus, aut erysipelas aut abscessum in ea factum, aut inflammationẽ aut eiusmodi aliquẽ affectũ in stranguriã inciderit. neq;

*Symptomatica stranguria.

rit.neq; enim de his in præsentia agimus, sed de iis solùm quæ ab aëris proficiscuntur temperatione, quemadmodum nec de iis quæ propter vitiosum & improbabilẽ victum accidunt. Quæ de vrinæ difficultate sunt dicta, eadẽ mihi de dysenteria quoque dicta esse intellige, de qua neq; ipse cum Hip. consentio. neq; enim dysenteria absolutè siccitates sequetur, nisi distinctè explices, primùm siccitatis extremum excessum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, postremò naturas etiã affectorum corporum consyderes. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd tantam artem quam primus inchoauit & informauit, vniuersam nõ excoluerit & perfecerit, non pariter æquum fuerit, atq; de Diocle primùm, deinde secundum ipsum de Mnesitheo quoq;, & aliis posteà multis medicis qui veris Hippo. viis insistentes multa sibi particulatim expolienda & cõficienda proposuerunt. Quum enim ipsi deberent, si quid aliud maximè de temporibus anni disputationem, quemadmodũ nuper institui, articulatè explicare, & absolutam perfectámq; reddere, prætermiserunt omninò atq; neglexerunt. Sed nos id ipsum alio opere integro his priuatim dicato præstare conabimur, si quæ in manibus

nibus habemus prius absoluta fuerint.

XVII.

Quotidianæ tempestates, Aquiloniæ cogunt corpora firmántque, mobiliora item expeditioráque, & coloratiora & auditu ualentiora reddunt, aluum siccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis prius habuerit, exasperant: Contrà austrinæ eadem soluunt & humectant, auditum hebetant, caput grauant, uertiginē oculis, tarditatē & langorem corporibus adferunt: aluū humectāt.

Boreas ventus siccus & frigidus ex corpore excrementa omnia absumit, atq; instrumentis substantiæ densatione à se cōstrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius suas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Quū enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, quum coloratiora, naturales actiones ostendit, quarum vtriusq; communis est eutonia, id est firmamentum & robur instrumētis additum. Manifestū etiā est, vnico auditus sensu velut exempli gratia proposito, idem quoq; de reliquis sensibus

ſibus intelligendum indicauiſſe. Atq; hęc in Borealibus tẽpeſtatibus inſunt bona, quibus ij maximè fruuntur qui ſalubritate corporum ſunt prędíti, pręſertim ſi humidiores fuerint. Adſunt tamen ſua his etiam tempeſtatibus parua quædam mala, miniméq; iis quæ auſter inuehit ſimilia. Quis enim inficias eat iſta pro paruis habenda, aluum ſiſti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? ſed horũ paruitatem apertius intelliges, ſi ea cum auſtrinis tẽpeſtatibus contuleris. quas ait ſoluere & eneruare corpora, rem profectò ad omnem tum vitalem, tum animantem functionem maximo malo futuram. nec paruum etiam capitis grauitas, & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepſiæ & apoplexiæ affectione? Ea enim eſt ſcotodinia quædam, id eſt tenebroſa obuerſatio qua circumagi vidẽtur omnia: quæ fit dum craſſus ſpiritus humore permiſtus mouetur in capite. Vnde & ipſa Epilepſiam & apoplexiam *præcedit. Dyſcineſiam quoq;, id eſt motus peruerſitatem (quam palpitationem interpretantur nonnulli) oculis & vniuerſo corpori conciliari dicit: quæ & ipſa praua ſunt ſymptomata. Id ſolùm ipſis moderati adeſt, quòd aluũ humidiorẽ efficiant, quod

*Vertigo apoplexiæ nuntia.

& alia

& alia omnia quum propter caliditatem, tum maximè propter humiditatem præstare possunt. Initiò autẽ orationis quod scriptum reperitur, prȩstitisset commutato ordine legi, vt primo loco humectant, secundo soluunt legeretur, atq; deinceps alia eo quo habentur ordine. Nam si humectant, aliorum etiam continuò quodq; faciunt, ad id calore etiam conferente. Actiones enim fiunt per solidas animalis partes, quæ quidẽ reipsa & verè sunt censendȩ ipsius particulȩ. hȩ semel humiditatis copia oneratæ & grauatȩ agũt deteri⁹.

XVIII.

Quod ad tẽpora uerò pertinet, uere & prima æstate pueri & his ætate proximi optimè degunt ualéntque maximè. Aestate uerò & autũni ad aliquã usque partẽ senes. Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam non solùm in ætatibus, sed & in omnibus aliis quæ secundum temperationem vel moderatè vel immoderatè se habent examines, veram eam esse cõperies. Naturis siquidem, ȩtatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatissi

peratiſsimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione,ſed conſeruatione egeant. quandoquidem à ſimilibus ſeruetur res queque,mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adoleſcẽtes (ipſorum enim ętas eſt omnium optima) ętatem vere degunt optimè.eadem quoq; ratione temperatę regiones & naturæ vere habent bellißimè. Adiunxit autem veri æſtatis principium Hippo. latius extendens vniuſcuiuſq; theorematis vſum.Exactius autẽ & apertius dicere poterat, adoleſcentes vere,pueri æſtatis principio optimè degunt.At verò ſenibus propter naturæ frigiditatem ęſtas eſt vtilis:ſicut iis qui florentẽ & vigentẽ ætatem agunt hyems vtiliſsima, hæc enim bilioſæ ipſorũ temperiei contraria eſt.Sic naturæ bilioſiores hyeme,pituitoſiores ęſtate,temperatę vere degũt optimè.Similiter temperatis regionibus ver conuenientiſsimum , vt frigidioribus ęſtas, calidioribus hyems conuenientior. Quin peſsima etiam cuique ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quę dicta ſunt inuenire poſſumus.Siquidẽ quæ optimis ſunt aduerſiſsima , peſsima cenſenda. Eadem ratione media etiam inter optima & peſsima inuenire licet.Illud præterea diligenter animaduertendũ, ver

adolescentibus dictum optimum, aliis omnibus esse medium. neq; enim his optimum est, neq; pessimum. Similis eius est ad naturas quoque & regiones respectus. Contrà verò omnibus & ętatibus & naturis & regionibus malus autumnus. minus tamen per id temporis calidæ & humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

XIX.

Quilibet in quibusuis tẽporibus morbi fieri possunt: Nonnulli *tamen in quibusdã magis tum fiunt tum irritãtur.*

Si aëris ambientis temperatio sola esset morborum causa, singulis temporibus oẽs morbis illis afflictaremur, qui ipsorũ sunt proprij & peculiares. Nunc verò quũ etiam propter vitæ intemperantiã, & alia peccata in vita admissa morbi fiãt, omnes in omnibus temporibus fieri poterunt, plures tamen qui cuiusque temporis proprij sunt & familiares, non parũ ad id cõferente etiam naturarum discrimine. Neque enim similiter ab eadem causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodum nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprà diximus.

XX.

X X.

Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, tusses, lepræ, impetigines, uitiligines & pustulæ ulcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Quî quęso iam rectè ab eo suprà dictũ videatur, Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum, quum in eo fiant permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quòd vniuersa tempora morborum quos generat varietate adæquare videtur, suos etiam quosdam & proprios morbos habet. Nam vesania, atra bilis quam melancholiam appellant, epilepsiæ, anginæ morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quam autem communitatem æstas habeat cum vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Aestate verò horum nonnulli, id est suprà commemoratorum in vere morborum. Auctarij verò vice & ex abundanti præter aliorum temporum morbos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, lepras, impetigines quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est alphos,

& eruptiones in cute vlcerosas plurimas, turbercula quæ phymata dicunt, & articulorum dolores. Qui quidem temporis verni proprij morbi omni periculo vacāt, tantúmque abest vt aphorismum illum falsum esse conuincant, in quo dixit, Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum, vt maiorem ipsi confirmando fidem astruere videantur. Nam hoc ipso tempore profundum corpus expurgatur vitiosis humoribus, à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quàmplurimæ vlcerosæ pustulæ. Aliter verò tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus, corpus altum purgatur, vitiosis scilicet humoribus ad extremas partes translatis. Quòd autem sanguinis profusiones plenitudinem & cacochymiam id est humorum prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant omninò est manifestum. Quòd si corpus aliquod euchymum, id est succi bonitate abundans vernum tempus accipiat, integerrimam ipsi valetudinem tuetur & seruat, nihil ex propria innouans natura. non tamen de æstate ita aut autumno, aut hyeme dicere posśis. Hæc enim tempora licet purum corpus & omni ex parte inculpatum exci-

piant, flauam tamen bilem æstas iusto copiosiorem, atram Autumnus, pituitam hyems generare consueuit. Porrò eiusmodi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenum hominem, aut bile alterutra, aut etiam sanguine ipso exercere volueris, ei epilepsiã aut apoplexiam tali exercitatione contraxeris. Aut si ista non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi quum febricitare cœpissent propter exercitationes acutissimis morbis sunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam id est prauorum humorum copiam euocans & spargens, vlcera & scabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hippocra. ipse quum diceret, Impurgatum si exerceas, vlcera exorientur. Sic sanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutem persimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationum effectis solùm, sed ipsius etiam naturæ operibus similia sunt veris effecta. Illius siquidem partes

ſunt, tum occultam illam toto corpore perſpirationem efficere, qua corporis excernantur ſuperuacanea, tum etiam per morbos variis modis corpus expurgare.

XXI.

AEſtate uerò nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & uomitiones, alui profluuia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines & ſudationes.

Ex vernis morbis quoſdã æſtate etiam fieri dicit, id eſt æſtatis initio. Nam æſtatis pars quę fini veris committitur, quemadmodum ſimilem habet cum vere temperationem, ita morborum etiam communem habet generationem. Nam & alios quoſdam æſtatis proprios morbos fieri dicit, febres continuas & ardentes & tertianas, &, ne ſingula enumerem, quæcunque ex flauâ bile corporibus accidunt mala æſtate fieri conſueuêre. Nam bile ſurſum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorſum eunte. Ophthalmiæ quoque æſtate plurimæ, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque ſimilia æſtate

corpus

corpus patitur propter repletionem capitis aliàs ad aliam corporis partem excrementum deponentis. Oris etiam vlcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium verò putredines non quauis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad austrinam conditionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à statu naturali ad humiditatem & auræ vacationem recessit, non modò naturalium, sed cuiusuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempestas, quæ & tertio Epidemiωn & secundi statim initio describitur: quæ verò parum à naturali statu desciuerit ad humidius, ea naturalia tentat, ipsa alioquin ob humiditatem & caliditatem facilè putrescentia. Quare quum propriam etiam æstas seruat temperationem, si multis excrementis infestentur, quæ fortè occasione aliqua ad naturalia fluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere sunt eruptionum in summo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exasperant. Fiunt autem, vt ipsum nomen ostendit, propter multos sudores, qui vel biliosiores, vel mordaciores omninò euase-

rint mordent enim hi cutem & pruritum in ea ardorémque excitant,& vlcerum instar exaſperant.

XXII.

AVtumno æſtiui etiam multi morbi, & febres quartanæ,& incertæ, lienis tumor, aqua inter cutem, tabes, urinæ difficultas, inteſtinorũ tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, angina, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatio, epilepſia, inſania, melancholia.

Autumno, inquit, æſtiui morbi multi fiunt, manente adhuc per id temporis humore eſtiuo, flaua ſcilicet bile. Neq; enim quo modo æſtas veri ſuccedens humores vacuat, ita & autumnus æſtiuos, ſed modo prorſus contrario à partibus ſummis & externis ad interiores & profundas reuocat. Itaq; meritò æſtatem quidem nonnullos vernos morbos gignere, Autumnum verò æſtiuos nõ aliquot, ſed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quę ex atra bile ortum habent, geminam & ipſa generationem ſortita, vnam ex flaua bile retorrida & peruſta, alteram ex craſſo ſanguine. Fiunt etiam incertæ & erraticæ febres per autum

tumnum propter temperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundante excremento melancholico, & aqua inter cutem lienis vitio. Et si qua est affectio tabida suspecta, maximè autumno deprehēditur ob siccitatem & frigiditatem, & tēporis inæqualitatem, nihilóq; minus etiā propter humorum vitium. Fit & iisdem de causis eo tempore maximè vrinæ difficultas, stranguria Græcis, Latinis vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatísq; ac repentinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur vesica, & ex cacochymia, id est humorū vitio profecta acrimonia ipsi molestiam exhibet, præsertim quum facta in frigidius mutatione humores qui anteà cutis perspiratu digerebantur & sudoribus vacuabantur, ad vesicam fuerint conuersi. Læuitas verò intestinorum, id est λειεντερία, subita est & sine vlla omninò mutatione ciborum deiectio, quę fit vel propter exulcerationem ventriculi aut intestinorum in superficie eodem modo factam, quo aphthæ in pueris, id est oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem. quorum prius propter mordaces & substantia tenues humores fieri solet, secundum magnam ventriculi aut intestinorum intemperiem

consequitur.quæ duo mala autumno maximè fieri consueuêre.Coxæ autem dolores cũ ex humorum malignitate, tũ refrigeratione maximè fieri rationi est cõsentaneũ.At verò anginæ ex biliosis humoribus originem ducunt ad fauces decumbentibus:quæ ab iis quæ Vere fiũt eo differunt,quòd illæ sunt quodammodo pituitosiores.Iam verò anhelatio,id est animæ ducendæ difficultas,quã asthmatis vocabulo Græci intelligunt, tũ propter humorum ad interiora motum,tum propter refrigerationem fieri solet. Propter hæc ipsa intestinorum coarctatio , quem εἰλεὸν Græci appellant quia in arctum cogatur intestinum, fit dum alimenti excrementa deorsum descendere & intestina peruadere prohibentur,quod magna ex parte accidit propter intestinorum partis alicuius inflammationem.maximè verò par est,vt frigido,& inæquali,& malos humores gignente tempore offendantur ventriculus & intestina. Nam æstate tenuatos & mobiles factos humores autumnus excipiens in profundum corporis sua frigiditate & inæqualitate compellit. est verò profundus intestinorum situs. Epilepsia verò iis qui naturâ sunt huic malo obnoxij , accidit propter repentinam in contrariũ mutatio

tationem. nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matutinis & vespertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania verò quam maniam appellãt, propter tenuium ac biliosorum humorum malignitatem accidit, quo modo melancholia propter atram bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum & lumborum dolores, cephalalgiæ, uertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos statim post autũnales exponens, non eadem qua in superioribus vsus est loquendi forma, hyeme scilicet multos etiã autumnales morbos fieri. quanquàm prius, quũ de æstiuis ageret, vernis eos cõparans dixit, Aestate verò horum etiam nonnulli: & quum de autũnalibus disputaret, Autumno æstiuorũ etiam multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum absolutè citra alterius temporis mentionem confecit, siue quòd de communi voluerit hoc etiam loco nos

sub

ſubaudire ex dictis morbis aliquot, ſiue abſolutè pronũciare, tanquam nihil autũnale tempus cum hyemali communicet. Atqui prima certè quidem hyemis pars & ratione & experiẽtia communitatatem cum autũno & ſimilitudinem habere videtur. Ipſe enim dicebat, Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, Autũnales lõgæ, præſertim quæ hyemem attigerint. niſi quis dicat, ipſum de quartanis iis quæ extrema autũni parte generantur mẽtionẽ facere. Verùm hoſce vult hyemis proprios morbos eſſe, pleuritides & peripneumonias; quoniam inſtrumenta reſpirationi ſeruientia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exactè obtegere & munire aduerſus cœli iniurias, vt nihil aut certè minimum ſentiant aëris ambientis frigiditatem. Reſpirationis verò vſu neq; nobis interdicere poſſumus, neq; aliunde datur reſpirãdi facultas. Sola enim aura eſt, quam inter reſpirandum ducunt reddúntque cõmuniter omnia animantia. Ob hãc ipſam refrigerationem caput læſum, grauedines, tuſſes, & raucitates cõmittit. Et quemadmodum dolores laterum propter refrigerationem fiunt, ſic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partium neruoſarum. Vertigines etiam, capitis læ-

ſion

ſionem conſequuntur, ſimiliter & apoplexiæ. Nam hic quoque morbus fit, quum cerebrum pituita repletum fuerit.

XXIIII.

SEcundum ætates autem hi morbi fiũt, paruis & nuper natis puerulis oris ulcera, uomitiones, tuſſes, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipſis fiunt, quàm temporum. ſiquidem ætates in minimas etiam partes ſecuit. In puerulis itaque recẽs in lucem editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocant exulcerationes, oris ſuperficiẽ occupantes, præ mollitie inſtrumentorum maximè factas. ea enim tenella adhuc neq; cõtactum, neq; qualitatẽ lactis non parum ſeri continentis ferre poſſunt. quod quidem ſerum quum abſtergẽdi vim habeat, nihil mirũ, ſi in mollioribus corporibus quaſdam in ſuperficie exulcerationes excitet. Vomitiones autẽ id ætatis ipſis accidere par eſt, propter lactis quod ſugunt nimiam copiam. Vigilias verò ipſis adeſſe, res eſt minimè conſueta. quippe qui maximam temporis partem

dorm

dormiant,nisi fortè quia patiãtur aliquid, vigilias ipsis fieri putes.Siquidem multus somnus ipsis est maximè secundum naturam. Pauores autem per quietẽ infantes pueros inuadunt eos præsertim qui sunt natura edaces,quando ventriculus sentiẽdi quidem vi pollet exquisita,sed imbecillitate naturali laborat,& in eo cibus corrumpitur. Nos siquidem non in tantillis solùm,sed etiam ætate perfecta & grandi hominibus horrificas per somnũ imaginationes fieri obseruauimus,quũ & multi & vitiosi humores vẽtriculum & ipsius os præsertim grauarent & morderent. hæc enim ipsius particula sensibilis est maximé.Vmbilici quoq; non multò antè præcisi inflammatio recèns natis pueris meritò accidit,non aliter quàm si qua alia pars vlcerata foret.Sed & aurium humiditates reponit inter morbos,non etiam palati & narium excrementa eodem numero comprehendẽs , quoniam secundum naturam sit per nares atq; palatum cerebri excrementum deriuare,quod iis etiam qui ętate iam sunt perfecta vsu venit:præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamẽ infantibus per aures quoq; expurgatur cerebrum , rectéq; Hippoc.inter proprios huius ætatis morbos aurium etiam

humid

humiditates ſcripſit. Eſt certè quidem puerulis recèns natis corpus totum humidiſsimum, adeò vt oſsium etiam natura in ipſis veluti cerea ſit potius quàm lapidea, præ cæteris verò partibus cerebrum longè humidiſsimum, vtpote quod in adultis etiam & perfectis tale exiſtat. Quare non citra rationem in ipſis quum multa ſuperuacaneorum copia redundet, per omnes excernitur meatus.

X X V.

ADuentante dentitionis tempore gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, alui profluuia maximè quum caninos edunt, & ijs præſertim qui craßißimi ſunt, & qui aluo ſunt dura.

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id eſt pruritum fieri, quū puerulis dentes prodituri ſunt & emerſuri mirum videri non debet. ὀδαξισμὸς enim pruritus quidā eſt cū exiguo quodā & leui dolore. Febres verò & conuulſiones & diarrhœæ, id eſt ſolutiones alui pueris ipſis iam dētientibus, id eſt dētes iam edētibus, non etiam edituris accidunt. quemadmodum ipſe his verbis oſtendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ ſanè ſymptomata euenire eſt veriſimile

ſimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atque profectò plus dentes affligunt, quàm infixus paxillus. hic ſiquidem ſemel firmatus in mēbro cui ab initio infixus eſt quieſcit, dētes verò ſemper tantum procedunt, quantū augentur. Febricitant ergo hac ætate pueri propter dolores, vigilias & inflammationes. Conuelluntur etiam tum ob hæc ipſa, tum quia probè in ipſis non coquitur alimentum, & quia neruoſarum partium natura nōdum ſatis valida exiſtit. Quæ omnia neceſſariò diarrhœæ & alui deiectiones conſequuntur, quia alimentum non benè coquatur neq; diſtribuatur. Illud autem, Et iis præſertim qui craſsiſsimi ſunt & qui aluum duram habent, ad conuulſiones referri debet. His enim maximè pueris conuulſiones fieri dicit qui craſsiſsimi ſunt, & qui aluo ſunt dura. Tales enim plethorici ſunt & excrementis abundant, & ideò conuulſionibus facilè corripiuntur.

XXVI.

IPſis uerò grandiuſculis tonſillarum inflammationes, uertebræ in occipitio introrſum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotūdi, aſcarides, uerrucæ

penſi

pẽsiles, satyriasmi, strãguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè uerò antedicta.

Primùm scripsit de puerulis recens in lucem editis, deinde de dentiẽtibus, nunc de iis agit, qui mediam, ætatem agunt inter eos qui dentire desierunt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nam de pubertati proximis deinceps secũdum hos quartum ordine locum obtinentibus mentionem facit sequenti aphorismo. Verùm tertiam ætatem, qua de nunc agitur, ad duodecimum & tertiumdecimum vsque annum progredientem corripi dicit Hipp. iis affectibus, quorum prima paristhmia scribit quæ locorum sunt ad isthmum, id est fauces pertinẽtium inflammationes. Hoc autem loco per*isthmum intelligenda est pars illa, quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram ab isthmo propriè dicto ita est appellata. Est autem angusta quædam terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellãt. Hæc autem paristhmia interdum solius sunt tunicæ ventris & gulæ & faucium totiúsque oris communis inflammationes, interdum verò ipsi etiam subiectorum musculorum: quo tẽpore vertebræ etiam quæ est in occipitio antrorsum inclinatio

** Isthm⁹ & fauces nomĩa metaphorica: vndè paristhmia glandulæ ad linguæ radicem, & earũdem inflãmationes.*

fit. de qua ſtatim poſt pariſthmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorſum luxationes. nam vertebra hæc à muſculis inflãmationem patientibus tracta, ad partem inclinat colli anteriorem. ſed hãc partem Hipp. non anteriorem, ſed interiorem appellauit, vt qui ad vertebram ponè locatam orationem referret. Corporis enim è ſua ſede in profundum emotio, ſiue ex anterioribus, ſiue ex poſterioribus fiat partibus, per vocem vnam introrſum ſignificatur. Quæ cùm ita ſint, quamobrem tandem Hip. in pueris recèns natis neque de pariſthmiis, neque de vertebræ in occipitio luxatione quicquam dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrum humidum & excrementis abundans, adeò vt in ſubiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam puſilli & tenelli prius moriantur quàm ſubiecti faucibus muſculi vnà cum neruis vehementem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant ſuſtinere tenſionem, vt vertebram intrò ad ſe poſsint attrahere? Quin etiam aſthma, id eſt anhelatio, (Sic autem Græci crebram reſpirationẽ vocant, qualis currentibus, aut quouis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit)

dit)in concitatis quidem vehementius fit, quia multa propter exercitationem respiratione animal indigeat, vbi verò exercitatio abest fit ob coarctationem & angustiam pulmonis cauitatum. Hæc verò angustia fit fluxionibus supernè irruentibus repleto viscere. Atqui hæ plures in recèns natis puerulis fiunt, & citò ipsos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nam & ab vtero in aërem ambientem insolens transitus, & alimenti diuersitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quæ deinde propter dentium ortum est nata, hæc inquam einsmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quæ dixi tolerant mala, nedum præter hæc fluxiones etiam in pulmonem decumbentes sustinere possint. Lithiasis verò, id est calculi in vesica generatio, proprius est puerorum morbus, propter edacitatem & ingluuiem crudos humores non paucos coaceruantium. ex quibus crassior pars vnà cum vrinis ad vesicam delata, fit lapidum gignendorum materia: accedente causa altera caloris copia. Nam & senes aceruant humorem crudum non paucum, non propter voracitatem vt pueri, sed propter vis coctricis imbecillitatẽ. Verùm calorem non habẽt

fortem,qui ex craſſa materia per humoris reſolutionem in vaporem deſiccata lapidem generet. Lumbrici verò & aſcarides videntur aliis animalibus ſimiliter gigni, quæ nõ ex ſemine,ſed ex putredine ortum habent.Sola enim putredo nõ ſatis eſt hiſce generãdis, ſed multo etiã calore eget. Pueris ergo cibus plerunque corrumpitur in ventre præſertim inferiore:verùm caliditas in valde paruis & tenellis nondũ materiæ potẽs eſt & ipſi dominatur.In grandiuſculis verò materiam obtinet idoneam ad eiuſmodi animalium generationem,& præter eam inſuper calorem acquiſiuit.Aſcarides ergo ſunt tenues quidam lũbrici in parte maximè inferiore craſsi inteſtini geniti: cuiuſmodi plurimi manifeſtò cernuntur in veterinis animalibus malè cibũ coquentibus.quorum deprauatam coctionem fœtor indicat excremẽtorum. Aliud lumbricorum genus rotundorum,in ſuperioribus magis inteſtinis generatur,vnde fit vt in ipſum quandoque ventriculum aſcendant. Atque multò plures hi quàm aſcarides gignuntur in pueris.Rarior lumbrici lati generatio ,qui & lõgiſsimus eſt, & ſæpè per omnia extenditur inteſtina. Verùm de hoc penitus nullam Hipp.fecit mentionem,quoniam neque ipſi erat propoſit

positum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, ſed de iis tantum qui quaque ætate fiunt. Propterea enim ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucas penſiles, quas Græci acrochordonas appellant, & ſtrumas adiecit, morbos ex vitioſi humoris foras & ad cutem vergētis copia natos. quorum genus totum appellat phymatis, id eſt tuberculi nomine, ita deinceps ſcribens, verrucæ penſiles, ſtrumæ, & alia tubercula. Verùm eximiè phymata quædam appellãtur inflammationes nonnullæ ſpontè naſcentes quæ & celerrimè oriuntur, & ocyſsimè in acumen & altum attolluntur, & citiſsimè etiam ad ſuppurationem perueniunt. quorum plurima in inguinibus & axillis generatio, quoniam in his locis multi ſunt adenes eam ſortiti naturam vt in ſe excrementa facilè recipiant. quorum morbus ſtruma quoque eſt, non vtique ex calida materia, & ad ſuppurationem feſtinante, ſed ex pituitoſiore & frigidiore maximè conſtans.

XXVII.

GRãdioribus autẽ & ad pubertatem accedentibus ſuperiorũ etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus ſanguinis fluxiones.

Pueri pubeſcere incipiunt poſt annum quartumdecimum. illi ergo prope ætatem hanc accedere dici poſſunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus eſt omnibus certus ſtatúſque pubertatis terminus, propter caliditatem & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubeſcunt. Verùm ætate hac laborant multis ex morbis ſuprà dictis propter temperationis ſimilitudinem, & præterea longioribus febribus quàm erant ſuperiores. quamquam de iis febribus quæ prima ea ætate abundant quales eſſent nihil quicquam dixit, verùm ex eo quod nunc dicitur, apertè oſtendit acutas eſſe. immutatur enim & alteratur citiſsimè habitus puerorum propter corporis humiditatem, &*naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quòd copioſior generetur quàm anteà, ſed quia nunc ipſius minus conſumatur, propterea quòd augmentum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quàm ſuperiore.

**In pueris fortiſsima naturalis facultas cæterarũ virtutũ comparatiõe, per ſe verò imbecilior eſt.*

XXVIII.

XXVIII.

PVeris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra ſeptem menſes, quidam intra annos ſeptem, alij ipſis etiam ad pubertatem accedẽtibus. Qui verò permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menſtrua erumpunt ſoluti fuerint, inueteraſcere conſueuerunt.

Si vox diuturni orationi adiecta fuiſſet, melius foret. Inde enim nonnulli nomen πάθ⊙, quo hîc vſus eſt Hippocrates, de diuturnis tantũ morbis intelligere ipſum arbitrantur. Verùm his aduerſantur, quæ in aliis dixit aphoriſmis, quale illud eſt, In acutis πάθεσι rarò & per initia medicationibus vti oportet. Item & illud, Victus tenuis in longis ſemper πάθεσι & in acutis. Ex quibus fit manifeſtum non in diuturnis tantum morbis Hipp. ſed etiam in acutis vſurpare conſueſſe πάθ⊙ nomen. Videtur tamẽ nunc aut diuturnis morbis id nominis accommodaſſe, aut imperfectam orationem reliquiſſe. Nos verò ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplentes,

ita efferemus, Maximam partem pueris diuturni morbi ſoluuntur, quidam intra dies quadraginta, Alij ſpatio ſeptimeſtri, nonnulli ſeptẽnio. Quadrageſimus namque dies diuturnorum morborum primus criticus, & degenerũ acutorum vltimus decretorius, quemadmodum ſuprà docuimus. Qui verò hunc ſuperant terminum, ſeptenaria ratione iudicationem ſortiuntur, non iam diebus connumeratis ſepetem, ſed primùm quidem menſibus, deindè annis. Et verò morbos qui hoc tempus ſuperauerint ad quartumdecimum annum peruenire eſt manifeſtum. Nam ſecundus ſeptenarius eo tempore completur, cum eo quòd in pubertate magnæ fiũnt corporis mutationes, in fœminis præſertim propter menſium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidem ætate morbi ſoluti fuerint, in longum vſque tempus permanere ſoleant.

XXIX.

* *IVuenibus ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliique morbi, ſed præcipuè nunc dicti.*

Quum primas ætates ad pubertatem vſque minutiſsimè & particulatim explicuerit

cuerit, nescio quo modo nunc adolescentiam prætermisit, inter puberes & eos qui floridam iuuenilémq; ætatem agunt mediam. Verùm qualis ea sit licet ex iis quas oratione est prosequutus coniecturã facere. quippe quæ in multis cõmunicet cum illis ętatibus quę vtrinque eam circũstant: sed in maribus peculiarem eximiámque habet sanguinis per nares profusionẽ. de qua in iis mentionẽ fecit qui propius pubertatem accedunt. Nam hoc symptoma ea ætate apparere incipit, sed maximè viget in adolescentibus, deinde remittitur in viris. Verùm ætatẽ hanc prætergressus Hip. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm sanguinis excreationes & tabes, deindè febres acutas, & secundum has epilepsiam scripsit, postremò adhæc omnia, & alij, inquit, morbi, sed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciens. Nam ita rem habere cernimus, sed non satis de morbis acutis dixit. Neque enim absolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo secius videntur fieri) sed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardentes. Hæ enim omnium sunt biliosissimæ, & sæpissimè iuuenes inuadunt, quoniam flaua quoq; bilis hac ætate abundat, ex qua morbi tales iis qui florente & vi-

gente sunt ætate fiunt. Nam tabes & sanguinis expuitiones patiuntur non secundum ætatis naturã, sed ex accidenti ipsius quopiã. vnde suprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoque diximus propter intemperantiã, non ob virtutis imbecillitatẽ iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoq; ratione sanguinis screatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel cõtusi sint, vel saltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiusmodi occasione aliqua in id mali inciderint. Ad sanguinis verò sputum, tabes consequitur. Quare propter eiusmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neq; ætatis ratione. Epilepsia verò iuuenibus, quãuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari subeat quo modo Hippoc. hanc ascripserit, quũ alibi non modò pueris plurimùm accidere, sed indè etiã puerilem morbum appellatum fuisse, & verò ætatis mutatione sanari dixerit. Fit ergo Epilepsia in quibusdam iuuenibus, quibus antea pueris non acciderat, propter ipsorum vitiosam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis

aliis actibus admissa, exempli gratia quũ humi cubant,& soli se exponunt & imbribus,aliáque patiuntur his similia. Verùm nec sic quidem multæ hac ætate epilepsię: aliíque his non minus quidam morbi fieri possunt eadem ratione. Quare melius fuerit,si ita scribatur aphorismus,Iuuenibus quum alij prope modum omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres,quos causos appellant Græci,& tertianæ fieri solent.

X X X.

VLtra hanc ætatem prouectis asthmata,pleuritides, peripneumoniæ, lethargi,phrenitides,ardentes febres,diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ,lienteriæ,hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinto septenario circunscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondum trigesimumquintum annum attigerunt. Nam quæ iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extenditur,in qua ætate qui sunt, omnia quę geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur,

tur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offenduntur quàm iuuenes. Iam verò horum quoque temperamentum quodam modo melancholicum magis est. ideóque per eam ætatem, vt inter anni tempora per autumnum multi atra bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem æstiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilem æstati simillimam subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholię. quanquam ego hanc quoque in quibusdam exemplaribus ascriptam inueni, siue sit quispiam ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hippo. prætermissum, siue alij deprauatis & falsis exemplaribus fidentes ita legendum omninò putauerint. Sed & ex tabidis quoque multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabem inciderint hac ętate moriuntur, non tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniam neque ætate tam pro-

gressis

greſsis ſanguinis copia adeſt. Aſthmatis autem id eſt anhelationibus & peripneumonia id eſt pulmonis inflammatione, & pleuritide corripiuntur hac ætate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu ſimili & laboribus vtantur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Denique morbos quos ſilentio præteriit quum de iuuenilibus ageret, nunc omnes recenſet. Nam phrenitides & ardentes febres & choleræ, & dyſenteriæ nihilominus accidunt iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occaſionem ex flaua bile ſortitæ. Diuturniores autem diarrhϾ, id eſt ventris ſolutiones ætate deferueſcente (quæ eadem matura & conſtans ætas dicitur) fiunt propter imperfectam & deficientem alimenti diſtributionem. Nam omnium ferè ætatum deferueſcens paracmaſtice Græcis dicta, paucisſima indiget corporis refectione. ſiquidem id quod diſcutitur & diſsipatur paucisſimum eſt. neque enim corpus ſimiliter calidum ac prius, neq; amplius in augmentum quicquam abſumitur, ſed neque in his facultate retentrice valdè imbecilla, ſicuti in ſenibus effluit plus ex corpore. Quum igitur diarrhϾ fiant, vel concoctione vel diſtributione offenſante, vel etiam bile

ſua

ſua acrimonia inteſtinum deradente, quæ omnia in progreſsis ætate & prouectis adſint, non ſine ratione ipſis diuturnæ fiũt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato: qui prioribus quidem ætatibus parcior potius eſt quàm redundantior, in ſenili verò ætate plurimus habetur, ſed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autem ætatis feruor & vigor elangueſcit eiuſmodi etiam abũdat humor, necdum frigidum corpus eſt. Lienterias verò, id eſt læuitates inteſtinorum oſtendimus aliâs à frigida fieri pituita, aliâs à ſola intemperie, quę ventris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliâs denique ab vlceroſa quapiam committi affectione: quæ omnia abundanter adſunt ætate progreſsis. Ex hæmorrhoïdibus autem venis ſanguis profluens huius ætatis verus eſt & proprius morbus, ſicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad ſedis venas cumulatius decumbente. Atque ſic mihi omnium enumeratorum morborum cauſa eſt explicata. Qui verò certam horum probandorum ſcientiam comparare ſibi volet, is commentationes noſtras, in quibus horũ demonſtrationes docuimus, diligenter euoluat, quæ quot qualéſ

qualésque sint, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliget, de librorum nostrorum ordine libello perlecto. Hinc enim auspicatus quomodo ipsorum quisque legi debeat intelliget.

XXXI.

SEnibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, stranguriæ, dysuriæ, articulorum dolores, nephritides, uertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, uigiliæ, alui, oculorum & aurium humiditates, uisus obtusior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hippoc. sectatores τὰς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id est vt ipsi interpretantur, prouectos ætate à senibus distinguũt, nomen τῶν γερόντων postremæ ætati tribuentes, atque id perpetuum esse existimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accommodantes inter iuuentutem & senectutem mediæ. Sed nunc manifestò ostendit se πρεσβύτας eos appellare, qui postremam ætatem agunt. In ipsis siquidem de ætatibus disputationem finiuit, quasi omnes iam ætates percurrisset.

Senes.

Senes ergo destillationibus cum tussi sæpissimè corripiuntur, quoniam ipsis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitosa excrementa, quum iam cerebri sint temperamẽto valde frigido. Asthmata verò & anhelationes, tum propter has destillationes ortũ habent, tum etiam quia alioqui ipsa respirandi instrumenta nõ rarò proprium frigoris habent principiũ. Quum verò ipsis multa ac crassa excrementa generentur, insupérque virium adsit imbecillitas, sępè fit vt renes obstruantur & lapides gignãt, postquàm tenax & crassa superuacanea materia ibidem hærens & permanens callosam fuerit concretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hęc loca excrementis, interdum verò instrumentis ipsis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò spiritus cum multo vapore in ipso cerebro contenti inordinata & turbata motio sæpè excitat, sæpè etiam in ventriculo vitiosis superuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò senili ætati familiaris est morbus. in ea nanque cerebrum pituitosis repletum est excrementis. Sicubi verò vlcus factum

fuerit

fuerit in senibus, ęgrè sanatur propter sanguinis defectum. Et assiduè se scabunt toto pruriente corpore, quia pruritum excitantia superuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipsis densari & cogi, tum plura excrementa simul & crassiora euadere rationi est consentaneũ. Complures etiam (neq; enim omnes) cõtinenter vigilant, tum quia alioqui ferè senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiã propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in cõmentariis de temperamentis ipsas quidẽ corporis partes per senectutem ficciores euadere, sed excrementorum pituitosorũ aceruari copiam. Vnde vulgò ratione quadam probabili habetur senectus frigida & humida. Quandiu igitur eiusmodi excrementa in cerebro plura coaceruata fuerint, somniculosi magis senes, quandiu bellè excernentur vigilantiores fient. Verùm & pauciora gigni excrementa, & citius excerni accidit ipsis benè & salubriter habentibus. Vnde vel maximè propria affectio senilis ætatis videtur esse vigilia. Humiditates verò oculorum & narium in ipsis fieri liquet propter cerebri super-

flua excrementa. quibus in ventrem defluentibus ipſe etiam ſæpius humectatur. Obtuſior autem viſus & hebetior auditus ſenſibili facultate in ſenibus imminuta & obſcurata, fiunt. Et Glaucomata, id eſt glaucitates ipſis accidunt ob immodicam inſtrumentorum viſui ſeruientium ſiccitatem, & quia ſuffuſionis habeant ſpeciem.

*

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

PRAEGNANTES *purgabis, si materia urgeat, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore uerò aut grandiore conceptu, abstinebis.*

Eandem fœtus cum vtero cohærentiæ & coalitus rationem habent, quam cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis cõtinentur, atque ideò facilè decidunt, si quando ventus vehementior concusserit, postea verò aucti ipsi difficulter à plantis dissoluuntur

& diuellũtur. quemadmodum rurſus, vbi ad perfectam maturitatem peruenerint, ſponte ſua & ſine vlla vi externa decidunt. Eodem ſanè modo conceptus quoq; , primo à ſeminis ſubmiſsione tempore ſi vel ſaltare aliquando, vel loco lubrico veſtigium fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehemẽtius moueri mulierem cõtigerit, facilè ab vtero abrumpuntur: quemadmodum & quũ perfecti iam fuerint & adulti. Tempore verò intermedio firmiorem coalitum habent & auulſioni minus obnoxium. Quare mulier tum in vtero ferens poteſt vehementiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia animaduertens & probè tenens Hippo. rectè ait, Prægnantes purgabis, ſi materia ſuo motu inuitet quadrimeſtres, & vſq; ad ſeptimum menſem: quod prægnationis tempus eſt medium, quum ſcilicet fœtus vtero firmiter adhæreſcit & continetur. Sed ne hoc quidem tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, ſed ſi materia ὀργᾷ id eſt ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ ſuo motu inuitet & ſolicitet ad ſui vacuationem. Tracta enim appellatio eſt ab animalibus ad coitum concitatis. Nam quũ humores redũdantes mouẽtur & quaqua per corpus feruntur

runtur nondum corporis parte aliqua firmati, tunc ad eorum expulsionem natura incitatur, atque aliquo qui veluti manum porrigat, & illum humorum motum ad aluum dirigat atq; deducat indiget. Nam qui parte quapiam firmati fuerint & impacti humores mouere non oportet. In eã siquidem sentẽtiam illud dictum est, Qui inflammatas partes per morborum initia aggrediuntur purgatione soluere, ij præter quàm ꝙ de parte contenta & inflãmatione laborãte nihil educunt, (neq; enim crudus adhuc morb⁹ permittit) sanas etiã partes & morbo resistẽtes colliquefaciũt. Quòd autem Hippo. verbum φαρμακεύειν, quod medicari interpretantur nonnulli, pro medicamento purgante vti vsurpare consueuerit in cõfesso est apud omnes quĩ vel minimã habent eius dictionis notitiã. Nam vt alia eius scripta omittas solis aphorismis contentus, aliud profectò nihil per eã vocẽ in ipsis significari posse fatearis est necesse, vt paulò post fiet manifestũ.

I I.

PVrgantium medicamentorum usu talia è corpore educenda, qualia sponte etiam prodeuntia, iuuant: Contrario uerò modo exeuntia, sistenda.

Vltrò ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura nostrum corpus moderante & regente ea per se interdũ expurgãte, interdum etiam alicundè irritata, vel quia à vasis capi nequeant. Quum itaq; natura quod superfluum est euacuat, iuuatur animal: quum verò aliter excernitur ratione symptomatis, præterquam quòd indè vtilitas nulla cõsequitur, talis vacuatio prauę etiam affectionis est signum. Rectè igitur Hippo. consulit imitandam esse naturam. Quod assequemur, si singulis morbis tales humores vacuare tentabimus, quales vidimus in spõtinis profuisse vacuationibus. Suprà itaq; ipse de omni humorũ vacuatione generalius locutus est in hunc modũ, Sic & vasorũ depletio si quidẽ talis fiat, qualem fieri oportet, cõfert & leuiter ferunt. nunc verò de sola purgatione eundem habuit sermonem, quoniã de ea hoc maximè libri loco disputationem instituerat. Atq; præstiterit fortasse de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantium corpora occupati moliuntur, altius disputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdum medicamentis tum vomitoriis tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nonnunquam verò

medica

medicamentum ex parte quapiam vacuãdi vim habet, qualia quę per palatũ & nares capitis educũt excrementa. Sunt etiam de genere expurgantium superflua, quæ per tussim thoracem & pulmonem expurgant, & quæ per vrinas eliciunt totius sanguinis serosum excrementum. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid deniq; totum corpus æquabiliter non vacuat. quo modo tum phlebotomia vacuare creditur, tũ generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tum quæ per vterum & hæmorrhoïdas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motum omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureę, vel bituminosę fuerint, & deniq; ex accidenti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidem omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritatem exquirat, non æqualiter vacuare comperiet: Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorum quæ vacuantur qualitatem & quantitatẽ, ideò æqualis vacuatio videri queat. At verò cathartica appellata pharmaca euacuationis diuersam speciẽ constituunt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc est differendi

propositum. non tamen maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuationibus ipse iã dixit. Vnus enim est omnibus scopus propositus, humor redundans. cuius quidem humoris internoscendi peritia petenda est tum ex cuiusque colore præter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex symptomatis & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ęgrotantis natura & vitæ genere & studio, & victus modo. Vt si exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit qui regio morbo laborant, & per sedem bilis non excernatur, si pustulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint. Et particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidium, & inappetentia adsint, si sitis & oris amaritudo, aut si aliqua parte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ardens ex bile sæuiente febris, quem καῦσον πικρόχολον Gręci dicunt. Nam in his omnibus abundat flaua bilis. atque idcircò eam educere conabimur iis medicamentis quę ab effectu cholagoga, id est bilem ducentia appellata sunt. Atque illud est quod ab Hipp. dicebatur, Si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt. Nã illud qualia oportet, humorum sua qualitate

litate ægrotum infestantium abundantiam significat. propterea, quia scilicet peccans humor vacuatur, tales ait conferre vacuationes. Sed quoniã omnes solertes & artificiosæ coniecturæ in agẽdo fallunt interdum (similitudines enim, vt ipsemet ait, nõ solùm vulgo medicorum, sed præstantibus etiam medicis errorem creant) alterum nos indicium docet & no tam à bonis non separatam vacuationibus, euphoriam scilicet, id est in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: vt vel huius fiduciâ rectè nos vacuationẽ moliri fiamus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exempli gratia dixi, de atra quoq; intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & pustulæ atræ bilis colore erumpunt. Morbi etiam propter eius abundãtiam facti manifestò humoris indicant copiam, vt Elephas & cancer. Quinetiam quartana periodus, id est quarto quoq; die morborum repetitio fit propter melancholicum humorem. Et lien magnus, & nigrescentes varices affectus sunt eiusdẽ humoris soboles & propagatio: quemadmodum & melancholia appellata, furor denique omnis, & insania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hipp. verò ex menstruis quoque redun-

dantem in mulieribus humorem coniectabat, cuius rei notas & signa scripsit primo li. de morbis muliebribus. Ex his igitur atram bilem redundare internosces, atque his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationem. Posterius autem ipsa durante vacuatione secunda sumetur indicatio ex ægrotantis euphoria, id est ferendi facilitate & leuatione. Quæ de atra bile & flaua dicta sunt, ea mihi de pituita quoque intellige, œdematosos tumores, eruptiones item quas Greci ἐξανθήματα appellant & totius corporis colorem secundum humoris formam, adhæc febres quotidianas, & mẽtis pigritiam, & torporem, ad somnũ propẽsionem, capitis grauitatem, & acidos ructus oxyregmias Græcis dictos, siquando in ventre talis cõtinebitur materia. Nam hæc omnia suadent dandum pharmacum quod purget pituitam, ob id phlegmagogon appellatum. Iam verò purgatione facta, euphoria & facilitas ferendæ vacuationis tuam de internoscẽdo humore redundante coniecturam confirmabit, qua confisus ad talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam & fiduciam vacuationis non solùm ætas & natura ægrotantis adiuuabunt, sed & anni tempus

tempus,& præſens cœli ſtatus,& regio, & victus antecedens ſimul cum aliis vitæ inſtitutis, artibus & ſtudiis ad eam rem cõferent aliquid. Etenim iam didiciſti ex iſtis omnibus alia pituitã, alia flauam bilem, atrã alia augere & amplificare. Atq; ex his omnibus vti diximus exhibendi medicaméti ſumũtur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat. Media verò vacuatione altera exiſtit indicatio, quæ vel coniecturæ veritati aſtipuletur, vel errorem coarguat. Siquidem ægrotantis euphoria, id eſt ferendæ purgationis facilitas rectè nos peccantem cõiecisse & internouiſſe humorem teſtabitur, dyſphoria verò, id eſt in ferendo difficultas perperã iudicaſſe coarguet. Nam ſi infeſtãtes humores vacuentur, facilè ferẽt ægrotantes, ſi verò aliud quiddam & non quod moleſtum eſt vacuetur, neceſſarium eſt omninò grauiter moleſtéque ferre. Quod igitur, vt modò dicebam, libri initio complexus aphoriſmo vno oſtendit his verbis, Sic & vaſorum depletio, ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & facilè ferunt: id nunc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes, quarum priore quænam ſint commodæ vacuationes, poſteriore quòd tales vacuatio

cuationes firma approbatio & nota comitetur ęgrotantis ſcilicet euphoria docuit. Porrò vacuationum benè ac fœliciter ſponte naturæ factarum exempla protulit ipſe multa libris Epidemiωn, pauca verò hoc aphoriſmorum libro, qualia ſunt, Aqua inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio. & Si ophthalmia vexet, alui profluuio corripi, bonum. & Quibus bilioſæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: Et contrà quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus interuenientibus, ceſſat.

III.

SI qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: Contrà uerò ſi fiat, grauiter.

Suprà nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in præcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiam antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IIII.

AEſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.

Sub

Subaudire oportet ventrem. Rectè autem æstate purgat supernè. Nam per id ttmporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura propter aëris ambientis calorem sursum magis mouetur. Superuacaneum verò quodque & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem præsentis aphorismi dictioni aduerbium potius, neque absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet rarò) visus in quodam est per æstatem abundare pituitosus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

SVb Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrans æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniam & vehementiam non facilè feret, vnde complures purgati hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debilitabitur. * Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet, aëris scilicet ambientis calore foras

** Hinc colligi posse videtur, à medica potione somnum non esse prohibendum.*

ras contra quàm medicamentum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdem reluctatur, præsertim si seipso extiterit vehementior.

VI.

GRaciles & ad uomēdum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.

Etiam hîc addenda particula potius, vt paulò antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, biliosi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit, supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam suprà dixit, Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem ventrem purgandum esse.

VII.

AEgrè uomentes & modicè carnosos, quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autumno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purgari debet, si quidem eò vergat materia, solam

lam vitando æſtatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

OBnoxios phthiſi ſuprà ne purgato.

Nunquam, inquit, obnoxios phthiſi ſuprà purgaueris, veritus nimirum inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium imbecillitatem. Per obnoxios phthiſi intelligere par eſt, vel eos qui phthiſi, id eſt tabe morbo ſunt correpti, vel qui ad phthiſim ſunt idonei aptíque natura. De quibus ipſe primo Epidemiων in hunc modum ſcribit: Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propenſa erat. his verò anguſtum ſtrictúmque pectus adeſt, & qui in eo continetur pulmo.

IX.

MElancholicos infrà uehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens uacuandi uiam.

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως id eſt σφοδρῶς fortiter, vehemētérque purgare oportet. Quia autem hic humor propter inſitam grauitatem tendit deorſum, meritò eum per inferna vacuari iubet

iubet, ſicut flauam bilem per ſuperna, leuem ipſam & ſponte ſua continenter per ſumma fluitantem. Habent itaq; humor vterq; id commune, vt quò vergunt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium eſt, vt per ſuperna vacuetur, quoniam eò vergat, alterius verò per inferna, quandoquidem & eò inclinet. Quum igitur ſupernè facta vacuatio, contraria ſit ei quæ infernè fit, vtriuſq; profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione contrariam iniens vacuandi humoris viam.

X.

PVrgandum in valde acutis, ſi ad ſui excretionem inuitet materia, eodem ipſo die. differre enim in talibus malum.

Hoc loco repetam quod ſuprà etiam mihi dictum eſt, Hippocratem verbum ὀργᾶν ab animalibus ad veneris vſum impulſis & concitatis tranſtuliſſe ad humores, quum ea naturali quadam cupiditate mouentur ad ſeminis excretionem. Siquidem oſtendimus in libr. de ſemine fœminã quoq; in coitu ſemen emittere. Quando igitur vel toto corpore ſimilis huic animantium concitatæ ad ſeminis emiſſionem

ſionem libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel ſi non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiuſmodi naturæ quæ moleſta ſunt expellere geſtientis motum con ſueuit Hipp. verbo ὀργᾷν ſignificare. Itaque cēſet protinus medicamento vacuandum eſſe priuſquam vel corporis virtus collabatur imminuatúrque, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errantes per corpus humores in partem quampiam principem decumbant. Quòd autem valdè acutos morbos nūc dixerit, quos prius peracutos appellauit, cuiuis eſt manifeſtum. Quinetiam horum iudicationis primam ſeptimanam eſſe terminum mihi ſuprà dictum eſt.

X I.

Quibus tormina adſunt & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſoluatur, in ſiccum hydropa firmatur.

Tormina fiūt tum propter morſum vehementem, tum propter ſpiritum flatuoſum, qui exitum non habet, ſed inteſtinorum flexuoſis illis orbibus & gyris inter-

ceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones consequãtur nemini dubiũ. Verùm vbi circa vmbilicum & lumbos firmati fixíque, neque medicamentis posteà neque aliis remediis solui possunt, tum earũ partiũ habitualis quædam vt ita loquar, intemperies est, quæ ferè perseuerãs eum hydropa facit, quẽ Hip. siccum appellat, quem subsequuti medici Tympaniam nominarũt, quoniam hypogastrium percussum talem sonitũ reddat, qualem tympana edunt. Nam & in his per circuntensam pellem cõtentus aër verberatur, quemadmodum in hoc morbi genere per mediam cutim qui in profundo est flatus percutitur. Quòd autẽ à tumoris similitudine quam cum aqua inter cutẽ habet id morbi genus hydropem quoque appellauerit est manifestum: non tamen humidum dixit, quemadmodum Ascitem ab asci, id est vtris similitudine appellatũ, in quo materia collecta nõ est aër flatuosus, sed aquosus humor. A maiore autẽ frigiditate aquosus hydrops generari videtur, quem Ascitem appellant, quoniam in peritonæo veluti in asco, id est vtre quodam humor contineatur: à minore verò Tympanias: neque enim mutari in aërẽ flatuosum humiditas sine aliquo calore potest.

XII.

XII.

Quibus propter læuitatem uentres cibi sunt incontinentes, hyeme suprà purgare malum.

Quum celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia sunt deuorata, eum affectum Leenteriam Græci, læuitatem intestinorum Latini nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentium instrumentorum, hoc est ipsius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & intestinorum cibos ab hoc acceptos transmittentium dyscrasias comitatur & intemperies. Fit etiam interdum Leēteria, intestinorum superficiem occupāte exulceratione quapiam, illis non dissimili quæ in ore fiunt, quas aphthas appellant. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquando fiunt (sic eas vocant quę ipso corporum habitu læso perficiũtur) propter frigidam pituitam, qualis maximè est acida. Exulcerationum verò superficiem tenentiũ causa existit humor acris & tenuis. Hic ergo quamquàm per superna purgari postulet quoniam eiusmodi humores per summa potius fluitare, quàm pessum ire soleant non tamē hyeme hoc faciendũ est, quem-

admodum suprà est dictum. Alter verò pituitosus ille humor, quum infer̃ctus indu ctúsque intestinis fuerit, nunquam est per superna id est vomitorio medicamẽto pur gandus. Sola enim ea euomi comparata sunt natura, quæ habentur in ventriculo. Eorum verò quæ continentur in intestinis nihil possis per vomitum vacuare.

XIII.

QVi ad ueratrum non facilè suprà purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore alimento & quiete præhumectanda.

Prius fecisse oportet periculum naturę eius qui elleborum sumpturus est, quo mo do se habeat ad supernas purgationes, hoc est leuioribus & moderatioribus quibusdam medicamentis vomitoriis antè periclitari & tentare quo modo vomitiones ferat. Si itaque non facilè purgari videatur, non oportet eiusmodi hominem ad elleborum adigere ante legitimam præparationem. id autem fiet si is qui elleborum sumpturus est, continenter vomendo assuescat ad promptè vomendum. Verùm hoc ipsum tanquam paruum & omnibus notum prætermisit Hipp. Melius autem fiat eiusmodi præparatio, per corporum

præcedentem humectationem. Præhume ctantur autem alimẽto copiosiore, & quie te. Nam quietem corpora humectare clarum est. Quo modo enim exercitia exiccare solent, sic & quies (quæ aliud nihil est quàm otium & ab exercitatione vacatio) corporum seruat humiditatem. Cibus verò non qui plenior absolutè naturâ humectat, sed qui nullam fortem habet qualitatem, hoc est neque acerbã neque acrem, neque salsam, neque amaram. Quin fortasse ne alimentum quidem absolutè dicendum est eiusmodi, sed quasi medicamentosum alimentum. quippe quod absolutè est alimentum, solum ex omnibus secundum suam ipsius naturam, non ex accidenti potest solidas animalis partes humectare: quod ipsum non per se, sed per accidens præstat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatem non exiccat, idcircò humectare dicitur. Aqua verò neque epota, neque extrinsecus adueniens potest de sua natura solidas animantis partes humectare. Cæterùm qui perfectiorem horum intelligentiam assequi volet, is nostros de facultatibus naturalibus commentarios, & de marasmo librum diligenter legat.

XIIII.

Poto elleboro, corpus mouendum potius, quàm somno tradendũ aut quieti. Nam uel nauigatio indicat motione turbari corpora.

Ipsemet causam attulit, quamobrem eorum corpora moueri præcipiat qui sum pserunt elleborum. Quies siquidem eodem statu seruat corpus, mutat & alterat motio. quod vel indicare potest nauigatio, quæ motus species est, adeò turbans corpora vt ad vomitum adigat. Quum igitur talis motio vel sola posſit ad vomitum corpus præparare, fit verisimile ipsam vomitorio cuipiam paruo medicamento iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam legunt, vt sit talis oratio, Nam vel nausea quæ corporis vehementes motiones sequitur, satis potest ostendere motionem corpora turbare. Hinc liquidò constat hunc aphorismum eandem cum superiore vim habere.

XV.

Qvum elleborum citare uoles, moue corpus, quum uerò sistere, somnum concilia, nec moue.

Super

Superior aphoriſmus quo modo oporteat hominem qui elleborum hauſit ad purgationem comparare nos docuit, præſens verò quo modo ſiſtenda ſit purgatio tradit. Conſentaneum porrò rationi eſt ea purgationem ſiſtere, quæ vomitum cientibus ſint contraria. Quod itaque citat motio, quies ſiſtit, multóque magis ſomnus, per quem * actiones animales feriantur & quieſcunt, tum quæ per ſenſuum fiunt inſtrumenta, tum quæ per muſculos, in motibus voluntariis.

*Per ſomnum ſenſus omnes functionũ habẽt vacationem.

X V I.

Elleborus periculoſus ſanas carnes habentibus. Conuulſionem enim ingenerat.

Quòd ſuprà de omnibus purgationibus dixerat, hoc nunc de ea ſola repetit, quæ elleboro fit. itaque poſſunt aphoriſmi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore ſunt ſano, ægrè moleſtéque ferunt purgationes. Sic nanque elleborus iis qui carnes ſanas habent periculoſus. conuulſionem enim accerſit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam ſpaſmum accerſat.

XVII.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, uertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

Apositia, nomen quo vsus est Hip. idem quod anorexia, id est cibi fastidium significat. καρδιωγμὸς (quam vocem nos popularem loquendi cõsuetudinem sequuti cordis dolore reddidimus) morsus est cordis, id est oris ventriculi. nam hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, quum simul quæ cernuntur circumagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, pũtãtibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autem accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorum prauitate. Nam propter neruorum magnitudinẽ ex cerebro in ipsum descendentium animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula. Atque symptomata eiusmodi communia sunt omnium humorum mordendi vim habentium: Oris verò amaritudo, solius pallidæ & flauæ bilis appellatæ symptoma existit. Quare rectè Hippoc. ait enumeratis symptomatis significari purgatio-

tion

tionem per ſuperna. Quod eius dictum explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificant medico hominem ſupernè, id eſt vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

SVpra ſeptũ tranſuerſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgandum eſſe ſignificant: Qui uerò infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de vno dolore docuit oris ventriculi, hoc nunc ad omnes extendit dolores. ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt purgatione ſcilicet egentes, ſupernè purgandum eſſe ſignificant: quicunque verò infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum. Addidit autem orationi, quicunque purgatione egent, ne quis Hippoc. omnes abſolutè dolores per purgationem ſanare putet. neque enim in præſentia hoc dixit, ſed pro humorum noxiorum momen to & inclinatione vacuationem eſſe faciendam: neque ſupra ſeptum conſiſtentes dolores per deiectoria medicamenta, neque infra ſitos per vomitoria vacuare oportere.

XIX.

QVi potione medica dum purgantur non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit donec sitiuerint.

Quidam dum purgantur statim sitiunt, alij postea. Quod fit tum propter ipsius ventriculi affectionem, tum ob propinatum medicamentum, tum etiam propter humoris vacuandi naturã. Ac propter ventriculum quidem fit, dum præ caliditate vel siccitate vel vtraque simul promptè sitim concipit, siue hoc naturâ adsit ei qui hausit medicamentum, siue eo duntaxat tempore. Medicamenti verò ratione fieri potest, si acre & calidum, & mordax fuerit. Humor quoque vacuandus esse potest in causa, si bilis amara fuerit. Atque hisce quidem de causis sitiunt, contrariis verò plurimo tẽpore sine siti permanent, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, idque vel ab initio, vel purgationis tempore, aut quum medicamentum ipsum omni mordacitate vacat. & tertiò quum vacuãdus humor vel pituitosus vel aquosus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, quum liberalius fuerint vacuati, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas

citas sitim efficere. Ad hæc purgantis etiam medicamenti vis aliquam, licet non manifestam neque sensibilem, latentem tamen habentis acrimoniam & caliditatem, potest sitim accendere.

X X.

SI citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodum paulò antè signa tradidit eorum qui supernè purgandi essent, ita hoc loco docet signa quibus eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorumque purgandi communis est ratio, à differentibus ostensa symptomatis. Nam pro momento & nutu humorum noxiorum, vacuandi viam inire oportet.

X X I.

EXcremẽta alui nigra sanguini atro similia, sponte euntia siue cum febre siue citra febrem, pessima: & quanto ipsorum colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamento autem talia

exigi

exigi, melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.

De iis excrementis ipsi nunc est sermo quæ à veteribus medicis nigra vocantur, bilis verò atra exquisitè non sunt. Nā nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerandi vim, nec acerbitatem habent, multóq; minus in terram iacta & effusa eam fermentant, sed sunt, vt similitudine rem apertius declarem, velut sanguinis sordes & limus quidam, qualis in vinis crassis quum defęcantur & ab ebullitione resident subsidere solet, quā fæcem appellant. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquē sensibilem aut occultum meatum expellendis è corpore excrementis comparatū excernatur, sed mutetur atque putrescat, atra exactè bilis generatur. Verùm antequam hæc generetur, lien impurū & cœnosum illum humorem, qui veluti sanguinis fæx est, attrahit, eóque sanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus est demonstratum. Quo quidem succo melācholico ad sui nutritionem lien abutitur. Deinde quicquid eius vi nec subigi nec molliri potuit, id tanquam ad nutriendū ineptum in ventrem propellit, vnà cum aliis

aliis purgamentis excernendum. Si quando igitur lien malè iecur expurgauerit, atque ideo ſanguis in hepate contentus multum huius ſqualidæ & cœnoſæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viſcus deueniet, vt ſuperuacanea in ſeipſo continere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excrementa deiicientur, de quibus nunc ipſi ſermo habetur. Porrò addidit in aphoriſmi contextu Hippo. ſanguini atro ſimilia, quibus verbis tale quiddam ſignificare voluit, Qualis apparet ſanguis ille, qui morâ in inteſtinis dum per ea fertur denigrari ſolet, talia ſunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ exiſtimare ſanguini ſecundum naturã habenti nigra iſta reiectanea eſſe ſimilia. ea enim rubra eſſent & nigra. Atqui idem ſimul rubrum eſſe & nigrum eſt impoſsibile. Quamplurima eiuſmodi excrementa peſtilenti morbo illo longo vidimus, quę non magis in iis qui pernicioſè quàm qui ſalutariter ęgrotarent apparebant: nõ tamen morborum initio vel incremento conſpiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur, tum flaua tum fulua colore erant colliquefacta ramenta. Quæ verò poſterius apparebant veluti ſanguinis fæx nigra, vel ipſo ſanguine retorrido & peruſto, vel

sto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, quum in vitiosos scilicet humores ciba riorum corruptela desinit ac terminatur. Quare morborum quidem initio nunquam in bonũ apparere solent talia excreta, vtpotè grauẽ afflictationem & vexationem visceris indicantia: vigorẽ verò sæpè sequuntur, natura tũ superuacanea expurgante. Verùm ista hoc aphorismo non distinxit Hippo. quamuis alibi vniuersaliter dixerit, Signa crisima id est quę in melius decernunt, nõ protinus apparere: Et particulatim sequẽti aphorismo, Morbis quibusuis incipientibus, si bilis atra supernè infernéve subierit, perniciosum. Nunquid igitur satis mentem suam aperire visus est, quum eũtia dixit (temporis enim longinquitatem indicat id nominis) vt vel per totum morbum, vel per longum ipsius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus ostendere voluisset omninò vel superuenientia, vel deiecta, non spontè eũtia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuãdi nigra vim habeat, si talia deiiciãtur nihil mirum videri debet. Sic sanè excremẽtorum quoq; plures colores si spontè vacuentur

cuentur, multarum in corpore affectionũ ſunt ſigna: à medicamento verò plures humorum ſpecies vacuandi vim habente ſi exigantur, abſurdi nihil alieníve ſignificant.

XXII.

Morbis quibuſuis incipientibus ſi atra bilis ſuprà infráue exierit, perniciosum.

Præcedente aphoriſmo melancholicũ ſuccum ab atra bile diſtinximus, de qua Hip. nunc ſermo habetur. Et cauſam quidem, quamobrem morborum initio ſi cõparuerint humores eiuſmodi ſint pernicioſi, poſterius verò ſi ſe prodiderint, criſimi ſint & decretorij, abundè eo aphoriſmo explicuimus. Verùm quãdo de iis quę ad artem ſunt imprimis neceſſaria ſæpius diſputatio ſuſcepta habet operæprecium, ideò hoc etiam loco eadem repetere non grauabimur. Quum morbus aliquis incipit ſi quid excernatur, id tũc naturæ ratione & lege non excernitur, ſed ſunt omnia earum quæ præter naturã ſunt in corpore affectionum ſymptomata. Quandiu enim à cauſis morbum faciẽtibus grauatur natura, & humorum adeſt cruditas, tunc vt aliquid rectè vacuetur fieri omninò non poteſt

poteſt. Siquidem vt bona criſis fiat, coctionem præceſsiſſe oportet, & ſecretionē ſequutam fuiſſe, tandémque vacuationem. Hæc enim ipſe nos docuit primo Epidemiωn his verbis, Coctiones criſis celeritatem, ſalutis ſecuritatem ſignificant: Cruda verò & incocta & in malos abſceſſus conuerſa, vel iudicationis fruſtrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortē, vel eorundem malorum reditum denunciant. Quoties igitur poſt morbi coctionē humor aliquis vitioſus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiam bilis & quiuis alius eiuſmodi humor, ſiquidem coctionis ſigna apparuerint in morbi progreſſu bonam vacuationem ſignificant: aliàs ſi excernantur ſine coctionis ſignis, exitioſum eſt ſymptoma. Quare quum in morbi principio ſemper ſint cruditatis ſigna, omninò vt tum mala non ſit eiuſmodi humorum vacuatio fieri non poteſt.

XXIII.

QVibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut uulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut uelut ſanguis niger ſubierit, poſtridie moriuntur.

Huius

Huius aphorismi potestate talis est oratio, Siue atra bilis (de qua præcedēte egit aphorismo) siue nigra quædam atro sanguini similia (de quibus in eo aphorismo qui præcedentem antecessit) extremè attenuatis superuenerint, postridie moriuntur. Natura enim in talibus adeò imbecilla est, vt neque coquere, neque secernere, neque excernere quæ tam praua sunt possit. Propter morbi igitur magnitudinem quum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodem die mortis difficultatē & sæuitiam non in posterum adferunt, vt in aliis fit morbis propter virium imbecillitatem. Ostēdit porrò hoc aphorismo apertè, quod suprà, quum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis sanguis, subaudiendum esse voluit: vt talis sit orationis plenitudo, Excrementa alui nigra, vel qualis sanguis ater. Ostendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris distinxisse. Hæc enim sanguini denigrato similia deiiciuntur, sed differunt quòd fusa sint, non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipsa sit sine concretione fusa, & splendentem nigrorem habeat, prætereáque sit vt acetum mordax, & terram excutiat fermentétq;, quorum nihil nigris adest.

XXIIII.

DYsenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa.

A bile pallida quibusdam, ab aliis flaua appellata ferè dysenteria incipit, primùm derasis propter humoris acrimoniam intestinis, deinde etiam exesis adeò vt exulcerentur, fiátque dysenteria. Hanc itaque dysenteriam sæpe sanauimus. Cæterùm quæ ab atra bile facta fuerit, incurabilis planè est, nihil ab exulcerato cancro differens. Si igitur in corporis superficie consistens eiusmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem non recipiat, licet impositum sibi remedium semper habere queat, eum profectò qui occupauit intestina, non solùm quia medicamentum continenter adhærescens habere nõ potest, sed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, insanabilem prorsus remansurum rationi est consentaneum.

XXV.

SAnguinem supernè quidem efferri, qualiscunque sit, malum: Infernè uerò niger si deiiciatur, bonum.

Superioribus aphorismis de iis quę per os & sedem excernuntur verba fecit Hip. Quare

Quare propoſito etiam aphoriſmo quum ſupernè ſanguinem efferri dicit, ea ſola intelligenda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehenſa. Illam itaque ait ſemper malam eſſe, qualiſcunque ſit ſanguis qui excernitur, hoc eſt ſiue ſpumoſus, ſiue ruber, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus craſſúſve extiterit. Infernè enim ſubire melius eſſe dicit, ſed ne illac quidem copioſè erumpentem, vt in hæmorrhagia fieri ſolet, ſed paulatim fluentem, ita vt tranſitus morâ denigretur. Et verò ipſum omninò ſanguinē confluere in aliquod inteſtinum, malum eſſe arbitrari oportet, ſed melius eſt quū ſenſim, quàm quum hæmorrhagiæ inſtar abundanter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonum, non tanquā propriè dictum accipere oportet, ſed vt idem quod melius ſignificet, quaſi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam ſi verum fatearis, multò malis hac, quàm quoquo modo per os tibi ſanguinē efferri. Atque iſta ſic diſtinguere poſsis, ad tollendam antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc ſi nigra deiiciantur, bonum eſſe pronunciat, quod paulò antè peſsimum eſſe dixerat. Poſſumus in eum quoque ſenſum nigra acci-

pere, quo ipse in Epidemiis quum de hæmorrhoïdibus ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hæmorrhoïs. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinem supernè efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoïdes profluere bonum, quum nigra vacuantur, id est quum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temerè non est vacuationi per hæmorrhoïdas assuefacienda natura. quippe quæ vtrunque periculosum excessum habeat, & quum vltra modum sanguis excernitur, & quũ ex toto sistitur.

XXVI.

SI dysenteria laboranti ueluti carunculæ deiiciantur, mortiferum.

Dysenteriæ initio opima quædam & adiposa excernuntur corpora, postea, nisi ipsa prius desierit, ipsorum intestinorum ramenta quædam, derasa scilicet interiore superficie ipsorum membranosa ac densa existente, non secus ac epidermis est quæ cutem corporis extimam obtegit,

Postre

Poſtremò de ipſa etiam inteſtinorum ſubſtantia aliquid deraditur. Quo demum tempore, non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, abſolutámque & conſummatam eſſe dicimus. Quando igitur per dyſenteriam inteſtinorũ partes adeò magnæ excernuntur, vt ipſæ carnis appellationem mereantur, tum perniciosũm inquit morbum eſſe, quum neque caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione poſsit.

XXVII.

QVibus per febres ſanguinis undecunque eruperit copia, conualeſcentibus uentres humectantur.

Calore natiuo propter hemorrhagiam debilitato neq; probè concoqui cibi, neque in ſanguinem mutari, imò verò nec diſtribui poſſunt. Quibus omnibus ventres ipſis humidiores fieri par eſt, quoad vires natura cum tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

QVibus deiectiones ſunt bilioſæ, ſuperueniente ſurditate ceſſant: &

contrà quibus ſurditas adeſt, bilioſorum deiectione finitur.

Non de inueterata & firmata in habitum, ob ídq; ſolutu difficili ſurditate ipſi nunc ſermo eſt, ſed de ea quæ repentè in febribus, aut aliter facta eſt aſcendente in cerebrum bile. Ipſa ſiquidem quum meatus auditorios obſedit ſurditatem efficit, rurſúmque inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem ſoluit.

XXIX.

FEbricitantibus ſi ſexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præſertim ardẽtibus rigores ſuperuenientes bona perfectáque criſi decernere ſolent, ſi & die decretorio, & cum ſignis coctionis acciderint: non bona neque perfecta, ſi vel diei, vel coctionis ſigna fuerint imperfecta. Quòd itaq; concocta eſſe oporteat, quæ rectè ſint decernenda, docuit primo Epidemiων in ea dictione, quam paulò antè protulimus, cuius eſt initium, Coctiones criſeωs celeritatem, ſalutis certitudinem ſignificant.

Quòd

Quòd autem non in omnes dies crisis incidat,& in prognostico, & in hòc ipso aphorismorum* libro declaraui,& preterea primo Epidemiων. Congesta autem & collata nobis sunt hæc omnia cum apta & conueniente expositione, quæ quidem ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatum de diebus crisimis,quæ verò de signis coctionis, in libros de crisibus. In quibus cōmentationibus de crisi etiã, quę sexto die fit differuimus, cuius ipse nunc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant,dyscriptos esse, id est vel malam iudicationem adferre ac si cacocritos dixisset,vel certè parum firmã incertámq; ,ita vt facilè reuertantur febres vel in lōgum tempus protrahantur, quasi dyslytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectam absolutámq; ipsorum cognitionem attinet scripsimus in commemoratis tractationibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmq; est: quorum longum foret in præsentia causas exponere. Nam de diebus decernentibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autem seorsum proprio huic dicato libro.

*Galeno vnus tãtum aphorismorũ liber.

XXX.

QVibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quauis hora: deinde secundo die eadem tertia hora cœpisse, rursúmq; cessasse alia quacunque, Item tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quauis hora desiisse: & quarto item die cœpisse eadem tertia hora, atq; ita deinceps tertiam horam, in qua initium habet accessio, eandem semper seruari, alias verò horas in quibus desinit, nõ seruari: necesse est eum qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm si principij accessionis horã incertam inordinatámque habere contigisset. Atq; hoc nos ab Hipp. experientia comprobante & attestante dictum esse arbitramur. Sunt tamẽ qui quod ab Hip. dicitur esse velint eiusmodi, Si quę primo die ægrotum accessio inuasit hora exempli gratia tertia, & (si ita sors tulit) duodecima desiit, eadem secundo rursum die duodecima incipiat, morbum aiunt iudicatu fore difficilem: quum interim nullam

lam sui dicti rationem adferre, nullam attestante experientia probationem monstrare posint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod Δύσκριτον appellāt Græci in alio significatu intelligere nō possumus, quàm pro solutu difficilis, id est Δύσλυτος, quasi Hip. diceret, siue quotidie, siue tertio quartóve quoq; die accesio eadē hora repetat, morbus hic erit dyslytos, id est solutu difficilis, siue multas, siue paucas horas duret accesio. Quod dictum Hipp. experientia vt dixi, comprobatur. Eius verò causam talem esse putādum est, Quum accesionum causa minimè fixa firmatáve fuerit, eādem periodum & statam horam non seruat: quum verò firmata & constans extiterit, eandem seruat, atq; idcircò quę firmata stabilitáq; est causa, eadem solutu difficilis, quæ verò talis non est, solutu facilis existit. *Nam quæ firmata sunt & impacta, robusto quodam vt dimoueantur quasi vecte opus habent, qui & longo tempore, & cum fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

** Dyscriton pro dyslyto.*

** Tenax & impacta materia nō facilè excutitur.*

X X X I.

QVi per febres laßitudinem sentiūt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potißimùm abſceſſus fiunt.

Quaſdam laſsitudines ob multos motus fieri ſuprà diximus, quæ ſimpliciter & propriè laſsitudines nominatur. Nonnulli verò neq; multis neq; vehementibus vſi motionibus laſsitudines ſentire conſueuerunt. Tales itaq; laſsitudines, non laſsitudines abſolutè, ſed cum adiectione laſsitudines ſpontaneas appellare ſolent. quarum vtriuſq; communis eſt locus affectus, totum ſcilicet in corpore genus muſculoſum. earum verò fatigationũ quæ motiones plures ſequuntur, propria & peculiaris eſt excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulos abſceſſus ſi decumbant, mirum videri non debet, vt pote qui iuxtà ac muſculi laborauerint, atq; incaluerint pręter modum. Spontaneis autem laſsitudinibus quemadmodũ & aliis omnibus ferè morbis qui abſceſſu iudicantur, vt fluxiones decumbant ad articulos vna fit ratione ſola, nempe quia ſpatia ſuperuacaneis recipiendis idonea faciliáq; habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abſceſſus fiunt: in iis verò qui laſsitudinis coniunctum ſenſum habent plures, præſertim ſi fuerit ſpontanea laſsitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphoriſmi paucis & ſummatim comprehenſa huiuſmodi ſententia. Quoquo modo

modo in febribus facta sit lassitudo, ad articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorum copia, quam indè postea ruentem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, quum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

Quibus ex morbo conualescentibus pars aliqua laborat, eò abscessus fiunt.

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læsionem significat, quemadmodum suprà demonstrauimus, constat sanè laborare quoq; verbum, tum motione vsum esse vehementiore, tum dolorem aliquem aut noxam contraxisse significare. Propterea in nonnullis etiam qui se ex morbo recipiunt, quum humores morbum facientes non satis rectè purgati fuerint, sed quædam eorum reliquiæ superuacaneæ restiterint, si vel laborantem vel dolentem partem quampiam habeant, in eam apostemata decumbere videntur, idq; defatigatione causæ, dolore signi rationem obtinētē. Nam per vehementiores motus tum vires imbecillio-

res

res fiunt,tum caliditas maior accenditur: dolor autem fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abſceſſus, vt dixi, qui fit ſignum eſt: imbecillitas verò & calor ad locum affectum viam ſuperuacaneis præeunt. Vtroq; igitur, vt demonſtrauimus modo accipere poſſumus verbum laborare: vniuerſæ tamen eorum ſententię de quibus pręſens inſtituta eſt ab Hip. oratio, alterum ſignificatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cum laſsitudine copulatis locutus eſt, rurſúmq; deinceps inquit, Sed ſi qua pars prius laborauerit. Primo enim aphoriſmo, cuius initium, Qui per febres laſsitudinem ſentiunt, de iis laſsitudinibus quæ fiunt in morbis, in eo verò qui nunc propoſitus eſt, de iis quæ conualeſcentibus accidunt, in ſequente de iis quæ morbum antecedunt diſputare videtur.

XXXIII.

SEd ſi qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi ſedes.

Siue placet cum duobus ſuperioribus aphoriſmis præſentem connectere ad vnius aphoriſmi perfectionis explendos numeros, ſiue ſeorſum vnumquemq; ſcribere, nihil retulerit. Nam & quid ipſi inter

ter

ter se commune habeant,& quid singulare & proprium explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nunc paucis repetere non abs re fuerit. Quum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis ad articulos ac præsertim circa maxillas expectandus. Similiter si se ex morbo recolligenti, aut etiam antequàm ægrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abscessus timendus. nam ferè in tales partes humorum* decubitus fieri solet, in iis videlicet morbis in quibus spes est futuri abscessus, neque prius per excretionem soluendus morbus videtur: nam de talium morborum dignotione tum in superioribus nonnulla diximus, tum quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de crisibus.

**Pars semel affecta, ferè semper manet imbecillior, & quasi vicinarũ partium sentina fit.*

XXXIIII.

SI febre detento suffocatio derepentè superuenerit, nullo in faucibus apparente tumore, est mortiferum.

Possumus simpliciter intelligere huius aphorismi initium in quo ait, Si febre detento, quasi ita diceret, Si homini febricitanti in faucibus nullo existente tumore: possumus etiam cũ maiore quapiam emphasi exaudire, quo modo in Epidemiis

ſcribere ſolet, quum dicit, Febris cum habebat, non abſolutè eum qui quouis modo febricitat demonſtrans, ſed eũ cui magna adeſt febris his verbis deſignans. Cõtingit nanq; etiã ſine magna febre ſtrangulatione derepentè ſuperueniẽte interire hominẽ: ſed ineuitabilior & celerior mors eſt, ita vt ne inopinatò quidem vllus vnquam ſeruatus ſit, quum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiuſmodi febris (vt in commentariis de dyſpnœa demonſtrauimus) copioſa inſpiratione: fit verò non modò non copioſa, ſed etiã prorſus exigua in iis quibus ſuffocationis imminet periculũ. Neq; enim aliud eſt ſuffocatio, præter internecionem ob reſpirationis defectum factã: qui quidem reſpirationis defectus fit propter anguſtiam & coarctationem alicuius ſpiritalium inſtrumentorum. neq; enim talis anguſtia ſine inſtrumentis reſpirationi ſeruiẽtibus fieri poteſt. Deſit etiã reſpiratio vel propter virtutis thoracẽ mouentis imbecillitatem, vel propter vitalis principij vehementem refrigerationem. Ob anguſtiam verò fit omninò ſtrãgulatio. anguſtia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracem eſt atq; pulmonẽ media, vel pulmonis cauernis & fiſtulis, vel

inflam

inflammatione quapiam totum viscus habente,vel arteriam asperam,vel eam partem,quæ est velut eius caput,quam Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant.Sed & in illa capacitate gutturi præiacente(quæ Græcè pharinx, Latinè fauces dicitur)suffocatio quandoque fieri consueuit. Sic enim Homerus internum oris locum, vbi gulæ & gutturis summa conueniunt,appellat, *Odissea decimo.*

-- Vinúmq; eructat faucibus imis,
Humanósque artus.

illam scilicet regionem quæ gulæ & gutturi præposita est,fauces nominans,quem hoc loco imitatus Hip.hanc eandem particulam ita appellasse videtur.ait enim tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partem eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detento suffocatio repentè superueniat citra tumorem in faucibus cōspicuum,lethale est.Nam veteres promiscuè tumorem quemuis τότε οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον appellabant.neq; tamē nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellāt phlegmonas,id est inflammationes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant

vocant,vel citra dolorem molles, quos iidem recentiores Græci œdemata propriè appellant.proptereáq; ab appellandi veterum vſu in tantum receſſerunt, quatenus non iam omnes præter naturā augmentationes complectuntur œdematis vocabulo. Quum igitur ſine tumore fauces apparuerint, & derepentè ſuperuenerit ſuffocatio, ſolius gutturis eſt eiuſmodi affectio. Sanè ſuffocātur,vt dixi, propter alios etiam morbos paulò antè cōmemoratos: ſed repentina ſuffocatio ſoli adeſt gutturi. Peripneumonia enim derepentè non ſuffocat ægrotantes,ſed poſtquam ab initio paulatim incrementum capeſſens ad proprium vigorem ſummúmq; incremētum peruenerit,in eo tale ſymptoma adfert. Si quod etiā tuberculū aut abſceſſus in pulmone fiat,hic quoq; diuturnus morbus eſſe ſolet. quemadmodum etiam inter pulmonem & thoracē pure repletum ſpatium hominem ſæpè ſuffocat,rupto ſcilicet apoſtemate & intra ipſum pure effuſo,quod certè & ipſum longo tēpore conflatum eſt. Aſperæ verò arteriæ inflammatio difficultatem quidem ſpirādi aliquam efficere poteſt, ſuffocationem verò non poteſt, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem.

Siq

Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum ſpatium replere eſt impoſsibile. Reliquum igitur guttur eſt, quod ſubitam poſsit ſuffocationem efficere, quandoquidem quantum ipſum patet in longum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipſius muſculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patientes, ſpiritus viam poſſunt intercipere, quam affectionem ex medicis nonnulli non per ſ. ſynanchen ſed per c. cynanchen nominant, quibus placet faucium inflammationem per ſ. ſynanchen, id eſt anginam appellare. Alij verò paraſynanchen & paracynanchen vocant, illam quando muſculorum faucibus adiacentium phlegmone fuerit, hanc quum extra guttur inflammatio extiterit ita appellantes. Ex his igitur quæ dicta ſunt, rationi eſt conſentaneum, talem affectionem gutturi dolorem aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifeſtò meminiſſe videtur in Prorrhetico hiſce verbis, Fauces dolentes, graciles, id eſt nullo manifeſto tumore, cum inquietudine ſuffocantes citò perniciem adferunt. nunc verò dolentes fauces nõ appellauit, ſiue quia ex iis quę antè dixerat poſſet ſub audiri, ſiue quia etiam abſque dolore putauerit memoratam præcedente oratione

ſuffocationem aliquādo fieri poſſe. Quòd ſi omninò eſſe poteſt ſine dolore ſuffocatio, eiuſmodi cauſas conſequetur. Fieri poteſt vt humiditatis præſertim pituitoſę copia interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tumor anodynus excitetur: poteſt etiam aperiētibus ipſum muſculis reſolutis meatus anguſtior reddi. Poteſt vtriſq; etiā ſimul iunctis idē fieri, nec impoſsibile præ ſiccitate nimia muſculis internis gutturis admodum tenſis meatum coarctari, qui quidem muſculi quales ſint, & quomodo dum tenduntur guttur claudant, demonſtrauimus in tractatu eo qui nobis de voce ſcriptus eſt.

XXXV.

SI febre detento repentè collum intorqueatur, ac uix deglutire queat, nullo exiſtente tumore, mortiferum.

Non hîc locum deſignauit, quū dixit, nullo exiſtente tumore, quemadmodum in præcedente aphoriſmo, quum faucium meminit his verbis, Nullo in faucibus exiſtente tumore. Nos verò ex duobus alterum dicturi ſumus, vel de communi ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horum nullo, neq; ore multùm

tùm aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumore apparente, æger deglutire non poteſt, ſymptoma id pernicioſum eſt ob inflammationem aliquando muſculorum gulæ ſubſtractorum, interdum verò gulæ ipſius natum. Eſt enim partibus iſtis per neruos & ligamenta communio quædam & ſocietas cum dorſali medulla & meningibus ipſam ambientibus, ac præterea hiſce extrinſecus adiacētibus vertebrarum oſsibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligamenta & nerui tenduntur, vertebras quoque vel intrò vel ad latus trahi eſt neceſſe. Nam ſi in altero tantùm neruorum exortu tenſionem fieri contigerit, ad latus: ſi vtroque, intrò fiet vertebrarum diſtortio. Verùm nos pluribus de iſtis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi ſpinæ diſtortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipſam natis. * Eo itaque libro cyphoſim etiam, id eſt gibbum ſeu extuberationem ſpinæ fieri eſt auctor vertebrarum ad interna tenſionibus, non ſolùm lordoſim, id eſt excauationem, & ſcolioſim, id eſt ſpinæ in obliquum tortionem. Secundo verò Epidemiωn libro de ea, qua de nunc agitur, angina mentionem faciens, inquit. Erant anginæ tales affectiones, ceruicis

*Vide c. 5. lib. 4. de locis affectis & tertiū Gal. cōmentariū in lib. de Articulis.

vertebræ intrò vergebant, & forinsecus manifesta videbatur in ceruice cauitas, in qua dum tangeretur laborās dolorem sentiebat: quibus verbis vnicam significauit vertebrarum peruersionem, eam scilicet quæ introrsum fit. Præsenti autem aphorismo generalius orationem extulit hoc modo, Si collum intorqueatur. nam intorqueri verbum omnem præter naturam à recto vertebrarum tramite & porrectione declinationē significat. Porrò Epidemiωn secundo orationi adiecit, qua parte dum tangeretur ægrotus dolebat, quum hoc loco nihil de dolore dicat: quamquam dolorem vnà cum ceruicis inflāmatione adesse est necessarium, nisi hîc etiam præ siccitate nimia tractionem partium factam & tensionē & deprauationem solùm demonstret, proptereáque dicat symptoma esse mortiferum, quum alterū ex inflammatione ortum, omninò mortale non sit, quale illud prius erat, cui suffocatio & deuorandi difficultas erat cōiuncta. Verùm si propter exuperantem siccitatem ceruicis deprauatio accidat, & deglutiendi labor, lethale erit tale symptoma, maximè quum vehemēs febris afflixerit: Vt verba illa, Si febre detēto, in hunc etiam sensum intelligenda veniát. Sed ob hanc eandem

feb

febrem par eſt immodicam membris conciliari ſiccitatem. Atque ita vehemens illa febris duplicem habitura eſt ad mortem rationem, tum quia vt ſignũ ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter ſiccitatem accidiſſe indicabit, tum etiam quia & ipſa aliquid conferet, tanquam vna quæpiam ex cauſis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

SVdores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo, nono, undecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, uiceſimoprimo, uiceſimo ſeptimo, triceſimoprimo, & triceſimoquarto. ij enim ſudores morbos iudicant. Qui ſecus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiuſdem reditum ſignificant.

Non tantùm ſudores, ſed alui non contemnendæ deiectiones, & vrinæ multæ, & iuxta aurem aut in aliquem alium articulum abſceſſus dictis diebus commodè apparere ſolent. Oratio enim vniuerſaliter ſi efferatur, talis fuerit, Signa decretoria & ſymptomata diebus criticis incipiant:

quæ oratio ſatis eſſe poterat. Verùm Hip. non de omnibus criſimis, id eſt de omnibus decernendi vim habentibus, ſed de ſudoribus tantum egit, nobíſque dies criticos qui ſunt intra quadrageſimũ redegit in memoriam. Morbi enim terminũ hunc ſuperantes non admodum conſueuêre per ſudores iudicari, vt nec omninò per excretiones, ſed vel per concoctionem, vel per abſceſſus. Iam verò non quemuis dierum numerum ad decernendum idoneum eſſe experientia ipſa manifeſtò teſtatur. vnde admirari ſubit eos qui nullam in his differentiam ſtatuunt. Nam & ex iis quæ rei euidentia conſtant eorum dierum differentiam diſcere, & effecti cauſam per otium inueſtigare pręſtaret. quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nam differentias in duobus prioribus commentariis ad artem neceſſarias explicauimus, & in tertio eorũ cauſas pro viribus exquiſiuimus. Porrò autem non parua eſt de diebus in aphoriſmo ſcriptis diſſentio, aliis aliter pro libidine ſua ſcribentibus. nos verò Hipp. præſcripta ſecuti, & in Prognoſtico, & Epidemiis, & hoc ipſo aphoriſmorum libro eorum enumerationẽ fecimus. Dictiones verò Hipp. in quibus de hiſce diebus ſcripſit, habes in commentatione de diebus criti

criticis, & de crisibus omnes à nobis collectas. Nunc verò à tertio incœpit, qui quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vno die posteriorem quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquam in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nunc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hip. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicātur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudicium subeant. rariores enim sunt, qui die quarto decernūt. Quod quum diu multúmque vel ob eam causam quæsiuissem quia hoc aphorismo fuisset ab Hip. prætermissus dies quartus, ita tandem habere longa experiētia comperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam statim accessionem vehementissimam habeant, tum eam quæ die tertio fit primæ ad proportionem respondens. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus commouentur citius crisi terminari, qui verò paribus, longius trahi, id quoque nos experientia

didicimus. Atque ideo si initio statim morbus aliquis concitetur vehementius, in dies impares potius, si verò trahi debeat, in pares vehementiores accessiones incidunt. Atque hæc habui, quæ de quarto die dicerẽ. Ad finem autẽ aphorismi nonnulli tricesimumprimum diem, alij tricesimumquartum scribunt, quos criticorum dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusquartus. Quadragesimi verò non meminit, quia fortè hunc diuturnorum morborum principium putabat, qui non libenter sudoribus iudicantur. nam & ipsum tricesimumprimum, & tricesimumquartum, & ante ipsos vicesimumseptimum raro per sudores iudicare comperias.

XXXVII.

FRigidi sudores cum febre quidem acuta mortem, cum mitiore uerò morbi longitudinem significant.

Rem ita habere sæpè docet experientia: eius verò inquirenda est causa. Nam explicatu difficillimum esse videtur, quo modo febre calidissima hominem habente, sudor frigidus fiat. Quòd itaque in aliis corporis partibus vehementem inesse caliditatem, ex aliis sudores frigidos

vacua

vacuari oporteat, eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſsimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, quum vrantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta. Nam humoribus quibuſdam putreſcentibus febres acutas fieri oſtendimus. hi verò ſæpè toto corpore, ſæpè etiam in ſolis vaſis putreſcunt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vaſis putreſcant, & natura ſolidas partes moderans & regens (quæ ſecundum Hippocratem eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel propius extinctionem accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparent, atque interim vehementiſsimam eſſe caliditatem ex putredine ortam, nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille ſudor exitiale eſt ſignum, indicans ſcilicet in animalis corpore humorum ſuperare copiam vſque eo frigidorum, vt neque ab inſito, neque à febrili calore excalfieri potuerint. Verùm ſi febris fuerit remiſsior, poterit homo ſeruari, concocta ſcilicet longiore tempore humorum multitudine, atque euicta à natura. Nam acuta febris & cauſa eſt, & ſignum perniciosiſsimum. ac cauſa quidem, quando ſuapte natura poteſt reſoluere

corpora: signũ verò, quia humorum multitudinem ostendit, quæ frigidissima est, quum ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquēdam naturæ permittit: quippe quæ hominem frangere, aut tollere de medio nõ præoccupat. Nec verò signum adeo exitiosum est, ac febris vehemens. fieri enim potest, vt remissiore febre, etiamsi modicè frigida sit humoris copia inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

QVa corporis parte sudor, ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiunt ergo sudores, vel natura superuacanea euacuante (quo tempore ipsi commodè & vtiliter decernunt) vel etiam quia in corpore contineri non possint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo, partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

ET qua parte corporis inest calor aut frigus, ibi morbus.

Quae

Quacunque corporis parte insignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbum delitescere est necesse: siquidem ipsa longius recessit à naturali eucrasia, id est, proba temperatione, quæ nihil aliud est quàm sanitas.

X L.

ET quando toto corpore mutationes accidunt, ut si corpus refrigeretur & uicißim calefiat, uel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significant.

Variæ & discrepantes affectiones, semper diuturniores fiunt, quàm quæ sunt vniusmodi & formæ: quia scilicet natura paruo tempore multas affectiones subigere & concoquere nequit.

X L I.

SVdor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus uti significat: Quòd si parcius epulanti hoc accidat, uacuatione indigere sciendum est.

Nonnulli aphorismū scribunt in hunc modum, Sudor multus per somnū factus

sine

ſine cauſa manifeſta. Quidamverò ſic,ſine cauſa altera. Verùm iſta & eiuſmodi alia locis innumeris ab Hipp.prætermiſſa,intelliguntur facilè, etiamſi non aſcribantur,quia ea nos ſubaudimus,quamuis non dicantur:quippe qui ſemel ab eo didicerimus, propter externam cauſam, non corporis affectum ſecuta ſymptomata, nullã certam adferre præſagitionem: quod documentũ memoria ſemper teneri velim. Quod autem præſenti aphoriſmo docemur, id maximè cõſiſtit in adiectione vocis, multus. Nam ſi copioſus ſudor non emittatur,poterit & propter virium imbecillitatem,& corporis raritatem accidere: multus verò ſi manat, is vel propter cibariorum quæ modò ſumpta ſint immodicam copiam,vel propter eorum quę anteà ſunt aſſumpta nimietatem accidat neceſſe eſt. Quòd ſi propter recèns ſumptorum ciborum abundantiam fiat, ne in poſterũ plures ingurgitent prohibendum: ſi verò propter priſtinam eduliorum multitudinem acciderit,vacuandum eſt.

X L I I.

SVdor multus,frigidus calidúſue ſemper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum ſignificat.

De ſu

De ſudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum eſt ſuprà. De iis verò qui toto morbi tempore citra criſim vllam apparent, in hoc agit aphoriſmo. in quo deteriores ſudores frigidos, his verò minùs malos calidos eſſe dicit. Oſtendunt certè quidem vtrique copiam, ſed alteri frigidam, qui ſunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs ſunt pernicioſi.

XLIII.

Febres quæ tertio quoque die vehementius affligentes non intermittunt, periculoſiores: quoquo modo autem intermiſerint, periculum abeſſe ſignificāt.

Quòd Hippo. verbum intermittere de acceſsionibus in apyrexiam, id eſt integritatem & febris vacationem deſinentibus efferat, apertè ipſemet indicat præſenti aphoriſmo, quum febrium tertio quoq; die vehementius affligentium acceſsiones quoquo modo intermittentes, omni periculo vacare pronunciat. Ex ipſis enim ſolæ ex periculo vacant, etiam ſi vehemētiſsimam & valdè longam habeant acceſſionem, quæ in apyrexiam deſinunt. Si enim acceſsio breuis fuerit, vt in tertianis fit exquiſitis, minore vtique quàm duodecim horarum tempore circumſcripta: nō ſolùm

ſolùm periculo vacat eiuſmodi febris, ſed citò etiam iudicatur. Si verò longior fuerit, vt horarum exempli gratia octodecim, eſt & hæc ſine periculo, ſed tanto eſt diuturnior, quanto eius acceſsio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non abſque ratione eſt, quòd ad integritatem & quietem febre vacantem peruenientes, periculo vacare dicit, vt pote quæ neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam ſiue ex inflammatione, ſiue ex maligna putredine ortum habeant, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiſerint febres, periculum abeſſe ſignificatur, id eſt ſiue vehemens acceſsio fuerit, ſiue longa.

XLIIII.

Quos febres longæ exercent, iis tubercula ad articulos uel labores fiunt.

** Nā & per σύμπτωσιν et τὴν διὰ ὕδρων ἐκκρισιν finiri poſſunt.*

Non eſt* hoc perpetuum, vt nec taliũ aliud quicquam, ſed ferè ita vſu venire videtur. Eius rei autem cauſa eſt manifeſta. Nam vel propter copiam, vel craſsitiem, vel frigiditatem humorum febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur,

cuntur, ipsis nimirum ad concoctionem longum tempus postulantibus. Verisimile igitur est propter hos excitari tubercula,& ad articulos superuacanea decumbere. Siue autem per labores dolorem, siue læsionem intellexerimus, vterque intellectus habet rationem aliquam. Siquidẽ & dolor & noxa tales humorum irruptiones τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas comitari solent.

X L V.

QVibus tubercula ad articulos uel labores post febres fiunt, ij cibariis pluribus utuntur.

De his qui se recipiunt ex morbo agit. Hos enim si se repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter virium imbecillitatem colligere par esse videtur.

X L V I.

SI rigor febre non intermittente ægrũ iam debilem inuadat, mortiferum est.

Non idem est, quum si superuenerit, & quum si inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures significat. Si itaque semel rigor inuaserit, nondum liquet perniciosáne an salutaris sit sequutura crisis. potest enim vel propter

virium

virium imbecillitatẽ exitiosum esse symptoma, potest etiam dubia & fallax iudicatio esse, quæ tamen tandem benè cedat. Sæpius verò si irruerit rigor non intermittente febre, quum id alioqui minimè bonum est, tum in virium imbecillitate perniciosum. Nam si qua etiam vacuatio rigorem sequatur, quæ nullam febris intermissionem adferat, vtriusque ratione hominem frangi resoluíque par est, & quia virtus imbecilla rigoris vehementẽ quassum ferre non potest, & quia vacuatione resoluitur. Solus verò rigor si fiat nulla vacuatione subsequente, ne sic quidem bonum fuerit symptoma. Nam & vt mala causa vires hominis tentabit, & vt malum signum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores vacuare humores molestos sit solita, nunc verò id præstare non sustineat.

X L V I I.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ omnes malæ: commodè tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per aluum, & urinas excernuntur

nuntur ratio. Si quid uerò quod non iuuet per hæc loca excernatur, malum.

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius, Omnes malas excretiones, si commodè prodeant, ad bonū peruenire exitum. ita tamen locutus non est Hippocra. Sed quum tria excretionum genera, tum quod per os, tum quod per deiectiones, tum etiam quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocasset, id quidem quod per os fit particulariùs est prosecutus. Non enim simpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas esse, sed speciatim earum meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Porrò vna quædam est communis in his omnibus ratio, Malas scilicet vacuationes, affectionum prauarum signa existere. Ac sæpè quidem eiusmodi excretiones fiunt eo modo, quo ex putridis vlceribus profluens excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatū, quod affectam partem nihil iuuat: nonnunquā verò vt pus ex rupto abscessu erumpens, quod bellè partem patientem expurgat. Quòd verò benè & commodè excernatur, indicia maxima sunt coctio, & euphoria, id est mali per vacuationem materiæ

noxiæ leuatio: quibus cum annumeratur morbi species,& anni tempus,& regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum inuenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo suprà scribitur, Si verò eorum quæ non conferunt, aliquid excernatur. In aliis verò sine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferunt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionem sequamur, talis erit orationis sententia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem verò si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali vtile est & familiare excernatur, non est bonum. Prior igitur præferenda est lectio.

XLVIII.

IN febribus non intermittentibus si partes externæ algent, internæ vruntur & sitiunt, lethale est.

Videndum est nunquid posſint in febre interpolata fieri talia symptomata. ipse enim neque vidi, neque rationem quomodo fiant inire possum. Solis siquidem exitialibus febribus ardentibus adesse videntur, aut si aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt

lipyriis

lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgescente. Neque enim Causus, id est ardens febris, modò maligna non sit, neque tertiana: quæ febrium omnium sunt calidissimæ. Itaque videtur non distinctionis gratia illud aphorismo adiectum fuisse, In febribus non intermittentibus, sed similem locutionem fuisse illi, Vertebræ quæ in spina habentur, non quòd alia corporis parte sint vertebræ, sed quasi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adest, vt in spina habeantur. quo certè modo in præsentia accipiendam esse Hippocr. orationem ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, perniciosum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittentium. Porrò huius rei talis est causa, Quum vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur. quæ causa est vt profunda ardeant, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

IN *febre non intermittente si labrum, aut supercilium aut oculus, aut nasus*

peruertitur, si non uidet, si non audit, imbecillo iam corpore quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Quum nerui tenduntur atque ad proprium principium contrahuntur, partium ad quas pertinent, contortiones fiunt. Porrò ipsorum tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autem eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putandum est: multóque magis quũ non audit, aut non videt propter virtutis sensificæ imbecillitatem.

L.

VBi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: túncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo haustus, hoc est & magnus & ra

& rarus. Poteſt etiam propter aliquem partium reſpirationi ſeruientium affectũ fieri difficultas ſpirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala ſpirandi difficultatem efficiũt. Quæ omnia periculoſa ſunt, adiuncta præſertim febre continua: nam ſemper cum eiuſmodi febre fieri conſuevêre. Quare hoc etiam loco, verba illa, In febre non intermittente, eadem ratione dicta eſſe videntur, qua etiam in præcedente aphoriſmo.

L I.

IN febribus abſceſſus qui primis iudicationibus non ſoluuntur, longitudinem morbi ſignificant.

Clara eſt oratio, nec fortè authoritatẽ Hippocra. deſyderat. Satis enim ex eo ipſo quòd primis diebus criticis non ſoluantur, conſtat huiuſmodi mala fore diuturna.

L I I.

QVibus in febribus aut aliis morbis uoluntariè illacrymant oculi, ab-

ſurdum non eſt: Quibus uerò præter uoluntatem, abſurdius.

In prognoſtico quoque dixerat lachrymari bonum ſignum non eſſe, quando ſcilicet oculus nullo peculiari & proprio affectu laborat, vt ophthalmia, vt palbebrarum ſcabritia, aut ſimili. Certa enim virtutis retẽtricis debilitas indicatur, quum nullo eiuſmodi oculorum affectu ægri lacrymantur. Porrò non rectè ſcriptum eſt abſurdius comparatiué. Rectius enim fuiſſet abſurdum abſolutè dicere, quæ menda primi potius bibliographi, quàm Hippocratis eſſe videtur.

LIII.

QVibus per febres circa dentes lentor quidam obnaſcitur, ijs uehementiores ſunt febres.

Neque enim eiuſmodi περίγλισχρα, id eſt lentor, & ſordes dentibus obhæreſcentes fieri poſſunt ſine multo calore humiditatem pituitoſiorem exiccante.

LIIII.

QVibus ſiccæ tuſſes paulùm irritantes in febribus ardentibus perſéuerant

uerant, ij non admodum ſiticuloſi ſolent eſſe.

Siccas tuſſes appellat, in quibus nihil expuitur, ob intemperiem interdum inſtrumentorum ſpiritalium: aliquando verò propter faucium aſperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco deſtillante factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriam aſperam attinentia, atque propterea minus ſiti vexantur. Nam ſi ſola ſit inæqualitas, eo motu qui tuſsiẽdo fit ex vicinis locis aliqua trahitur humiditas: Sic etiam ſi vel ſola fuerit dyſcraſia.

L V.

EX bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, ſeu diarias appellat, quæcunq; ſecundum ſuam naturam diem vnum durant. De quarum genere ſunt febres illæ, quæ bubones, id eſt, in collo, alis, inguine & ſecundum aures glandularum tumores ſequuntur, ex cauſis euidentibus ortos. Alios verò bubones, qui ſine cauſa manifeſta ortum habuerunt, veriſimile ſit vnà cum viſcerum inflammationibus acceſsiones ſuas habere: atque ideò febres quoque quæ cum ta-

libus bubonibus fiunt, malas esse necesse est.

L V I.

Febricitanti sudor superueniens febre ægrotum non deficiente, malum. prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat.

Hunc aphorismum cum paulò antè posito coniungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus assiduè fluens. Ipse verò nunc & quo pacto eiusmodi sudorem dixerit malum esse, & quam ob causam indicauit. Malus itaque existit, quia cum eo quòd morbum non soluit, tum etiam ipsum prorogari significat. Cuius quidem longitudinis temporis causam multæ humiditati acceptam refert: ad cuius humiditatis copiæ dissipationem & coctionem quum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipsum longum fore est necesse.

L V I I.

Spasmo aut tetano febris si accesserit, morbum soluit.

Est sanè & * tetanus spasmus, id est conuulsio: Sed in tetano partes conuelli & retrahi non videntur, quia in rectum, rurs

** Spasmū Celsus distensionem neruorū, & tetanū eorūdem rigorem appellat.*

rurſum prorſúmque tendantur: ac propterea eximium & proprium nomen eſt ſortitus. Quo fit vt tres illæ ceruicis rigidæ affectiones opiſthotonus, emproſthotonus, & tetanus omnes ſint conuulſiones ſeu ſpaſmi. Fiunt verò ſecundum Hippoc. ſpaſmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruoſarum. Quicunque igitur ſpaſmi ardentibus febribus ſuperueniunt, eos propter ſiccitatem fieri rationi eſt conſentaneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hiſce igitur ſpaſmis accedentes febres partim ſuperfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ ſunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam ſcopos totam curandi ſpaſmi ex plenitudine orti rationem dirigere ſolent. Meritò igitur à febribus ſpaſmi, ſunt perniciosi, qui verò ante febres, non exitioſi.

L V I I I.

SI febre ardente laboranti rigor ſuperueniat, ſolutio fit.

Oſtendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per membra ſentientia ocyus feratur, fieri rigorem:

quam ob rem scilicet & alui fiat solutio, & sudores ac vomitus biliosi superueniant. Bile igitur ardentis febris causa expurgata, febris fit solutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, quum æstiuo tempore venulæ exiccatæ acres & biliosos ad se ichoras attraxerint.

L I X.

Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardente, quæ Causus Græcè dicitur, non differt: sed eo multùm inter se differunt quòd ardens in venis vnà cum sanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadem bilis toto feratur ac moueatur corpore. Est igitur legitima & exacta tertiana quæ synceram suam naturam vbique seruat. cuiusmodi est, quæ flauam bilem, vt diximus redundantem & concitatam habet: & præterea tempus adest æstiuum, & regio tempori similiter calida & sicca, & hominis tum ætas, tum temperatio similis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet accessio, & eius solutio cum sudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hisce

omni

omnibus ſimul factis. Eſt etiam eiuſmodi tertianæ multò minus acceſsionis quàm remiſsionis tempus. Nam quum duobus diebus & totidem noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquiſitam tertianam vltra horas duodecim acceſsionem proferre nunquam reperies. Talis itaq; Hip. intra ſeptem circuitus vel quum tardiſsimè iudicatur. Nam quod in continuis vnus dies poteſt, hoc in intermittentibus acceſsio. Siquidem ſecūdum acceſsionum ſupputationem intermittentium fiunt iudicationes. Quod ipſe innuebat in prognoſtico, quum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarum conſtitutio talem ordinem. Sed & ipſi quoque obſeruauimus tum in quartanis ipſis, tum in tertianis fieri iudicationem ſecundum periodorum non dierum numerum. Siquidem in hac ipſa tertiana quæ ab initio inita ſupputatione ſeptima eſt acceſſio in decimumtertium incidit diem, & ſæpè in ipſo morbus iudicatur non expectato quartodecimo. Quemadmodum igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborum terminus erat quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittentibus, quæ longiſsimum tempus durat, tertiana terminum habet

circuitum ſeptimum. Et rurſum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: ſic in tertiana quoque iiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt, natura minimè ſeptimam periodum expectante. Porrò Hippoc. tertianam aliquando cum additione exactam appellat, aliquando verò ſimplici appellatione contentus, tertianam abſolutè dicit: quæ nunc etiam Græcorum eſt conſuetudo omnes eiuſmodi res infinitè nominandi.

L X.

QVibus per febres aures obſurduerint, iis ſanguis è naribus profluens, aut perturbata aluus ſoluit morbum.

Ipſe etiam antea ſurditatem fieri dixit retentis excrementis bilioſis, & in caput ſublatis: & contrà aluo perturbata eiuſdem fieri ſolutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio ſanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam ſurditatem ſoluit, eam ſcilicet quæ per febres fit, abſque vlla peculiari & eximia inſtrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, ſi vacuatis aut tranſlatis nocuis humoribus ceſſent morbi.

L X I.

L X I.

FEbricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.

Vtrum hunc aphorismum Hippo.scripserit,an in eorum numerum referri debeat, qui falsò sunt ascripti,nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum augmentationes & compositiones quæ per quaternarium fiunt docuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro. atque in Epidemiis non solùm decimoquarto multos iudicari vidisse se dicit, sed vicesimo etiam, quadragesimo, sexagesimo, & octogesimo. Sed & vicesimusquartus & tricesimusquartus, & ab initio statim quartus secundum ipsum iudicant. Quomodo igitur nunc, nisi imparibus diebus febris desierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationem? Præstat igitur pro impari die scribere crisimo, id est iudicatorio,vt nonnullis visum est. quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habent scriptum.

L X I I.

QVibus per febres morbus regius superuenerit ante diem septimum,malum.

Icterus.

 Icterus (quem regium & arquatum morbum vocant) fit aliquando criticῶs, id est iudicatoriè, natura in totum corpus maximéque in cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam symptoma est iecoris malè affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius superuenire solet sunt tres, schirrhus, inflāmatio, obstructio. Verùm schirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiam repentè fieri possunt: atque ideò icterus qui ante septimum diem acciderit, ex harum alterutra ortum habet. Nam citiùs critico more bilis in *corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimum omni vacare periculo, est similiter verum. neque istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impoßibile. Porrò in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedant: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoque bilem expurgari volentibus.

** Eius causa esse videtur, quia icterus nō ex quauis, sed crassiore bile fiat.*

LXIII.

Qui

QVibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres soluuntur.

Quum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidant, atq; ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur & vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci, peruenit eiusmodi febrium intermissio. Hoc igitur ipsum est, quod nunc dicitur, eodem die febres soluuntur, ac si dixisset ægrotantes apyretos, id est sine febre eo die degere. Quemadmodum autem si quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres cessent: sic etiam si tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quib⁹ febres soluũtur, & rursum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturam affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generãtur, & tanquam ex fonte quodam aut foco scaturiunt & redaccenduntur.

Rigoris nomine horror & frigus cõprehendi debent: à quibus febrium typi sumuntur.

LXIIII.

QVibus per febres morbus regius die septimo, aut nono, aut undecimo, aut quartodecimo superuenerit, bonum.

bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui, minimè bonum.

Aphorismus qui ante hunc proximè scriptus est, non sine ordinis turbatione interpositus esse videtur. Satius enim erat, præsentem aphorismum cum illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diem septimum morbus regius accesserit, malum: vt tota esset eiusmodi oratio, Ante septimum diem morbum regium fieri, malum est prorsus: post septimũ verò bonum, nisi sit dextrum hypochondrium durum, id est nisi quis malus affectus ex iis quos paulò supra retulimus, visceri seu iecori acciderit. Nam quum sanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipsius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quasi bilis ductus dicas, deriuetur, siue obstructio in his locis aliqua fuerit per quæ traducitur, siue inflammatio, vel scirrhus, omninò sanguinem non repurgari, sed vnà cum ipso bilẽ quoquo versum per corpus ad summam vsque cutem deferri, atq; inde morbum regium fieri est necesse.

LXV.

IN febribus circa uentriculum uehemens æstus & cordis morsus, malum.

Quòd

Quòd veteres non solùm viscus illud quod ex se secundum naturam pulsat, sed etiam os ventriculi cor appellauerint, confessa res est & manifesta: sicuti etiã quòd cardialgiam, quasi cordis dolorem dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphorismos interpretandos susceperunt verbum καρδιώσσειν idem quod καρδιαλγεῖν, id est ex cordis dolore laborare, significare autumant: nonnulli verò cordis ipsius visceris scilicet cardiogmon hîc significari dicunt, motionem quandam palpitationi similem cardiogmum interpretati. Vehemens itaque ventriculi æstus à flaua bile generatur in ipsius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incendij modo os quoque ventriculi morderi ita affectis rationi est consentaneum: atque ideo malum est symptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremum iam hoc malum est, inflammatum significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

IN acutis febribus cõuulsiones, & circa uiscera uehemẽtes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar neruos exiccant, ac ideò eosdem tendunt & conuellunt, atque ita demum perniciosas adferunt conuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectum dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiam, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porrò non ignoramus etiã propter inflãmationem, aut erysipelas, aut fortè obstructionẽ, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonẽ haberi non est verisimile. Euidẽtissimum siquidem in ipsis inest periculum, neque necessariò adiunctam habet cõuulsionẽ. Adhæc Hip. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilibus, quãdo videlicet febres ipsæ sunt morbus, non partis alicuius copiã enumeratorum affectuum laborãtis symptoma.

LXVII.

IN *febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.*

Etiam suprà dixerat, somnum qui lædat ægrotantem, esse mortiferum: qui verò non lædat, non esse perniciosum, vbi exemplum etiam sui dicti adiiciens, ita locutus est, Vbi delirium somnus sedat, bonum

bonum, tanquam somnus posit esse aliquis qui deliriationem non sedet, sed concitet interdum & generet. Verùm hoc loco alia profert exempla noxæ ex somno contractæ, pauores scilicet & conuulsiones. Nonnulli tamen non pauores, sed labores scribunt. Sed & ipsi sæpè vidimus in morbis perniciosis & pauores, & labores, & conuulsiones ex somno profectas fuisse. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius ascenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in somnũ collapsis caput repletur, sic plethoricis affectibus somni caput replentes aggrauãt cerebrum & obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atræ bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui si talis non sit, labores fient & conuulsiones. Et verò somni etiam ipsi, quantum in ea est materia quæ in profundum & viscera ipsa per quietem confluit, semper læderent, nisi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm sit damnum illud quod motum ad interiora consequitur. Nec solùm in cerebro ipso acceruati praui humores, talia inuehunt symptomata, sed in ipso etiam ore ventriculi. Vnde magis etiam per somnum

exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nam coctiones somnos adferunt vtiles.

LXVIII.

IN febribus spiritus offendens, malo est. conuulsionem enim significat.

Spiritum audiendum est nunc ab ipso dici, qualem in prognostico intellexit, dum inter respirandum animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id est media respiratione sistitur & interrumpitur, conuulsionem significat. hoc enim fit musculis thoracem mouentibus & neruis iam quodam modo tentatis conuulsione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulsio hominem corripiet. Quum verò geminus sit inter respirandum motus, vnus quo spiritum intrò haurimus, inspiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariam appellationem sortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur spiritus nobis inspirantibus quandoque, vt cùm ipse dixit, Gemina intrò reuocatio, quasi superspiratio: interdum expirantibus, vt quum dixit, Et spiritus offendens in via quum foras effertur. In his locis alterius partis respirationis tantùm

tùm meminit: at propoſito aphoriſmo de tota ipſa vniuerſim pronuncians, inquit, Spiritus offendens, ſiue intrò foráſve, ſiue vtroque feratur, per febres malus eſt.

LXIX.

Qvibus non ſine febri urinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab his tenues & copioſæ meiantur, proſunt. Maximè uerò tales redduntur, in quibus ſtatim ab initio, uel non ita multò poſt ſedimentum apparuerit.

Non ſimpliciter craſſas vrinas appellauit, ſed grumoſas addidit, ex duobus alterum indicans, vel craſsitudinis quantitatem, vel ſedimenti inæqualitatem ac diſparationem: vt ſecundum quandam etiam circunſcriptionem multæ ipſarum concretiones quaſi grumi appareant. Itaque nonnulli, vt Numiſianus & Dionyſius non grumoſas, ſed cœnoſas ſcribunt: qui ſi per eam vocẽ ſimul fœtorem quendam indicari velint; quiddam amplius quàm alij interpretes explicant: Si verò craſsitudinis copiam ſignificari cõtendãt, nihil quod non alij hoc ipſo docent. Verùm ſi quis totam Hipp. orationem ſpectet, non de graueolentibus vrinis, ſed

de ſolis paucis ac craſsis ſermo institutus eſſe videbitur, vt ex antitheſi fiet manifeſtum. Ab his enim, inquit, ſi tenues & copioſæ meiantur, iuuant: vt ſi vel hoc ſolum ſcribatur, Quibus vrinæ craſſæ & paucæ, nihil orationi deſit. Fiunt itaque quibuſdam etiam ſine febribus tales vrinæ, natura per renes totius corporis ſuperuacanea expurgante: fiunt etiam cum febribus. Quo tempore ſuſpicetur fortè quiſpiam eiuſmodi in contrarium factam vrinarum mutationem bonam non eſſe, quandoquidem maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in craſsiores euadant morbo ad ſolutionem tendente. Atqui propterea mihi aphoriſmus ab eo ſcriptus eſſe maximè videtur, vt quod rarò vſu venit, doceret. nonnũquam enim vel morbi initio, vel non multò pòſt vrinæ craſſæ redditæ propter materiæ grauitatem habent ſedimentum. In his itaque vrinis ſedimentum apparens non eſt bonum ſignum: ſicuti contrà optimum ſpectatur in iis, quæ ab initio tenues exiſtentes, poſtea totius morbi coctionis ratione ſedimentum ſumunt. Porrò non eſt abſque ratione, quòd craſſæ vrinæ multitudine ſint paucæ vt potè quæ renes ægrè permeent. Poſtquam igitur

tum

tum maior eiusmodi cacochymiæ pars vacuata fuerit, tum concocta reliqua, tunc multo prioribus tenuiores excernentur. Nam eas sic appellare erit rectius, non tenues absolutè, quemadmodum dixit Hip. Nam quę secundum naturam habent, non absolutè tenues existunt neque crassæ: sed cum inter vtrumque excessum medię sint & symmetræ, aquosis quidem crassiores sunt atque dicũtur: grumosis verò tenuiores. Multæ verò meritò excernũtur, quia prius fuerunt retentæ: quo tempore scilicet præ crassitie ægrè percolabantur.

LXX.

Quibus per febres urinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis uel adest uel aderit.

Hunc aphorismum nonnulli cum superiore connectunt tãquam eius sit pars, ita scribẽtes, Quibus verò vrinę turbatę sunt, his cephalagiæ, &c. Ac volunt quidam per vocem turbatæ significari contrarias vrinas iis quæ suprà sunt tenues appellatæ: alij verò eas ipsas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalagicas esse, id est doloris capitis indices, à veritate est alienum. Siquidem videntur dolores capitis præcedere interdum, nonnũquam verò vna cum tur-

batis vrinis adesse. Cæterum qualesnã hæ sint, manifestò ostendit quũ dixit, quales iumentorũ. Fiunt verò tales vrinę crassam ac densam materiã agitãte & versante calore, atq; in ea subigenda occupato. Nam hę maximè materiæ ab externo etiã calore flatuosum spiritũ concipere & edere videntur, sicuti bitumẽ, pix & resina. Ex his itaq; vrinis, quędã diutissimè turbatę manent, nõnullę sedimentum crassum statim habẽt, & tardã morbi solutionẽ significãt. Tertiũ verò turbidarũ vrinarũ genus non residẽtiũ, si quidẽ vires cõstẽt, longũ fore morbũ: si earũ imbecillitas adsit, ęgri mortẽ denũciat. Atq; hęc quidẽ nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationẽ dicẽda restãt, sunt eiusmodi: vnà cũ turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderũt, vt inquit Hip. quia vnà cũ calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. non tamẽ si cui doluit, aut dolet caput, ei cõtinuò tales vrinę futuræ sunt. Siquidẽ cephalagia fit etiã ꝓpter calorẽ solũ, interdũ verò propter flauã bilẽ quæ in capite aut vẽtriculo cõtineatur, vel ob humorũ caput aggrauãtiũ copiam, vel locali quapiã obstructione, vel spiritu flatuoso ea ipsa in parte gñationẽ sortito. ex qbus nulla talẽ vrinã necessariò adfert.

LXXI.

LXXI.

QVibus die septimo futura crisis est, ijs urina rubram die quarto nubeculam habet, cæteráque pro ratione.

Vt in multis aliis seipsos rudes & ignaros artis Hip. ostenderunt cõplures ex his qui hunc aphorismorũ librũ exponẽdum susceperunt, sic & in hoc aphorismo. Existimant enim per verba illa ad aphorismi finem addita, Cæteráq;, pro ratione significari ea quæ de somno & vigilia, de respiratione, & decubitu, & surrectione, & si quid aliud eiusmodi in prognostico scripsit: vt si hæc omnia rectè fieri videantur, futuram die septimo iudicationem speremus. In qua re præcipua præsagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè semper, & afflictantur, & febricitant vehementius ægroti quanto propius crisim venerint, & ex ipsis complures iudicationi proximi spirandi difficultate laborant. Minimè verò præsens ex vrinis signum, etiam citra isthæc commemorata symptomata ad certiorẽ futurę iudicationis spem & coniecturam signis apparentibus in vrinis deficitur: sed sunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm istud spectantur: quæ ignorare mihi prorsus vidẽtur ij qui

Hipp. scripta priusquàm ipsius artem vniuersam perdidicerint, audent exponere. Nam quum sit quartus dies index, quemadmodum ipsemet suprà docuit, & qualis sit futurus septimus præmonstret, quodcunque in ipso primùm apparet effatu dignum coctionis signum, futurã septimo die crisim significat. Itaque non solùm rubra aliqua nubes in vrina apparens, prius non visa iudicationem præsignificat: sed alba etiam multò magis quàm rubra, atq; his adhuc multò magis enæorema (latinè crassamentũ quoddam suspensum, & velut conglobata nubecula media vrina pẽsilis dici potest) æquale, & constãs, sibíque ipsi cohærens crisim forè prænuntiat. Quòd si celeriter admodũ morbus moueatur, etiã coloris & corporis vrinæ (consistentiã vocant) mutatio, idonea sunt futuræ iudicationis signa. Quæ itaq; tenuis est vrina, si mediocriter crassa euadat, & quæ alba si pallida fiat, in tali morbo iudicationẽ prenuntiat. Vnius igitur signi Hipp. nominatim meminit, rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cum eo alia quoq; nos eadem ratione æstimare & recordari vult, quæ iudicationes futuras ostendunt. Cuiusmodi sunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis superueniũt vel in vrinis,

nis, vel alui excrementis, vel ſputis ſpectā-
da. Nam quæ talia ſunt, omnia iudicationes quidem præſignificant, ſed non ſemper bonas. Solis enim coctionis ſignis diebus prænuntiis apparentibus bonæ iudicationes præſignificantur. Atque talis eſt aphoriſmi ſententia. Rubræ autem nubeculæ mentionem fecit, quia perrarum ſignum eſt. Albæ enim frequentiſsimè apparent, & coctionis euidētius ſignum præ ſe ferūt. Rubræ verò rarò fiunt: & niſi hoc loco ipſas dixiſſet Hipp. diebus indicibus cōſpicuas futuram nunciare iudicationē, nemo fortaſsis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidem rubrum colorem ſalutarem quidem eſſe, ſed diuturnum morbum ſignificare dicit. Nam in prognoſtico ita ad verbum ſcribit, Si verò & ſubrubra vrina, & ſedimētum ſubrubrū & læue fuerit, diuturniorem quidem quàm prior, ſed ſalutarem admodum morbum ſignificat. Vtrum autem quarto die talis nubecula cōſpecta futuram ſeptimo iudicationem ſignificet, in alio verò quopiam indice ſi appareat, non ſignificet diligenter eſt conſiderandum: quod ipſum in ipſis artis operibus obſeruari debet. Nam quod ad rationes attinet, ſunt in vtranq; partem, & magis in alteram, nempè in quartum diē

indica

indicationem non incidere, nisi morbus celeriter admodũ moueatur. Nam si quod quarto die designatum est, tantundẽ temporis, id est dies tres insuper accipiat, potest futuram crisim ostendere: vndecimo verò si appareat, non tribus solùm diebus, sed pluribus indigere sæpè visum est. Nã eiusmodi dierum *indigentiã aliquid admetiri & velut auctarij vice solutionibus morborum addere, tam verum est, quàm quod verissimum. Ego certè quidem rarò eiusmodi signum aliis diebus quàm quarto spectaui. Cui itaq; septimo apparuisset, is quartodecimo fuit iudicat⁹, & cui quartodecimo, is vicesimo crisim subiit. Apparuit & cuidam alteri vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & alij cuipiam eodem rursus vndecimo apparuit, qui vicesimo fuit iudicatus.

*Tardior indicatio tardiorẽ morbũ & ad eius solutionem pluriũ dierum interuallo opus esse significat.

L X X I I.

Quibus pellucidæ & albæ sunt urinæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant.

Eiusmodi vrinę extremę cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò etiam ex ipsis quædam deiectis prius per morbũ & prostratis viribus

sunt

ſunt pernicioſæ, vt in phrenitide. nullum ſiquidem vidi, in quo talis apparuiſſet vrina, phreniticum ſeruatum. Melius enim eſſet, ſi quemadmodũ totus bilioſus morbus eſt, ita vrinæ quoq; apparerent bilioſæ. Aquoſæ verò vrinæ (eiuſmodi enim ſunt pellucentes albæ) maximam oſtendunt cruditatem, & præterea totius bilis flauæ motum ſurſum in caput factum eſſe denunciant. Quibuſdam enim vrinæ ſunt perſpicuæ, non etiam albæ, compage quidem tenues, colore verò bilioſæ. Quæ verò lympidæ ſimul & albæ exiſtunt, aquoſæ ſunt omninò. Si igitur ſimpliciter ſcribatur, maximè verò in phreniticis malæ, manifeſta eſt aphoriſmi ſententia. Si verò, vt in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbum apparẽt, ſenſus erit talis. Aquoſæ vrinę malę ſunt, maximè verò tales apparent in iis phreniticis qui pernicioſè laborant: neq; enim in omnibus, quemadmodũ interpretes nonnulli intellexerunt, ignari prorſus eorum quæ in ægrotis apparent. In quibuſdam exemplaribus ita ſcriptus inuenitur aphoriſmi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales ſpectantur: qui intellectus idem eſt, qui ſecundæ lectionis nobis ſuprà dictæ.

LXXIII.

LXXIII.

QVibus elata hypochōdria murmurant, lumborum superueniente dolore aluus humectatur, nisi infernè flatus erumpant, aut urinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Quum multis de causis hypochondria tollantur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vnà spiritus est flatuosus, de qua nunc disserit bifariam fieri solita: aliquando propter affectum aliquem inueteratum & solutu difficilem partium ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentem aliquam occasionem. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nam prior fit sine murmure. Tensa enim atque inflata vtris instar reddit hypochondria. Altera fit cum borborygmo seu murmure, hic appellatur strepitus à spiritu editus, quum scilicet neque magnus neque multus existit, & cum aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atque etiam vsu venit tali borborygmo pessum eūte, vt vnà cum ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorum tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari contingit:

tingit: atque ita demum fieri, vt quandoq; humore ad distributionem suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus, quandoq; etiam vnà cum humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter, ait aluum deiici, nisi seorsim humorē quidē distribui, seorsim verò spiritū in intestinis detentū per sedē excerni contingat. Sed & vterq; interdum tum spiritus tum humor ad distributionē festinantes in vesicā facilè permeāt. Quod autem ad finem aphorismi scribitur, atq; hæc in febribus, tale aliquid mihi significare videtur, A febribus malè habere & vexari antiqui dicebant eos qui sine certa inflammatione, aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut vt generatim & vniuersè dicam, absque aliquo membro eximiè prę aliis affecto, ægrotabāt. Quòd si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitantes ipsos appellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, aut hepaticos aut splenicos, aliisve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaque mihi videtur Hippo. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quæ

præsenti

præſenti aphoriſmo ſunt comprehéſa, in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrum eſt affectũ: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quápiam partẽ fiunt accidant, non tamen ipſis aluus ſoluatur, aut flatus vrineúe prodeãt. Neque enim aliquo naturali motu partiũ flatuoſum ſpiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, ſed tanquam ſymptoma ſolùm eſt affectus partem quápiam malè habentis.

LXXIIII.

VBi ſpes eſt ad articulos abſceſſum iri, abſceſſu liberat urina multa craſſa & alba reddita: qualis in febribus laborioſis quarto die quibuſdam exire incipit. Quòd ſi ex naribus etiam ſanguis profluxerit, breui admodum ſolutio fit.

Diximus etiam ſuprà abſceſſus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati ſunt & debilitati articuli, tum quibus quoquo modo per morbum laſsitudinis in ipſis ſenſus eſt, tum etiã in quibus propter craſſorum humorũ copiam morbus inueteraſcit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget, abſceſſu ægrum

liberabit

liberabit, eo ſcilicet humore qui alioqui ad articulos prolapſurus erat per veſicam euacuato. Porrò ſatis habuit Hipp. febriũ laborioſarum veluti exempli gratia meminiſſe quæ die indicatore initium motionis ad vrinas ſumunt. Hiſce enim laborioſis febribus hoc adeſt, vt citò in ipſis fiant abſceſſus, non expectato (quod aliæ febres faciunt) tempore longiore. Iiſdem ipſis ſecundũ aures etiã abſceſſus fieri cõſueuêre: quemadmodũ aliis chronicis & diuturnis febribus in partes poti⁹ inferiores humorũ redundantia decũbit. Quibus igitur maior calor in altũ materiã ſuſtulerit, ipſis vel profluit è naribus ſanguis, vel parotides, id eſt ſecũdũ aures abſceſſus fiunt. Quòd autẽ febris ſolutio eiuſmodi ocyus fiat, quàm quæ per vrinas fit, vel citra rationẽ, eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hipp. Celeriter admodũ fit ſolutio: quum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad ſolutionẽ dies requirat. Quod aũt quarto die dicitur, exempli vice eſt poſitum: Id autẽ ad alios etiã dies omnes indices & criticos transferre licet.

L X X V.

SI quis ſanguinem aut pus meiat, renũ aut ueſicæ exulceratio ſignificatur.

A

Siue in renibus, siue vesica sit vlcus, siquidem simul cum vasis alicuius maiusculi ruptione maximéque erosione inciderit, sanguinis subsequitur excretio: si verò ista abfuerint, solũ pus excerni solet. Sed fieri etiam potest vt in aliquo meatuum vrinariorũ quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tum pus excernatur tũ sanguis. Hi verò quia renes & vesicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniunt. qui vtique sæpè in iis exulcerantur, qui in renibus calculum habent, quum ab acuto, aut aspero admodum & scabro ipsos obstruente lapide excoriantur. In pudendo autem si vlcera cõsistant, etiam sine vrina pus & sanguis excernitur. At verò in aliquo etiam superiorum locorum quandoque abscessũ rupto, vnà cũ vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nonnulli alteram lectionem magis probarũt, quæ cum copulandi particula &, legitur in hũc modum, Si quis sanguinem & pus meiat, renũ aut vesicæ exulceratio significatur, quia si horum alterum pus scilicet solùm meiatur, non modò renum aut vesicę exulceratorum, sed superiorum etiam partium alicuius signum esse posit. Qui sanè aliquid fortasis dicunt: fortasis etiam verbum meiat aliud quiddã significat quàm minxerit,

xerit, atque in se distinctionem continet. Neq; enim eo ne pacto dicas, Si quis sanguinem aut pus meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parũ interest. Vno enim, aut duobus aut tribus diebus potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumenta: multis autem diebus, aut etiã mẽsibus postquàm hoc factum fuerit, renum aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autẽ horum potius ipsa sit, tum dolor non iisdẽ locis factus, tum ea quæ cum vrinis excernuntur, discriminant: de quibus deinceps loquetur. Eadem est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

QVibus cum urina crassa exiguæ caruncul æ, aut ueluti pili exeunt, his à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculę renum substantiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renũ substantiæ indicio esse nullo modo potest. neque enim fieri potest, vt in talem substantię formam ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neq; retexta vesica aut exesa talia meiuntur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quo modo ipsemet Hippoc.

eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodum nobis sorte quadam sæpius videre contigit:& alij etiam nonnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant quasi pilimictionẽ dicas, quòd villis præsertim albis, ea quæ per vrinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabant cubitum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerum & siccum comederat. Et alij denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsque modum siccatus & torrefactus, pili simile nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curandi ratio, inueniendæ causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamentorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. Quòd si renum aut vesicæ tanta fuisset exulceratio, vt ipsorum dissolueretur substantia, non modò nihil talibus.

libus medicamentis adiuti, ſed etiam magnopere offenſi & irritati fuiſſent. Quare in his Hippo. vt in aliis ſumma eſt admiratione proſequendus, qui ea inuenerit quæ medicis compluribus fuerunt ad hũc vſque diem ignorata. Sed ipſius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationem, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in ſuperiore aphoriſmo renum incuſat exulcerationem, ſed ſimpliciter, à renibus excerni affirmat: non ſecus quàm ſi quopiã cũ vrina reddito lapide, ex renibus ipſum delatum eſſe dixerimus, non quòd eorum ſit ſubſtantiæ particula, ſed quia in ipſis ſuam ſit concretionem ſortitus. Exiguæ itaq; carunculæ vlceratorum omninò renum ſubſtantiæ partes exiſtunt: quæ verò ſunt pilis aſsimilia, in renibus quidem concreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine diſiungendi particula aut, hoc modo, Carunculæ prauæ veluti pili. nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam media collocanda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum non vnius hoc

aphoriſmo Hipp.faciat mentionem,quarum vna eſt,Carunculæ exiguæ:altera veluti pili.Atq; in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vt potè pituitoſam ſubſtantiam quam venæ cumularũt,per renes expurgãte natura:in carunculis autẽ non eſt neceſſarium. Quanquã ipſe nũquam ſpectaui talem renum affectionẽ:ſed veluti carunculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſę ſunt, in quibus etiã ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις appellatæ Græcis,id eſt erui ſpecie ſedimẽta ſpectantur in vrina,ex craſſo ſanguine in renibus , aut in iecore aſſato & torrefacto: perfectas autem & exactas carunculas nũquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaq;,mea quidem ſententia , craſſa vrina ab ipſo dici,quæ ſecundum naturam eſt & ſymmetra.hęc enim tenui quodam modo opponitur. Neque nos latet propriè quidem ſuperlationum & extremorum oppoſitiones ita dici : per abuſionẽ autem medio etiam & ſymmetro interdum tribuũtur extremorum nomina : nobis id quod ſymmetrum eſt , ad ſummè quidem craſſum,tenue:ad ſummè verò tenue,craſſum appellantibus. Quam interpretationem ſi recipiamus,eiuſmodi erit oratio , Quibus in vrina non tenui vnà excernuntur

quæ

quæ suprà sunt commem[orata],renum est pathema: tenuis verò si reddatur vrina, totum patitur genus venosum. Eandem etiam sequenti aphorismo sententiam indicare videtur.

LXXVII.

QVibus cum urina crassa furfurosa quædam unà exeunt, his uesica scabie laborat.

Si quidem tenuis fuerit vrina,nō se habent venæ secundum naturam: Si verò nō tenuis,sed mediocriter constans & compacta fuerit,(in eo enim significato crassam in præsentia accipere oportet)tum ea quę simul cum tali vrina excernuntur, in renibus aut vesica affectionem esse indicabūt. Quum enim ex venis deducatur vrina & à renibus prolectetur,in his verò percoletur,indéque per canales vrinarios in vesicam transmittatur,atq; in ea vt receptaculo asseruetur,quicquid in ipsa præter naturam apparuerit,aut venas,aut renes,aut vesicam malè habere significabit:quo modo nunc furfurosa ista affectam scabie vesicam portendunt,duntaxat quando in venis non est vitium.Nam ex ipsis etiam alíquando furfuracea eiusmodi deferuntur, ipsarū aliàs affecta tunica,quo modo vesi-

cæ quoq; tunicæ affici accidit:aliàs etiam ſanguine qui in ipſis continetur, caloris feruore & vehementia peruſto & fricto. Ad quam nimirum rem aptior in ipſis cõtentus quiuis humor craſſus, multóq; magis is qui veluti fæx eſt ſanguinis, quem conſueto more appellamus ſuccũ melancholicum. Quemadmodum enim cutis ſuperficies (quam ἐπιδερμίδα vocant Græci, nos ſummam extimámque cuticulam dicere poſſumus) tenue quiddam (cuiuſmodi eſt quę ſerpẽtum ſenectus appellatur) per ſcabiem, lepram, & lichenas abiicit ac deperdit: ſic quum pars quæpiam interna ſimili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoque ſymptoma fit ſimile. Quę quum ita ſint, tum venæ ipſæ, tum veſica ſcabie laborantes furfuroſas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeant diſtingues ex tenuitate & craſsitudine vrinæ, quemadmodum diximus ſuprà. Nam tenuis vrina venas affectas eſſe, non tenuis veſicam laborare oſtendet.

L X X V I I I.

QVi inopinanter ſanguinem meiunt, ijs à renibus uenulam ruptam eſſe ſignificatur.

Illud inopinanter poteſt idẽ quod ſine

cau

causa externa significare,potest etiã idem ferè quòd derepentè,nullo prægresso sym ptomate ex iis qualia apparent in vesica vlcerata. Neq; enim in ipsa propter sanguinis affluentis copiam vena rumpi potest,quemadmodum in renibus solet accidere,quia per eius venas sanguis non percolatur, sed solũ suppeditatur quãtum ad ipsam alẽdam satis esse potest. Huc adde quòd neq; venæ per vesicam sparsæ nudæ sunt,aut minus benè firmatæ & constabilitæ,quemadmodum quæ in renum ventres inseruntur, quarum anastomoses, id est osculorũ apertiones,& ruptiones propter humorũ qui in ipsis continentur crassitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri synceriq; sanguinis sequitur vacuatio: anastomosis verò quæ non cõfertim sanguinem profundat præsertim si copiosus non est, sed paulatim tenuiorem percolet,totã subcruẽtam vrinam,id est leuiter sanguine tinctam reddit. Porrò fit,vt dixi,vesicæ etiam venis erosione laborantibus sanguinis vacuatio, quam vlceris in ea consistentis signa præcedunt, id est tum partis dolor, tum pus, tum ipsius sæpè corporis vesicæ veluti minuta quędam detrimẽta. Hac igitur ratione præstat vocem inopinanter pro repen-

tè, quàm pro ſine euidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpè quidem ſine externa etiam cauſa, propter nimiam copiam vaſe rupto, aliquando verò etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſsis meiitur ſanguis.

LXXIX.

* *QVibus in urina ſubſident ſabuloſa, ijs ueſica calculo laborat.*

Non neceſſariò veſica calculo laborat reſidentibus in vrina ſabuloſis, ſed renes etiam poſſunt laborare. Quare manifeſtò mancus ac imperfectus eſt aphoriſmus, ſiue Hipp. ipſe partem totius orationis dimidiã neglexerit, ſiue primus bibliographus per imprudentiam omiſerit. Nam ſeu in renibus, ſeu in veſica lapides fiant, vnà cum vrinis arenoſa prodeunt.

LXXX.

SI quis ſanguinem aut grumos meiat, aut urinam guttatim emittat, dolore ad hypogaſtrium & pectinem & perinæum pertinente, ad ueſicã loca laborãt.

Duobus modis finis aphoriſmi ſcriptus inuenitur. In quibuſdam exemplaribus laborant, in aliis ęgrotant legitur nullo aut certè paruo diſcrimine. Neutra tamen lectio

ctio errore vacat, si quis illud ad vesicam loca, pro vesica ipsa ab Hippo. dictum esse interpretetur. Siquidem commemorata symptomata omniũ mictionis instrumentorum vesicæ, renum, & ductuum à renibus ad vesicam pertinentium sunt cõmunia. Quare illud ad vesicam loca sic exaudire erit melius, vt non sola vesica, sed ipsi etiam annexæ partes intelligãtur. Quam interpretationem vt probemus, sequens etiam facit aphorismus, in quo non quæ ad vesicam attinent ægrotare dicit, sed vesicæ ipsius exulcerationem incusat, quasi nõ idem dicturus sit is, qui vesicam ipsam solam absolutè pati aliquid, & qui ad vesicam sola affecta esse pronunciat.

LXXXI.

SI quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat, & grauis odor adsit, uesicæ exulceratio significatur.

Sanguinem certè quidem & pus meiere vlceratorum instrumẽtorum omnium mictioni seruientium signa sunt communia: graueolentia autem, hoc est insuauis & ingratus quidam odor, multóq; magis squamulæ propria sunt affectæ vesicæ signa. In plurimis itaque exemplaribus sic legi

legitur, Si ſanguinē & pus meiat: in quibuſdam, Si ſanguinem, aut pus meiat, quę lectio ſecunda indicat coniunctionem aut eſſe diſiunctiuam, vt commemoratorum vtrūuis acciderit, exulcerationis ſignum exiſtat: altera verò lectio vtrunque vel ſimul vnà, vel viciſsim adeſſe vult.

LXXXII.

Quibus in meatu urinario naſcitur tuberculum, ſuppurato eo & rupto, ſolutio.

Propter brachylogiam nihil hoc aphoriſmo magni momenti tradi ſuſpicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium eſt, quin ſi in eo ductu vrinario, qui ad extremum vſq; penē porrectus eſt (Hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere poſſumus) oriantur tubercula, quæ poſtea rumpantur, mali protinus fiat ſolutio. Verùm ſi diligētius animum aduerterimus, rei cuiuſdam maioris fit indicatio. Fieri certè quidem poteſt vt propter eiuſmodi tuberculum aliqua fiat vrinæ ſuppreſsio, ad cuius ruptionem eiuſdem proculdubiò ſequatur ſanatio. Sed ſuboritur ex dictis ſequens illa quæſtio, vtrum hoc loco ortum

ortum tuberculum velit Hipp. rumpi solùm, an sæpissimè quidem vt rumpatur accidere, digeri tamen posse, an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.

Quòd distributo, & in venas exhausto eo humore qui in ventre continetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodem humore vnà cum aliis cibariis intestina peruadente, aluus quidem reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluentis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nam in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atque ipsius ad vesicam motum ciebimus: Contrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

GAL.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

CONVVLSIO *ab elleboro, lethalis.*

Qui elleborum potarunt album ſcilicet (hunc enim ſimpliciter elleborum, non ſicut nigrum cum adiectione nominare ſolent) iis ſi dum purgantur ſuperueniat conuulſio, perniciosum inquit eſſe ſymptoma. Fit enim non initio purgationis, quo tempore ſuffocationis imminet periculum, ſed quando nauſea vehementius affliƈtantur, & vellicatus dolore diſrumpũtur ac lacerantur: neruis propter ipſam maximè in vomen

vomendo contentionem & nisum laborantibus per eam sympathiam & consensum, quem habent cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, quũ vehementius morderetur conuulsiones fieri vidimus, sicuti adolescẽti accidit, qui æruginem vomuit. Præstat enim vomitum illum æruginem quàm æruginosum appellare. Erat enim (qualis vera exactáq; ærugo appellata) viridissimus. Huic totum inter vomendum est corpus conuulsum, & simul vt vacuata est ærugo, protinus febris ipsius & conuulsio cessarunt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti si quis optimam æruginem eo modo aqua soluat, vt ex vtraq; conflatum corpus, sapæ referat crassitudinem. Potest igitur, vt dixi, per consensum cum ore ventriculi conuulsio fieri bibito elleboro albo: quæ moderatissima habenda est conuulsio. Potest & propter ipsam vacuationem, dum extra modum purgantur accidere: sicut cholericis quum aliorum musculorum, tum maximè eorum qui in suris sunt positi contractiones sæpè accidunt. Sed illud quoque fieri potest, vt propter efficaciam pharmaci ex neruis humores vehementius ad se attrahentis superueniat ex hoc labore & vexatione conuulsio. Quinetiam ellebori interdum

vi ad

vi ad distributionem vehementius concitata contingit neruorum substātiam violētius exiccari. Nam ipsemet ex repletione & inanitione conuulsionem fieri tradidit corporum scilicet noruosorum, à quibus motus perficiuntur voluntarij. Ea autem sunt nerui, ligamenta, musculi, tendones. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora & chordas; vbi præter modum exiccantur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par est non rarò fieri conuulsionem. Porrò liquet ex repletione conuulsionem curabilem esse per vacuationem: quæ verò ex inanitione fit & siccitate neruorum; vix vnquam admittit curationem. fit etiam per consensum conuulsio, quam ab Hippo. prætermissam fuisse putandum est. Nam eam quæ primariò fit conuulsionem declarauit, quum spasmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis stomachi ratione, in eo singultum fieri nō ignoramus, adeò vt neruos etiam similiter affici putes. Quod conuulsionis genus in iis qui veratro purgantur fieri interdum videbitur: quod Hipp. silentio præteriit, nisi credo propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces humores siccandi

candi vim habeant. Atque tot quidem modis homines conuelluntur hausto elleboro. Curationē verò recipit tum qui propter morsum tum qui propter contentionem in vomendo conuellitur: propter siccitatem autem præsertim si consummata est, qui conuulsus fuerit, is curationem respuit. Meritò igitur Hipp. totum hoc conuulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidem nonnullæ differentiæ ægrè curantur, vna autem insanabilis existit.

II.

* Conuulsio à uulnere perniciosa.

** Siue in parte prīcipe, aut neruosa et exquisitè sentiente soluatū cōtinuitas, quod vulnus appelatur, siue in neruo, quæ nerui pūctio dicitū, si magna sequatur inflāmatio, timenda est conuulsio.*

Quemadmodum in eo aphorismo qui hunc præcessit, thanasimon, id est perniciosam dicebat cōuulsionem, pro eo quod est periculosam, & sæpè morte terminandam: sic etiam nunc à vulnere conuulsionem exitiosam esse dicit, non tanquam ex necessitate ac semper, sed crebrò admodum mortem adferentem. Sic etiam superioribus multis aphorismis thanasimon nomine vti visus est. Siquidem vulneribus superueniunt conuulsiones inflammationis ipsa sequentis ratione, postquam scilicet partes neruosas tētauerit. Ac primùm quidem conuelli videntur quæ ex directo

partibus respondēt inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipsum etiam principium prehenderit inflammatio, in totum corpus extenditur conuulsio.

VII.

A Copioso sanguinis fluxu singultus, aut conuulsio mala.

Non aliud superiore aphorismo thanasimi nomine, aliud præsenti per cacon, id est malum significari existimandum est. Siquidem ita solet Hipp. ea symptomata appellare, quibus mors sæpè superuenit. Si quid verò magis minúsve differre hæc nomina inter se videantur, maius per vocem thanasimon periculum, quàm per cacon significabitur. Siquidem quæ copiosæ sanguinis vacuationi accedit conuulsio, ex altero genere est causarum ipsam efficientium, vt suprà dictum est.

IIII.

A Purgatione immodica (quam hypercatharsim uocant) conuulsio aut singultus malus.

Quod quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nūc de omnibus quiquouis modo purgantur pronunciat. Iisdem enim de causis conuelluntur ij qui

præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque indè ipsis non paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione, quàm per repletionem facta cõuulsio. Quòd autem etiam singultus sit stomachi conuulsio secundum Hippo. sententiam minimè nos latet.

V.

SI ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur uocem recuperet.

Ob neruorum repletionẽ talis fit conuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinum, vt pote calidum temperamento. Talis siquidem natura promptè penetrat omnia, præsertim si non ita crassis partibus cõstet. Substantiæ itaque copia vinum neruis conuulsionem conciliat: sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eam affectionẽ sanat, quam effecerat. Quòd si quando id præstare nequeat, mortem sequi est necessarium. Verùm qua facultate vinum dicimus conuulsionem sanare, eadem febris quoq; sanat. Hoc autem maximè loco obseruanda est Hip. consuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν ἀκρευμένους,

id eſt eos quibus quoquo modo grauatũ & attonitum caput eſt, mutos vocitet. Verùm propriè carus nominatur totius corporis repentina ſenſus motúſq; priuatio. Hanc itaque affectionem conſueto more Hippoc. de vno ſymptomatum nominat, aphonia ſcilicet, quæ vtique fit neruorum læſo principio. Neq; enim aliter omninò poteſt corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò, vel per cõſensũ altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxã ex vino contractã à Gręcis omnibus κραιπάλην à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerunt παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quaſi caput percelli ac labefactari dicas. Horam autem pro tempore dixit, quo crapulæ ſoluũtur, quod non omnibus eadem menſura præciſum eſt aut circunſcriptum. Quidam enim poſtridie crapula liberantur, alij ſequenti nocte, nonnullis in tertium vſque diem durat pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim neque cibi concoquendi vnum eſt omnibus hominibus certum ac ſtatum tempus, ſic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicum ęgri naturam compertam notámque habere, aut extremum obſeruare exhalandæ crapulæ terminum:

in quo si neque febricitare, neque loqui anteuerterit, proculdubio conuulsus morietur.

V I.

QVi tetano corripiuntur, intra quatuor dies intereunt: si uerò hos superauerint, incolumes euadunt.

Tetanus morbus est peracutus, vt potè ex emprosthotono & opisthotono, id est in partem anteriorẽ & posteriorem ceruicis tensione compositus. Quo fit meritò, vt breuior eius sit iudicatio, diuturniorem tensionis laborem non ferẽte natura. Primo igitur statim dierum criticorum circuitu, crisis est morbo.

V I I.

EPilepsia ante pubertatẽ amotionem recipit, post uicesimũ uerò quintum annum ferè comitatur ad mortem usque.

Propriè morbi metastasis appellatur, quum ex parte vna in alteram malum migrat: per abusionem verò ipsius etiam solutio ita nominatur. ac mihi quidem certè Hipp. in præsentia secundo hoc significatu dictionem hanc vsurpare videtur. neque enim solùm in alias partes translatis

humoribus comitialem morbum facientibus soluitur affectus, sed omninò etiam percuratis. Sunt enim hi craſsi, frigidi & pituitoſi. Curantur autem tum ætatis in ſiccius mutatione, tum exercitatione, tum victu exiccante, accedẽte ad hæc idoneorum medicamentorum vſu. Verùm nunc Hipp. ſolius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formam ſimúlque accommodata medicamenta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphoriſmorum parte dixit, Epilepſia laborantes adoleſcẽtes magnam ætatis maximè, & regionis & vitæ, & temporum mutationem liberare: hoc nunc in ipſis morbis declarauit: quippè qui epilepſiam ſi ante pubertatem cœperit, in ipſa ætatis mutatione ſiniri: ſi verò vltra viceſimumquintum annum proceſſerit, comitari ad mortem vſque hoc aphoriſmo tradat. vnde liquet Hipp. poſt ſecundam ſeptimanam ſumpto initio pubertatis tempus vſque ad viceſimumquintum annum extendi putare. At verò non omnibus eſt ab ætate pubere ſanatio eiuſmodi affectus, niſi ſe in aliis quoque benè geſſerint: neque quibus hac ætate ortum habuit epilepſia in reliquam ætatem eſt permanſura, ſi victus ratione bona vtantur. Imò verò quòd ad ætate ſanatione m

nem non recipiat, ſed quantum in ipſa eſt conſeneſcat apertè indicauit. Eſt tamen quod obſcurè ſit dictum, quamuis manifeſtum iis videatur qui negligentius illud exaudiunt, Quibus verò viceſimoquinto anno Epilepſia fit, conſeneſcit. Neq; enim eos ſolùm, quibus 25. annum agentibus orta ſit Epilepſia ad mortem comitatur: ſed multò magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progreſsis aduenerit. Si igitur dictioni Hipp. addiderimus quod deeſſe videtur, veritati vndequaque eam conſentaneam efficiemus, hoc pacto. Comitiales affectus, qui ante pubertatē ortum habent, pubertatis tempore ſoluũtur: qui verò vltra ſunt pubertatem longius progreſsi, commoriuntur. Eſt verò pubertatis tempus à 14. anno ad 25. Habetur & alia lectio eiuſmodi, Quibus verò fit viceſimoquinto anno Epilepſia, ferè commoritur, aduerbio ferè idem quod magna ex parte ſignificante.

VIII.

Horũ dierũ ineunda eſt ſupputatio ex quo æger expuere cæpit.

QVi pleuritide laborant, niſi intra dies quatuordecim ſupernè repurgētur, ijs in empyema fit mali trāslatio.

Per ſputa vacuationem humorum pleuritim committentium ſolet Hipp. per ſu-

periora factam repurgationem, & purgationem absolutè dicere, ſicuti etiam expuere verbum pro purgari tum in libro de victus ratione in morb. acut. tum in prognoſtico vſurpauit. Nunc verò ipſius purgationis tempus determinat & circunſcribit, in quo ſi non fiat, in empyema pleuritim tranſire dicit: vel quamlibet in pus mutationem ita vocitans (vt in prognoſtico ſæpè appellat), vel factam inter thoracem & pulmonem puris effuſionem. Vtrunque enim accidit, quum pleuritici per ſputa non repurgantur. Verùm quod ſecundo loco diximus, ipſemet in ſequentibus empyematis ruptionem appellat.

I X.

TAbes ijs maximè ætatibus fit quæ à decimooctauo ſunt ad triceſimumquintum.

Quum ſuperioribus aphoriſmis morbos per ſingulas ætates narraret, Iuuenibus autem, inquit, ſanguinis expuitiones, tabes. Nunc verò etiam annorum appoſuit numerum, quæ tamen cauſa non fuit, quamobrem eadem denuò ſcriberet quæ ſuprà, ſed propter ſermonis conſecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus inſtitutus erat ſermo) affectionum communio

munionem factum est. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur,* su prà diximus. Nunc itaque restat, vt quas ætates intelligat explicemus, quandoquidem tabem ipse dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo sunt ad tricesimumquintum vsque. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit, quandam habet significationem quòd non vnam existimet Hipp. inter commemoratos annos ætatem esse mediam. Neque enim diligentius rem spectantibus vna est. sed quæ ab anno decimooctauo est ad vicesimumquintum, adolescentium est ætas: indè verò quæ ad tricesimumquintum intercedit, iuuenibus est attributa. *Apho. 29. comment. 3.

X.

QVibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ij intra dies septem moriuntur: Si uerò hos effugerint, purulenti euadunt.

De ea humorum translatione nunc ipsi sermo est, quę ab angina fit in pulmonem: quam quidem ante septimum plerunque diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies possit superare, per fluxionis in pus mutationem

eundem empyum fieri, id est intra thoracem ipsi pus colligi tradit. * Porrò an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrum principale translatam esse materiam significat: mollis autem ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatam indicat materiam.

** Hæc sunt ex veteri translatione.*

X I.

Qui tabe uexantur, si sputum quod extußiunt, carbonibus iniectum olet grauiter & capilli defluunt, perniciosum signum.

Tabem nunc appellat affectionem pulmonis vlcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodum autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum grauiter olere affirmat. Quòd si ita affectis capilli etiam defluant, tum demum ipsos pernicosè ægrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

XII.

XII.

QVibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorum indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortẽ quamprimùm affore expectandum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malum signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipsas rursum magis magísque debilitat.

XIII.

QVi spumantem sanguinem extussiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exẽplaria, & huius libri interpretes non pauci sciũt in hæc verba scriptum aphorismũ, Qui sanguinem spumosum vomunt, iis è pulmone reiecta tur. Quinetiam nõnulli aphorismum explicantes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio significatu trãslatum esse. Verùm isti reclamante euidentia id se dicere palámque mentiri non sentiũt. Sæpè enim spumosi sanguinis expuitio visa est fieri sine copia. Si itaque

Hippoc. ita scripsit, ipsum verbo abusum fuisse dicemus. Neque enim copia, ex pulmone reiectionem, neq; paucitas, ex alio quopiam loco eductionē significat. Si verò expuunt aut extusiunt scribatur, tunc & proprio vsus fuerit vocabulo Hippoc. & sanguis eiusmodi carniformem pulmonis substantiam (quod ipsius est proprium corpus) vlcerationem suscepisse indicauerit: adeo vt verè dici posit, sanguinē spumosum solius pulmonis exulcerationem indicare: nō etiam exulcerato pulmone, necessariò spumantem excreari sanguinem verè dici queat. Sæpe enim lapsis quibusdam ex alto, aut calcibus cęsis, aut in palęstra percusis sanguinis coloratissimi plurimum tusiēdo expui sine vllo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

SI tabe detento profluuium alui superueniat, perniciosum.

Paulò suprà dixerat, tabidis quum pus grauiter olet & capilli defluūt, alui fluxione interueniente breui mortem adfuturā. Hîc autem simpliciter dixit, accedens tabi alui profluuiū exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mentione, quasi hoc

per se

per se ad mortis significationem satis esse possit, non tamen ita propinquam & tam citò adfuturam perniciem indicet, atque quum habet capillorũ adiunctũ defluuiũ.

X V.

QVi ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine de iis se verba facere apertè ostendit, quibus lateris inflammatione in empyema conuersa, deinde rupta, in medio spatio inter pectus & pulmonẽ pus colligitur. His enim omnibus, nisi ad summũ intra quadraginta dies puris screatu expurgãdi vacuatio fiat, pulmonem excedi est necesse, pure temporis longinquitate putrescente. Pleuritidi itaque Hippoc. quartundecimum diem, purgationis statuit terminum: Empyis verò quadragesimum. Verùm nos de horum & aliorum criticorũ dierum discrimine copiosissimè in ea commentatione sumus loquuti, quæ de diebus decretoriis nobis est scripta: quam tractationem si quis perlegerit, facilè ea omnia assequetur, quæ Hippocr. de diebus decretoriis sunt dicta.

X V I.

XVI.

* *Calidum frequentiore usu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, animi torporem, profusiones sanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.*

De calidi & frigidi vsu immodico & moderato multa in eo lib. dixit qui de vsu humidorum inscribitur: & in hac libri parte omnia ferè exposuit capita, & imprimis illud, nempè calidum, si quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationem, hoc est infirmitatem, atoniam Grecè dictam. Est enim metaphoricè dictum, quoniã in vniuersum sit fœmina mare imbecillior. Cui consentaneũ est quod de neruorum incontinentia subiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum scilicet substantia à calore soluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiusdem est atonia & imbecillitas, cerebri scilicet perindè ac neruorum dissoluta substantia. Eodem modo immoderatus calidi vsus hæmorrhagias, id est sanguinis eruptiones accersit iis corporum naturis, quæ ad sanguinis profluuium aptæ sunt & dispositæ. Sequuntur autẽ eiusmodi sanguinis pro-

fusiones.

fusiones lipothymiæ, id est defectus animi, quos, vt alia etiam prius enumerata mors consequitur: sed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuersitate, sanguinis verò profusiones & animi defectus èuestigio. Exemplaria non vno modo scriptum habent aphorismi finē, sed omnes lectiones quem diximus intellectum demonstrant. Harum vna est, His mors succedit, altera, Ad quæ mors, tertia, Hæc quibus mors, quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

Frigidum uerò conuulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius scilicet frigidum conuulsiones, tetanos & neruorum perfrigerationem efficit. Vt enim ipsorum nō est immodico calore soluenda substantia, sic neque præter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac constringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accersentes cutis densatione & pororum coarctatione efficit frigidū. Rectius itaque fuisset dictum, Rigores qui & conuulsiones, & nigrores, & febres faciunt. Verùm de symptomatum causis copiosius priuato opere diximus.

XVIII.

XVIII.

FRigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, dorſali medullæ: Calidum uerò amicum.

Partes natura frigidiores (cuiuſmodi in animalibus ſunt omnes planè exangues) citius magíſque immoderato frigidi vſu offenduntur: quibus ipſis ratione optima calidum familiarius & conuenientius.

XIX.

QVæ perfrigerata ſunt excalfacere oportet, præter ea quæ ſanguinem profundunt, aut breui ſunt profuſura.

Præſens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum contraria eſſe remedia: de quo theoremate copioſè diximus in ea commentatione quæ de arte curandi inſcribitur. Vbi oſtendimus aliud quoddam eſſe theorema huic præuertendum, quod iubet curanda prius eſſe ea, quæ magis vrgent, id eſt præſentius periculum adferũt: cuiuſmodi nunc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obſiſtendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

XX.

X X.

Rigidum ulceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones, & tetanos creat.

Propriè quidem appellāti calidū mordax est: sensus autem similitudine frigida etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occursans. Nam quod morsus sensum est relicturum, rei mordendæ substantiam peruadere debet, quod in cute habenti secundum naturam frigida aqua facere non potest, quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substantia. In partibus verò vlceratis, vtpotè rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundum vsque subiens. Verùm nos de mordacium natura in lib. de simpl. medicamētorū facultate abūdè diximus. Vlceratis igitur frigidum mordax, integris autem minimè, sed cutem indurat eius densata substantia. Dolorem etiam reddit insuppurabilem quia natiuum calorem vlcera ad suppurationem perducentem refrigerat, eáque perspirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quæ sequuntur prius ipsi sunt exposita, nigrores, rigo-

res febriles, conuulsiones, & tetani.

XXI.

Est tamen ubi in tetano sine ulcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.

Posteaquàm à calido & frigido incommoda retulit, deinceps rara quædam eorum commoda explicat, ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autem in alia etiam quauis conuulsione idem vsu venire) media æstate, ægro eusarco, id est modicè carnoso & quadrato, ac iuuene frigidæ perfusionem per caloris epanaclesim, id est foras reuocationem eum affectum curare. Vnde fit manifestum non propria virtute frigidã id morbi sanare, sed ex accidenti, quia scilicet in iuuenibus eusarcis calorem foràs euocet. In alia siquidem ætate nihil profuerit talis frigidæ profusio, quia neque caloris efficit reuocationem: quando ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præter quàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuum calorem, aut cogit: ac vincit quidem, si est debilis, colligit verò si fortis, ipsius perspirationem prohibens, & effluuium retinens.

Porrò

Porrò coniunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusione nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidem æger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporum inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neque vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

CAlidum in quo ulcere pus mouet, maximum securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: Ossibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint, multóque magis si in capite. His etiam prodest quæ moriuntur aut ulcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudendo, utero, uesicæ, his omnibus calidum amicum &

decretorium, frigidum inimicum & interimens.

Quemadmodum frigidum conuulsiones & tetanos sua natura pariens, aliquando tamen, licet raro, tetanum ipsum sanat: sic & calidum quantum in se est ad pus mouendum efficax, interdum suppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus denique quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abest vt pus generet, vt his etiam magnopere incommodet: vt ista duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad suppurationem non perducit vlcera: sicuti contra quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximum enim vlceri ad securitatem signum est tum pus ipsum, tum puris conficiendi vim habens medicamentum. Nihil enim potest mali accidere vlceri pus generanti. Siquidem vulnera conuulsionem adferentia sunt prorsus insuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quę corrosas circunstantes partes habent, & quæ ægre cicatrice obducuntur, dysepulota Græcis dicta, insuppurabilia sunt omnia. Item ex malignis vlceribus quę per excellentiam quandam propriis nominibus sunt insignita, qualia cancro

cancrosa, Chironia, Telephia, & phagedenica, id est carnem depascentia, eiusmodi sunt omnia etiam anecpyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securitatem signum est pus. Cuius rei ex calidi vsu coniecturam capere potes. Nam in quibus non conuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequenter àpparent, enumerat. Etenim cutem induratam emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & conuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtique calor est natiuus, quem adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaque externũ ea præstat omnia quæ diximus, nonnulla concoquens & in melius alterans, alia verò discußis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanans: quod si perfectè non sanet, at dolorem certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadem facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, concoquens scilicet ac digerens quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam osium fracturis est vtilißimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite.

Nam talibus frigidum infestissimum, vt potè quod non ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partibus nimia perfrigeratione emorienbus remedio calidum. Pariter quæ refrigeratione exulcerantur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quanuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidum, aduersissimum frigidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicum) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascendit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero, genitali, & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & perniciosum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitiosum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

FRigido uerò in his utendum undè fluit aut fluxurus sanguis est, nõ quidem eodem loci, sed ad ea loca undè influit admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes ad rubrum sanguineúmue colorem tendunt recenti efflorescente sanguine, ijsdem ipsis adhibito. Nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non ulceratum iuuat. siquidem exulceratum lædit.

Quæ à frigido commoda & incommoda corporibus importantur, hoc aphorismo refert. Ac primùm quidem ipsum ad partes sanguinem fundentes aut fusuras vtilitatem habere dicit, non ipsis partibus sanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus eísque maximè vndè aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellauit, id est propter humorum inflammãtium calorem velut à flamma tostas partes & vstas frigidum prodesse tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem

ſpectanti ea rubra apparent & florida, recenti ſcilicet nō vetuſto ſanguine ſuffuſa. Nam vbi diu detentus in parte inueterauit, floridum illum colorem non habet. Quò fit vt ſi eiuſmodi ſanguini frigidum admoueatur, liuorem ac nigrorem contrahant partes affectæ. Eodem planè modo eryſipelas etiam non vlceratum à frigido iuuatur, ſicuti exulcerato mordax & dolorificum eſſe ſolet. Qua quidem ratione nocet, quum dolentes partes in ſe ſemper fluxiones moueant.

XXIIII.

Frigida ueluti nix & glacies pectori inimica, tuſſes mouent, uenarum ruptiones & deſtillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua & frigida diſputauit, nunc de niue & glacie diſſerit, ab his tantò maiora inuehi incommoda oſtendens, quantò hæ ſunt aqua frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus ſunt inimiciſsimæ, quúmque tuſſes moueant & vaſorum ruptiones faciant, hæmorrhagiæ ſæpè cauſæ exiſtunt, atque deſtillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

XXV.

XXV.

ARticulorũ tumores & dolores absque ulcere atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluitque dolorem. Nam modicus torpor doloris soluendi uim habet.

Horum quidem quàm plurima frigidam iuuare ostendit: sed quænam ea sint dicere omisit, quia ex suprà dictis non sit inuenire difficile. Nam inflammationes & epiphlogismata, id est deflagrationes in rubrum & floridum colorem tendentes recenti sanguine, sanari dicit à frigida, vt potè quæ humorem influentem reprimat, & corpora eatenus vacuet. Quare dolorem etiam in talibus soluit, & eius causam excindit. Quinetiam partium refrigeratione vehementior moderatum torporem adfert, qui & ipse dolorem hebeti sensu reddito soluit.

XXVI.

AQua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima.

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim ma-

cant, ij certiſsimo quidem vtuntur indicio, verùm ſi hoc ſint ſolo contenti, faciunt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis ſignis iudicandum eſt quàm ad talem veniatur experientiam.

XXVII.

QVibus noctu bibẽdi eſt auiditas, ijs admodum ſitientibus obdormiſcere, bono eſt.

Dandus ſit potus necne, iis qui noctu magnopere ſitiunt, non declarauit, ſed ſolùm ſi obdormierint, conferre oſtendit. Coquetur enim & deſcendet per ſomnum ſitis cauſa quæcunque ea ſit tandem. Non tamen illud eſt in obſcuro, valdè ſitientibus potum dandum eſſe, ſiue hauſtu meracioris vini, ſiue potus indigentia ſitis nata ſit. Nam & inopiæ medendum eſſe copia, & ex vino calorem aqua reſtinguendum eſſe, medica ſunt theoremata. Si tamen parum ſitiant, non omninò ipſis præbendus potus eſt, ſed conſiderandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi ſi dormiuerint vtilitatem ex ſomno capere poſſunt.

XXVIII.

SVffitus aromatum muliebria educit.

Ad

Ad alia uerò multa utilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestum, eas quidem mulieres, quæ propter vteri vel inflammationem, vel peruersionem, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, nō aliter sanari posse, quàm ea affectiōe percurata, cuius symptoma est mensium suppreſsio: eas verò quæ sine eiusmodi aliquo affectu parcius purgantur, iis ipsis quæ nunc ab ipso docētur odorum suffimentis curandas esse. In his enim vel sanguinis craſsitudo, vel vasorum ad vterum pertinentium obstructio, vel eorundem conniuentia & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio eorum retentionis causa existit. Quicquid verò horum in causa fuerit, aromatum suffitio affectionem curat: quippe quæ sua vi vasorum extrema conniuentia recludere, & humorum craſsitiem extenuare, & obstructiones incidendo liberare poſsit. Sepè verò inquit: ad alia etiam vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς καρηβαρίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis

midis

midis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiam quum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nam aromata ferè omnia capitis commouere dolorem tum experientia ipsa ostendit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentant, calore nimirum naturaliter sursum tendente. Atqui omnium aromatũ quum abundè calet natura, tum verò maximè Cassiæ aromaticæ, Costi, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

PRægnantes purgabis, si materia ad sui excretionem inuitet, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has minus. Minore uerò aut grandiore fœtu, abstinebis.

Præsens aphorismus etiam anteà scriptus est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoque inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inueniatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam suprà scripsimus.

XXX.

XXX.

Mulier in utero ferens secta uena abortit, eóque magis si sit fœtus grandior.

Non modò sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu: quod paulò pòst aliis etiam aphorismis ostensuri sumus. Meritò itaque gradior conceptus secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi, perniciosum.

Meritò sanè. Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem continuam esse. Talis enim est morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipsa eum perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd si vt hunc seruemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo aucta febre continua prægnantem tollemus de medio. Siue absque febre alius quispiam morbus acutus fuerit, qualis epilepsia;

apop

apoplexia, conuulsio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauida esse nullo modo poterit.

XXXII.

MVlieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

Meritò sanè. fit enim sanguinis sursum ruentis reuulsio simul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipsa nos docet experientia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres sic affectas vacuabimus secta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

MVlieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est.

Quòd sanguis is qui mulieribus vnoquoque mense probè ac commodè vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur mulieri molestiam & noxã necessariò exhibeat, quódque per alium locum si vacuetur, totum corpus ea molestia & læsione liberet, omnibus est manifestum. Quum verò multa sint loca per quæ vacuari possit, aliis quidem omnibus sua

quæd

quædam maior minórve adest læsio, sola autem per nares vacuatio est absq; molestia, quam vtiq; nunc laudat Hipp. Non tamen si qua alia inueniatur vacans molestia, propterea aphorismus fuerit falsus. Neque enim vbi menses defecêre solam per nares vacuationem bonam esse dixit, sed eam simpliciter commendauit, non quòd ea sola fit addito. Quòd si quispiam vacuationem eam quæ per sedem fit ita affectis mulieribus vtilem esse dixerit, id minimè pugnat cum aphorismo. Siquidem Hipp. aliquando vno quopiam velut exempli gratia proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Mulieri uterum gerenti si aluus multum fluat, periculū est ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoq; Hipp. abortionis periculū imminere dicit grauidæ aluo immoderatius fusa, quemadmodum paulò suprà in missione etiam sanguinis fieri ostendebamus.

XXXV.

*Mulieri * hystericæ, aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.*

** Hysterica id est strāgulationibus vteri obnoxia. 6. de locis aff. cap. 5.*

Vnum

Vnum aphoriſmus nomen habet obſcu rum, hyſtericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus vteri (quem ὑστέραν appellant Græci) accipiunt: Alij verò pro iis tantùm affectionibus vteri exaudiũt quas ſequitur quæ hyſterica, id eſt ab vtero ſuffocatio vocatur: quanquam reuera ſtrangulatio non eſt, ſed, quæ Græcis ἄπνοια, id eſt reſpirationis ablatio dicitur. Alij ſecundas eo nomine intelligunt, ſiquidem has etiam Græci appellant* ὕστερα. Verùm hi apertè errant, longéque opinione falluntur, etſi quàm maximè in eo verum dicere videantur quòd ſecundæ vtero retentæ ſternutatione deturbantur. nam alius de his Hip. ſcriptus eſt aphoriſmus. Et ſi appellationem ipſam ſpectes, non idem ſonãt hyſtera & hyſterica, ſed plurimùm inter ſe differunt. Falſum porrò eſt de omnibus vteri affectibus efferri orationẽ. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut eryſipelata, aut etiam abſceſſus ſternutatio iuuat. At verò illud eſt veritati conſentaneum, ab vtero reſpirationis priuationi, id eſt apnœæ hyſtericæ interueniente ſternutamẽto, meliuſculè habere mulieres & laboris leuamẽtum ſentire, non ſolùm quia bonum ſit ſignum ſternutatio ſpontè naturę ita affectis mu-

*ἡ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τὸ χωρίον, ſecundæ.

lieribus superueniens, sed etiam quia vt causa huic affectui remedio existat. Signũ itaque bonum est, quia indicat lãguidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuscitaríq; & recreari,& propriarum motionum reminisci: quandoquidem ipsa quædam excrementa reiicit & à se depellere conatur. Ita enim sternutamentum fieri ostendimus lib. de symptomatum causis. Causa verò boni & commodi existit, quia vehementiore quassu & iactatione partim naturam excitat, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta sunt excutit. Sic enim singultum quoque sanare solet.

XXXVI.

Mulieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes, purgationẽ indicãt esse necessariam.

In multis exemplaribus dictionem ita habere, reperire licet, Mulieri menstrua tarda nec benè respondentia. Possunt itaque menstrua tarda, id est consuetum statúmque circuitum excedentia & morantia purgatione egere humoris pituitosi: ob quem etiam malè colorata fiunt, non tamen sola hac necessariò. Nam & extenuante aliquando victu tales affectiones

sæpè

sæpè curauimus, quo de scriptum à nobis habetis librum: vnà autem cum hoc victu coniungi potest etiam aromatũ suffitus, & supposititij pessi eandem cum eo vim habentes, & potiones medicæ quæ humorum crassitiẽ incidant & tenuẽt, qualis est diacalaminthes, qua nos peculiariter vti solemus, & quæ sæpè commorantes menstruas purgationes mouit. Etenim indicatio & scopus earum prouocationis est, vasorum ad vterum peruenientium ora tum recludere, tum extenuare sanguinem. Et verò purgatio etiam totius corporis vt dixi, quum crassi vacuandi sunt humores, tales affectiones sanat. Quòd si decolôres scribatur, multò magis purgatio ita affectas mulieres sanauerit. Neque enim propter humorẽ pituitosum solum, sed etiam propter melancholicum & biliosum decolôres fiunt menses. Quo autem modo dignoscere oporteat humorem redundantem ipsemet primo de morbis muliebribus docuit: nũc verò ipsum per purgationem vacuandum esse tradit. ¶Illud etiam, Nec eodem modo & tempore prodeuntes huic lectioni magis consonat, vt tota sit eiusmodi oratio, Si menses decolôres fiant, nec similiter prodeant atque anteà manare consueuerunt, purgatione mulier

indiget. Vsu enim venit cacochymis mulieribus, vt non modò decolôres in ipsis menses appareant, sed etiam statum perio di tempus non seruent: humoribus qui quidem crassiores sunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his sunt contrarij, id est humidiores ac tenuiores, consuetum statúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

SI mulieri uterum ferenti mammæ subitò extenuentur, abortus sequitur.

Hic etiam aphorismus est de eorum numero, quos indicare diximus fœtum alimenti penuria laborare. Cõmunes enim quædam venæ sunt mammis cum vtero: quibus destitutis sanguine mammæ emacrescunt, & alimenti inopia interdum fœtus enecatur, nonnunquam etiam ad exitum incitatur eam ob causam, quã ipse li. de natura infantis his verbis explicat, Alimentum & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit, vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimũ est in sanguine ad sese, simúlque lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus &

robu

robuſtus fuerit, præſenti non contentus alimento calcitrat, & ſe conuolutans crebra manuum pedúmque impulſione diſruptis membranis initium partiônis matri adfert.

XXXVIII.

MVlieri geminos ferenti ſi altera mamma extenuetur, alterum abortu edit: Et *ſiquidem dextra mamma extenuata eſt, marem: ſi uerò ſiniſtra, fœminam abortione excludit.*

Quod ſuperiore aphoriſmo de ambabus mammis dicebatur, id nunc de altera pronunciat, atque propter eam cauſam, quam ſuprà retulimus venarum communitatem, fœtus è directo mammæ attenuatæ & imminutæ ſitus aboritur. Quòd autem dum gemelli mas ſcilicet & fœmina vtero geſtantur, ſi dextra mamma emacreſcat, ſolus mas: ſi ſiniſtra, ſola fœmina corrumpatur, ex illa ipſius opinione pendet, qua mares dextra vteri parte, fœminas ſiniſtra potius geſtari putat.

XXXIX.

SI quæ nec prægnans nec puerpera eſt lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Et longa est opus oratione, & lectorem qui eam sit assecuturus diligenter versatum esse oportet in commentariis quæ de naturalibus facultatibus scripsimus. De his tamen in præsentia tantum dicturi sumus, quod summa breuitate repetitum ad præsentis aphorismi explicationem satis esse posit. Hoc omniũ est animantis partium commune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor sit alimenti partis ipsum generantis reliquum. Non enim quia partis naturá nouerit in quá rem animali vsui sit futurus eiusmodi superans humor, ipsius propterea generationem molitur. Alioqui tali esset intellectu prædicta, qualem in iis arbitramur inesse oportere qui ciuitatum tenent gubernacula. Sed eam animantium opifex prouidentiam habet & cogitationem: pars verò ipsa naturalibus, vti demonstrauimus, regitur & gubernatur viribus, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi assimilat alimentum. Quantum itaque alimenti ab ipsa immutati & alterati alendo corpori fuerit perfectè assimilatũ, ipsi apponitur parti, eámq; alit: atq; hoc est quod ipse dicebat, Alimẽ-

tum

tum est & quod alit., & quod est quasi alimentũ, & quod futurũ est. Alimenti verò residuum, & veluti opimæ quædam reliquiæ humor quidam est naturæ partis similis: qualis in ossium quidẽ cauernulis & inanitatibus est reliquus, in iocinore verò sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne contenta humiditas, & in artuum cõmissuris viscidus & glutinosus humor, in testibus & parastatis (Sic Grȩci vocant vasa semen eiaculátia, quȩ ab vtroque teste reflexa in pudendũ pariter perueniunt) sperma appellatum, & in lingua cui saliuæ nomen est. In mammis etiam sunt glandulæ id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quȩ quũ exangues sint & albȩ familiarẽ & proprium humorẽ talem efficiunt, quale lac est: atq; quanto alimenti plus affluit, tanto lactis est copia maior, quod circiter octauũ & nonum à grauidatione mensem vsu venire solet: quo tempore communes mammarum & vteri venæ sanguine turgent, quẽadmodum grauidatorum animalium anatome manifestò conspicitur. Cuiusmodi res aliquando etiam licet raro, citra vteri gestationem accidit, quum propter remoratos menses venæ ad similẽ peruenerint repletionem: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

X L.

QVibus in mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

Quòd ſanguis in mammas delatus, deindè à glandulis quæ inibi ſunt mutatus fiat lac, ſuperiore diximus aphoriſmo. Nunc verò, ſi in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hipp. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare ſi quando vſu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hipp. verò quaſi id viderit, ſcribit. Quòd ſi verùm eſt, talem ipſius cauſam eſſe exiſtimare oportet. Glandularum quum omnium, tum earum maximè quæ ſunt in mammis exanguis natura eſt & proindè frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam ſanguinis eò delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ fiunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac eſt ſanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copioſus ſimul & feruidus ſanguis ex toto corpore ſurſum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniam caput eiuſmodi ſanguis occupat: quæ verò ipſius pars in mammas cogitur, in contrarium fieri ſolitam alterationem nanciſci non

poterit

poterit vt lac euadat, propter ipsius tum feruorem tum abundantiam.

XLI.

SI scire uelis an mulier conceperit, dormituræ aquam mulsam potui dato: & si uentris tormina patiatur, concepit: sin minus, non concepit.

Tormina fiunt tum propter morsum, tum etiam propter spiritum flatuosum qui facilem exitum non habet, cuiusmodi nunc à flatuoso spiritu torsionẽ prægnantibus fieri putandum est propter intestinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam scilicet, quoniam ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quiescere & cibariis refertam mulierem esse velit. Siquidem vtrunque ad torminum confert generationem.

XLII.

MVlier grauida si marẽ gerit, coloratior est, si fœminam decolor.

De prægnante marémne an fœminam gestet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum esse dicit, eiusdem scilicet ad seipsam non ad alteram respe-

ctu habito. Nam quæ fœminam vtero gerit, seipsa minus probè colorata apparet, quia mare sit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuisset nisi & viri semen, & mulieris vterus quo concepit tempore fuissent frigidiora. Quare quod hoc aphorismo dicitur, de numero est eorum quæ sæpius ita fieri solent. Fieri siquidem potest vt tam benè in omnibus se gerat mulier post grauidationis tempus vt benè colorata euadat. Porrò constat alia præterea esse maris concepti signa, quales sunt frequentes & validi ipsius motus: quæ tamen ne ipsa quidem sunt perpetua concepti masculi indicia. Fit enim interdum, licet rarò, vt fœmina dum vtero gestatur, mare sit robustior, ac multas & validas motiones edat, contráque mas sit fœmina infirmior, & paucioribus & obscurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

SI prægnanti fiat in utero erysipelas, perniciosum est.

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natũ erysipelas solum perniciosum, an etiam propriè dictam phlegmonem exitiosam esse

esse putat? Nam quòd facto in vtero erysipelate, fœtus necessariò pereat, nemini est dubium. Siquidem acutæ etiam febres sine erysipelate ipsum interimunt. An verò vtero inflammationem patiente possit aliquando fœtus vitam tolerare, digna quæstione res est.

XLIIII.

Quæ præter naturã tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.

Huius lib. interpretes trifariam aphorismi sensum accipiunt. Quidam enim arbitrãtur ipsas omninò abortire: alij verò, si non crassescant & reficiantur, nec alimenta sentiant, sed attenuatæ permaneãt: nonnulli si quo refocillantur tẽpore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant, id quod cæteris prius dictis videtur minus esse verisimile. Ita tamen Numesianus exposuit, de iis dictum aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quásque prius refici, deinde grauidari oporteat: sed quum priusquàm probè sint refocillatæ concipere occupant, eas ait non posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad grauidæ ipsius nutritionem

rapia

rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter ac Numesianus interpretantur, nempe vt prægnantem præter suiipsius naturam attenuatam esse significet: alij supra modum & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hippoc. non quæ mediocriter attenuatæ sint, id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expositio sua quadam nititur ratione.

X L V.

QVæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, iis cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Sine euidente causa ait, id est sine febre vehemente, vel alui fluxione, vel profluuio sanguinis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehementius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescente, vel timore perculsa, vel victu vsa parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere.

re. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitę plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secundæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non, vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glandulosas. Nam & ipsemet Hipp. primo de muliebribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt menstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

QVæ præter naturam crassæ non cōcipiunt, iis uteri os ab omento cōprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Illud etiā præter naturam hoc loco bifariam accipiunt, arbitrantibus quibusdā idem quod præter modū significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Sed verior est prior acceptio. Nā ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri interius vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, quod propriè os vteri appellatur. Nam alterum ceruicis extremum, quod

quod mulieris pudendo committitur, nō vteri, ſed ipſius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

SI qua parte uterus coxæ adiacet ſuppurauerit, emmotis medicamentis curetur neceſſe eſt.

In coxam vteri partem inclinatā, quia per cōcerpta & medicamentis conuenientibus oblita linamenta curationem requirit, ob id eam ἔμμοτον appellauit, quaſi dicas concerptis linteolis curandam. Nam quòd vterus ſi ſuppurauerit, (ſuppuratione præſertim extrorſum vergēte, id quod nunc indicare videtur) tali neceſſariò curatione egeat, nemini eſt in obſcuro.

XLVIII.

MAres dextra uteri parte, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur.

Quòd propter temperamentum ſtatim ab initio calidius maſculus fœtus generetur, demonſtrauimus in commentariis de ſemine. Sæpè etiam propter locum, id eſt partem vteri dextram (hæc autem protinus ob hepatis viciniam calidior exiſtit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiuſdem caliditatem confert ali-

quid

quid muliebre quoque ſemen ex propriis teſticulis per vtraque cornua profuſum partim in dextrum vteri ſinum, partim in ſiniſtrum, cuius ſeminis ſiniſtri diſsimilem eſſe conditionem nos quoque demõſtrauimus. Siquidem tum ſeroſius tum frigidius exiſtit ſemen ſiniſtro teſticulo cõtentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio ſtatim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hippocra. libro.

XLIX.

AD ſecundas deturbandas ſternutatorio immiſſo nares & os manu obtura.

Non circunflexa vltima ſyllaba ὑστερῶν legendum, ita enim vterus ſignificaretur, ſed grauata ὑστέρων. Neque enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id eſt, vterum ipſum, ſed τὰ καλούμενα χωρία τε καὶ ὕστερα, id eſt ſecundas deturbari vult per ſternutatoria medicamẽta contentione adhibita.

L.

MVlieri ſi placet menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Quemad

Quemadmodum mensium parcius, aut omninò non fluentium curationem suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum præter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplam iubens cucurbitulam mãmis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurbitulam qua maximè parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitulam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

L I.

QVæ uentrem ferunt, iis uteri os cõniuet.

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

L I I.

L I I.

MVlieri partum gerenti si lac è mãmis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si uerò firmæ solidæq; mammæ fuerint, ualentiorem conceptum indicant.

Eo demùm tempore lac è mammis manat (quibus certè quidem fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim protinus primis mensibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in causa est eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimium venis iis mammarũ quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replentur, quum fœtus pauxillum sanguinis consumit: quod ipsum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quæ quum ita sint, constat mammas neque tam macillentas flaccidásque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim signum penuriam sanguinis indicat, proptereáque fœtum fame contabescere) neque adeo plenas turgidásque, vt lac effluat, sed in tantum attolli debere, vt firmæ solidæque tangentibus appareant.

Media enim hæc eſt inter duras appreſſoque digito reſiſtentes propter nimiam repletionem,& molles,fluidas, laxáſque ob ſanguinis inopiam conſtitutio. Meritò itaque Hippocra. ſignum hoc celebrat, vtpotè quod neque fœtum imbecillum eſſe , neque alimentum ipſi deficere indicet.

L I I I.

QVæ fœtum ſunt perdituræ, iis mãmæ extenuantur: Contrà uerò *duræ ſi fiant,dolor aut mammas,aut coxas, aut oculos,aut genua fatigabit,nec abortiunt.*

Dixerat ſuprà , Mulieri vterum gerenti ſi mammæ repentè extenuentur , abortit. Dixerat item,Mulieri geminos ferenti ſi altera extenuetur mamma , alterius abortus ſequitur. Nunc verò conſecutionis mutato ordine non à ſignis,ſed à mulieribus ipſis fœtum corrupturis incœpit, mammarum extenuationem in ipſis præcedere affirmans. Neque enim idem eſt omninò , quum ad mammarum extenuationem fœtus conſequi corruptionem dicitur , & quum ſi futura eſt fœtus pernicies , mammarum prægredi attenuationem

nem pronunciatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus consequi corruptionem,id solùm pronunciat futuræ corruptionis signum esse: qui verò iis quæ partum sunt elisuræ mammas dicit gracilescere, non solùm hoc corruptionē fœtus præcedere, sed etiam aliter conceptum non perimi indicare videtur.Itaque eius rei veritas diligenter inuestiganda est & perscrutanda, obseruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquàm aliter quàm cum mammarum extenuatione præcedēte sint fœtum corrupturæ:exempli gratia an saltantibus ipsis, aut multùm vociferatis,aut ira exardescentibus,aut repentino aliquo timore perculsis mammarum aliquando non præcedēte extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut erysipelas in vtero ortum, aut cotyledonibus lentoris refertis, aut ob eiusmodi aliud fœtus sequatur internecio absque mammarum extenuatione. Hippocra. certè hanc semper præcedere existimare videtur:& mihi obseruanti, sæpè in supradictis internecionis fœtus causis, mammarum visa est præcedere extenuatio. An non igitur quandò citra aliquam eiusmodi causam

mammarum fit extenuatio, sanguinis in venis vteri mammarúmque communibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò causis, ob quas vel aliquid passus conceptus moritur, vel abrumpitur ab vtero, quum membranæ ipsum obuoluentes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterum desinētium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente, & dolores excitante, an non inquam sanguinis propterea ad partes genitales motum fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est, vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdā vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibent. Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes, doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atque hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta. Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si

mæ ſi duræ fiant. Quum verò duo in eiuſmodi locutionibus ſignificet particula contrà, vnum quo antedictæ coniungitur affectioni, alterum quod alia dictione è cõtrario ſolent efferre, verius mihi & Hippocra. ſententiæ congruentius ſecundum ſignificatum eſſe videtur: vt quod toto dicitur aphoriſmo ſit eiuſmodi, Extenuatæ mammę fœtuum omninò pręcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mãmis, hi corrumpi poſſunt: duræ verò mãmæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum conſequitur: vt quemadmodum mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differentes quas paulò antè firmas ſolidáſque appellauit: à quibus rurſum mammis duris quum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore crucientur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus vteri redundantem materiam nunquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato vtero partus non corrumpetur? an diuerſum eſt quod ab Hippo. dicitur? Neq; enim vt

ad mammarum tenuitatem ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putandum eſt ab Hippocr. fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in alium locum quàm vterum propellat natura (quod doloris ſenſu cognoſcemus) fœtus non erit corruptio. Rurſúmque ſi ita accipiamus, tota eiuſmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis ſemper mammarum præcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non ſemper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quandam partem natura protrudit. Quod ſi in vterum illam redundantiam propulerit, etiam tùm graciles omninò mammæ fient. Nam ſecundum Hippocratis, vt apparet ſententiam, etiamſi alia quauis occaſione & non propter alimenti egeſtatem fiat abortus, mammarum omninò prægreſſura eſt gracilitas ob explicatam à nobis cauſam. Quare ſi vel propter cotyledonum humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipſum natura ad exitum contrudente & propellente motus fiet ſanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erant anteà mammæ euadent.

LIIII.

LIIII.

QVibus os uteri durum est, ijs arctetur est necesse.

Etiam suprà diximus præclusionem oris vteri commune signum esse & tumoris cuiusdam in ipso præter naturam consistentis, & prægnationis in muliere, ídque distinguendum esse eius mollitie & duritie. Grauidis enim molliculum est & secundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturam siue cum inflammatione siue cum scirrho adest, durum. Melius itaque hic aphorismus statim post eum scriberetur, in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt, iis vteri os conniuet.

LV.

QVæ gestantes uterum febribus corripiuntur, aut uehementer sine euidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.

Grauidis quibusdam mulieribus in quibus priusquàm conciperent, vitiosi humores fuerunt aceruati, vsu venit, vt febribus aliquando tam vehementibus corripiantur, vt omninò ab-

ortiant: nonnunquàm verò moderatioribus detineantur, sed quum exactè perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, vnde febres redaccensæ exarserunt. Neque enim medici propterea quòd prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem affligat grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitium elidatur: aliàs perferat quidẽ vsq; ad partus tẽpus, sed quum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque sit, & matrem imbecillam habeat non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociam, id est partus facilitatem duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore est opus.

L V I.

SI muliebri profluuio conuulsio aut animi defectus superueniat, malo est.

Non statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequenti oratione quibusdam aliis interuenire

uenire dicentur, ſed quum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cuiuſuis immodicæ vacuationis eſt ſymptoma: cõuulſio verò etſi communis non ſit omnium vacuationum, plurimas tamen ſequitur, multóque magis ſi affecta pars eſt neruoſa.

LVII.

MEnſtruis abundantibus morbi eueniunt, & ſubſidentibus accidunt ab utero morbi.

Multos exceſſu & abundantia morbos fieri defectu & paucitate nullum nonnullis medicorum viſum eſt. Verùm Hippocrates non mulieres ſolùm propter defectum etiam, ſed viros quoque ægrotare interdum arbitratur: ſiquidem defectum modò ſiccitas ſequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ ſunt & inſignes, vt actionem lædant, de morborum eſſe genere demonſtrauimus. Verùm hactenus neque falſum neque obſcurum eſt Hippoc. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neque addidit ab vtero: ſuppreſsis verò aut paucioribus iſtud adiecit quærere* non fuerit indignum, vtrum ad vtraque

ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum ſit proprium. Hoc autem niſi cauſas omnes quibus vel plura quàm par eſt, vel pauciora fluunt menſtrua tenuerimus, certò perueſtigare non poſſumus. Poteſt itaque & vaſorum ad vterum pertinentium oſculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore ſanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id eſt prauam corporis habitudinem ſanguine grauato (etſi nondum is conuenientem naturæ ſymmetriam ſuperet) atque propterea ipſum in vteri venas protrudente, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partem ſolet mittere,) poteſt inquam immodica fieri menſium vacuatio. Eadem rurſum menſtrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menſtruam purgationem deferentium conniuentiam contractionémq; oſculorum, vel earum obſtructionem, vel ſanguinis craſsitiem & frigiditatem vel ipſorum vteri vaſorum robur affluentem ſanguinem non admittentium. Quicquid autem horum fuerit, temporis ſpatio vterum ipſum eiuſmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel eryſi- *pelas, vel ſcirrhum, vel cancrum referatur, tandémq; per conſenſum corpus to-
tum

tũ affici eſt neceſſe. Immodicis verò menſium vacuationibus nullus talis vtero conciliatur affectus, quo ſympathiæ ratione, id eſt per conſenſum vnà quoq; totũ corpus ægrotet. Quare veriſimilius fit de ſola menſtruorum retẽtione Hippocratem illud extuliſſe, ab vtero morbos accidere.

LVIII.

AD recti inteſtini & uteri inflammationem, purulentóſque renes accedit ſtranguria: iecore uerò inflammatione laborante interuenit ſingultus.

Vbi quis vrinæ parum contineṫer reddit, is affectus Græcis ſtranguria dicitur, id eſt guttatim profuſa vrina: quod accidit quandoq; ob virtutis retentricis veſicæ imbecillitatem, interdum verò propter ipſius vrinæ acrimoniam. Atque imbecillitas quidem fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturam: acrimonia verò accidit vel propter renum affectionem & vitium: vel quia tale proIectatur in ipſos ex venis percolatum ſeroſum excrementum. Bona itaque ratione Hipp. ſtranguriam ait recto inteſtino & vtero inflammatione affectis, & purulentis renibus accidere: in recto quidem inteſtino & vtero per conſenſum patiente veſi

te vesica, in renibus autem purulentis per vesicam pure se expurgãte. Hoc enim sua acrimonia mordens vesicã stimulat ad excretionem. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniȩ ratione vesicam affici est necesse, vt potè quæ & intemperantiæ & inflammationis sit particeps, affligatúrq; præterea & prematur à tumoribus præter naturam partes eas occupantibus. Iam verò suprà diximus non simpliciter affectionem alteram alteri superuenire solere, sed vbi iustam primigenia acquisiuerit magnitudinẽ. Sic itaq; & iocinore inflammationem patiente singultus accidit propter neruorum communitatem, non quidem semper, sed vbi in maximam iecur peruenerit inflãmationem.

L I X.

SI mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, ueste præligatam & undique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere uideatur ad nares & os usque, non sua culpa sterilem esse scito.

Verbum suffire materiã quȩ suapte natura suffiri potest indicat, vt thus myrrhã, styracem cæteráq; temperamẽto calida

lida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorũ vim sustolli, vt quum ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaq; solis mulierib⁹ totũ corpus non permeabit incẽsi odoris qualitas, quibus durum densúmq; adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptũ est, vt paulò pòst dicturus est, Quæ frigidos & densos lòcos habẽt non concipiunt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, nõ sua culpa sterilẽ esse scito, aphorismi vsum demonstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis quædam aut regalis propagatio & soboles superfit, studiosè faciunt ciuitates vt ab iis seu viris seu mulieribus susceptos liberos habeant, ad quos solos eius progeniei spes est redacta: deinde vbi mulieres nõ concipiũt, vtrius causa id accidat quæritur, vt facto diuortio ex aliis suscipiantur liberi. Atque hanc Plato in Theæteto doctarũ pronubarũ artem esse innuere videtur. Tota autem ea de re disputatio absoluetur non ita multò post, vbi omnes ad id attinentes aphorismos explicabimus.

L. X.

SI prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, benè ualere fœtum est impoßibile.

Purg

Purgationis nomen multitudinis numero elatum, & quod sequitur verbum πορεύεσθαι, id est cursum tenere, non paucum indicant sanguinem esse qui excernitur, neque semel erumpere, sed sæpè & multum. Nam sæpè sine vlla fœtus læsione paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni conspicitur: quum verò nihil à iusta mensura purgationis menstruæ differt, deincépsque seruat legitimum circuitionis menstruæ terminum, tum vt fœtus validus sit & robustus fieri non potest. Siquidem fortis & robustus fœtus eo sanguine ad sui alimentum abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex venis iis quæ vtrinque in vteri ceruicem inseruntur fieri videtur. Nam ab interius in capacitatem vteri pertinentibus secundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem sinum excerni potest.

L X I.

SI mulieri purgationes non prodeant neque horrore neque febre superueniente, cibíque fastidium accidat, prægnantem esse putato.

De iis quibus anteà legitimè purgatis, dere

derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsæ cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrantur. Accidit autem cibi fastidium eadem qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiam propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cum horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenus distinguuntur à prægnantibus.

LXII.

QVæ frigidos & densos locos habent, utero non concipiunt. Et *quæ præhumidos habent, grauidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura.* Et *quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ uerò ex utraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, eæ fœcunditate ualent.*

Si in suum quemque aphorismum & debit

debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò ſuprà explicatum aphoriſmum huc transferre non dubitem in huius locum: vt abſoluta de mulierum purgationibus diſputatione, de ipſis deinceps locis muliebribus inſtituatur oratio, quæ quot modis ſteriles euadant mulieres doceat. Primus itaqué inter eos ordine fuerit aphoriſmus ille vbi dicebat, Si mulier non concipit, ſcire autem velis an ſit conceptura, veſtimentis vndique obuolutam ſubter ſuffire oportet. Secundus autem nunc propoſitus, cuius ſumma eſt, Probè quidem temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatóſque eſſe: Intemperatos autem, ſi quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter concipere: ſi verò ſine modo, ſteriles mulieres efficere. Quibus verbis virorũ quoq; vnà venit infœcũditatis cauſa intelligenda, verùm id multos latet. Sed qui diligenter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob cauſam ex viris etiam nonnulli ſint prorſus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres ſemper gignere, etiamſi cum intemperatis coeant: Interemperatos verò, cum iis ſolis qui contrario ſunt temperamento copulatos

pulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio intemperata est constitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperante, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamentis explicauimus, vbi intemperantias omnes octo numero esse demonstrauimus, simplices quidem quatuor, quarum nunc meminit Hipp. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicem implicatis. Quum itaque frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodum strictáque sunt vasorum ad ipsum peruenientium ora, & steriles mulieres redduntur, vt pote neq; secundis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quandoque fiat, probè vnquàm conceptu nutrito. Vel enim nullo prorsus modo talibus mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ & hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore & aquosiore sanguine per arcta vasorum oscula elabente. quæ & ipsa facilè obstruuntur tum ob natiuam angustiam, tum quia magna ex parte tali natura præditæ humorem cumulant pituitosum. Ferè siquidem est totum corpus vtero simile. Quinetiam maris quoque semen tali-

bus locellis exceptum refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri temperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & densos locos habent: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, non secus atq; si siccitatem, aut humiditatem addidisset. Neutra enim harum perpetuò comitatur frigiditatem, atque propterea ipsi modò vna, modò altera miscetur: Densitas verò muliebribus locis valdè frigidis adest necessariò, ob quam neque concipere possunt propter explicatã à nobis causam. Quo fit vt totam aphorismi sententiam ita accipiendam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri non possunt ob substantiæ ipsorum densitatem. Quamobrem verò densitas conceptioni aduersetur, dicere neglexit, tanquàm eius rei essemus causam facilè intellecturi. Et quę immodicè ait, humidos locos habens, prægnantes non fiunt. Extinguitur enim in ipsis genitura, non secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunque siccos & æstuosos ardentésq; vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet, quale quũ arenæ, aut argillosæ & petrosæ humo semina mandan

dantur: calidis verò immoderatè & arden tibus similiter euenit, atque si valdè calen ti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atque hactenus quatuor qualitatum Hippocrates meminit, cuiusque seorsim vi exposita, vt si quando inter se misceantur, earum sit permistio manifesta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatam nactę sunt locorum temperationem, eæ fœcundæ existũt. Sed quibus ambabus? non profectò qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Vt enim nobis demõstratum est in libris de temperamẽtis, vna quidem est eucrasia, id est proba temperatio ex moderata calidi & frigidi mistura: altera verò humido & sicco moderatè inter se mistis. Atque vterus aliquis vna quidem oppositione temperatus, altera verò intemperatus esse potest: sed ne concipiatur potest etiam altera intemperies efficere: vt verò fœcũdetur mulier, vtraque opus est proba qualitatum temperatione. Quemadmodum itaque Hip. tota fuit de muliebribus affectibus superior disputatio, sic etiam præsens de vteri temperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum faciléque esset ex iis

quę dixit, easdem ad semen intemperantias transferre, vel quum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus. Quidam tamen sequentem pro maribus aphorismũ ascripserunt, cuius initium est, Similiter etiam in maribus: quem vtique probatissimi quique aphorismorum interpretes ab Hippocratis & sententia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè. Et verò iuxta analogiam & proportionem eorum quę scripsit de mulieribus, licet nobis ad viros transeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen concoqui: atque propterea, si quidem mediocris ipsi intemperies adest, vterum calidiorem postulare, si verò immoderata sit, infœcundum planè reddi: vel rursum propter humiditatem non percoqui: atque etiam propterea si moderata adest intemperies, calidiore id & ficciore vtero indigere, si verò immodica, fœcundum minimè existere. Eodem quoque modo excedente etiam calore semẽ veluti torreri exuccúmque reddi: præ siccitate verò, simulatque exciderit extendi non posse: qua maximè re ad mulieris grauidationẽ est opus. Siquidem lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partẽ semen extendatur,
non

non concipere mulierem. His nobis veluti elementis cōparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hunc dicendi locū distulimus in Theæteto à Platone propositum. Inquit enim hoc præcipuū esse munus obstetricum, apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter se & copulare (quæ res nunc hoc aphorismo est tradita) simúlque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ dyscrasiæ, id est intēperantiæ horum sunt causa, modicæ verò si sint, & contrariis iungantur, tunc grauidæ fient mulieres, si verò cum similibus copulentur, non concipient. Neque enim fieri potest vt semen frigidius in frigidiore vtero fœcūdetur, neq; siccius in sicciore, & de aliis qualitatibus vtrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto calidiore vtero indiget, quanto ipsum longius abest ab optima temperatione: humidius verò ficciore, sicque de aliis eodem modo. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa sterilitatis cognoscendæ ratio est aromatum suffitio, quam paulò suprà exposuit. Nam frigiditas propter vteri densitatem ad os & nares sursum aromatum vaporationem efferri non finit. Eodem modo nec siccitas. Hu-

miditas verò ſicuti Hipp. dicta eſt extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua eſt vehemens caliditas, quæ ſi odorum vim alterabit & corrumpet, atque propterea ipſam ſeruata ſynceritate nõ permittet ſubuehi ad os & nares, ſatis tum in his etiam calidioribus naturis eſſe poterit ad ſterilitatis cognitionem aromatum ſuffitio: Si verò hæc præſtare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiuſmodi ſpectanda natura, hoc ipſum imprimis tenentibus, raram admodum in mulieribus talem temperationem eſſe, ſiquidem natura eſt fœmina mare frigidior. Quare vel ob id in mulieribus ſterilitatis ex aromatum ſuffitu probandę ratio erit multò vtiliſsima, quia vel omnis immodica intemperies ipſi ſubiiciatur, vel rariſsimè ipſam vnica effugiat, in iis ſcilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparent, vt ex his ſignis immodica ipſarum intemperies percipi queat ſine aromatum ſuffitu.

LXIII.

PAr eſt de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus foras diſsipatur, ita ut genituram eiacu-

lari

lari nequeat: aut propter densitatem humor foras non prosilit: aut propter frigiditatem non incenditur, ut eò loci coacervari possit: aut propter caliditatem hoc idem ipsum usu uenit.

Qui hũc addidit aphorismum, ne suam quidem ipsius orationem intelligit. Nam eundem sibi de viris sermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit forè pollicitus, hoc non præstitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mentionem, hunc quoque quatuor in maribus, vt nos superiore aphorismo fecimus, intemperies prosequi oportuit. Verùm non sic fecit, sed imprimis corporis statim incusauit raritatem, quæ in mulieribus est prætermissa: Deinde ne oratio quidem ipsa per se diligenter examinata, vera comperitur. Raro siquidem & laxo corpore viri complures reperiuntur, qui semen emittant fœcundissimum: neque id mirum videri debet. Nam corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur, quæ vtique plurimo semine & fœcundissimo abũdant omnium maximè. Nam & materiam vnde semen generatur, & vim à qua coquitur habent copiosam. Por-

rò autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violentia protruſam foras eiaculamur. Spiritalis enim ſubſtantia cum ſeminis humiditate permiſcetur, quæ & ipſa vt erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter atque ſpermatica humiditas, quę tanto exhuberat ſiccitatem, quanto celerius emicat, & diutius & longius fertur. Iſta ignorabat is qui aphoriſmum aſcripſit: & præterea quum humorem propter denſitatē negat foras peruadere, ſiquidem diuerſum à ſemine humorem dicit, leuis & nugatoria eſt eius oratio: ſi verò propter corporis totius ſpiſsitudinem ſemen dicit foras non prodire, quæ ſit inſtrumentorum ſeminalium conformatio prorſus ignorare videtur. Præſtitiſſet enim ipſorum anguſtiam cauſari. Quinetiam id quod deinceps dicitur quadamtenus verum exiſtens, ſequentem habet clauſulam ab omni ſenſu abhorrentem. Nam quòd propter temperamēti frigiditatem ſemen non incendatur, ac propterea infœcundum exiſtat, veritati eſt conſentaneum: quòd autem eo loci colligi nequeat, ex abūdanti additum eſt, cum eo quòd neque loci cuiuſquam ipſi ſuprà facta eſt mentio, ſed nobis intelligendum reliquit:
tame

tametsi vox demonstratiua eò, ad aliquid, quod suprà dictum esse oportuit, habet relationem. Sed hæc quidē parua sunt: quod verò ad finem aphorismi dicitur errorem habet maximum, quum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifestò enim ea oratio ad superius dictum est referenda: dictum verò suprà fuit ob frigiditatem semen non inflammari, vt eò loci coacervetur. Quibus verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi semen, neque in vasa cogi seminalia intelligere debeamus, quæ res euidenter est absurda. Nam torreri, aut assari, aut eiusmodi aliquid affirmare pati semen à calore habet rationem, at non incalescere absurdum est omninò.

LXIIII.

LAc præbere capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata aut murmurantia, & siticulosis, malum: Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosa sanguinis uacuatio facta est. Conuenit uerò tabidis non admodum ualdè febricitantibus, & febribus longis & languidis

dum nullum ex suprà dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Quòd lac citò alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim vt emulctum est supra ignem decoxeris, partim verò seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, reposito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter in hominibus benè valentibus nisi probè coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò acescit tardius citiúsve, calidiore nidorulentum euadit. Lac tamen si bene concoquatur alit multum, succúmque* corpori præbet laudabilem. Cæterùm inter coquendum sanis etiam hypochondria attollit & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in sanis etiam spectare licet. Verùm ea Hippoc. quæ ægrotis hausto lacte accidunt recenset, quotidiano vtentium vsu & experientia omnibus manifesta: & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur, lac capitis mouere dolorem, & hypo

*καλῶς πεφθὲν γάλα τρόφιμόν ἐστι καὶ εὔχυμον.

hypochōdria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria aduersissimum esse cogitatione colligere facilè possumus. Porrò rectè elata dixit hypochondria, quanquā poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochondria lædere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem cuiusmodi est inflammatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóque magis si abscessus sit in hypochondrio nondum ruptus. Atque hæc omnia Hippocr. vno verbo ostendit, dum inquit hypochondria elata. Nocuum etiā lac esse dicit murmurantibus hypochondriis, quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ventosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: verumtamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamē serum sale & melle condîtum multis, quibus hypochondria murmurarent quum exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduritur, siue ipsi natura sitiāt, siue per aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur

iiciuntur aut vomuntur biliosa, nidorulẽtum fieri lac dixerim. Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtrisque simul iunctis solùm, sed seorsim etiam lac incommodat. His igitur affectibus lac est nocentissimum: iis verò qui deinceps ita ab Hippocra. enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis non admodum valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorum mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debemus, q phthoë laborant, id est nata in pulmone vomica contabescunt. Nam de cæteris extenuatis & exhaustis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium est, Et febribus languidis. Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni succi cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò distribuatur est necessarius. Neque tibi mirum videri debet, si lac ventosum aliquid habens euchymum esse & bonum succum præstare dicamus. Nam in vniuersum euchyma ea esse dicimus, quæ post coctionem in

nem in bonum mutantur ſuccum, videlicet ſanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis ſuccus eſt. Quamobrem verò quum dixiſſet, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur conſyderatione nō parua. Nam ſufficiebat ſine valde dixiſſe non admodum. Vtrum ſolis valdè febrientibus lac non exhibet, ſolis iis qui non admodum valdè febricitant potui dans? an potius ab aliquo falſò interpoſita eſt & aſcriptitia particula valde, vt & alia pleraque? Per otium ergo iſta exquirere poteris, à nobis verò hoc in præſentia habeto, lac valdè febricitantibus dandum non eſſe. Porrò miror quî in iis quibus lac dari vult, illud aſcripſit, dum nullum ex ſupradictis ſignis adſit. id enim à doctrinæ aphoriſticæ brachylogia alienum eſt. Siquidem ex iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam ſi dictum non fuiſſet, dandum ſcilicet tabidis, & præter rationem extenuatis lac eſſe niſi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum denique aliud eiuſmodi ipſis adſit. An non ſimpliciter, nec ſemper ſeruare breuitatem Hippocra. videtur, ſed vbi magnum aliquid docet, à quo ſi negligentius audiatur, pericul

riculum impendeat, tum bis térve eadem repetere non grauatur?

L X V.

QVibus sunt cum ulceribus tumores conspicui, ij non admodum conuelluntur, aut insaniunt: Quibus uerò repentè euanuerint, siquidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si uerò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes prẹter naturam œdemata Hippo. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquam hoc ipsum phlegmones nomen apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret. Est igitur quod nunc dicitur, tale, In quibus tumores superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nonnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere: tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitatem acquisiuerũt. Contrà verò si tumores derepentè oblitescant

tescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat si in partibus posterioribus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus cõstiterint, tum alia quæ deinceps enumerat consequi dicit. Posteriores nanq; partes neruosę sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Quũ itaq; ab vlceratis partibus humor qui tumorẽ faciebat, in partem aliquam principem remeauerit, in posterioribus quidem partibus vtpote neruosis conuulsiones fient & tetani. (Nam hi sunt neruorum affectus) In partibus verò anterioribus mania, siquidem in caput humor feratur: lateris dolor, si in thoracem vertatur: hinc verò sæpè purulenti euadunt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriam autem fore inquit, si rubentibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrẽ translatio. Cęterùm dysenteriam eiusmodi cruentam appellare solemus, quæ vtiq; definitur, sanguinis per intestina citra exhulcerationem vacuatio. Quòd itaque, si vel in dorso, vel partibus anterioribꝰ ipsi ex aduerso sitis, tumores aliquando contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestum: non tamen nobis Hippocr. ipse declarauit de hisne partibus loquatur solis, an de omnibus sim-

bus ſimpliciter agat, ita vt artus quoque ipſi hac oratione comprehendantur. In tibiis certè non ſunt parte anteriore muſculi, qui in tendones validos & latos deſinãt: in femore verò parte genu anteriore maximum videmus tendonem: quo affecto conuulſionem per conſenſum ſecutum iri eſt probabilius, quàm aliquo ex muſculis parte femoris poſteriore poſitis. Sunt eñ omnes carnoſi. Itaque non videretur verum id quod vniuerſaliter pronunciatur, nempe partibus tantum poſterioribus accidere couulſiones. Et quidem perſæpè id non in cruribus ſolis, ſed etiam manibus accidere videtur, fortaſſe quia hæ partes omnes directò reſpondent dorſali medullæ, ab eáque tum artuum, tum dorſalium muſculorum nerui oriuntur.

LXVI.

SI magnis uulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Poteſt & cum vltima aphoriſmi dictione adiectiuum ingens coniungi, poteſt & cum priore parte aphoriſmi, hunc in modum habente oratione, Si vulneribus prauis exiſtentibus tumor non appareat, eſt ingens malum: vel ſic, Vulneribus malis exiſtentibus ſi tumor magnus non appareat,

reat, malum. Poteſt etiam de vtraq; communiter ſimul dici, ac ſi ita dixiſſet, Si prauis vulneribus exiſtentibus tumor ingẽs non appareat, malum eſt ingens. Sed quæ ex tribus meo quidẽ iudicio præferri debeat lectio, habet hũc in modum, Si vulneribus prauis exiſtentibus, tumor nõ appareat, malum eſt magnum. Porrò monui ſuprà œdematis nomen generaliter Hip. de omnibus dici tumoribus præter naturam. Praua autem vulnera dici putandũm eſt, quæ in capite aut fine muſculorũ quũ omnium, tum maximè neruoſorum ſunt accepta. Nam principio & origine muſculorũ nerui inſeruntur in ipſos, ex fine verò tendones enaſcuntur. Quemadmodũ igitur paulò antè omnes derepentè euaneſcentes tumores damnabat, ita nunc ſi malis vulneribus nullo modo ſuperueniant tumores, non probat. Nam ſuſpicio eſt in ipſis humores vulneribus affluentes ad partes principes eſſe tranſlatos. Atq; hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adeſt, propter quem aliquid omninò influit in partem, cæterùm ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamentis valdè refrigerantibus, aut aſtringentibus. Nam quæ dolore vacant, neq; fluxionem concitant. Maximè verò

omnium partes neruosæ vulneratæ dolẽt, quæ calfacientibus & ſiccantibus medicamentis curari volunt.

L X V I I.

INcontenta bona, contenta uerò & cruda mala.

Hæc oratio appendix eſt præcedentis. Docet autem Hippoc. œdemata quæ ſunt incõtenta bona eſſe & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autem incõtento & cedenti opponitur durum, reſiſtens, & refractarium. hoc verò Hippocr. crudum appellauit. Neque enim vnquam renitens & durus tumor fieri poteſt, partis natura probè affluentes humores coquente.

L X V I I I.

E Parte capitis poſteriore laboranti, in frontem rectà excurrens uena inciſa prodeſt.

Non vacuare ſolùm Hippocra. quum vſus poſtulat, ſed etiam cum reuulſione vacuationem inſtituit. Fit porrò reuulſio in contrarium: ac ſecundum longitudinẽ quidem ſurſum ac deorſum, ſecundum latitudinem verò dextrorſum & ſiniſtrorſum, & ſecundum profunditatem antè & ponè.

ponè. Nunc itaque parte capitis posteriore dolente cum reuulsione vacuatio fiet ex fronte: sicuti & quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim sæpè diuturnę oculorum fluxiones sanatæ sunt, ex partibus occipitis misso sanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis & per dorsum perueniũt in caput: Sed & uiris parte corporis posteriore magis quàm anteriore, ueluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigor omnis incipit cũ sensibili quodã frigore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiũt. Quò fit vt meritò indè rigores capiant initiũ, & magis in mulieribus fiant, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorum principium, celerrimè per spinalem medullam facta consensione, id est affectionis communicatione: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter subst-

tiæ mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores nõ incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamento. Cuius rei indiciũ statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorũ generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

L X X.

Vide 6. Epide. ad finem.

QVi quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si uerò prius tentati fuerint, superueniente quartana, liberantur.

Quæ propter vacuationem fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarum partium repletionẽ accidit (qualis est epileptica) neque acutissima est, neque perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hippocr. in præsentia meminit: illa enim verba, Tentantur & Tentati, temporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit, soluit. Fit porrò talis conuulsio lentis & pituitosis humoribus partes neruosas infarcientibus & obstruentibus. Quibus liberandis quum duplex sit comparata ratio, excretio & coctio,

vtranque

vtranque habet quartana : excretionem quidem vi rigoris (eiuſmodi enim concuſsio & conuulſio ſola poteſt craſſum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

L X X I.

Qvibus arida & dura cutis obtenditur, ſine ſudore moriuntur: quibus uerò laxa & rara, cum ſudore uita defunguntur.

Morituris * ſiquidem ſqualida, dura, ſicca, & obtenſa cutis eſt, ſine ſudore vitã finiunt: Si contrà rara, mollis & laxa, cum ſudore fato concedunt. Prioribus ſiquidẽ vel omninò exhauſta eſt humiditas vel ex cute: in aliis verò ineſt etiam in cute.

* Philotheus τελευτᾶν accipit ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· ἐν μὲν τοῖς εὐφορία ἔποιτο αὐτοῖς, πρὸς ὑγίειαν, ἐν δὲ δυσφορία πρὸς θάνατον.

L X X I I.

AVriginoſi, non admodum uentoſi.

Ventoſos ab ipſo nunc dici putandum eſt, qui in ventre colligunt copiam ſpiritus flatuoſi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpentes excernitur, vel remanet & continentes partes diſtendit. Fit autem aliâs propter atoniam quandam, id eſt virtutis remiſsionem & imbecillitatem partium ipſarum ad ventrem attinẽ-

tium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaque ſunt ob pituitoſum & frigidum humorem flatuoſi, auriginoſis ſunt contrarij vt pote biliosis. Quæ quum ita ſint, fit vt ictero obnoxij nunquam ventoſi fiant, duntaxat ſecundum abundantis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem poſſunt aliquando flatus gignere. Propterea enim dictioni adiecit, non admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, ſimúlque quod dicit ferè fieri oſtendens. Perrarò enim auriginoſos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

*

GAL

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEXTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

IN DIVTVRNA *læuitate intestinorũ si ructus acidus superueniat qui priùs nõ extiterit, bonũ est signũ.*

Leienteria (quasi læuitatem intestinorum dicas) celer est per ventrem & intestina esculentorum potulentorúmq; transitus, quo talia deiiciuntur qualia fuere deuorata. Quòd si breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem esse, nulla neq; secundum consistentiam, neq; secundum colorem, aut odorem, aut vllam aliam omninò qualitatem in ventri-

culo ciborum mutatione facta.Ita porrò morbus hic appellatus est,existimantibus qui primùm ipsi talem appellationẽ imposuerunt,propter internæ τῶν ἐντέρων id est intestinorum superficiei læuitatem fieri,ob quam non amplius ipsa retineant in se contenta cibaria sed ocyssimè præterlabi sinant:quasi verò sua, quum secũdum naturam habebant,asperitate retinerent. Ego verò quum in aliis multis laudandos eos censeam,qui rebus primùm posuerũt nomina, minimè tamẽ in læenteriæ appelatione probare possum,quippè qui ingestos cibos circumplicare & amplecti, & constringendo retinere tempore legitimo,posteáq; deorsum propellere propriũ vẽtriculi munus esse ignorauerint:& rursum quemadmodũ in vesica fit strãguria, quum ipsa scilicet vrinæ impatiens nõ expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacem sibi,aut grauem summouet & reiicit,eodem quoq; modo citam per ventrem cibi potúsq; permeationem fieri nõ intellexerint.Hæ enim sunt omnium excretionum cõmunes causæ:quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo *læenteriæ* nomen indiderunt, talem de læuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intestinorũ

im-

imbecillitatẽ ſtatuiſſent cauſam, ob quam partes hæ cibis aſſumptis grauatæ, à ſe quàm citiſsimè ipſos depellũt exigúntq;. Poteſt etiã quandoq; quorundam humorum mordacitate & acrimonia in ſuperficie exulceratis inteſtinis accidere hæc affectio, etiamſi vires ipſorum non magnopere laborent. Tùm enim fuerit neceſſarium, vt permeantibus cibis partes exhulceratæ dolorem ſentiant, atque ideò propellant, atq; à ſeipſis ocyſsimè amittant: quod per ſingulas partes dum fit, tanta ſequitur tranſitus velocitas, vt cibi nullũ coctionis rudimentum inchoationémve accipiant. Verũ tali leenteriæ morſus cuiuſdam inerit ſenſus, in ea verò quæ propter vẽtriculi & inteſtinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris ſenſum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc eſt harum leenteriarum diſcrimen. Nam quæ propter humorum acrimoniã totius vẽtriculi & inteſtinorum abraſa fit ſuperficie, ſiquidẽ humorũ malignitas ceſſauerit, aſtringẽte tùm cibo tùm potu curatur citiſsimè: ſi verò longiore tẽpore perſeueret, in dyſenteriam id eſt inteſtinorum difficultatem tranſit ac mutatur: quæ verò propter virtutis retentricis imbecillitatem fit inteſtinorum læuitas, ab intem-

perie omninò cõciliatur:quæ vel ipſorum corporum confirmata eſt qualitas, & quidam contractus iam habitus ſolutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & inteſtinis continetur, de quorum humorum numero eſt pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniunt, quas ὀξυρεγμίας appellant Græci, qui etiam citra pituitæ conſortium ventriculo frigidiore fieri poſſunt. Et certè cum quibuſdam læenteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadunt ructus acidi, ſed temporis progreſſu ceſſant. Nam per initia exiguo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem atq; aucto morbo, ne hoc quidem accidit. Vbi igitur in ventriculo breuis eſt cibi mora, tum quædam veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiuſdem infelicitas & fruſtratio accidit apotychia Græcè dicta. Nos autem à frigida cauſa profectas cõctionis fruſtrationes ructus acidos gignere didicimus. Vbi autem nullum cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipſorum ab initio fit ſecundum qualitatem mutatio, & proindè nec ructus acidus, niſi pituita præſertim acida in ventriculo abundet. Propterea non ſimpliciter Hippoc. in læuitate inteſtinorum acidum

dum ructum dixit signum esse bonum, sed in diuturna addidit: quippe quia cum incipiente, vt dictum est, sæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita ventriculum refrigerante fit intestinorum læuitas, vnà secum semper habet coniunctam oxyregmiam, tanquam symptoma quoddam. Cum ea igitur intestinorum læuitate, quæ neq; etiamnum incipit, neque à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia, quæ si aliquando tandem interueniat, tantisper iam cibum in vẽtriculo retineri donec mutationis principium accipiat, simúlq; suorum operum naturam reminisci significabit. Atq; mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum est expositoris munus. Eorum verò quæ diximus capita si quis scienter certóq; discere velit, in commentatione de naturalibus facultatibus non paucas demonstrationes de ventriculi virtutibus, & in lib. de symptomatum causis omnium quæ celeriter excernuntur explicatas causas habet. Quoniam verò Erasistratus secundo de ventriculo superiorum medicorum auctoritatem ementitus est, & de lienteria notionem turbauit confudítq;, non abs re fore visum est pauca superioribus addere, ac pri

ac primùm ipsius Erasistrati verba transcribere, quæ habent hunc in modum, De lænteria appellata dicendum esse videtur. Superiores enim medici intestinorum affectum in tres partes diuiserunt, lænteriam, dysenteriam, & tenasmum, quæ assidue lacessens est egerendi cupiditas inanis. Atq; ex his nonnulli in ipsis excretis differentias morbi spectantes dicunt, Si ex ventre sanguinolenta & mucosa prodeant, is affectus dysenteria appellatur. Si verò quæ excernuntur, cruda & coctionis expertia fuerint, & sanguinolentis & mucosis permista, lænteria vocatur. Quum verò biliosa permista sanguinolentis & mucosis subeunt, tenasmus dicitur. Hæc Erasistratus, quam secutus opinionem nescio vt crudis excrementis mucosa & sanguinolenta adderet. Hoc enim nullus fecit, neque eorum qui eadem tempestate fuerunt clarissimi & præstantissimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neque eorum qui eam ætatem sunt secuti vsque ad recentiores istos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est eorum qui ante Erasistrati seculum fuerunt vllus affirmauit. Diocles siquidem in libr. de causæ morborum curatio

ratione in hanc sententiam scribit, Tertium morbi genus ferè dysenteriam excipit, vocatur autem laenteria, quam humida & spumans crudáque & multa deiectio sequitur statim postquàm comestum est & bibitum. Praxagoras verò secundo de signis comitantibus inquit, Intestinorum læuitate laborantibus quia lubrica sunt intestina imprimísque ieiunum, citò cibaria deiici est necesse. Præterea Praxagoras deinceps scribit, Cibaria quæ citò permeant, omninò cruda esse oportere: quod peculiare maximéque huius affectionis est proprium, in celeri transitu statuens, quod verò coctionis expertes & crudi cibi permaneant, hoc vnum habens in numero eorum quæ necessariò consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: sed quia confestim excernuntur, nullam propterea coctionem nanciscuntur. Quæ causa est quamobrem tùm nos, tùm alij medici complures laenteriam definiamus citam esse ciborum peruasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, siue is liber Hippo. sit, siue Polybi eius discipuli hæc de læuore intestinorum scripta inueniunt

niuntur, Cibaria deiiciuntur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia, corpus verò extenuatur. nimirum hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quę nos cruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoque de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati ascribitur (licet non desint qui adulterinum censeant nonnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdam ad Pherecydem. referentibus) scribuntur hæc verba. Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus non propter morbum, verbi gratia læenteriam, neque aliquem ipsis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes sunt Erasistrato antiquiores, sexcentíque alij vt dixi, tùm qui Erasistrati ætate floruerunt, tùm qui post eum fuerunt, in eandem omnes sententiam de læuitate intestinorum scripserunt. Quare quid Erasistrato in mentem venerit nescio, vt de maioribus mentiretur, dum in læuitate intestinorum sanguinolenta & mucosa cibis non coctis permisceri veterum sententiam esse dicit.

I I.

Q Vibus nares humidiores naturâ,

&

& genitura humidior, ij minus prospera ualetudine fruuntur: Quibus uerò hisce contraria adsunt, salubrius degunt.

Siccioribus naturâ temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifestum aut sensibile excrementum effluit, sicuti neque per cutem sudor: sed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id est cutis perspiratio sensum fugiens attenuata excrementa vaporis instar vacuat. Humidioribus verò naturis sensibilia fiunt excrementa cerebri præsertim, quia frigidius naturâ est. Quibus ipsis naturis genituram quoque, hoc est genitale semen, frigidiorem esse affirmat, quemadmodum siccioribus aquosa humiditate exhausta tùm crassius, tùm siccius semen adesse solet. Qui igitur humidiore sunt siue solo cerebro, siue toto etiam corpore, inculpabilem illam & inoffensam vitæ salubritatem habere nequeunt, sed frequentibus catarrhis, leui quapiam occasione ortis, infestantur. Quòd si per palatum ipsis deorsum redundans feratur humor, malè partes subiectæ afficiantur & grauiter offendantur est necesse, fauces verbi gratia, guttur, aspe-

ra arteria, pulmo, ſtomachus, & venter. Vnde & tuſſes ipſis, & dyſpnœas, id eſt ſpirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id eſt alui profuſiones, interdum etiam dyſenterias, quum ſcilicet deſtillans humor fuerit quodam modo ſalſior, accidere eſt neceſſe. Porrò de his ipſis egit in lib. de aëre aquis & regionibus, & in lib. de morbis & affectibus.

III.

IN longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum, & cum febre peius.

Difficultates inteſtinorum, id eſt dyſenteriæ, exhulcerationes ſunt inteſtinorum ab humoribus acribus factæ. Quippe initio abraditur eorum ſuperficies extima: deinde temporis ſpatio profundiora, & putria ferè habent vlcera: quo maximè tempore ventriculi per conſenſum affecti labefactatur coctio. qua noxa latius ſerpente & ſemper magis magíſque ſurſum euecta, ſimul vt ventriculi os vnà eſt affectum, apoſiti fiũt, id eſt anorecti, quaſi faſtidioſos cibi & inappetentes dicas. Nam per initia etiam interdum cibum auerſantur propter defluentes ab hepate ichores, id eſt putres & tenues humores, à

quib

quibus inteſtina abradi dicebamus,præſer tim ſi hi picrocholi, id eſt calidi & bilioſi fuerint. ipſorum nanque pars ſupernatãs ad os ventriculi effertur. Longis verò inteſtinorum difficultatibus poſtquam hoc ſymptoma ſuperuenerit, quandam iam per conſenſum mortificationem ventriculo aduenisse indicat, qua aboleri prorſus neceſſe eſt appetentiam opus ad vitam neceſſarium. Quòd ſi vnà cum appetentiæ deiectione febris inſuper inteſtinorũ difficultati acceſſerit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerũ putredo, vel magna inflammatio adeſt. atque ita, vt dictum eſt, toto per conſenſum ventre affecto, pernicioſè ſe habent ægroti.

IIII.

Circunglabra ulcera, maligna.

Quum pilos à circuniectis vlceri partibus defluere, vel cutem ſquamulas è ſumma parte amittere videris, ſcire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neque enim certè pilorum radices corrumpere poſſunt, & vlceratum locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

Doloribus lateris, & pectoris, caeterarúmque partium an aegri multum differant, discendum est.

Animaduertere oportet non modò locum dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quanta sit exquirendá. Quæ res tum ad loci affecti dignotionem, tum ad præsagitionem eorum quæ ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuentionem multo est vtilissima. Siquidem in latere quum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingens patiatur: secundò non vacat periculo: deinde maiore etiam indiget curatione. Nam si ad claniculam dolor ascendat, sectione venæ vtendum erit, si ad hypochōdria declinet, purgationi locus erit, quemadmodum in lib. de vict. ratione in morbis acutis ipsemet docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, (qualis in membrana erat succingente,) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tum ipse affectis costarum carnosis partibus fieri potest, atque ideò neque periculosus fuerit, neq; magno auxilio indiguerit. Sic etiam in singulis aliis partibus doloris spectanda

da est magnitudo, veluti in renibus si forte carnosa eorum pars inflammationem sustineat, dolor grauis erit, quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorem appellans, qui veluti ponderis cuiusdam affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiantur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegentem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & præterea meatuum vrinariorum (οὐρητῆρας appellãt) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut vasis inflammationem patientibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationem nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidem & acris humor dolorem intendit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remittit pituitosus. Nec verò solùm qualitatis cuiuspiã magnitudo nobis aliquam dat doloris significationem, sed etiã quantitatis. Intenditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substantia. Si itaque Hippo. quia cuiusque doloris magnitudinem consyderandam esse vellet, aphorismum scripsit, satis multis ipsius vsum

expoſuiſſe videri poſsimus. Si verò non magnitudinem ſolùm dolorum ſpectandam eſſe,ſed generalius quiddam & velut vniuerſalius indicans,omnes aliquo certè numero habendas dolorum differentias, animaduertere & conſiderare oportere dicit,multo vtique maiorem ex ipſo vtilitatem ſumus percepturi. Erit enim oratio huiuſcemodi , Non ſimpliciter partium dolorem conſiderare , neque eandem eſſe in omnibus affectionē arbitrari oportet: vt ſi exempli gratia anteà quidem Dioni, poſteà verò Theoni latus doluerit,eodem propterea modo vtrumque habere exiſtimandum eſt , ſed permultúmne inter ſe differant , an quodammodo ſint ſimiles cognoſcendum.Id verò fit ex duobus manifeſtum , doloris tum ſpecie tum vehementia. Ex ſpecie,ſi pungens,ſi diſtēdens, aut torporem concilians , aut cum oneris phantaſia grauis , aut aliquo veluti lancinante,aut erodente,aut pertūdente,ſi continuus aut cum intermiſsione , ſi æquabilis aut inæquabilis fuerit. Secundū vehementiam etiā,qui vehementior remiſsiór ve ſit ſpectarē oportet,quæ paulò ſuprà ſecundum magnitudinem in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abuſionē quicquid vehementius

eſt

eſt appellare maius, etſi id non quantum, ſed qu'ale exiſtat. Paruã enim aut magnã, aut mediocrem febrem appellitandi nullum faciunt finem, quę ſuam tamen habet in calore eſſentiam. Quare mirum videri non debet, ſi dolorem etiam vehementiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignum admiratione, ſi quæ ſpeciebus ſeparata ſunt, ea inter ſe multùm differre dicantur: vt ſi dolorem qui ponderis cuiuſdam ſpeciem & phantaſiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiã ex iis quæ ſuprà dicta ſunt facere videtur, diuerſum eſſe dixeris.

VI.

R*Enum & ueſicæ uitia in ſenibus difficulter curantur.*

Renum & veſicæ affectus in ſenibus vix ſanantur, id eſt multo negotio & lonlongo tempore. Nam earum partium actio irrequieta, & munus nunquam otioſum, quiete autem opus eſt, ſi quid ſanari debeat. Adhæc excrementum per eas vacuandum, acre eſt, quod irritandi ſiue vlceris ſiue inflammationis, ſiue alterius cuiuſpiam affectionis in ipſis conſiſtentis vim habet. Multò verò difficilius ſanantur in ſenibus veſicæ affectus, quoniam

alij etiam morbi omnes præcipuéque longi in ipsis vix medelam admittunt. Tales enim senes ad mortem vsque comitari suprà dixit.

VII.

Dolores uentris sublimes, leuiores: non sublimes fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet, non secundum corporis longitudinem, sed profunditatem. Eos autem discriminat in ventris regione peritonæum, ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, sublimes vocentur, qui verò in partibus huic subiacentibus, hoc est intestinis ipsis, atque ventriculo, & alto corpore consistunt non sublimes dicantur. Porrò liquet tales dolores meritò Hippoc. fortiores appellasse.

** Hydropicis inest humiditas instrumētalis, et siccitas similaris nimia: Vtraq; autem vnitatem tardat.*

VIII.

Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore ulcera non facilè sanantur.

Ipsemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricem perduci docuit, quàm sit exactè exiccatum. * Hoc autem in Hydropicis ob nimiam humiditatis copiam facilè fieri non potest.

IX.

IX.

LAtæ pustulæ non admodum pruriginosæ.

Quemadmodum tubercula omnia duplici differentia constant. quædam enim fastigiantur in acutum & sublimia existunt, quædam funduntur latius & ampliorem locum occupant, non tamen in altum tolluntur: sic pustulæ nonnullæ sublimes acuminantur, aliæ humiles latè sparguntur. Elatiora autem & acutiora tubercula vt & pustulæ ab humore fiunt calidiore, humiliora autem à * frigidiore. Quo fit vt duplicem ob causam latæ pustulæ non admodum pruriant. Cutis enim perspiratu vaporant in latitudinem extensæ; & efficientem humorem obtinent minus acrem.

* *Pituita alioqui frigida, putrefactione & salsuginea calida et acris euadit, vnde pruritum etiam mouet.*

X.

CApite dolenti & uehementer laboranti, pus uel aqua, uel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum soluit.

Sic de aliis etiam multis demonstrauimus pronunciare Hippocratem: qui-

bus nisi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipso dicitur solum & vnicum esse affectionis propositæ remedium, aliud verò esse nullum. Verùm ipse non hoc solum esse dicit: sed simpliciter quòd pus vel aqua per aures, aut nares effluens morbum soluit. Quòd si ordine inuerso dixisset, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehensione vacasset. * Quũ enim vel propter inflammationem, vel crudorum humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut excreto humore, morbi fiet solutio: Si verò vel propter spiritum flatuosum, vel sanguinis plenitudinem, vel mordacem bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia sanabitur remedia.

** Particulariatã tũ ponit hæc doloris capitis remedia. Communis enim materia purgatione & sectione venæ vacuatur, quæ vniuersalia sunt remedia: cõtinẽs verò & coniuncta topicis auxilijs.*

X I.

MElancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæmorrhoïdes sanant. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melancholici plenum, tale

talem in ſanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vt potè quæ ſanguinis veluti fæcem vacuare ſoleant.

XII.

DIuturnas curanti hæmorrhoidas niſi una quæpiam ſeruetur, periculum aquæ inter cutem, uel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari eſt impoſsbile, quin propter ſanguinis multitudinem & craſsitudinem venarum ora quædam aperiantur, iocinore in ipſas fæculentum & melancholicum ſanguinem reiiciente. Si quis igitur hanc ipſi viam præcluſerit, tum ſcirrhoſum ipſum effecerit, tum multitudine & craſsitie grauato calorem in ipſo extinxerit. Simile enim quiddam fit, quale flammæ externæ accidere videmus, quum multa temerè ligna congeſta ignem ſuffocant & extingunt. Si itaque natiuo calore generatur ſanguis, ipſo extincto non amplius generandum fore conſtat. At verò aqua inter cutem, ſanguinis fit generatione fruſtrata. Et ſi quandoq; iecur plenitudinem in pulmonis venas queat protrudere, vaſe inhibi rupto tabidi euadunt.

Ratione igitur optima vnam esse seruādam hæmorroïdem consulit, vt per hanc scilicet fæculenta iocinoris cacochymia vacuari posit, in iis præsertim quibus longo tempore per tales venas excerni consueuit.

XIII.

Singultu fatigante, sternutatio superueniens liberat.

Quemadmodum ipse conuulsionem à plenitudine & vacuatione fieri dicebat, ita singultū quoq; accidere putat. Quum igitur à plenitudine fit (fere autem ita fit) violento opus est motu, vt veluti vecte quopiam emotæ humiditates ipsum efficientes perspiratu discutiantur & vacuentur. Hoc autem sternutatio efficit. Eos verò singultus qui propter inanitionem rarò fiunt, sternutamentū non sanat. Quòd autem ob plenitudinem singultus frequenter fiant, argumento sunt pueri, quum se supra modum quod repleuerint crebrò singultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruosa corpora omnia ægrè perspirabilia reddit, vt hæc repleantur est in causa, atque ideò singultus seu palpitatio quædam ipsis accidit.

XIIII.

XIIII.

HYdrope detento, si aqua è uenis in uentrẽ cõfluxerit, soluitur morbus.

Hoc etiam vnum est exemplum earum vacuationum, quæ sponte & vtiliter fiunt. Spontaneas autem dicimus, non quæ sine causa, sed sine opera nostra fiunt. Si enim exhibito medicamento hydragogo, id est aquas ducente, talis facta fuerit vacuatio, non iam spontinam appellaturi sumus.

XV.

LOngo alui profluuio laboranti spontè uomitus superueniens, morbum soluit.

Et hoc etiam exemplum est eorum quę rectè à natura geruntur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulsionis ratione æstimatur.

XVI.

PLeuritide aut peripneumonia detento diarrhœa interueniens, malum.

Ad partes affectas non temerè & simpliciter aliæ compati solent, sed quum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione

iecore grauiter patiēte, ſingultus quidem accidit compatiente ſtomacho: tuſsis autē & ſpirandi difficultas, per conſenſum affectis inſtrumentis reſpirationi deſtinatis. Sic etiam rurſus inſtrumentis reſpirationi ſeruientibus magnopere & grauiter affectis hepar compatitur: & hoc ipſum manifeſtò oſtendit Hippocr. quum non ſimpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & ſolutam, malum eſſe ſignum, ſed adiecit detento, quaſi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam ſuperuenientē ſignum eſſe malum, quoniam iis qui ita ſe habent profluuium alui accidere ſolet, iecore non amplius ad ſe attrahere alimentum, neque probè in ſanguinem conuertere valente, & ventriculo etiam interdum ipſum corrumpente. Moderatæ tamen pleuritidi & peripneumoniæ ſuperueniens alui ſolutio poteſt aliquando prodeſſe vacuationis ergò, multóque magis poſtquam coctionis ſigna apparuerint in morbis, neque timor adeſt, ſed morbus periculo vacat. Cōmuniter autē in his & aliis omnibus quæ ſimiliter efferuntur, exceptionis huius meminiſſe oportet, dummodò nulla alia extemporali & manifeſta occaſione acciderit eiuſmodi ſymptoma, veluti ſi nunc

diarrhœa

diarrhœa ex cibo aut potu aliquo ſit orta: ſed morbi ratione interuenerit. Nam quę alia ex cauſa & non vi morbi eueniunt, ipſius ingenium & morem ſignificare nõ poſſunt: ſiquidem ſignum in aliquo cum re ſignificata coniunctum eſſe oportet.

X V I I.

OPhthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Hoc non tanquam bonum ophthalmia laborantibus ſignum, ſed vt cauſa ab eo dicitur, quia ſcilicet humorum redundantia ſimul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipſi quoq; exemplum eſt eorum quæ ſponte & vtiliter vacuantur, & quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum quum ophthalmia laboratur, clyſteris & purgationibus ſubducentes.

X V I I I.

PErtuſa perſectáue veſica, cerebro, corde, ſepto tranſuerſo, tenui quopiã inteſtino, uentriculo, iecore lethale eſt.

Nomen lethale, tum in aliis ſcriptis, tum hoc ipſo libro ſæpè de iis qui ex neceſsitate, & ſæpe de iis qui ferè morerentur vſur

tur vſurpaſſe videtur. Quare incertum nunc eſt, vtrum ſecuturam omninò mortem altius hiſce partibus diuiſis velit innuere, an in quibuſdam hominem quidem ſeruari, ſed rarò contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem neceſſariò adferat, vnum eſt ex iis quæ in confeſſo ſunt apud omnes: non tamen in aliis confeſſum eſt & manifeſtum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, ſed duntaxat illud quod magnum eſt & profundum: cuiuſmodi ſignificari veriſimile eſt per participium pertuſa: vt tota veſicæ tunica vſque ad capacitatem internam diuiſa perſectáque atque aliorum vnumquodque ſimiliter diuiſum intelligatur. In veſica ergo confeſſa manifeſtáque res eſt, tale ſcilicet vulnus non vniri aut coaleſcere, vt nec in parte etiam ſepti tranſuerſi neruoſa, & inteſtinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nam quoſdam qui in eo vulnerati fuiſſent aiunt aliquando, ſed rarò fuiſſe perſanatos. At verò non vulnus ſolùm profundum in iecoris fibris acceptum, ſed fibram etiam abſciſſam ſanatam fuiſſe dicunt. Sed & ipſi in libro de vulneribus exitioſis inſcripto, ex his nonnulla curare eius libri auctorem aggredi legimus. Quòd verò eorum diacope, id

pe, id est profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuerso fit ob perpetuum eorum motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collum quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomiis, id est per incisionem extrahendis è vesica calculis. Hepar verò si sauciefur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcircò priùs moriuntur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectam venã esse intelligatur. Quare nec qui profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras, id est lobos abstulisse dicunt, videntur veritati consentanea dicere. Vulneratum verò cerebrum sanari sæpè vidimus, semélque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rarissimè eueniunt: Illud verò verum & indubitatum, magnas vulnerationes, quales Hippocr. diacopas appellare videtur, afferre mortem. quæ tamen aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omnium consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò intestinorum quum omnium, tum ventriculi multo magis natura

nis oculorum effectrix. Quum enim nihil omninò influit amplius in oculos, adhibitum fomentum in ipsis contentum humorem superfluum digerit atque ita ipsis sanitatem restituit: vbi verò adhuc influit, ad primam admotionem ipso solo calfactu doloris leuationem aliquam breuem adfert, sed paulò pòst dolorem amplificat, atque tum demùm fit diagnosticum signum, vnde affectu intellecto ad aliquam totius corporis vacuationem peruenimus. nam si plethoricũ corpus fuerit, per phlebotomiam, si cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neque enim difficilis res est cacochymiam distinguere à sanguinis plenitudine.

XXXII.

Albi longo alui profluuio maximè corripiuntur.

Quemadmodum * ψελλίζεσθαι linguæ est vitium non vocis, sic etiam τραυλίζειν, quum scilicet lingua eas voces articulatè proferre non potest, quæ per t & r scribuntur, qualis hæc ipsa est traulosis, & aliæ similes, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæc siquidem omnes dilatata & ad primores dentes af-

**Traulus qui certā quandam literam proferre non pōt. Psellus qui literam aut syllabam pronūciādo prætereit. Ischophonus cui lingua titubat, & inter loquendam hæret, nec syllabam syllabæ ꝓperè cōnectere potest. Quæ tria linguæ impedimēta videtur intelligere*

Hippocr. τραυλότας nomine.

firmata egent lingua. In quibus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, male affirmatur & somnum quem t & r edunt articulatè efferre nequit, sed in somnũ quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua fit quodam modo breuior quàm conueniat, quod fit admodum rarò. Sed & quia molliore & humidiore fit temperamento accidit balbuties: quam ob causam pueri balbutiunt. haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, quum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo tempore tibias inflarunt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ: nonnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tanta siccitas nemini, qui quidem secundum naturam habeat, adesse potest. Atque ideo solius humiditatis immodicę symptoma est in naturâ balbis illud linguæ vitium, ipsius musculis vtpote infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorum quos à cerebro accipit imbecillitatem accidere potest. Vnde fit vt ebrij quoque

que interdum balbutiant, tum quia ipsis cerebrum multa humiditate permadescit, tum quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrumque. Atque cerebro quidem talem temperationem sortito, humidorum excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea suscipere ventriculum, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò lingua præhumida naturâ, ventriculum quoque talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alteram habeat cum lingua communem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Ventriculi verò familiaris affectio diuturna diarrhœa.

XXXIII.

QVi acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habẽtes rarò pleuritide corripi tradit. Nã illud, Non admodũ id quod rarò, nõ quod nullo modo vsu venit significat, vt quidã libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò quum de pleuritide ageremus, eam quæ cum pallidis & flauis sputis esset, ex bilio-

ſis humoribus ortum habere: & quæ cum ſpumoſis, ex pituitoſis: quemadmodum & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex ſanguine fieri oſtendimus. Eſt enim inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis, pleuriticorum affectus. Quum verò inflammatio omnis ex redundante fiat humore quopiam, pro eius natura tum ſputi ſpecies pleuriticis ſuperuenit, tum ſalutis aut mortis expectatio. Non ſimiliter autem membranæ & pulmo ſuſcipiendis humoribus ſunt nati, denſa ſiquidem eſt membranarum natura, pulmo verò omnem in partem rarus & laxus. Quare & facilè omnes ſuſcipit, membrana verò ſuccingens bilioſos potius admittit. Ob hanc igitur cauſam qui naturâ abundant pituita, rarò pleuritide laborant, præſertim ſi ſalſitudinem aliquam & acrimoniam acquiſiuerit. Talis enim pituita mordens inteſtina ad deiectionem ſtimulat. túmque non ſolam pituitam vacuari, ſed vnà cum ea alia etiam multa excrementa deiici contingit. Sed ipſe in libro etiam de aquis, locis, & aëre minimè pleuritidi aliiſque morbis obnoxios eſſe dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXIIII.

XXXIIII.

QVi calui sunt, ijs uarices magni nõ fiunt: quibus uerò caluis existentibus uarices superueniunt, ij rursus capillati fiunt.

Quũ inter scripta prudentis cuiuspiam viri oratio inuenitur euidenter falsa, meritò lectores hærere & addubitare accidit, ac primùm quidem sibi ipsis diffidere, tanquam ea non assequantur quæ etiam sint manifesta: deinde verò suspicari nunquid eorum quæ sunt proposita falsum sit. Quis enim ignorat caluitium affectionem esse insanabilem? Sed neque verum, magnos varices caluis nunquam superuenire, sicuti neque varicibus ortis caluitium cessare: nisi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatam medicis madarosin, id est capillorum defluuium, caluitium nominet. Hæc enim quum à vitiosis humoribus ortum habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, iisdem ipsis prauis humoribus in crura translatis varices facere & capillos recuperare & recipere potest. Nam si priùs à vitiosis humoribus capillorum corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

XXXV.

Tussis morbi magnitudinẽ significat, vt vrina etiam vehementer tincta.

Hydropicis tussis si superueniat, malum.

Morbis alios morbos & symptomata superuenire veteribus medicis moris fuit dicere, quæ ipsius morbi augescentis ratione accidere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superuenientibus. Sic etiam nunc de tussi dixit Hipp. Neque enim quum alia occasione fit hydropico tussis, signum est exitiosum, sed quum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquosa humiditas in tantum creuerit, vt iam asperas arterias occupet, deinde tussis superueniat, periculum ne haud ita multò pòst homo suffocetur, imminet.

XXXVI.

Difficultatem urinæ phlebotomia soluit: secare uerò interiores.

Sed neque sana est hæc dictio, nisi particulam etiam assumpserit, vt aphorismus talis sit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia soluit. Nam reuera sectio etiam venæ soluit dysuriam: eam videlicet quæ propter inflammationem & plenitudinem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur

tur

tur, verum non est, neque Hippocrati con fessum. Siquidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tam interior quàm exterior nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiam vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaque fuerit hunc etiam aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

ANgina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus extitit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidem ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutē transferrri vtile est.

XXXVIII.

QVibus occulti cancri adsunt, non curare melius. Curati enim citius intereunt, non curati uerò longius uitam trahunt.

Occultos cancros dixit vel qui ſunt ſine vlceratione, vel latentes, hoc eſt non apparentes: quod rurſus idem ſignificat, ac ſi dicatur, qui in alto ſunt corpore. Sed & curatio duplex eſt, vna, nihil non agere vt particula laborans ad ſanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id eſt ipſum demulceat & mitiget, præſertim ſi coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim ſi non aliud, at certè ſaniem abluere humido quopiam eſt neceſſe, non quocunque, ſed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abſtinere non conuenit: neque qui ſine vlceratione ſunt cancri ea egent. Alteram verò, quæ ſecando & vrendo fit (quæ ſola ſunt cancro facto comparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus conſulit. Quòd enim qui in profundo latent, eiuſmodi curationi non cedant, docet etiam experientia. Quotquot enim cancros eiuſmodi curare ſunt aggreſsi, magis irritaſſe, breuíque homines necaſſe ſcio. Nam & qui cancrum in palato ortum, & qui in ſede & ſinu muliebri ſecuerunt, aut vſſerunt, vlce-

ra ad cicatricem perducere non potuerũt, ſed homines affligente curatione ad mortem vſque excarnificarunt: qui citra curationem longiore tẽpore vitam cum minore moleſtia exegiſſent. At eiuſmodi igitur cancrorum ſanationem nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui ſumma parte corporis conſiſtunt, eos ſolum curare tentandum eſt, quos vnà cum ipſis, vt ſic loquar radicibus excindere & extirpare penitus licet. Nihil enim vetat veluti radices quaſdã venas eas appellare quæ plenæ melãcholico ſanguine vſque ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim non infimi nec contẽnendi medici ne hoſce quidẽ chirurgia curari ſinũt, ſed eos tantùm qui exulcerati, tum laborantes vexãt adeò, vt ipſi vltrò manũ admoueri deſyderẽt, tum in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neque hos extirpari permittunt, ſed omninò abſtinendum in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligantibus conſulunt. Hippocrates certè quidẽ quòd cancros in alto corpore deliteſcentes non ſemper agoniſticè curandos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura coniectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quan-

tum ex aphorismi dictione coniici potest est incertum. quem quidem aphorismum Artemidorus & Dioscorides scripserunt vsque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Conuulsio à repletione fit, uel uacuatione, ita uerò & singultus.

Conuulsio,(vt & ipsum nomen indicat) vulsis fit ad propria capita musculis, vel vt apertius dicam, reuulsis: qualis ipsis etiam secundum naturam motus est: sed hic sine animalis ciente & impellente virtute non fit: conuulsio autem motus est inuoluntarius: in quo ad similem neruosæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in spasmo à repletione idẽ fit quod aëris ambientis statu supra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ sæpè rumpuntur. Sic etiam fit ficciore cœli conditione. Nam in seipsa coguntur & conuelluntur omnia corpora neruosa violentius exiccata, veluti quæ ad ignem diu excalfacta sunt lora, & quæ similiter sol æstiuus exiccauit. Conuulsio igitur meritò à contrariis fit cau-

sis

ſis. Singultus verò tantiſper concedatur ſtomachi conuulſio dici, dum aliud erit orationis propoſitum. Quum verò in hoc ſolum incumbemus vt affectionis huius eſſentiam intelligamus, præſtiterit fortaſſe non conuulſionem appellare, ſed quandam motionem, quæ ſit in eodem cum vomitu genere, ſed eo fortior & vehementior. Nam quum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit, ad duo ſymptomata incitatur, vnum quidem vehementius in ſingultibus, alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur propellere & ſummouere: per ſingultus verò etiam ea quæ in ipſius ore penitius inſederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non ſolùm ipſum quem propriè appellāt, ſed etiam ventriculi os. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere ſingultus fieri ſolet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorũ & veluti altius imbibitorũ in ore vẽtriculi ſit quę per ſingultum fit excretio, ex iis licet diſcere quę quotidie omnibus ferè vſu veniũt magis minúſve. Siue enim ſolum quid acre veluti piper deuorauerint, ſiue cum melle aut alio quopiam, poſteáq; vinum ſuperbi

berint

berint calida temperatum protinus ſingultiunt: potionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, ſua verò acrimonia pipere ventriculum moleſtia afficiente. vnde ipſe violentiore motu id quod moleſtum eſt exigere & expurgare conatur. * Nam in lib. de ſymptomatum cauſis & tuſsim & ſternutationem & rigorem de talium motionum numero eſſe demonſtrauimus.

** Fit etiã ſingultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris vẽtriculi, vt in pueris ſæpè fit.*

X L.

Quibus ad hypochondrium dolor eſt ſine inflammatione, iis febris ſuperueniens dolorem ſoluit.

Sequitur & morſum dolor: ſed conſueuêre morſus nomine non doloris talia ſymptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandam phlegmonode affectionem. Sic autem appellata eſt, quia eryſipelata etiam dolor comitatur. Quum igitur neque ob talem aliquam affectionem hypochondrium dolor habuerit, & morſus ſenſus abfuerit, ſupereſt vt dolor vel propter obſtructionem, vel ſpiritum flatuoſum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quæ omnia febrilis calor ſuapte natura ſanare poteſt: illa quidem incidens,

dens, extenuans, & diſſoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatem reuocans.

X L I.

QVibus in corpore pus nullam ſui dat ſignificationem, ob craßitudinem ſui aut loci non ſe prodit.

Bifariam ſcribitur aphoriſmi dictio, & bifariam ipſam interpretantur, & vtraque tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci craſſitiem ſæpè occultatur puris loco quopiã contenti notitia. Meritò igitur ſcripſerũt nonnulli, His ob loci denſitatem, indicationem non edit. Alij verò, His propter puris craſsitudinem non innoteſcit.

X L I I.

REgio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

Indicat enim durities, phlegmone tùm aut ſcirrho obſeſſum viſcus eſſe. Etenim ſine hac, poteſt etiam propter eiuſdem obſtructionem icterus accidere: poteſt & critico modo natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

Phlegmone ad tactum renititur, ſcirrhus manifeſtè durus eſt.

X L I I I.

XLIII.

Qvi lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis superuenientem longam dysenteriam aqua inter cutem aut intestinorum læuitas excipit, & moriuntur.

Huic præfigi oportuit aphorismum illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Verùm is in sequentibus post alios quatuor intermedios scribitur, sed ipsius hoc loco nobis est facienda mentio. Nam qui lienosi sunt, hoc est quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens intestinorum difficultas, affectionem soluit, duntaxat quantum ratione translationis & vacuationis humorum crassorum & melancholicorum in liene infarctorum effectum fit. Sed quoniam sæpè eiusmodi vacuationes supra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hippocra. quem exitum immoderata dysenteria talibus superueniens affectionibus habere soleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis intestinis prauorum humorum transitu, tum vires ipsorum laborant, tum perit caloris natiui symmetria: propterea & aqua

& aqua inter cutem & læuitas intestinorum superueniunt: intestinorum quidem læuitas solo intestinorum vitio, aqua verò inter cutem propter iecoris & lienis & totius generis venosi consensum.

XLIIII.

QVibus à stranguria ileus superuenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa urina fluxerit.

In ileo nihil infernè deiicitur, ne si acriore quidem vtaris clystere: stercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur intercluso inferiore transitu, in tenuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat, omnibus ferè confessum est. Quinetiam propter inflammationem & obstructionem vel sicci stercoris, vel crassorum & viscidorum humorum fieri dixerunt nonnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel scirrhus, vel abscessus tantam posse facere coarctationem, vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores crassi & lenti in causa esse possint, non admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam si placet ponito, & si quid aliud præterea dixerint.

Illud

Illud verò, quod aphorismorum interpretibus ferè omnibus visum est, nullam prorsus mihi verisimilitudinem habere videtur. Aiunt enim vesicæ inflammatione angustiam viæ in quibusdam intestinis ex compressione factam, affectum ileum afferre. Ego verò complures per totam meam vitam vidisse videor, alios quidem periclitari tantùm, quosdam verò mori etiam ex suppressione vrinæ, omnibus tunc luculenter secundum propriam circunscriptionem maxima apparente vesica, adeò vt extremè distenderetur, & ob eam vt par est tensionem doleret: quorum tamen nullus ileosus factus est. Quî igitur credas ob vesicæ inflammationem cõpresso & coarctato intestino fieri aliquãdo ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vsque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia intestina & coarctare potest: vesica verò in tumorem sublata, solum potest rectum premere intestinum. Absurdius etiam nonnulli dicunt, nempe superueniente febre iuuari ileum. Febris enim eiusmodi propter aliquam meritò vesicæ inflammationem fit, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoque magis augeri par est, vt potè quæ

sit in

ſit inflammationis ſymptoma. Ileus autem vt ipſi aiunt ex inflammatione ortum habuit, & vnicam ſolutionis ſpem habet inflammationis remiſsionem & ceſſationem, qua cum febrem quoque vnà mitigari eſt neceſſarium. Signum igitur bonum erit ſolutionis cruciatuũ quos ileus adfert, febris vel mitigata, vel ſoluta: non etiam bonum ſignum, aut cauſa bona, ipſa vel ſuperueniens vel aucta. Eos enim ſolos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione conſtant, aliâs ſola, aliâs cum crudis humoribus & pituitoſis, aut ſpiritu flatuoſo. Quomodo igitur accipienda ſint quæ hoc aphoriſmo Hippocrati ſunt dicta ignorare nos præſtat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demonſtrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquam ægrotus Hippocrati viſus eſt, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus ſit hic aphoriſmus dicere poſſum. Quare multitudinem crudorum & craſſorum humorum vnà cũ vehementi refrigeratione ſuppoſitare ſatius eſt dictorum ſymptomatum cauſam eſſe, ita enim ſola & febris fuerit affectioni remedio, & retentæ vrinæ vacuatio. Sic enim conſueuit craſſa & multa & confer-

ta vacuari, quum crassi illi & crudi humores fuerint concocti.

X L V.

SI ulcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Vlcera quæ veterascunt vel cicatrice ipsis nullo modo obducta, vel si obducta sit, rursus resoluta, ea (modò nihil in curatione peccent medici) vel propter affluentiam vitiosorum humorum, vel propter affectionem in ipsa parte temporis diuturnitate ex humorum affluentia contractam, vel ob aliquod ossis vitium eo loco corrupti, ægrè sanabilia euadere est necesse. Cætera verò vlcera semper maiora ac deteriora fiunt: atque vniuersum eorũ genus phagedænas, quasi exedentia dicas vlcera, veteres appellabant. Quidam verò postea distinguere aggressi sunt propria cuique appellatione indita, Chironia nõnulla, Thelephia alia, quædam phagedænas nuncupantes, aliásque nimis curiosas appellationes prosequentes. Nobis verò satis fuerit, ex iis quæ circunstantis loci partem aliquam occupant, alia herpetas nominasse, quum in superficie aut cute

etiam

etiam ipſa conſiſtunt: alia verò phagedæ-nas, quæ carnem etiam ſubiectam corrũ-punt. Quod enim putridum & depaſcens à nonnullis vlcus dicitur, non eſt propria quædam vlceris differentia, ſed affectus ex vlcere & putredine complicatus. Quin abſque etiam vlcere putredinem ipſam per ſe multis corporis partibus conſiſte-re nouimus. Quoddam etiam vocatur carbunculus, vlcus cruſtoſum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam ſortita ſunt appellatio-nem Carbunculus, Phagedæna, Herpes. Quæ verò vlcera ſine dictis ſymptomatis ipſa per ſe fiunt, ſolebant veteres vlcera tantùm appellare: de quibus Hippocrati nunc eſt ſermo, in quo quæ eiuſmodi ſunt vlcera in longius tempus excurrere do-cet. Sed ipſa etiam rationi experientia ſuffragari videtur. Multa enim ſæpè eiuſmodi vlcera ad cicatricem perducta, non ita multò poſt rurſus inflammari, & cicatrice ſoluta rumpi ſunt viſa, id autem fit talem aliquã ob cauſam. Quum adhibitis medi-camentis caro oſsi affecto ſuperpoſita ſic-cata duxit cicatricẽ, ſanitas èueſtigio re-ſtituta eſſe videtur: ſed rurſus ex oſſe altiꝰ vitiato ichore quopiam paulatim affluen-te, iterum oboritur inflammatio, & puris

ſubſequitur generatio, à quo cicatrix eroditur & caro exhulceratur. Quænam igitur eſt talium vlcerum curatio? non profectò alia præter eam quam lib. de vlceribus tradidit, & nos tertio therapeuticæ methodi explicauimus. Exiccari enim poſtulant omnia vlcera, præcipuè verò ea in quibus os affectum eſt. Finis verò ſiccandi eſſe debet, ſi pars eius* affecta abſceſſerit. vndè meritò in tantum cauas cicatrices fieri accidit, quantam abſceſſus profunditatem habuerit.

* *Os quatenus corruptũ eſt, proximi debet.*

X L V I.

Qvi gibbi ex aſthmate aut tuſſi ante pubertatem fiunt, ſtatim moriuntur.

ὑϐὸς & κυφὸς appellare ſolet Hippocra. quos nunc omnes κυρτὸς, id eſt gibboſos vocant. Nam reuera ipſis ſpina à tergo extuberat. κυρτῷ enim oppoſitè dicitur κοῖλον, quaſi dicas conuexo cauum: At ὑϐῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quaſi extuberanti excauatum. Cæterum hæc nomina de ſola ſpina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modò autem cyphoſis fiat, ipſe explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordoſis & ſcolioſis & ſeiſis

sessis fiant. Hæc enim propria sunt & præcipua spinæ vitia: quæ quidem si quis intelligere velit, ea quæ eo libro scribuntur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præsentis aphorismi explicationem attinet, dicturi sumus. A tergo spina extuberat & gibbera fit aliquando propter ictũ aut casum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna consistunt: à quibus si quandò vna vertebra prorsum trahatur, ea parte spinæ lordosis, id est excauatio fieri solet, quemadmodum etiam si plures deinceps sese consequentes introrsum obtorqueantur. Quòd si tractæ vertebræ non fuerint inter se cõtinuæ, tum cyphosis id est extuberatio fit: tantum partibus ponè cedentibus & extuberantibus, quantum tractæ vertebræ introrsum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, quũ modicè extrema inflectuntur cernere licet, veluti calamis, viminibus, virgis & aliis eiusmodi. Atque de his quidem copiosius in expositione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem ὑβωθέντας id est eos quibus introrsum flexa spina ponè extuberat ex asthmate & tussi citò interire dicit. Neque enim in his pectus vult, vt ipse ait, vnà cum aliis augeri,

atque ideò magna angustia premuntur instrumenta respirationi seruientia. Omnium porrò qui spontè gibbi facti sunt, hoc est quibus sine ictu vel casu ex alto spina deprauata est, commune existit quòd tales propter dura tubercula vel coctu difficilia euaserint. Sed quum magna sit inter tubercula pro tumore, & duritie & loco in quo consistunt differentia, quæ quidem simul dura sunt & magna protinus anhelatores & suspiriosos homines efficiunt: quæ verò de sua humiditate aliquid in asperas dimittunt arterias, tussiculosos faciunt. Cæterùm quæ de sua humiditate aliquid transmittunt, exactè dura non sunt, atque ideo vt suppurent tandémque hominem suffocent est necesse: quæ verò nihil transmittunt, ortum ex crassis humoribus habent, atque ob id dura sunt & cruda, longóque tempore citra suppurationem manentia hominem viuere sinunt. Contrà verò quæ cum tussi ortum habuerunt, ad suppurationem properant, atque ideò sunt perniciosa. Similiter & quæ cum difficili respiratione fiunt, iis qui adhuc crescunt mortifera existunt. Vel enim hæc magna esse oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Quum igitur vnà cum corde pulmo

in tali

in talibus augeatur, & ſpatium continens minuatur (coſtis vtpotè non creſcentibus ſed propter gibbum arctatis totum pectus ſtrictius & anguſtius efficientibus) tantã breui ſpiritus difficultatem fieri eſt neceſſe, vt homo ſuffocetur & pereat. Nam ſi gibboſitate nondum ſuperueniente, propter ſolos præter naturam tumores ſpirãdi difficultate laborabant, quid fore putãdum tuberculis temporis ſpatio auctis, pectore verò ſtrictiore reddito? Porrò autẽ quum multæ ſint ſpirandi difficultates, conſtat Hippocrat. ſolam eam aſthma appellare ſolere, in qua frequentiorem & crebriorem reſpirationem fieri cõtingit. Siquidem ita homines etiam nunc in curſibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν, id eſt anhelare dicunt. Qui verò poſt Hippocratis ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnum alij ſimpliciter aſthma, nonnulli orthopnœã appellarunt, quum continenter citra febrem ægroti ſpiritum ægrè ducunt.

XLVII.

QVibus uenæ ſectio aut purgatio prodeſt, his uere ſecanda uena, aut purgatio imperanda.

De iis, qui integra adhuc valetudine

postea sunt ægrotaturi nisi vacuētur, Hippocrati nunc sermonē haberi liquet. Horum enim vere ineunte anticipanda est vacuatio vel per phlebotomiam, si plethoricis morbis corripiantur, vel per purgationem, si morbis sint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conseruamus & incolumes tuemur, qui multos iam annos anteà quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis callo, quem πῶρον Græci dicunt genito, per talem vacuationem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo sanguinis excreationem, epilepsiam, melancholiam, apoplexiam, & alios huiusmodi diuturnos morbos è multis hominibus dicta vacuatione sustulimus. Phlebotomia igitur commune est ad plethoricos morbos auxilium: Purgatio verò, siquidem generatim exaudiatur, vnum quoddam est contra morbos remedium; non tamen si speciatim accipiatur. Siquidem nonnullis pituitosorum humorum, quibusdam biliosorum, aliis melancholicorum, & quibusdam serosi excrementi vacuatio conducit pro morborum quibus tentari consueuerunt natura. Exempli gratia, quidam quotannis nisi

nisi purgetur laborat melancholia,& mira visu res est, quo modo iam ipse etiam incipientis morbi primam præsentiscat generationem , méque protinus accersi iubeat:quo melancholicis humoribus expurgato,èuestigio cessat melancholia,atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eueniunt , vnum quòd expurgentur superuacanea,alterum quia excretorum acrimonia reclusa paululum hæmorrhoïs mali sanguinis aliquid ipsa etiam profundat. Nam quũ solennis ipsi & consueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoïca,eius postea suppresśione redundat melancholia. Ipsum itaq; non vere solùm sed autumno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit , nõnulla sentiat superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat,quotannis vere ineunte vacuans sanaui , subindè forti pharmaco melanagogo vsus.quam quidem purgationem si quando prætermiserat , dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephãtiam quoque in altero incipientem, primùm phlebotomia & purgatione curaui,atque huic

quotannis purgatio vnica ſatis erat, quæ ſi quando negligeretur, protinus morbus indicationem ſui edebat, hominémq; inuadebat. Huiuſcemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, vt epileptici & aſthmatici, & apoplectici pituitoſorum: arthritici verò qui cum magno ſunt calore, bilioſorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitoſorum purgatione gaudent. Quidam etiam alius æſtiuo tempore ſemper tertiana corripi ſolitus, iam annos multos febrem non eſt expertus, bile pallida per nos ſub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multò præſtat: quemadmodum epilepticos, apoplecticos, arthriticos & melãcholicos & quotquot denique propter humorum craſsitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius eſt. de quibus omnibus priuatim ſcripſimus in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars eſt totius commentationis, quæ de tuenda ſanitate inſcribitur.

XLVIII.

Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bono eſt.

Hunc aphoriſmum paulò antè explanaui, quum de eo verba facerem, qui hunc in mo

in modum ſcribebatur, Qui lieuoſi inteſtinorum difficultate corripiuntur, his lõgam ſuperuenientem dyſenteriam aqua inter cutem, aut læuitas inteſtinorum excipit & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphoriſmo interpretatione noua opus non eſt.

X L I X.

Qui podagrici morbi fiunt, ſedata inflammatione intra dies quadraginta conquieſcunt.

Podagricorum inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decumbente: quam quidem fluxionem primùm articulationum ſuſcipiunt ſpatia, deinde quæ in orbem circunſtant omnia ad cutem vſq; Quum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbem ipſis circum poſita neceſſariò tendi. Neruos tamen & tendones inflammari podagricis non eſt veriſimile, ſed dolere ſolùm, quia ſimul cum articulationibus tendantur, quod ex eo fit manifeſtum, quia podagricus conuelli nunquam viſus eſt, id quod frequentiſsimè in neruorum & tendonum inflammationibus accidere ſolet. Alioqui curandi indicatio ipſis cõmunis eſt cum omnibus in

bus inflammatione laborantibus. Nam & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidem tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore verò si crassa vel lenta: multóque longius tempus requiret, si simul viscidũ & crassum fuerit, vltra dies tamen quadraginta non prorogabitur inflammationis curatio, siquidem & medicus ritè omnia gerat administrétque, & ipsi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnosas partes occupat inflãmatio, morborum acutorum subiicitur termino, qui quartusdecimus dies est, quandoquidem mollior est & rarior carnis substantia, quàm vinculorum & neruorum natura. Quamobrem tardius etiam vinculorum, tendonum, & neruorum quum vulnerantur, natura inflammari incipit, & longiore ad inflmmationis vigorem tẽpore peruenit, tardiúsque curatur. qua enim ratione vix in se aliquid humoris alieni admittunt, quia densæ nimirum sunt & duræ partes eiusmodi, eadem hac ipsa ægrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non quartumdecimum diem, sed quadragesimum statuit, quia tum contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta

artic

articulos ambientia & firmantia vaporis in ſpeciem vacuari oportet, tum etiam intra ipſa ligamenta admiſſam. Meminit porrò etiam in prognoſtico diei quadrageſimi vtpotè in quo morbi iudicantur, qui necdum ſunt exactè diuturni, acutorũ tamen ſuperarunt terminum. Nos etiam in commentatione de diebus decretoriis fuſiſsimè de his omnibus diſputauimus.

L.

QVibus diuiſum eſt cerebrum, his febrem & bilioſum uomitum ſuperuenire eſt neceſſe.

Meritò febricitant cerebro vulnerato, ea ſcilicet ratione, qua membro quolibet principe inflammato febrem ſequi eſt neceſſe. Bilis verò vomitus fit, ventriculo propter ſocietatem quam cum cerebro habet per conſenſum affecto, ipſiúſque ore maximè, in quod ex cerebro coniugatio quædam neruorum maiuſculorum inſeritur. Sed aliâs etiam propter magnos dolores & vehementem mœrorem excrementum bilioſum conſueuit in ventriculum confluere, multóq; magis ſi ipſe imbecillitate laboret. Ad ea enim quæ infirma ſunt partium vicinarum feruntur excremen

crementa, præſertim ſi tenui ſubſtantia conſtant, qualis eſt humor bilioſus, vnàq; cum eo quicquid eſt ſeroſi excrementi, quod per vomitiones bili ſæpè permiſcetur: raróque admodum bilem ſinceram ſine excremento ſeroſo euomi cernere eſt. Quinetiam in benè valentibus bilioſiore præſertim natura præditis, vbi diutius cibo abſtinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipſius vellicatio, & vomitus oſtendunt. Nec verò cerebro ſolùm vulnerato bilem vomunt, ſed dura etiam membrana ipſi circumpoſita, quæ multis partibus cum cerebro cohærens quàm citiſsimè ſua ipſi mala impertit. Quia verò Eraſiſtrati ſectatores meningas neruorũ principia ſtatuunt, ſolam vulneratam craſſiorem meninga talia propter ſuam ipſius naturam inquient adferre ſymptomata. Quòd ſi quando in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationẽ ſequi contendent. Dixi autem ſectatores Eraſiſtrati iſthæc dicturos eſſe, & non ipſum Eraſiſtratum: quoniam iam ſenex (quo tempore ipſi de diuiſionibus libros ſcriptos eſſe aiunt) cerebrum pronunciauit neruorum eſſe principium. Dictum etiam eſt de

est de his fusius in commenta. de Hippocra.anatome.

L I.

QVi ualentes, capitis repentè doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt & stertunt, intra septem dies intereunt, nisi febris interuenerit.

Mutos Hippocra. appellare solet, non quibus sola sit vox oblæsa, sed per excellentiam quandam vnà cum huius noxa omnes voluntarias actiones nobis intelligendas relinquit: quibus vtique læsis sensus aliquando non perit. ipse siquidem dicebat, Talibus interdum mutis accidere sentientibus esse, sæpe etiam sensu & motu priuari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex est, debilis vna, altera fortis. atque ideo ipsemet dicebat, Soluere apoplexiam fortem est imposibile, debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexiæ notam apposuisse videtur, stertere scilicet: quod etiam profundo grauíque somno oppresis accidit secundum affectionis similitudinem. Quanquam enim non eodem modo fiunt somnus & apoplexia, habent tamen aliquid commune ad quod consequitur stertor. id autem est imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè

abundè egimus in commẽtatione ea quæ de locis affectis inſcribitur. Nunc verò, quod ſit ad aphoriſmi explanationem neceſſarium dicam. Quibus valentibus capitis derepentè dolor oboritur,eius rei cauſam maximè ad ſpiritum flatuoſum referre oportet,ſed iam quoque ad materiæ cõfertim affluentis multitudinem, quam nunc in cerebrum delatam fuiſſe ſymptomata indicant, quæ dolorem ſunt ſubſequuta:quibus etiam ipſis pituitoſam quádam materiam eſſe commonſtratur. atq; ideò febris ſuperueniens eam ſoluit affectionem,vt potè quæ tum ſpiritum illum flatuoſum, tum humores pituitoſos excalfaciat, attenuet, & reſoluat. id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, interdum etiam pluribus, non tamen vltra ſeptimum procedit diem, quia pars quæ laborat principalis eſt:eiuſmodi verò partes diuturnos ſimul & vehementes morbos non ferunt, vt ſæpè nobis oſtenſum eſt.

L I I.

SEd in ſomnis etiam an de oculis aliquid ſubappareat ſpectare oportet. Nam ſi quid non exactè commiſsis palpebris de albo appareat, modò non ex

alui

alui profluuio aut medicamenti potione accidat, malum signum est & ualde perniciosum.

Aut ob palpebrarum siccitatem aut propter virtutis ipsas mouentis imbecillitatem albi aliquid subapparet in oculis exactè claudi non valentibus. Ob hanc enim causam alui etiã profluuiis & medicamentorum potionibus de oculorum albo aliquid conspicitur, quum dormiunt. Nam totum corpus exiccatur talibus vacuationibus & imbecillæ vires redduntur. Siccitatis autem plus palpebris acquiritur, quia ipsæ sunt siccæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extẽduntur, eodem quoq; modo corporis partes ita affectę. Quinetiã quòd viribus laborãtibus & fatigatis non solùm oculos, sed os etiam exactè claudere nequeant (vnde hiãte ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius consyderare volenti.

LIII.

DEliratio quæ cũ risu fit, tutior: quæ uerò studio adhibito, periculosior.

Nulla deliratio tuta est, minus periculosa quæ cũ risu fit. Etenim audax illa, vt ipse appellat, & temeraria mentis aliena-

tio,omnium est periculosissima: inter has media est quæ cũ studio fit. Porrò omnes fiunt cerebro affecto, siue primariò & per se, siue secundariò & per sympathiam: differunt autem inter se causis ipsis efficientibus. Nam quæ à sola caliditate sine prauo humore cõmittuntur, similes quodam modo sunt desipientiis iis quæ temulentiam sequuntur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cum studio perficiuntur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturam magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atra bile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædam ex flaua bile perusta & retorrida fiat, quæ omnium est teterrima: alia verò ex sanguinis, vt ita dixerim cœno & fæce: quæ quidem crassiore quàm altera cõstet substantia, sed multum à qualitatis malignitate recedat. Diximus prætereà bilem quę veluti fæx est sanguinis, si exactè & propriè loquamur, nõdum nos atram bilem, sed succum appellare melancholicum: per verbi tamen abusionem interdum atram etiam vocare, quandoquidem nisi prius vacuetur, atra sit non ita multo pòst euasura.

LIIII.

LIIII.

IN moribis acutis cum febre quasi gemëtium suspiria, mala.

Sæpè pueri dum plorant, interrupto spiritu respirare videntur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursúmque quod ad integram respirationem deest, adiiciente. quod ipsemet in Epidemiis his ferè verbis dixit, Gemina intrò spiritus reuocatio, quasi superinspirantibus. Hoc autem fit nonnunquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem instrumentorum, nonnunquàm verò ambabus caussis simul conuenientibus: est & quum propter aliquam musculorum pectoris affectionem couulsoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum semel pectus tantum dilatare non potest, quantum animali est necessarium, medio subsistit opere & aliquantisper quiescit: deinde rursum se excitat. Et durum organum, quum promptè non obsequatur dilatanti facultati, ab ipsa violentius concussum dilatatur. Sed quid affectionem cõuulsoriã talem efficere respirationem dicere attinet? Nam si vel frigus pectoris musculos, aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio conuulsoria,

quam & febris ſuaptè natura ſanare & calida auxilia poſſunt. Coniuncta verò ſi febris ſit, non iam muſculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem cauſari poſſumus, ſed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitatem, vel * affectionem cõuulſoriam. Quicquid verò horum fuerit in cauſa, bonum non eſt in morbo acuto accidere. Si igitur de ſola nobis explicata inſtrumentorum ſpiritualium motione illam quaſi gementium reſpirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta eſt expoſitio: ſi verò cum tali aliquo ſono qualis flentibus editur, dictam reſpirationem fieri velit, præter dictas cauſas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quaſi flerent, aut gemerent, aut miſtum quendam ex ambobus ſonum funderent, in eum reſpirant modum.

*. *Affectio cõuulſioni ſimilis ſiccitatē inſtrumētorum ſequitur, quæ febribus acutis interdum ſuperuenit.*

L V.

Dolores podagrici uere & autumno ferè mouentur.

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipſe ſuprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus ſcilicet podagrici continentur. Concitant

citantur tamen interdum etiam autumno iis quibus æſtate per oporam, id eſt fru-ctuum abundantiam cacochymia aliqua collecta eſt in corpore. Nos enim in commentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quaſdam ſingularum corporis partium vires, ſic etiam expultricem eorum quæ moleſta ſunt eſſe demonſtrauimus. Sunt autem moleſta, quædam multitudine grauantia, alia verò aliena qualitate af fligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemem prauo victu ſunt vſi, recurrunt morbi chronici verno tempore fuſis humoribus, deinde ad loca infirma protruſis à partibus fortioribus: ſecũdum alterũ verò tantum, tempeſtate autũnali.

LVI.

MOrbis melancholicis per hæc tempora ſuſpecti humorum decubitus, uel apoplexiam corporis, uel conuulſionem uel maniam, uel cæcitatem denunciant.

Fiunt etiam propter pituitoſum humorem apoplexiæ, conuulſiones, & cæcitates: fiunt propter melancholicum quoque, quoniam commune vtriuſque pathos eſt, id eſt paſsio: non tamen maniæ communis eſt paſsio. Nunquam enim ob pituitoſum humorem affectio hæc conſla-

tur, vt potè quæ ad sui generationem humore stimulante & mordente opus habeat. Talis autem semper quidem est flaua bilis, non semper verò humor melancholicus, sed vbi supra modum vel combustus, vel putrefactus malignam acquisiuerit acrimoniam.

LVII.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimū.

Non omnis apoplexia, sed sola modò dicta, quæ ex sola atra bile ortum habet, eos corripit qui dictam ætatem agūt, quia per eam maximè abundat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autumnum. Et vt simpliciter dicam, Senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus est aphorismus, cum superiore coniungi debet, quasi ita dictum esset, Morbis melancholicis per hæc tempora humorum suspecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè homines inuadit à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum.

LVIII.

SI omentum exciderit, necessariò computrescit.

Propter sermonis breuitatem falsus aphorismus videri queat iis qui non rectè ipsum

ipſum exaudiunt. Quod enim dicitur eſt huiuſmodi, Si omentum exciderit, id eſt nudatum fuerit & extra peritonæum prominuerit, fieri non poteſt vt in proprium locum repoſitum, ſanum & ſaluum permaneat: quemadmodũ ſi aliud quidpiam, exempli gratia inteſtinum aut viſceris lobus foras promineat. Hæc enim niſi longo tempore perfrigerentur, priſtinam temperationem recipiunt, vulnere quod in epigaſtrio eſt acceptum ad cicatricem perducto. Omẽtũ verò ſi vel minimo tempore nudetur repoſitum putreſcit: quam ob cauſam medici partem ipſius nudatam præcidunt. Atq; hanc quidem habet aphoriſmus ſententiam, licet non ita explicatè & diſtinctè propoſitam. Iam verò ſi quiſpiam aliquando vidiſſe ſe ad tempus aliquod prolapſum omentum dicat, quod poſtea repoſitũ non computruerit, enunciationis quidẽ Hippocratis perpetuitatem ita ſuſtulerit, ac certè illud ſeruauerit, nempè ferè ita vſu venire, vt prolapſum foras omentum putreat: quod commune eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hippo. ſcriptis: qui ſi dictionis ſpectes formam, enunciationis vniuerſitatem præ ſe ferũt, quamuis nõ ſemper res ipſę ſimiliter, ſed aliquando aliter etiam licet rarò eueniãt.

LIX.

* *Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursúmque recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur.*

Sæpè in articulis pituitosus humor coaceruatur, quem mucum appellat, à quo imbuta & permadescentia articulationis vincula, laxiora reddũtur, atque ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit. quam vtique rem ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est auctor Hipp. Verùm ischium quum ait excidere, articulũ qui in ischio est intelligere oportet: quo etiam modo libro de articulis dicebat, Humeri autem articulum vno modo elabi scio, quod perinde est ac si articulum, qui in humero habetur dixisset.

LX.

Quibus diuturno dolore ischiadico uexatis femoris caput coxa excidit, ijs femur contabescit & claudicant, nisi urantur.

Hunc aphorismum à superiore seiungere non decet, sed simul in vnum coniunctos, ita accipere. Vult enim dicere,

qui

quibus iſchiadicis propter mucoſæ pituitæ copiam articulus excidit, rurſúmque recidit, temporis ſpatio neceſſe eſſe femur contabeſcere, niſi anteuertẽtes vrendo mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendum eſſe conſulebat. Nam eadem vtrobique vis eſt orationis, quippe qui ſuper coxam adurendum eſſe conſulat, vt lib. de articulis docebat, tum vt mucoſa illa & lenta humiditas abſumatur, tum vt cutis laxitas in quam articulus elabebatur, per aduſtionem firmata & contenta ipſum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioqui ſi ob lentoris abundantiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam neceſſariò eiuſdem ſequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere ſolet, quæ motu, qui ipſis erat ſecundum naturam, ſunt priuata.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

*

Taxat eos qui enarrãdis aphorismis, nullã orationis æquabilitatem retinent.

Omnes* ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem longius quàm vtilitatis ferat ratio cõmentationem protrahunt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequantur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremum expositionem adeò contrahant & concîdant, vt ex aphorismis ne adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuunt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atque ipsor

ipſorum interpretationem perquàm breuiter perſtringũt, ſuperioris loquacitatis & verboſioris explicationis obliti. Nos verò quum aliàs ipſorum ineptias vitare conati ſumus, tum interpretandi æquabilitatem quandam in omnibus retinere ſtuduimus: ita tamen vt quæ vera ſunt & ad artem imprimis neceſſaria, ſumma tum attentione animaduertamus tum diligentia examinemus: dictionem verò ita temperemus, vt neque in ſummam contrahatur breuitatem (non enim eiuſmodi breuitas conciſa commentario, ſed libro conuenit) neque rurſum in tantam orationis longitudinem, quantam illi expoſitionis initio adhibent, proferatur: ſed quod in omni ſcripti genere laudatur, & vnicuique tractatui proportione cõgruit, id nos à principio ad finem vſque vt ſeruaremus ſedulò dedimus operam.

I.

IN *morbis acutis frigus partium extremarum malum.*

In morbis longis, præſertim ſi ſunt ſine febre, & per hyemem & ætatem ſenilem, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & ſummas manus frigere abſur-

dum

dum videri non debet:In acutis verò non mediocre eſt malum, ſed valdè pernicioſum ſymptoma, vtpotè quod magnis ſuperueniat viſcerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipſemet vocari inquit, quorum maximam partem febres ſunt cōtinuæ,in quibus ſiquidem ſine magna inflammatione fuerint,non modò nō refrigerari extrema, verumetiam peruri accidit: ſed quum inflammationis calor eſt adeò vehemens, vt ad ſe cucurbitulæ inſtar ſanguinem ex toto attrahat corpore,iis qui ita affecti ſunt, viſcera exuruntur, extremæ autem partes propter ſanguinis intrò ad viſcera ſeſe recipiētis abſentiam perfrigerantur,atque ex ipſis cōplures ne ſtragula quidem ferunt propter ardorem & æſtum inflammationis viſcera obſidentis.

I I.

PRopter os ægrotans caro liuida,malum.

Non enim ob mediocrem oſsium labefactationem,ſed fortem corruptionem talis coloris ſpecies circunſtantibus carnibus contrahitur, quia in ipſis ſcilicet natiuus calor extinguitur.

I I I.

III.

A Vomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus. is humoribus superuenit infestantibus totum nonnunquam ventriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui sine ipsis quidem vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculum non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum verò rubor vtriusque inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

A Sudore horror, non bonum.

Quòd decretoria si non decernant, partim perniciosa, partim dyscrita habeantur, Hippocratis est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succumbat.

V.

AB insania, quam maniam Græci uocant, difficultas intestinorum aut hydrops

hydrops, aut exstasis, bonum.

Dysenteriam quidem & hydropa translationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis verò emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicunt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verùm tamē, siquidem verè Hippocr. vehementem insaniam exstasim sæpè appellauit, quendã insania moderata, qua prius detinebatur ita leuatum fuisse meminimus, rationéq; collegimus propter vehementem causarũ maniam efficiētium motionem, eiusdem fuisse solutionem subsequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdum crises efficere solent.

V I.

I N *morbo diuturno cibi fastidium & synceræ deiectiones, malum.*

Ipsum per se fastidium cibi malum est signum in morbis diuturnis. Siquidem iis qui ex talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus, vehementior scilicet ciborum appetentia solet accidere. Quare cibi fastidium in talibus haudquaquam est bonum signum, multóque minus quũ

deiectio

deiectiones etiam malæ existunt. Synceras autem eas deiectiones appellauit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ, solo humore qui vacuatur (siue is picrocholus sit, siue melancholicus, siue porraceus, siue bilis æruginosa dicta) intestina peruadente. Nam eiusmodi deiectiones exustam esse & consumptam omnem humiditatem natiuam à febrili calore indicant.

VII.

A Multa potatione rigor & delirium, malum.

Quòd polyposia, id est multus potus non aquæ sed vini multam potionem significet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiam multi sanguine & spiritu calido repleto capite: quam ipsam ob causam calidiores etiam redduntur, præcipuè quidem capite, sed iam toto etiã corpore. Ex ipsis tamen rari sunt, qui cum delirio rigeant, in quibus non incenditur natiuus calor, sed nimia vini copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuso opprimi cernimus.

VIII.

VIII.

A Tuberculi introrſum eruptione exolutio, uomitio, & animi defectio fit.

Tuberculum vocauit, quod alibi ſolet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem, eiuſdem in ventriculum effuſionem intelligit. hanc enim ſequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonem empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, ſed tuſsim neceſſariò mouent & ſæpè ſuffocant: quemadmodum etiam quę in inteſtina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiunt. Omniũ porrò eruptionum communis eſt virium debilitatio & animi defectio, propter ſpiritus vitalis vnà cum ipſis factam excretionem, quemadmodum alibi demonſtrauimus.

IX.

A Sanguinis profluuio deſipiẽtia, aut etiam conuulſio, malum.

Non parum nobis hic aphoriſmus ad faciendam fidem confert, deſipientiam aliquando ob defectum fieri, haud diſsimili ratione atque artuum tremores fiũt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum verò deprauatas. atque ideo nunquam

quam vehemẽs est hoc desipientię genus, sed moderatum, & vt ita dicam, delirum. Ipse siquidem leuem mentis * titubationem, delirationem appellare solet. Si quãdo igitur tali desipientiæ conuulsio accesserit, omninò desperata res est. Vnde quędam exemplaria per &, coniunctionem scripta leguntur, quædam verò contrà disiunctiuam particulam habent: quo etiam modo desipientia post sanguinis fluxum symptoma est minimè bonum, etiam si sola sit. Multóque maius malum est conuulsio, vel si citra desipientiam sola acciderit. Multò verò maximum malum est vtriusque conuentus, quandoquidem sola etiam propter immoderatam vacuationẽ facta conuulsio, symptoma est perniciosissimum. Nam desipientiæ minus malum symptoma.

*παρακοπὴ mentis vacillatio.

X.

AB *ileo uomitus, & singultus, & desipientia, & conuulsio, malum.*

In ileo nihil subit deorsum, atque id huius affectionis proprium est inseparabile. Vomitus verò non semper adest, sed quum perniciosè ęgrotant: quòd si diutius nausea conflictentur & morsu lacerentur, stercus ipsis sursum remeat, & singultiũt.

εἰλεὸς fit cruditatibus retentis & corruptis, & obstructo excrementorũ exitu fit & ve-

veneno hausto: fit intestinis in scrotũ descẽdẽtib⁹: fit sæpius vt Gale. placet, inflammatis intestinis.*

Quidam verò etiam desipiunt & conuelluntur, neruorum principio propter stomachi vitium per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus, (postquàm temporis longinquitate est molestum) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri coguntur, & grauem illam molestámque materiam exprimendo regerere ad loca superiora.

X I.

A *Pleuritide peripneumonia, malum.*

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legunt, non quidem bonúmne sit an malũ pleuritidi superuenire peripneumoniam, nunc docere Hippocr. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempè pleuritim in peripneumoniam transire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniam. Degeneratio namque eiusmodi fit, quum priore * cessante morbo, alter succedit: interuen

** Degene-*

teruentus verò, quum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippocrates videtur de superuenientibus agere, quibus statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malum non addatur, sit tamen vel subaudiendum (quo modo multa de communi suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superuenientium ortus non paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur. veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectibus recedamus) quum is humor qui pleuritim cōmittit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiam peruenit, vndè eiusdem sequitur inflammatio: quum peripneumoniam tamen pleuritis nō admodum sequi soleat, quoniam facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tussi reiectus: exitiali verò & perniciosa, æger prius suffocatur quàm costæ vnà afficiantur.

ratio morbi, & accessio ad morbum quî differunt.

X I I.

A *Peripneumonia phrenitis, malum.*

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis replet cerebrum, & phrenitim eff-

cit. Quod ad finem aphorifmi additum eft malum,non in hoc folum,fed in fequẽtibus etiam aphorifmis commune eft cũ fuperiore aphorifmo, atque ipfius idem eft iudicium.

XIII.

Propter ardores uehementes conuulfio aut tetanus,malum.

Interpretum pars maxima hanc aphorifmi lectionem retinet: Marinus autem, propter vulnera fcribit.etenim fequẽtem aphorifmum fibi aftipulari dicit. Verum certè quidem eft, propter magna etiam vulnera inflammationes fieri & conuulfiones:fed quum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetuftifsimi quique hanc agnofcant dictionem,Propter ardores vehementes,nos quoque eandem laudare & exponere præftat. Itaque ex ipfis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiunt: nonnulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij pro cauteriis & efcharis accipi volunt,atque omnes verum dicunt. Hifce enim omnibus non vti que boni cuiufdam gratia fuperueniunt tetani & conuulfiones per neruorum ficci tatem: quod tetani & conuulfionis genus

pefsi

pessimum simul & difficillimum esse demonstrabamus.

XIIII.

Propter plagam in capite acceptam stupor, aut desipientia, malum.

Desipientia cognoscitur, dissentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: stupor verò est, quum neque loquuntur neque agunt quidquam, sed apertis oculis immoti manent iis qui metu & pauore perculsi & attoniti sunt similes. Quòd verò hæc omnia cerebro patiente fiant, manifestum est. in eo enim esse animi principatum demonstrauimus. Siue igitur in fine aphorismi ascriptum sit malum, constat rectè dictum esse. intrò enim in ipsum cerebrum penetrare ictum indicat. siuenon ascribatur, nihilominus de communi ipsum subaudire possumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiusmodi symptomata cerebri læsionem commõstrant, indè etiam offensæ magnitudinem colligere possumus.

XV.

A Sanguinis sputu puris expuitio, malum.

Quòd omnis ipsi hæc enumeratio sit

eorum quæ propriè superuenientia vocátur (dè quibus Praxagoras non paruum librum integrum conscripsit) vel ex ipso aphorismo constare puto. Neq; enim quiuis sanguinis sputus sequentem habet puris excretionem, sed qui malignus est dũtaxat, cuiusmodi ex pulmone ferè editur.

X V I.

A Puris sputu phthisis & fluxio: quũ verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci maximéque Athenienses phthoën appellant, eam nũc Hippocrates phthisim nominauit, quum propter insanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cum debili febre cõiuncta. Iam verò fluxionis nomen vel de capillorum defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrumq; enim tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri solet, illud quidem propter siccitatem, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cæterùm illud quod ad finem aphorismi scribitur, Postquàm autem retentũ fuerit sputum, moriuntur: mortis modũ ostendit phthoë pereuntiũ. Tandiu enim extenuati viuunt, quãdiu extussire, & per sputa pulmonem expurgare possunt. Vbi

verò intus ipsa remanent, respirationis obstruuntur viæ, & ægri suffocantur.

XVII.

PRopter iecoris inflammationem, singultus, malum.

Iam suprà etiam dixi, his omnibus cõsequenter scriptis aphorismis de iis symptomatis agere Hippoc. quæ morbis ipsis auctis & ingrauescentibus superueniunt. Quo sanè modo nunc singultus quoque ob iecoris inflammationem fieri dicitur, non quidem semper, neque quouis modo affecti, sed quum feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in sympathiam & mali consensum venit stomachus, communium nonnunquam neruorum ratione, qui (vt ipse secundo Epidemiων docuit) sunt perexigui & perminuti: vnde tunc solùm iecoris fit cum stomacho affectionis communicatio, postquàm inflammatio maxima euaserit & pessima. Quinetiam quia per eiusmodi visceris inflammationes bilis admodum calida & copiosa generatur, & confluit in principium intestinorum, indè ipsa in ventriculum euadente & innatante vt stomachus vellicetur & singultiat accidit. Quidam verò inflammationis

magnitudinem quia ventriculum premat singultum facere arbitrantur, spiritu quẽadmodum inquiunt exitum non habente.

XVIII.

PRopter uigiliam conuulsio, aut desipientia, malum.

Quidam hoc etiam loco dictionẽ malum addunt. Nos verò in superioribus monuimus, etiam si non subiungatur, potestate tamen contineri. Iam cur immodicas vigilias sequatur conuulsio aut desipientia manifestum est superiora recordanti. Siquidem Hippocra. ipse vt à repletione, ita à vacuatione quoque conuulsionem fieri est auctor. Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à siccitate conuulsionem adfert & desipientiam tum ipsa siccitatis nimiæ ratione, tum præterea quia per lõgas vigilias biliosior sanguis fiat. In quibusdam tamen exemplaribus iisque accuratissimè scriptis sine desipiẽtia scribitur hoc pacto, A vigilia conuulsio. hoc loco vt arbitror, pessima superuenientia oratione persequente Hippocrate.

XIX.

AB oßis nudatione erysipelas.

Hoc maximè aphorismo subaudiendũ est ma-

est malum. neque enim hoc dicit, semper aut plerumque ossibus nudatis erysipelas superuenire (nam contrarium potius verũ est, ita scilicet affectis ossibus raró superuenire erysipelas) sed prauum esse symptoma, cum exuto osse circunstans caro erysipelate occupata apparet.

X X.

AB *erysipelate putredo, aut suppuratio, malum.*

Ex hac etiam oratione malignis erysipelatis ista superuenire constat.

X X I.

A *Forti in ulceribus pulsu hæmorrhagia, malum.*

In vlcerum inflammatione pulsus fit carne arteriis incubante ipsarum motum non ferente, sed dolente quum ipsæ inter dilatandum vehementius impelluntur & feriunt. Est enim eiusmodi pulsatio molestus quidam sensus & dolor arteriarum motione factus, quas ab initio quum particulæ secundum naturam habebant, non sentiebamus tum propter earum viciniã dolore vacantem, tum propter latius & amplius spatium in quo mouentur. Nam ipsis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione do-

lor grauem ægrotis moleſtúmque ſenſum inuehunt micantibus arteriis: quarũ motum non ſolùm medici, ſed omnes homines pulſum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Oſtendimus enim in commentariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipſis etiam ineſſe alienorum expultricem, quæ & ſudores promouet criticos, & ſanguinis eruptiones & alui deiectiones, cæteráque eiuſcemodi. Hac itaque virtute vehementius interdum agens naturâ magnum ſimul & violentum arteriarum motum efficit eorum quæ moleſta ſunt depellendi ſtudio, atque ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

A Diuturno partium ad uentrem attinentium dolore, ſuppuratio.

Siue enim perfrigeratio, ſiue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, ſiue flatuoſus ſpiritus, ſiue acrimonia quępiam mordax, vt in longum protrahantur tempus fieri non poteſt: dũ modò ritè & conuenienter ad ægrotantis curationem omnia gerantur: hoc enim in omnibus eiuſmodi orationibus ſubaudiri debet. Reſtat igitur vt adhuc propter

inflam

inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit temporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nã hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIII.

A Syncera deiectione dysenteria.

Synceras deiectiones Hippocra. appellare solet, nulla humiditate aquosa admistas, solum eum habentes purum & simplicem humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones erodatur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

AB oßis uulnere desipientia, si in uacuum usque penetrauerit.

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso, sed ad interiorẽ vsque superficiem, quam vacuus excipit locus cerebrum continens. Iam enim mẽbranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo illud per se legendum esse putat, Ab osse perfracto mentis alienatio: deinde sequentis aphorismi seorsim facit principium,

cipium, Si vacuum attigerit, ipsi subiungens, à medicamenti haustu conuulsio, perniciosum. Hãc enim (inquit) lectioné rationi esse consentaneam: siquidem à vacuatione conuulsionem semper damnet Hippocrates. Atque hoc rectè quidem Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam conuulsionem esse perniciosam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulsio fuerit exitialis. Verùm ipse interim non animaduertit se aphorismum præcedentem efficere falsum. Nam propter osis diuisionem delirium fieri est manifestò falsum. Neque enim vllo alio quopiam osse, neque cranio ipso persecto deliratio prius sequitur quàm ad meningas, id est cerebrum obtegentes membranas peruenerit affectio.

XXV.

A Medicamento poto conuulsio, mortifera.

Pharmacoposias & pharmacias peculiaris Hippocra. mos appellandi solas eas potiones quæ purgantibus constant medicamentis. Quòd autẽ immodicis horũ purgationibus interueniens conuulsio sit perniciosa ignorare nõ potes, si quę nobis iam sæpius sunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

XXVI.

Propter uehementem dolorem partium ad uentrem attinentium, extremarum perfrigeratio malum.

Summarum corporis partium refrigeratio fit. quemadmodum etiam suprà diximus, tum propter inflammationis viscerũ magnitudinem, tum ob lipopsychiam, id est animi defectum, tum quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine præsertim si frigida fuerit suffocetur. Fit etiã propter vehementem dolorem altas & medias corporis partes habentem, ob quẽ natura in seipsam contrahitur atque intrò se recipit, quam èuestigio sanguis sequitur non solùm extremas corporis partes deserens veluti pedes, manus & caput, sed etiam cutim vniuersam. Particularem igitur quandam hoc aphorismo Hippocra. causam attulit frigoris partiũ summarũ, quod in aliis quoque multis ipsum fecisse ostẽdimus. Nec mirũ videri debet si is qui primus multa inuenit nõ simul omnium, sed cuiusq; sigillatim inuẽtionẽ explicet.

XXVII.

Si prægnanti tenasmus superuenerit, abortus est causa.

Tenasmus fit in recto intestino appellato, eandem & causam & affectionem obtinente, quam per dysenterias suscipit vnum aliquod ex intestinis superioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσεως, id est contentione & eo nisu appellationem esse sortitum, qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi lacessiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur contentione & sollicitatione molesta cùm totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpotè recti intestini cognatus & affinis. Nihil autem mirum si frequentius exurgendo desidendóque & vehementius committẽdo abortus fiat, quando propter alias etiã vehementes siue motiones siue dolores grauidæ soleant abortire.

XXVIII.

SIue os siue cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur neque coalescit.

Suprà scriptus iam est hic aphorismus his verbis, Postquàm os persectum fuerit aut cartilago, aut neruus aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque glutinatur, atque ipsum anteà sexto commentario declarauimus.

XXIX.

XXIX.

SI leucophlegmatia detento fortis diarrhœa superuenerit, morbum soluit.

Consueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis speciem appellare leucophlegmatiam, tanquam quæ vel liuida quadam pituita, vel secundum suam certè ipsius rationem alba semper manẽte, sed propter alios quosdam humores admistos verum exactúmq; colorem mutante constet. Potest etiam quemadmodũ libro de articulis scripsit, Vertebræ autẽ quæ in spina habentur: non qui distinctionis causa tanquàm alibi sint quàm in spina vertebræ ista addat, sed simplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco sine rei distinctione adiectionem nominis albi fecisse. Iam verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroque enim modo scribitur) albę pituitæ solui redundãtiam commune est cum aliis etiam multis quæ similiter ab Hippocra. sunt dicta.

XXX.

QVibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, iis à capite fit defluxio.

Hoc indistinctè est dictum, fieri siquidẽ potest

poteſt aliquando ſpumoſum ſtercus à fla-
tuoſo humore ex capite in ventrem deflu
ente. Fiat etiam interdum vaſis quæ in vẽ
trem pertinent talem humorem profun-
dentibus. Ortum etiam habere quandoq;
poteſt in ipſo ventre, vnicam ferè dixerim
cauſam habens continentem, quoquo mo
do fiat & excernatur, antecedentes verò
plures. Eſt aũt eiuſmodi ſpumoſæ pituitæ
cõtinens cauſa ſpiritus flatuoſus, qui dum
humori commiſcetur vehementi vtitur
& inæquali motione, adeò vt & ipſe com-
minuatur attenuetúrque, & pituitam con
fringat & in multas & paruas partes com
minuat. Eiuſmodi verò motus ipſi cauſa
eſt tum propria natura, tum nõnunquam
etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ
ex aqua coquuntur, præſertim ſi lenta &
viſcida fuerint naturâ, & in mari impetuo
ſius ventis agitato & turbato ſpuma appa
rere ſolet. Porrò qui pituitæ viam & tranſ
itum in ventrem per pulmonem fieri arbi
trantur, atque ideò ipſam apparere ſpu-
moſam, quid de iis qui ex capite in pul-
monem rheumatiſmo apertè laborant
dicturi ſint non video. Par eſt enim in
ipſis excrementa alui eſſe ſpumoſa. ve-
rùm hi neque deiiciunt, neque extuſ-
ſiunt ſpumoſa, tametſi fluxione quæ ex
capite

capite sit sæpè sint manifestò oppletæ pulmonis asperæ arteriæ. quæ quidem fluxio postquam concocta est, expuitur puri simi lis, sed minimè spumosa euadit. Quin ne sanguinem quidem semper spumosum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet quum de ipsa visceris propria substantia aliquid vnà effertur sanguis fieri spumosus. Spumosum tamen interdum etiam pleuritici expuunt, atque his ipsis multò rarius peripneumonici, caliditàte vt mihi quidem videtur intemperata atque ignea in partibus affectis collecta. Porrò si quod è capite defluit in asperas pulmonis arterias, deorsum ad sedem vt volunt nonnulli permeat, primùm in ventriculos cordis ipsum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéque ad sima deferri, atque ita per portas in flexuosas intestinorum circunductiones peruenire: vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterium perreptat delabi fuerit necesse. Sed quî quęso vbi permistum sanguine sit, vnáque cum eo tot venas peruaserit, spumosum adhuc maneat?

XXXI.

Qvibus per febres in urinis sedi-

menta craßiorem farinam referunt, longuam inualetudinem fore significant.

Hæc quoq; oratio adhibita diſtinctione vera fit, ídque comprobante experientia. Nam tales vrinas pernicioſas eſſe in prognoſtico eſt dictum: atque complures prius moriuntur quàm longius protraha tur morbus: qui verò ex ipſis ſeruati ſunt omnes diuturno morbo laborarunt, nimi rum affectione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitante. Verùm de omnibus vrinis fuſius diximus in libr. de criſibus. Ex epidemiis verò (abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem, primo quidem lib. de Sileno poſt tres aëris tempeſtates ſecundo loco ſcripto: de quo inter ea quæ de ipſo refert Hippo. ſic inquit, Minxit confertim, vrina vbi reſederat craſsiuſcula, ſedimentum inſtar farinæ craſsioris & album, extrema rurſum frigida, vndecimo mortuus eſt. Tertio verò libro de ægroto eo qui ordine tertius eſt, de quo hiſtoriæ ſtatim initio ita ſcripſit, In horto Dealcis decumbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modum farinæ craſsioris enæoremata habentes, quadrageſimo iudicatus eſt) ex his inquam

quam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, si quidem seruandi sunt, longo conflictari morbo: si verò exitialiter ægrotent, posse etiam statim perimi.

XXXII.

QVibus in urinis biliosa sedimenta, sed suprà tenuia apparuerint, acutum morbum significant.

Bilis acutos morbos semper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorem appellare solitos esse sæpè diximus, queadmodum melancholicum semper cum adiectione dicere solere, non simpliciter bilem proferentes (quod faciunt quum flauam intelligunt) sed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum est, suprà tenuia, hoc est aquosa (Sic enim Hipp. tenuis appellatione vti solet) non rectè dictum videri posſit. Nam aquosa vrina cruda est & diuturnum morbum significat. Ego quidem certè nunquam spectaui vrinam, cuius quod subsidet esset biliosum, & quod supernatat, aquosum. Non citra ratione igitur interpretes nonnulli non locum sed tẽpus hoc aphorismo per aduerbium suprà significari arbitrantur, quasi dictum esset, Si vrinarum sedimenta ab initio tenuia, postea

biliosa fiant, acutum morbum significāt.

XXXIII.

Quibus diuersæ sunt urinæ, ijs uehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα οὖρα propriè accipiantur pro disparatis & distantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat significabitur. Semper siquidem vrina sibi ipsi cohærens est & continua, nullum intermedium spatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam systasim dicunt Græci inæqualitatem ita dici concesserimus, meritò vehementem dixit significari turbationem. Nam dominante & vincente naturâ æquabiliter omnia sunt vnita: diuersis verò causis morbificis naturæ repugnantibus, quæ subigitur & coquitur, alteram in vrina speciem præ se fert, quæ verò repugnat & obstinatius aduersatur alterū sui edit indicium. Et quo plures eiusmodi causæ fuerint magis variam repræsentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in corpore tempestas & seditio sit causa.

XXXIIII.

Quibus in urinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudin

tudinem significant.

Excitantur* bullæ quum humor spiritui flatuoso circuntenditur, id quod magis solet accidere si lentoris aliquid humor habeat: tunc etiam bullæ ipsæ manent diutius & ægrius soluuntur. Est igitur frigidæ inualetudinis renum signum, si quando vnà cum vrinis excernatur spiritus flatuosus. Hæc enim spiritum flatuosum colligit. atque idcircò Hipp. inualitudinem ait fore longam. Frigidum enim omne ægrè tum soluitur tum coquitur, ob ídque in longum trahitur tempus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia reclusa arteriarum ad renes pertinentium ora spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat.

** Potest vrina motu bullás et spumás fieri: per se verò neque flatus neq; bulla neque spuma citra frigiditatem nostri corporis fieri potest.*

LXXXV.

QVibus in urina adipalis superficies est & conferta, ijs nephriticum & acutum morbum adesse significat.

Siue alui excrementum, siue vrina pinguis est, ex adipis fit colliquatione, quod non magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id proprium affectorum renum est signum, sed commune omnis adipis à calore igneo colliquefacti.

Aut igitur ita intelligendus est Hipp. vt qui in iis quos è renibus laborare constat non morbi genus, sed acumen & celeritatem distinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt, pro nephriticũ scribendũ phreniticũ. quanquàm nec hoc solius phrenitidis nec febris absolutè aut ardẽtis, sed omnis colliquefacientis est signum. Porrò nomẽ conferta orationi additum potest tum breuitatem temporis significare, tum etiam potest loci nihilominus. Quod enim in se coactum est & continens, id confertum vniuersúmque dicimus, distracto atque disperso contrarium. Atque hactenus ista à nostris etiam præceptoribus sunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Conferta vox orationi præsenti addita mihi de temporis breuitate dici videtur, atque ideò adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidẽ corporis partibus liquati adipes, paulatim non vniuersim exeunt cum vrina. Primùm enim colliquefactum pingue illud in proximas sibi venas transportatur, deinde in continuas, indéque rursum in alias atque alias traducitur, donec tandem in renes perueniat. Renum verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima est, nec paulatim sed confertim

vniu

vniuersimque fit, atque ideo renum affe-ctionem indicat. Cui rei experiētiam quoque ipsam astipulari comperies si id diligenter artis operibus obseruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibusdam enim exemplaribus ἐπίστασις, id est superficies, seu summa vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id est sedimentum scribitur) priorem veriorem esse dicimus. Supernatat enim semper quod pingue est, non subsidet. Adhæc præcedentis aphorismi dictioni talis lectio magis consonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatant affectum nephriticum & longam inualetudinem fore significant. Est igitur innatare seu extare verbum iis quæ deinceps dicuntur cohærens & consequens hoc pacto, Quibus verò summa vrina confertim pinguis est, his renum affectum & morbum acutum adesse significat.

XXXVI.

SI quibus uerò è renibus laborantibus præter suprà dicta signa dolores etiā circa spinæ musculos fiant, si quidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abcessum quoque fore expecta: si ue-

rò ad interiora magis uergant, abſceſ-ſum etiam intrinſecus futurum potius ſperandum eſt.

Superioribus aphoriſmis affectorum renum ſigna & indicia tradidit, in præſenti verò de iis agit quos longo tempore nephriticos fuiſſe conſtat: in quibus futurum prædicit abſceſſum, ſi ad ſuprà commemorata ſigna labor acceſſerit. id eſt dolor in iis ſpinæ muſculis, quos rachiæos & rhachitas appellant Græci medici, quaſi dorſales dicas. Horũ duplex eſt genus: quidam exteriores ſunt, qui ponè ſub cute collocantur, totam vtrinque ſpinam complectentes: alteri verò interiores non in totam ſpinam prorrecti, ſed ad eas ſolas partes quæ in lumbis ſunt pertinentes. In vtrouis autem horum fuerit dolor firmatus, ibi abſceſſum quoque futurum ſpes eſt. Vtrum verò renibus ipſis ſuppurantibus id fiat, an ſolis muſculis, an vtriſque non explicauit Hippo. Cæterùm hæc omnia fieri poſſe oſtendit experientia. Nam & muſculi ſoli nonnunquàm hoc patiuntur vel interiores qui iidem ſunt anteriores, vel poſteriores qui & exteriores habentur: & ſine muſculis renes affici poſſunt aliàs introrſum, aliàs extror

trorſum inclinante in ipſis abſceſſu.

XXXVII.

QVi ſanguinem uomunt, ſi ſine febre accidat, ſalutare eſt: ſi cum febre, malum. Curatio uerò refrigerādi & adſtringendi uim habentibus perficitur.

Vomitur ex ſtomacho & ventre: extuſſiuntur quæ efferuntur ex arteria aſpera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbum vomere etiam de iis dici volunt, qui ex arteria aſpera & pulmone reiiciunt ſanguinem. Atqui ſalutarem eſſe hunc affectum, hoc eſt curari poſſe, ſi non febricitet is qui ſanguinem extuſsit, eſt à veritate alienum. Vt enim vel quàm maximè ſine febre ex pulmone ſanguis reiectetur, ne tamen curari non poſsit ſummum impendet periculum. Sed & ſanguinis reiectionem diuturnam, omninò febres ſequuntur. Ob hanc igitur cauſam præſtat vomere verbum ita accipere tanquam propriè ſit ab Hippo. vſurpatum, inſupérque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione non habeat conſyderare atque explicare multo eſt rectius. Nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adeſſe, vnde effertur ſanguis. quo fit, vt vel vaſis

alicuius ore recluſo fiat ſanguinis vomitus, vel ſine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autem quæ ſunt citra inflammationem vlcera curantur aſtringentium vſu: quæ verò inflammationem ſimúlque febres etiam habent coniunctas, non ſolùm curationem reſpuunt, ſed ne eadem quidem magnitudine poſſunt permanere. Nam maiora ſemper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

DEſtillationes in uentrem ſuperiorem ad ſuppurationem perueniunt intra dies uiginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circunſcriptam quam pulmo occupat, atque propterea in hunc à capite per arteriam aſperã defertur deſtillatio: quæ magna ex parte ſuppurat intra dies viginti, non vt multi ſcribunt intra dies viginti & vnũ. Semper enim Hip. diem viceſimum facit iudicatorium non viceſimumprimum, quemadmodum demonſtrauimus in li. de diebus decretoriis.

XXXIX.

SI quis ſanguinem & grumos meiat, & ſtranguria laboret, dolore ad hypogaſt

pogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad uesicam loca laborant.

In omnibus ferè exemplaribus hic aphorismus inuenitur : quem expungere par est propter eum qui prius nobis est declaratus in quarto horum commentariorum, his verbis constans, Si quis sanguinem & grumos meiat, & guttatim vrinã reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad vesicam loca malè sunt affecta. Porrò præsentis aphorismi finis geminam habet lectionem, vnam quomodo suprà scriptus est, alteram in hunc modum, Vesicam ægrotare significatur.

X L.

SI derepentè lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.

Linguam incontinentem appellat infirmam, incertam & titubantem adeo vt inexplanatam vocem edat: aut immotam & omninò solutam. Partem verò corporis perclusam & attonitam vocat resolutam. Quamobrem verò ista si derepentè accidant dicat esse melãcholica fateor me nescire

ſcire. Nam melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos conuenit, rectè ſunt ab ipſo talia oſtenſa indicia, Si timor & mœſtitia longo tempore hominem habeant, melancholicum eſt ſymptoma. Alioqui melãcholicas affectiones eſſe dicimus cancros, elephantas, & præterea lepras & pſoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectionibus aliquam, neque ab omnibus appellatam melancholiam videtur præcedere linguæ incontinentia, vt nec partis cuiuſquam percuſſio & ſtupor. Supereſt igitur vt quemadmodum in quartana febre ſuccum melancholicum ipſius circuitus cauſam eſſe dicimus, ſic etiam dictarum affectionum, linguæ ſcilicet incontinentiæ, & partis paralyſeως eundem auctorem eſſe dicamus. Atq; fieri certè quidem poteſt vt propter humoris craſsitiem tales conſequantur affectus quales ex craſſa & lenta pituita ortum habẽt. Neutrum igitur humorem abſolutè melancholicum aut pituitoſum eſſe dicemus, ſed pituitoſum & melancholicum ſimul. Adiectum eſt autem orationi derepentè aduerbium propter noxas quæ paulatim contrahuntur, tum ob ſcirrhoſam inflammationem, tum intemperiem ſolutu difficilem.

XLI.

XLI.

SI senibus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Duabus de causis est non bonum, tum quia immodicæ purgationi superueniens singultus omnibus malus est, tum quia senibus mala omnia grauiora esse solent & suspectiora propter ętatis imbecillitatem.

XLII.

SI febris sit nō ex bile orta, multa aqua calida capiti superfusa febrem soluit.

Hinc fit manifestum non omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet cæteras febres omnes exceptis iis quæ ex bile ortum habent, tepida multa aqua supra caput effusa solui: qua ratione primo etiam Epidemiωn de Melitone scripsit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab æstu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur, necminus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exilium stipatione siue propter obstructionem siue conniuentiam siue corporis ipsius densationem coarctati sint & constricti. Transpirare siquidem per ipsas & digeri dissiparíque oportet febrilem calorem. Non tamen vbi

vbi inflammatio aliqua aut ſine inflammatione humoris putredo igneum accendit calorem, balneæ ſunt vtiles niſi vacuatis prius aut concoctis humoribus noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatides, & ſplenitides appellabant veteres, febrem ipſam pro ſymptomate non pro morbo ipſo habentes: In quibus verò ſine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putreſcentes febrem accendunt, in his ſolis hominem febre conflictari, ipſúmque febrem habere dicebant. In his ipſis etiam febrium ſcripſerunt differentias, Epialam, & Lipyriam, & Helodem & Typhodem, & Peſtilentem & Cauſum appellãtes: Hepaticam verò febrem, aut ſplenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nunc Hippocrati ſermo habetur de febribus ipſis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exemplaribus non aqua ſed ſudor ſcribitur: ea lectione eiuſmodi aliquam ſententiam indicante, Si febris non ex bile hominem habeat, copioſus ſudor è capite defluens febrem ſoluit. non vtique ex ſolo capite ſudorem manare dicente Hippoc. ſed ex eá parte quæ prima oculis ſubiicitur de reliquo corpore idem

eſſe

esse intelligendum significante: quam lectionem si retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant nihil talibus iuuentur sudoribus. Atqui sæpius quum aliæ multæ febres, tum in quibus plurima est flaua bilis, tertiana & ardens sudoribus manifestis soluuntur. Prior igitur præferenda est lectio, vtpotè quæ veram earum febrium generatim curationem doceat quæ fatigatione, aut vstione à sole, aut perfrigeratione, aut denique stipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtranque bilem significare potest: non tamen propter has solas, sed propter pituitam etiam putrescentem excitari febrem ostendimus. Atque quantum in hac sola est non videbitur aphorismus verus, nisi quis putrefactione pituitam in biliosum humorem transire & degenerare velit.

XLIII.

MVlier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellauit amphidexium ancipitem & vtrinque scindentem: Et Homerus Asteropæum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominẽ ampharisterum nũcupauit,

qui

qui vtramque manum ſiniſtram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo verſiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, καὶ οὐχ ἁμαρτάνω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur ſæpenumero ſunt viſi: mulier verò nulla adhuc viſa eſt amphidexia, ob naturæ imbecillitatem. Nam ſi propter neruorum & lacertorum robur perrari quidam viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè eſt ſi ſola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipſe dixit mammam ſibi dextram adurere, vt copioſiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipſi firmitas accedat tanquam naturâ infirmæ & debili. Sunt tamen qui amphidexiam mulierem dictam eſſe contendant, quæ dextra vteri parte ſit genita. Atque iſtis longè abſurdius nonnulli dicunt, de iis ſcilicet qui Hermaphroditi appellantur aphoriſmum Hippocrati eſſe traditum: in quo doceat mari quidem pudendum adnaſci muliebre, mulieri verò virile minimè.

X L I I I I.

SI empyis quum uruntur aut ſecantur purum & album pus effluat, euadunt: ſi ve

si uerò subcruentum, fæculentúmque & fœtidum, pereunt.

Empyemata appellare solet non quæ intra thoracem tantùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Præ cæteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus & pulmonem pus collectum: quos vrere cõsuesse veteres licet ex iis discere quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagoræ filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure vacans, arundinacea gerens crura, tabis prænuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quòd verò album pus bonum sit, fæculentum verò & fœtidum malum, nemo est qui ignoret.

X L V.

QVibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat & album, salui fiunt. in tunica enim ipsis pus continetur: si uerò qualis amurca profluat, intereunt.

Ipsemet causam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti sunt quidam intereãt, alij euadãt. Nam quibus est in tunica pus illæsa iecoris substantia, omnes seruantur:

quibus verò in carnem vſque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id eſt amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipſi ſimilem par ſit eſſe iecoris crudam putredinem omnibus eſt manifeſtum.

XLVI.

Dolores oculorum poſt meraci uini potum & aquæ calentis balneum, uenæ ſectione curato.

Hic aphoriſmus mihi videtur ex aſcriptitiis vnus eſſe, quippè qui non conſentiat cum eo qui ſuprà ſcriptus eſt hoc pacto, Dolores oculorum vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ ſectio, vel purgatio ſoluit, quem quidem ſexto nos explanauimus commentario, oſtenſis iis affectibus in quibus horum ſigillatim remediorum vſum adhibere oporteat. Propoſitus verò aphoriſmus ad vnam affectionem tria iubet adhibenda eſſe remedia. Verùm ſi quis nos docere poſsit affectionem cui tria hæc remedia ſint opus, ei profectò gratiam habituri ſumus. Quandiu autem aphoriſmum vt germanum & legitimum recipient & explicabunt, nec quænam ea ſit affectio docebunt, non facilè eorum expoſitionibus fidem

fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parum probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassius sanguis redundat, atque idcircò vacuatione eget, in his meliùs esse putant sanguinem prius fundere, deinde phlebotomia vti: fusum verò & tenuatũ iri si meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui versati sunt & exercitati in artis operibus norunt probè eos qui talia dicãt periculum nunquàm fecisse eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert absque maximo incommodo: Sed sunt isthæc sanguinis crasſi auxilia parte aliqua impacti & cuneati sine totius corporis plenitudine. Sic enim Asclepiades vino vtitur post totius corporis vacuationem aduersus materiæ crassæ obstinationem venulis oculorum herentis. Quòd si totius corporis adsit plenitudo, prius inter bibendum & lauandũ oculorum rumpantur tunicæ quàm earũ expediatur obstructio. Quare si citra plenitudinem dolor fiat propter obstructionem & cuneationem crasſi sanguinis, rectè quidẽ lauerint illi & vinũ dederint, nõ etiam venã secuerint: Si verò adsit plenitudo, tum rectè phlebotomen vsurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

SI hydropicum tußis habeat, deſperatus eſt.

Hoc priùs altero aphoriſmo dictũ fuit, Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſsis ſuperueniat, malum.

XLVIII.

STranguriam & dyſuriam thorexis & uenæ ſectio ſoluit. Incidendæ autẽ ſunt interiores.

Quod ſtranguria τὴν κατὰ ϛράγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id eſt guttatim vrinam redditam ſignificet, vel nomen ipſum poteſt oſtendere. Dyſuria verò dici poteſt tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cum difficultate aliqua, adeò vt ægrè veſica agat munúſque ſuum obeat. Porrò ſtranguriam aliâs vrinæ ipſius acrimonia & mordacitas efficit, aliâs facultatis retentricis veſicæ imbecillitas, quę quum ob omnem intemperiem, tum maximè frigidam accidere poteſt. Dyſuriam verò ſiquidem cõiunctum dolorem habeat, phlegmone & abſceſſus & vlceratio, & inæqualis intemperies, & ſpiritus flatuoſus faciunt: ſi verò difficilis quædam veſicæ motio adſit, tum vel virtutis imbecillitas, vel tumor pręter

naturam

naturam est in causa. Inter has omnes vesicæ affectiones frigidam thorexis soluit, idest vel vini simpliciter potio, vel vini meraci: eámque præterea inflammationẽ quæ propter obstructionẽ sanguinis crassioris citra plenitudinem sit facta. Nam eam quę cum plenitudine est, sed & aliam quæ sine defectu sit & cum virium robore sanat venæ sectio. Porrò de venis interioribus secandis diximus superiore libro, in quo mihi explicatus est aphorismus ille, Dysuriam phlebotomia soluit. incidenda autem est vena interior.

XLIX.

AB angina detento tumor & rubor in pectore superueniens, bonum. foras enim morbus uergit.

Hic aphorismus anteà scriptus est his verbis, Angina oppresso tumorem in brõcho fieri bonũ: quẽ quidẽ explicaui quarto horum cõmentariorũ. Quare malè hoc loco ascriptus esse videtur, voléte quopiã illud adiũgere, foras enim existit morbus.

L.

QVibus cerebrum syderatum est, intra tres dies intereunt: si uerò hos superauerint, sani fiunt.

Intelligere videtur vehementem capitis quaßũ aut ictũ, cuius occasione cerebri sit orta magna inflammatio. Nam σφακελίζεσθαι etiã ἀποπλήττεσθαι significat.

** Gãgræna ꝓpriè ĩ cãrne est qui sphacelus in osse.*

Ossa quidem σφακελίζειν, id est syderari sæpe dixit lib. de fracturis & articulis pro corrumpi & omninò vitiari id verbi vsurpans. Hoc autem loco cerebri corruptionem eo verbo intelligere non possumus propter orationem illam adiunctam, Si verò hos superauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim sphacelus est totius substantiæ corruptio partis cuiusque sphacelo tẽtatæ, curationem certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Nisi fortè verbo abutantur ad significãdum huius affectionis principium, necdum ipsam completã omninò & cõsummatã.* Eiusmodi enim nonnulla carnosis etiam partibus per gangrænas accidunt, quum affectus scilicet ob inflammationis magnitudinem parti laboranti stupiditatem sensus quandam & nigritiam, aut omninò mortiferũ quẽdam colorem conciliat. Tamen eum etiã gangræna laborare dicimus qui nunc primùm eo affectu tentari incipit. Quemadmodum igitur iam completam eóq; progressam gangrænam vt pars emoriatur sanare non licet, dum verò adhuc generatur licet, sic etiam sphacelum. Quanquam carnosarum etiam partium mortem quæ inflammationis sequitur magnitudinem & quam medici gangrænam propriè nonomin

minant, etiam ſphacelum Græci appellabant. Siquidem ita mihi Herodotus Cambyſis femur ſyderari dixiſſe videtur. quo ſolo modo cerebrum etiam quiſpiam dicat ſyderari. Porrò quamobrem cerebri ſyderatio citam mortẽ adferat omnibus eſt manifeſtum, tum quia affectus eſt grauiſsimus, tum pars principalis. Quòd ſi ægrotũ mors intra tres primos dies de medio tollere non occupet, ſed ad quartum diem perueniat, ſpes eſt morbũ remiſſum iri, & vires fore firmas adeo vt morbo ſint omninò ſuperiores.

L I.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto; aut perhumectato ſpatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per anguſtum ipſi eſt exitus.

Eiuſmodi orationes duo ſignificant, vnum quod vniuerſaliter de omni re propoſita dicitur, veluti hoc loco de ſternutationibus: alterum quod de re ſingulari quapiam effertur, vt hîc de ſternutationibus ex capite factis. Prior itaq; oratio erit talis, Omnis ſternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel

perhumectato spatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamentum ex capite prodiens, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quæ oratio verior existit. Neque enim omnis sternutatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato spatio in capite vacuo. Pennis enim quidam sibi nares vellicantes aut fodicantes sternutant: & cum tussi aliquis spiritus infernè elatus ad naris meatus sternutationis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat, est manifestò falsum. Euidēter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet se se vniuersim & repentè cōtrahente pectore. Sed & quòd sternutationem inspiratio præcedat, naturâ scilicet aëris copiam cōflante ad sternutamenti generationē, cum iis quæ dicta sunt consentit. Ea itaque sternutatio quæ generationis principium habet appetitionem naturæ flatuosum ex capite spiritum excernere gestientis sola eo modo fit quē hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidem modo fortasse perpetuo. Nam quod ait Perhumectato, superuacaneum est ad generationem sternutamenti. Vt enim humor aliquis in capite redundet, non propterea sternutamentum excitat nisi ventosus

tosus

osus fiat, quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humiditatem excernant, persæpè tamen necessariò nō sternutant. Soli enim ij sternuūt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, non aliter quàm si mordax & vellicans aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddã naturale symptoma est ad expurgandas pulmonis asperas arterias, sic sternutamentum narium meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duobus locis veluti spiraculis quibusdam quum perforatæ sint nares, vno quidem lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrũ pertinente, quod quidem ad os peruenit foramen à flatu infernè sublato expeditur, qui verò in cerebrum ferũt meatus ab eo qui indè defertur spiritu expurgantur. Quòd si diligenter obseruaueris sternutamenta quę ex cerebro motionis habent initium, capitis proculdubio grauitatem alleuare comperies. Fiunt enim rarefactis humoribus capite contentis & naturæ impetu excretis. Rarefiunt autem ipsi concalefacti à calore natiuo sese exuscitante, cuius propter imbecillitatem priùs coaceruata fuerat superuacanea humiditas. Quum itaq; ait perhumectato cerebri inani spa-

tio, præcipuè quidem intelligenda venit ventriculorũ cerebri inanitas, sed etiam spatium illud vacuũ quod cerebrum extrinsecus ambit. Indè enim facilè spiritus per cerebrum in ventres permeare, deinde nares ipsas subire poteſt. Quia verò cõfertim erumpit, sonum elidi ipsemet Hippocrates eſt auctor. Eſt autem omnis sternutationis communis ſtrepitus, ex alterutro siue pulmone efferatur, siue capite deferatur.

L I I.

Quibus iecur uehementer dolet, iis febris superueniens soluit dolorẽ.

Vox superueniens indicat anteà quo tẽpore vehemẽter cruciabantur non febricitasse. Si itaq; iecur vehementer doleat, id fit vel propter fortem inflammationẽ, vel ob spiritum flatuosum: sed ipsis non aderat inflãmatio, alioqui febricitassent omninò: par eſt igitur flatuosum spiritũ causam doloris fuisse in ipsis. Dolet certè quidem iecur etiam propter obstructionem, sed modicè, & cum ponderis potius quàm vehementis doloris sensu quodam. At vehemens dolor fit propter flatuosum spiritum, aut inflammationem, quę vel eſt maxima, vel suppurat.

L I I I.

L I I I.

Quibus sanguinem è uenis detrahere conducit, iis uere secanda est uena.

Hic aphorismus pars eius est qui suprà dictus fuit hunc in modum, Quibus phlebotomia aut purgatio cōducit, iis vere est pertundenda vena, aut purgatio adhibenda. Vnde in quibusdam exemplaribus omninò non ascribitur. Quod ipsum sciūt libri interpretes nonnulli bísque aphorismum scribunt, alij ne recordantur quidē prorsus suprà fuisse scriptum. Satis autem quosdā mirari nequeo qui non solùm eosdem aphorismos bis scribunt, sed etiam in eisdem commentariis addunt explicationes nulla data significatione aut mentione facta, iam anteà scriptos esse integros quosdam, alios parte altera defectos, cuiusmodi præsens est. Quid igitur sibi voluerint ij qui tales ad calcē libri aphorismos addiderunt, aut Hippocrati ipsi venerit in mentem vt de iisdem bis faceret mentionem, & eosdem bis exponerēt interpretes nonnulli coniecturam quidem ipse facere non possum. neque enim mihi fit verisimile auctorem ipsum tam obliuiosum fuisse in tantis rebus, præsertim cùm ta

cùm talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuisse nouimus: neque rursum tantam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione comprehẽdere possumus propter quam bis de eisdem scribere vellent. Sed multo etiam magis enarratores eos mireris, qui quum eosdem aphorismos bis exponant, ne hoc quidem ipsum meminerũt quòd secundò id facerent. Omnium verò maximè admiratione digni, qui diuersis locis & hîc prope libri finem, & in superioribus in eosdem aphorismos diuersas & pugnantes scripserunt expositiones.

LIIII.

Quibus inter uentriculum & septũ transuersum pituita concluditur, & dolorem adfert in alterutrum uentrem uiam non habens, iis per uenas in uesicam uersa pituita morbi fit solutio.

Meritò mihi hoc loco Marinus hærere videtur, fieri non posse ratus vt inter ventriculum & septum transuersum consistat pituita. Ipsam enim defluxuram deorsum ad pubis vsque ossa: sed ne traduci quidẽ & remeare posse in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquosa humiditas

miditas in venas reſumpta & reſorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter ſeptum tranſuerſum & ventriculum accipiendam eſſe pro inter proprium ſepti tranſuerſi corpus quod carnoſum eſt,& ſummam peritonæi partem ſeu verticem. Verùm Marine etiamſi vt vis intellexerimus,ſimiliter difficilis & irremeabilis manebit illa in venas pituitæ reſumptio. Neque enim indè poteſt per venas in renes peruenire:quod fieri ex ea capacitate poteſt quæ ſub peritonæo eſt poſita. Huc adde impropriam prorſus eſſe abuſionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum ventriculo ſimile obtinet quamobrem nominis habere debeāt communionem. Præſtat igitur ita accipere,quemadmodum intellexerūt omnes , illuc ſcilicet ab Hippocrate ſpatium dici,quod infra ſeptum tranſuerſum eſt,atque intra eam peritonæi partem cōtinetur quæ epigaſtrio reſpondet:ſimúlq; expendere an quod ab eo dicitur fieri poſſit.In quo nos ſcire oportet arbitrari Hippocratē naturam ſemper ſi ſit robuſta materiæ viā moliri & inuenire etiamſi quàm maximè craſſa ſit,& per exiles tranſitura meatus : quando per oſſa etiam abſceſſus fieri dicat. Sed & ipſi in purulentis , quos

Empy

Empyos Græci vocant, inter thoracem & pulmonem collectum humorem extusſiri videmus, vt ſanguinem etiam per mediam cutem integram elabi interdum in iis oſsibus quæ rupta poro firmantur & occalleſcunt. Neque igitur nunc pituitam de qua Hippocrati ſermo eſt arbitrari oportet ad vrinas traduci omninò non poſſe: ſed hoc etiam aliquando à natura multo antè pituitam eiuſmodi, vt in empyis pus paulatim * extenuante fieri putandum eſt.

** Materia ex venis ĩ omnẽ locum cõmeare, & in eaſdẽ tenuata remeare poteſt.*

L V.

QVibus iecur aqua refertum erupe- rit in omentum, his uenter aqua expletur, atque moriuntur.

Maximè obnoxium iecur eſt generandis in ea tunica quę extrinſecus ipſum ambit veſiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus veſicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam peritonæi regionẽ aqua effundetur quæ eſt ſecundum epigaſtrium: in quo ſpatio etiã per hydropas aqua colligitur. Nam intra omentum, quod Græcè epiploon dicitur, aqua erumpere nõ poteſt quin ipſum aliquatenus

quatenus exedatur. Solidũ enim eſt, ſibíque vndique conſtans & denſum, vt nihil in ſe ex parte alia interlabi aut interrepe-re ſinat præter quàm ex ventriculo, colo, & liene illiſque partibus vnde ipſum ena-citur. Aut igitur exedi vult peritonæum parte eius dextrâ qua iecori propinquat, vel illud in omentum eruperit pro in omẽ-i locum interpretari conuenit. Ventrem utem aqua repleri non de eo in quem ci-aria recipiuntur eſt dictum, ſed de eo tu-nore omni qui infra thoracẽ prominet: uo ſignificatu progaſtores nonnulli, id t ventrioſi, & ventrem ferre grauidæ di-intur. An verò quibus eo loci aqua coa-eruatur moriantur conſyderandum eſt. am aut ſemper aut ferè ita fieri intelli-ere oportet. Ex hydropicis enim aliqui ruantur, etiam ipſis tali ſpatio aqua re-rto. Quemadmodum itaque in his cura-potest perfici medicamentis hydrago-s aquas purgantibus & exigentibus, tũ am vreticis, id eſt vrinas prouocãtibus, epithematis humoris eiuſmodi per ha-im & vaporem eliciendi & digerendi n habentibus: ita in illis etiam accide-poſſe videtur, in quibus iecoris ruptis oſis illis veſiculis in ſpatium ſub peri-æo & omento aqua concedit.

L VI.

L V I.

ANxictudo, oſcitatio, horror, uinum pari aquæ portione epotum, ſoluit.

Meritò iſthæc loquendi forma quibuſdam viſa eſt ſolœcophanes, id eſt ſolœciſmi ſuſpicione non carere: ideóque caſu accuſandi ſcribunt, Anxietudinem, oſcitationem, horrorē vinum æqua portione aquæ permiſtum ſoluit. Vtram autem in præſentia ſequaris lectionem, nihil refert ad aphoriſmi explicationē. Imprimis enim illud ſcire oportet ἀλύκην appellaſſe Hippocratem (quaſi tædium ſui & diſplicentiam dicas) quam multi Græcorum ἄλυν nominant. Deinde quęnam ſit ſymptomatis huius effectrix affectio ſciri velim. Ἀλύειν itaq; ſecunda valetudine eos dicunt qui præſentium offenſione & tædio errabunda ſemper ſunt mente & incerta, atq; ad alias ſubinde aliáſque tranſeunt tum res tum actiones: aduerſa verò valetudine ſimiliter etiam ἀλύειν eos dicunt qui non ferentes decubitum lecto non acquieſcūt, ſed formas mutant quia præſens ſemper grauis ſit & moleſta. Hoc aūt iis maximè euenire habemus cōpertū, quibus in ore ventriculi (quod per nominis abuſionem

ſtoma

ſtomachum aliquando appellant) propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi neque innatantis in ventriculi capacitate, ſed altius in ipſius tunicis imbibiti. Quinetiam oſcitationem & pendiculationem fieri demonſtrauimus contenta in muſculis (per quos voluntarij quoque motus peraguntur) vel humiditate ventoſa, vel ſpiritu vaporoſo. Horror quoque fit prauis humoribus per cutem ſparſis & diſcurrentibus. Conſtat autem loqui nos de horrore eo qui è corpore morboſo motionis accipit initium, non ab aliqua cauſa externa proficiſcitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris potus, cuius temperationis modum ipſe indicauit his verbis, Vinum æquum æqua permiſtum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantum materiæ moleſtæ propellatur vacuetúrque quantum violentæ vini delationi eſt ceſſurum, reliquũ verò temperetur epicraſi. Calfacit enim vinũ vt experimur, totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

L V I I.

Qvibus in meatu urinario genera=

Q

tur tuberculum , ubi ſuppurauerit & eruperit, doloris fit ſolutio.

Hunc etiam anteà ſcripſit aphoriſmum , nóſque explicauimus in ea dictione quæ ſic habebat, Quibus in vrinæ ductu tuberculum ortum eſt , ſuppurato eo & effuſo ſolutio fit.

L V I I I.

QVibus occaſione aliqua cerebrum fuerit uehemẽter concuſſum, mutos protinus fieri eſt neceſſe.

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero mutos per accuſatiuum ſcribitur aphoriſmus: alia verò in quibus mutum per ſingularem accuſatiuum loquendi forma ſolœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquam ad rem facit: quum ſciamus conſueſſe Hippocratem de vno ſæpè quàm maximè mamanifeſto ſymptomate , exempli gratia aphonia, id eſt vocis ademptione appellare & ſignificare eos qui cuiuſuis etiam alterius motus voluntarij , aut ſenſus faciũt iacturam , nec aliter atque apoplectici & attoniti ſine vllo ſenſu omninò & motu proſtrati iacent. Hoc autem propter alias etiam cauſas fieri poteſt. In præſentia verò Hip-

rò Hipp. quassus tantùm & illisus cerebri meminit, cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionem. Ita porrò afflictari cerebro accidit repentino aliquo è sublimi casu. Eiusmodi enim casus vertebrarum etiam spinæ σεῖσιν, id est adflictationem & violationem adferre solent: quod accidit quum ipsarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contenta ipsarum cauo dorsalis medulla laborarit: quæ vehementius concussa neruis à se exortis ruptionis creat periculum. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum spatium est amplius, & multò magis in senibus, quemadmodum diximus in libris anatomicis. In se enim virtus animalis retracta in cerebrum cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offensa, proptereáque quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas sese receperit, mutum & immobile iaceat totum animans ita affectum. Quòd si abrumpi occupauerint, aut cerebrum parte sui quapiam auulsum abstractúmque fuerit: non iam ad se redeũt: ubique ipsis restituuntur.

LIX.

Corporibus humida carne præditis perferenda fames est. Nam fames siccat corpora.

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollentia: siquidem contrariorũ contraria sunt remedia. Constat porrò famẽ siccare per accidens. Nam si de corpore aliquid effluat dissipetúrque non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimento suppleatur, instauretur & sarciatur, ipsum vtique siccius euadere necesse est. Certum enim est ex singulis animantis partibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidem effluuiũ ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vaporem duabus ex causis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore natiuo. Nimirum illud indè est quòd animantium terræ cauernis delitescentium nihil omninò aut certè exiguum effluat ex corpore, quia scilicet nec externo calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nonnulla alimento non egent, alia perpauco omninò sunt contenta.

POst suprà scriptos aphorismos alij duo deinceps scripti inueniuntur in omnib

omnibus propemodum exemplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiam interpretantur, ſed pugnantibus & diuerſis hîc atque ſuprà explicationibus vſi, nec hoc ipſum monētes lectorem anteà fuiſſe ſcriptos. Nos verò ipſorum explicationem ſcripſimus quarto commentario lectione nonnihil differente. Vnus enim hoc loco ſcriptus ſuperuacaneam habet hanc adiectionem, Nec deuorare poteſt niſi ægrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerſo poſitum habet: vt prior legatur hoc modo, *Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè ſuffocationis immineat periculum, nec poſsit deglutire niſi ægrè, eſt mortiferum:* Secundus verò, *Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat, nullo in ceruice tumore conſpicuo, pernicioſum.* Superiores verò quos quarto horum commentariorum expoſuiſſe me dixi, in hunc habebant modum, *Si febri detento nullo exiſtente in faucibus tumore, ſuffocationis derepentè metus oboriatur, pernicioſum.* Deinde qui hunc ſequitur, *Si febre laboranti ceruix intorqueatur & vix deuorare queat, non apparente in faucibus tumore, exitioſum eſt ſignum.* Iam itaque expendamus id quod in priore aphoriſmo ex abundanti additum fuiſ-

ſe dicebatur. Nam accidere ipſe vidi grauiter omninò & perniciosè laborantibus ægrotis, vt vel nullo planè modo poſſent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tumore conſpicuo. Hoc enim apertè diſcernere licet ore quàm maximè poteſt fieri hiante & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulſa & firmata. In tali ſtatu quòd ægrè difficultérque deuorent, cauſam ſuſpicari poſſumus communem illam eſſe ſtomachi & gutturis tunicam, ab internis ſubortã partibus. Hanc eñ cibariorũ per os deſcenſu ipſam quidem deorſum à ventriculo attrahi, totum verò guttur ſurſum trahere demonſtrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obſidente fit vt aliàs nullo prorſus modo, aliàs ægrè obſequatur attrahenti ventriculo & deorſum reuellenti, eámque ob cauſam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

L X.

VBi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur uiciſsimque calefit, aut colorem alium ex alio mutat, morbi ſignificatur longitudo.

Hunc quoq; aphoriſmum quarto commentario expoſuimus eadem propemodum

dum lectionē cum præsenti. Sic enim scriptus est, Et vbi toto corpore mutationes, veluti si corpus frigeat, rursúmque caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

L XI.

SVdor multus calidus aut frigidus semper fluens humiditatem in robusto quidem supernè, imbecillo uerò infernè uacuandam esse demonstrat.

Suprà alium aphorismum explicuimus quarto commentario, qui in hunc scribebatur modum, Sudor multus calidus frigidúsve semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat, vbi talium sudorum causam esse dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore contentam: quam eādem ob causam propositus aphorismus humiditatem superfluam educendam esse iubet in fortibus & robustis supernè, id est per vomitiones, imbecillis verò infernè, id est per alui subductionem. Quòd itaque redūdantem in corpore humorem semper vacuare oporteat, manifestissima res est: an verò robustis semper per superna, infirmis per inferna solùm abundans humor vacuandus veniat, non parum mihi dubitationis habe-

re videtur. Præstat enim fortasse nõ eatenus distinguere auxiliorum vsum,sed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiusmodi explicatum est & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphorismum ex falsò ascriptis & adiectitiis esse credam. Post suprà positos aphorismos consequenter alij tres reperiuntur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam scribuntur paulò alia diuersáque lectione quàm quæ quarto habetur cõmentario. Sic autem eos scribũt.

LXII.

FEbres, quæ non intermittentes tertio quoque die uehementiores fiunt, periculosæ: Quoquo modo autem intermiserint, periculo uacare significatur.

LXIII.

QVibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIIII.

QVibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo utuntur.

Constat hos quoque perperam interposit

positos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

LXV.

SI quis febricitanti cibum præbeat, quem sano exhibet, ualenti robur, ægrotanti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus, Si quis febrienti cibum det, valenti quidem roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtraque lectio à naturali elocutione recessit lōgius ad prauam affectationē, quam κακόζηλον vocant Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finem tam variis & alienis rebus ornarunt video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua suprà ab Hippocrate sunt scripta, quædam parum immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismum à ratione dicēdi Hippocratis longè alienum. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris, &, Si quis à morbo cibum adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat: si verò modicè epulanti idem accidat vacuatione indigere sciendum est. Et alia deni-

que in eam sententiã nonnulla secundum naturam ipsi sunt enunciata. Præsentis verò aphorismi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur sit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in sanis roboris effectorem esse, in ægris noxæ, aut scilicet in valentibus vires augere, in ægrotis morborum. Verùm ipse monstrosa vsus est elocutione, qui cibum ipsum sanis robur, ægrotãtibus morbum esse affirmauerit: quum nec robur sit, sed roboris auctor, nec morbus, sed morbi faciendi, aut vt rectius dicam, augendi vim habeat.

L X V I.

QVæ per uesicam permeant spectare oportet, an talia sint qualia secunda ualetudine subeunt. Nam *quæ his minimè sunt similia, insalubriora: quæ uerò ualentibus similiora, minimè insalubria.*

Quæcunque toto corpore apparent sanis similia, ea ab Hippocrate tum in prognostico, tum aliis scriptis dicta sunt bonum quoddam significare: dissimilia verò cõtrariũ portendere. Quam rem conatur nunc dicere is qui hunc cõposuit aphorismum

mum. Neque enim Hippocratis eſſe arbitror capta ex dictione coniectura, vt potè quæ nec formam eandem retineat, quam eius habet dictio, nec dictis ipſius exactè reſpondeat. Illud enim quum diceret, His minimè ſimilia, inſalubria: quis inſalubria dicentē ferat pro inſaluberrima, aut ſummè inſalubria? Aduerbium enim minimè cum ſignificationis intentione & ſuperlatione dicitur, & cum magna præter naturam mutatione. Atqui quæ ſunt præter naturam ſingula quātum à naturali ſtatu receſſerunt, tanto ſunt deteriora. Quare naturalibus minimè ſimilia, iis quæ ſecundum naturā habent ſunt maximè contraria, atque propterea inſaluberrima.

LXVII.

ET *quibus hypochoremata ſi reſidere permiſeris nec moueris, ſubſident ue luti ſtrigmenta, quæ ſi pauca ſint paruus morbus eſt, ſi uerò multa, magnus, his aluum infernè purgari conducit.* Alioqui *ſi non repurgata aluo ſorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis.*

Quæ per aluum ſubeunt ſolet ipſe hypochoremata & diachoremata dicere. Atque

que idcircò quidam nunc concesserunt de iis quæ per aluum vacuantur haberi sermonem. Verùm illud quod additum est, Si residere siueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorum est proprium. atq; ideo alij quidã his adducti de vrinis Hippocratem hoc loco agere fatentur. Atque hi rursum inter se dissentiunt. quidã enim insistunt seu innatant, alij subsident scribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum est alienum. Siquidem ex iis quæ subsident & iis quæ innatant in vrinis solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorum præsagire. At in alui excrementis innatare est conuenientius. Neq; enim vt in vrinis, sic in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Nam in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factum subsidentium naturam nobis luculenter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes supersta̅te effusa solum ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excrem̃etis neutrũ fieri posse videtur. Illud rursum quod deinceps sequitur, Veluti strigmenta iis quidem quæ per aluum peruadunt cõuenit: iis verò quæ cum vrinis abeunt quoquo modo siue superiore vrinæ parte, siue inferiore spectentur, non congruit. Strigmentosa enim quandoque per aluum

aluum permeant: atque ita consueto more non solùm Hippocrati, sed aliis etiam medicis nominãtur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vsurpatio impropria ascriptitiũ aphorismum esse indicat. atque eo multo magis quòd his aluum subpurgari conducere dixit. Neque enim simpliciter aut temerè, cui per aluum strigmentosa subeunt, ipsum purgari conducit quemadmodum nec sic affectos si cibum sumpserint aliqua necessariò est noxa sequutura. Biliosis enim subeuntibus per ventrem, strigmentosa excerni videmus, propter quæ nec qui sorbitiones sumpserint omnes offenduntur, nec præpurgare aluũ est necesse, siquidem vacuatũ iam sit quicquid bilis inerat: sed multo minus etiam si cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare conueniet. Huc adde quòd difficile sit discernere qualem formam esse velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cum vrina. Verùm qui hosce aphorismos interseruerũt ob eam mihi causam tales composuisse videntur vt confusior & obscurior ita reddita oratio tanquàm ænigma non paruam inquisitionem postularet & disceptationem: in qua seipsos constituentes interpretes eorum quæ his aphorismis dicuntur, apud pueros glori

gloriam aucupantur. Nam quòd obſcurè dicta & ſcripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborum profluentiæ argumentum Sophiſtis præbeant, ex hoc aphoriſmo fiet manifeſtum. Siquidem qui ipſum interpretantur,nonnulli negant ſic affectis prohibere Hippocratem ſorbitiones dandas eſſe , ſed ne plures dentur vetuiſſe aiunt quum diceret , Et quo plures dederis eo magis offenderis : quaſi verò cæteri etiam qui ſorbitionibus egeant, earum nimietate lædēdi non ſint,aut conſequens nō ſit eum qui dixerit , Quo plures dederis, magis læſeris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitioſam tamen & improbandam elocutionem prōptum eſt & facile Sophiſtis ſolutiones & effugia inuenire, præſertim quum & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod ſolent facere quum obſcuritatem habet oratio. Veluti hoc ſtatim aphoriſmo nonnulli coniunctione,&, addita,quod alij ſequentis aphoriſmi principium ſtatuunt , huius finem faciunt , vt hoc modo habeat oratio,Si verò non purgata aluo dederis,magis læſeris,& quibus cruda deiiciuntur : quaſi hos quoq; magis offenſurus ſis, quo plures dederis ſorbitiones.Deinde altero facto orationis princi-

pio sic scribunt, Vbi atra bilis inest, si plus adsit, maior morbus, si minus, minor morbus. Maior tamen enarrantium pars aliter interpretantur & scribunt, vt subscripta habet dictio.

LXVIII.

Quibus cruda deorsum subeunt, ab atra sunt bile: si plura copiosiore, si pauciora minore.

Diximus suprà esse qui aliter etiã scribant. Vbi enim obscuritas adest licet prout cuique visum fuerit scribere, nulla aduersus eos qui lectionem mutant lege lata, nec propter obscuritatem solùm, sed etiã quia falsa sit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut scriptionem mutare coguntur: quemadmodum hoc etiam aphorismo fecerũt. cuius dictionem primi interpretes vt Herophilus bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè scribunt sententiam, Quibus cruda subeunt, bilis atra adest: si plura plus, si pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiusdam particularis interpres est, vt de vniuersali tamen enunciatur, propterea dubitationem attulit. Alioqui si ipsius spectes dictioné, nullam habet difficultaté eo qui primus

eam ſcripſit pronunciante, Quibus cruda ſubeunt, atræ bilis copia ineſt inſtrumentis ſcilicet coquentibus, per quam refrigerata deterius coquunt, & apepſiæ, id eſt infortunatæ ſeu deprauatæ coctionis ſpeciem efficiunt à cruditate ortam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Non deſunt qui hunc quoque aphoriſmum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, bilioſæ, fœtidæ omnes malæ. Commodè tamen ſi prodeant, bonæ. Per aluum etiam & ueſicam & quacunque corporis prodeat aliquid, ſi non purgatum reſtiterit, malum.

Hic quoque aphoriſmus ſuprà ſcriptus eſt hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruētæ omnes malè. Bellè tamen ſi prodeant, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hec loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipſum quarto commentario declarauimus.

LXX.

LXX.

Corpora quum quis repurgare uolet, fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà uelit, aluus sistenda: si uerò infrà, laxanda.

Huius quoque orationis prima pars suprà est scripta sine appendice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere &c. quam quum aliquis hoc loco addere vellet, iterum aphorismum scripsit cum interpretatione propria, vt de ipsius veritate constaret. Quòd autem altera sit quædam interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experientia probauimus, quarto commentario ostendimus.

LXXI.

Somnus & uigilia modum si excesserint, morbus.

Et hic aphorismus in quibusdam exemplaribus est interiectus, suprà dicto per omnia similis, nisi in fine. Hîc enim morbus, illic multo rectius scribitur malum.

LXXII.

In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna urantur, & febris adsit, est mortiferum.

Etiã hic aphorismus temerè scriptus est, meli⁹ suprà dict⁹ sine adiectõie illa, Et febris adsit. Nũc verò ex abũdãti additũ est, Et febris adsit. Quũ enim ipsius aphorismi statim initio antè dixerit, In febribus non intermittentibus, vanũ & superuacaneum est ad finem addere, Et febris adsit.

LXXIII.

IN febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non uideat, si non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Suprà etiam hic aphorismus positus est his verbis, In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si nõ videat nec audiat, iam debili ægroto quicquid horum acciderit, mors est propinqua.

LXXIIII.

ALbæ pituitæ aqua intercus superuenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totóque corporis habitu aceruata est alba pituita, his Leucophlegmatias hydrops superuenit.

LXXV.

LXXV.

A Diarrhœa dyſenteria.

De communi ſubaudiendum eſt ſuperuenit verbum, paulatim ſcilicet primùm deraſis inteſtinis, deinde ipſorum etiam profundioribus partibus, atque ita demũ vlceratis. Longè verò melius ſuprà ſcribebatur in hunc modum, A deiectione ſyncera dyſenteria. quem aphoriſmum enarrauimus ſexto commentario.

LXXVI.

Dyſenteriæ ſuperuenit lienteria.

Hic etiam aphoriſmus pars eſt aphoriſmi ſuprà ſcripti hoc modo, Qui lienoſi dyſenteria corripiuntur, his ſuperueniẽtem longam dyſenteriam aqua intercus excipit aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem ſexto declarauimus commentario.

LXXVII.

Ab ſphaceliſmo oſsis abſceſſus.

Etiam hic ſupplendum de cõmuni verbum ſuperuenit. Vtrum verò oſsis corruptionem ſphaceliſmum propriè appellatam eiuſdem abſceſſus ſequatur, an circũſtantis carnis gangrænam non aperuit. Vtrumque tamen verè dici poteſt.

LXXVIII.

A Sanguinis uomitione tabes & puris supernè purgatio.

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa supernæ purgationis retentio, à retentione mors. In compluribus exemplaribus & apud plurimos interpretes scriptum est, A sanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur, A sanguinis vomitu phthoë, id est tabes. Quare videntur hæc quoque malè collecta & congesta esse, atque ex Hippocratis quum multis sententiis perperam composita, tum maximè ex illis aphorismis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentũ fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Qualia quæ per urinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeũt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nam si parùm, paruus morbus est, si multum, magnus, si ualdè multum, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exemplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam

busdam tamen alij etiam ascribuntur eadem sorte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hippocra. aphorismis, adeò vt nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillum quiddam, alij cum breui additione iis sint similes, qui ab Hippocrate sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod sæpenumero demonstratum est ab Hippocra. Et alioquin ratio ipsa elocutionis in eo est manifesta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera est. Nam si parùm à naturali statu recedatur, quacunque tandem id parte fiat, paruũ morbum: si multum, magnum morbum esse putandum est: quòd si valdè magnus à naturali recessus fiat, perniciosum eiusmodi morbum esse.

*

FINIS.

GVL. PLANTII ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

*

Fol.31. IN TENVI victu peccant ægroti.

NON HOC *loco Hippocra. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidem: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulante etiam atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis committatur erratum. Si quod enim admissum fuerit, illud longè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hippoc. mentē & ex sequentibus, & ex secundo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hunc locum cum eius libri locis aliquot in speciem pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hunc aphorismum Hippocra. traditum esse di*

esse dicant de eo victu qui morbis longis debetur.

Fo.40. Morbi verò ipsi,& anni tẽpora &c.

Ἀνταποδόσεις dictio in omnibus exemplaribus græcis reperitur, quam per commutationes reddidimus aut si placet vicißitudines, aut reditiones. Quam lectionem non nouit Galenus, sed legisse constat ἐπιδόσεις aut ἀντεπιδόσεις, id est accesßionum inter se accretiones: quæ lectio apertius mihi videtur Hippocra. mentem ostendere. Ad vtranque enim victus rationẽ vniuersalem scilicet & singularem constituendam quantum anticipent tardéntve & plus minúsve durent, vehementius aut remißius affligant sequentes accesßiones scire medicum oportet. Tametsi idem quoque præcedens significare poßit. neque enim de anticipatione aut duratione aut vehementia accesßionis iudicare poßis nisi altera accesßione expectata, quæ nihil aliud est quàm præcedentis commutatio seu vicißitudo. Adde etiã quòd in multis febribus medici antequàm quicquã statuant secundã expectare accesßionẽ cogantur. Nos itaque vtrãque tẽperauimus lectionẽ & in litera Hippocratis reddidimus, Periodorũ proportionis inter se obseruatio. & in Gal. commento, Cõmutationes vertimus.

Fol.93. Quæ matura coctáque sunt medicari.

Πέπονα vocat materiam noxiam ad moderationem redactam & à natura coctã

& subactã: vnde pituitosi humores frigidi, crassi & lenti, & biliosi tenues, calidi & acres crudi dicuntur, quorum moliẽda primum maturatio per ea quæ calorẽ natiuum augent: Deinde corpus præparandum. Nam alio inquit aphorismo, Corpora si quis repurgare velit, ea fluxilia reddat est necesse. Et Gal. ipse de tuenda valetudine eos dicit qui crassos & lentos humores habent congestos, medicandos non esse, antequã attenuati sint & detersi: quòd purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cum eo quòd propter humorum crassitiem & frigiditatem nihil aut certè parum educatur ex corpore. Eadem de causa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorum habent copiã. Siquidem motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinem his non mittit in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi verò humores nunquam incrassari debent, sed si acriores fuerint, eorum obtũdenda & finanda acrimonia. Nam quòd Galenus in materia calida & biliosa priùs quàm purgante medicamento vtatur dat mulsam in qua hyssopi nonnihil aut thymi, aut pulegij incoquit, non ad humoris biliosi attenuationem id facit, sed ad corporis præparationẽ & vias recludendas per quas purgatio fieri debet. posteà expeditis ad

excre

excretionẽ vius & fæcibus per Eccoprotica deturbatis si spontè non subeant, medicamentum purgans exhibet pro peccãtis humoris natura. Aduertendum tamen est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à parte ignobili in nobilem & principem decumbat metus est, tunc citra moram aggrediundum esse ad humoris huiuscemodi vacuationem. Idem fieri debet ad materiæ etiam frigidæ & crassæ retractionem in magno morbo vt apoplexia, & ad naturæ motum inhibendum vt in fractis & luxatis.

Fol.108. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

Κακὸν ad finem additum & ad σημεῖον & ad αἴτιον referri debet. Siquidem somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signũ quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.

Fol.110. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

Tanta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccantis copia cũ virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa aggrauet & in partes inter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tensoriam lassitudi-

nem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, ut ulcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ὀστοκοπώδη appellat, quòd per eam ossa ipsa contundi frangíque videantur) ex crassa & terrena. Laßitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationem, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem laßitudines apotherapiam per unctiones, frictiones & balnea desyderant, ut dictum est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol.119. IN FLVXIONIBVS alui, excrementorum &c.

M*Ala etiam excrementorum fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.*

Fol.120. VBI fauces dolent, aut &c.

P*Er τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinã quæ si biliosiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.*

Fol.143. FAMEM thorexis soluit.

F*Ames quædam est animalis totius scilicet ventriculi ac potißimum oris ipsius appetẽtia, tum*

tia, tum temporis maximè excitata quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut interiores eius recessus & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus se suámque capacitatem replere & succi vtilioris quippiam & conuenientis in suos sinus recondere desyderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem vētriculi partem pertinens reiecto succo melācholico exugi & quasi constringi se sentit os ventriculi. quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam sollicitandámque gulam simile quiddam & proportione respondens illi succo melancholico excogitauit, quale acetum, omphacium, arantiorum granatorúmque succus & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturam habent animales cibi appetentiæ. Nā si ventriculi sinus illi interiores frigidis & melācholicis & acidis infarcti fuerint humoribus & ipsius os præsertim iisdem imbutum, tum deprauata quædam & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Gal. appellat & medici nonnulli caninam vocant, quæ priùs non sedetur quàm humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut iidē cocti & mitigati fuerint cibariis ventriculi calorem citra adstrictionē vllam fouentibus & augentibus, quale vinum est quod Gal. propinādum esse iubet. Nam λιμῶ nomine Hippocrati talem appetentiæ deprauationem

uationem appellatam esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partiũ: cum inanitæ videlicet naturali quodam desyderio refici appetunt. quam quidem nutritione sola, id est sanguine per corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur satiari constat inter omnes medicos & philosophos. Animalẽ verò non modò sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdam suauitate præditum est compescit. Quæ cùm ita sint solã illam deprauationem animalis famis λιμοῦ nomine hoc aphorismo intelligendam esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quanquam sunt verißima, simplicior tamen videretur aphorismi expositio si tam animalem quàm naturalẽ ab Hippocra. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddam sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idémque vtrobique sed hîc particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinũ τάχιστά τε καὶ ἀθροώτατα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quamcunque promptißimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum iis qui propter longam inediam, aut largum sanguinis fluorem, aut aliam quamuis vacuationem esuriunt, si ante alia edulia bibatur nocentißimum esse, vtpote quòd ventriculi os & totum genus neruosum lædat cõuulsionésque accersat & deliria.

liria. Nam in iis demum hæc eius dicta locum habent in quibus naturâ sensile admodum & infirmum est os ventriculi, aut longo morbo debilitatum & aecisum totum genus neruosum, & vinum quod bibitur ex iis est quæ potentissima & vetera habentur & non semel atque iterum, sed sæpius tale vinũ ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinum substantia crassiusculum & colore rubrum iis etiam qui viribus defecti sunt aut longa dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notum est. Huc adde quòd deprauatam illam appetentiam quã quidam caninam vocant, præstiterit medicamentis ventriculo expurgando comparatis sedare quàm tali victus ratione, qualem in suis commentariis Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quauis fame intelligendum esse arbitremur.

Fol. 167. Qui aduersa valetudine abundè &c.

QVamquã analepticus est Galeno vterque aphorismus præcedens videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & aliis à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nam si quis initio copiosiore cibo vtatur cùm prauis humoribus oppletus sit, adeò crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetentiam tollant, atque in deterius

terius æger abeat, quàm si per initia à cibo abstinuisset. In hoc siquidem ad superiorem cacochymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corruptione laborant.

Fol.169. In quouis morbo valere rationem &c.

QVam huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præ se ferre videtur, eam secutus Galenus ad facultatem tam animalem quàm vitalem & naturalem aphorismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatem suã & robur seruant, bene tum de ægri salute sperare, vbi infirmæ inualidǽque fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verùm si quis eam propius inspectam examinet & quam cum aphorismo qui proximè præcessit consensionem habeat consyderet, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratẽ. Primùm enim cum morbi proprium sit partium actionem lædere, qua læsa earum robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intemperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalísque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solùm morbis veluti calculo vtroque &

arthritis

arthritide locum habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris indicium sumi ἐκ τοῦ πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότατος, sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signum, huius ex pulsu minimè fallax indicium peti posse. Nam phrenitici auidè quicquid appositum est comedunt ac bibunt, cæterique quibus non immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborum sumptionem sunt prǫpti. Eodem facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotantibus, siue de conualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illam ad cibum sumendum promptitudinẽ morbi initio minimè probabat, sed abstinentiã potius & inediam, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quem ex Hippocratis litera elicuimus talis est, In quouis morbo valere rationem rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum, quasi diceret, Si præterquã quòd initio cibum sumunt, etiam non discernant nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdum vox διάνοια accipitur Græcis auctoribus) sed heluantis modo ingerãt, nihil quod apponatur respuentes, tum id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reiiciendam putemus, ea enim eruditionis est

nis est plenissima, sed vt lectori vtram velit eligendi nostrámne vt loco magis consentaneam an illius vt doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem daretur potestas. Nos & alteram possumus adferre explicationem, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalem sanam validámque esse omnibúsque suis munis rectè fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφοράς, id est naturalem virtutem cibo sumpto recreari & meliusculè habere, non autem statim reuomere aut infernè deiicere, vt in iis fit quibus propter humorum acrimoniam & morsum venter aut intestina vlcerata, aut aliter quouis modo malè affecta cibi contractum non ferunt. non statim incalescere & incendi, vt fit in febribus hecticis. non denique grauius habere, hæc inquam si absint, illa verò adsint in morbis bonum. Hæc simplicior est explicatio nec multũ à Galeni interpretatione aliena.

Fol. 177. PAVLO peior, sed suauior cibus & potus, &c.

ETsi hoc aphorismo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptantem indulgere videtur, id tamen in speciem non etiam reipsa facit. Nam quæ libentius & maiore cum voluptate esitamus, ea etiam si paulo deteriorem naturam habeant facilius coquimus. Quantopere autem ægrotantium intersit sumptum cibum bene concoqui neminem ignorare puto: ne forte quisp-

quispiam vt plus quàm par est ægrotis obsequatur ex hoc aphorismo ansam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cum magno ipsorum detrimento & noxa in posterũ non facilè sarcienda, vt ab ipsis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nam vt pulchrè quarto in sextum Epidemion cõmentario docet Galenus, In iis seruire ægrorum cupiditati ipsísque morẽ gerere licet quæ vel sunt profutura (quod hîc præcipit Hippocra.) vel non multum incommodatura, vel à quibus apportatum damnum posteà facilè sarciri queat, idque solùm facere oportere τῆς τῶν καμνόντων εὐπειθείας ἕνεκα, id est vt in cæteris confidentius se nobis permittant & obsequantur ægri, in iis maximè quæ ad eorum sanitatem magnopere facere videbuntur. Nam quantum ad omnem curationem referat ægrotum habere morigerum & obsecundantẽ, qui & medicum suspiciat & ei de salute sua fidat, norunt ij qui aliquando non solùm morbũ sed ægrum quoque repugnantem & refractarium sunt nacti. Ne igitur æger si quæ vehemẽtius cõcupiscit planè denegentur, medicum propterea oderit & auersetur, aut præscribentem non audiat, ex iis quæ vehementer appetit aliquid dandum, siquidem id valde non sit nociturum: cum ea tamen præfatione, vt noxam, quãtacunque ea sit futura, intelligant ægrotantis propinqui & familiares. Se enim ideo ipsi dare

morémque gerere, vt eandem cum ipso in reliquis morigerationem paciscatur & reposcat. Nonnullos enim inquit Galenus quia accepissent in cæteris paruisse memini. Sic frigidam idẽ ait in illis morbis concessi, in quibus post diẽ vnũ ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solùm gratificatus laboranti, quòd peropportunum frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balinei, vini & cæterorum id genus vsu feci. Si verò aut omninò, aut post vnum diem horum nulli sit locus minimè tum ægrotanti gratificari cõueniet.

Fol. 190. QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

A*Nimaduertendum Hippocratem voces πόνος & πονεῖν diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationẽ lectoribus pariant, paucis hîc earum homonymiam distinguere placuit.* πόνος ἡ βλάβη *læsio, vt* ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος *item* ὁ κάματος ὁ κόπος *laßitudo, quale est* ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁκόταν ἄρχηται πονέειν. *Item* πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύω πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. & ἀντὶ τοῦ γυμνασίου, *vt* οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν. *Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiam, consuetudinem quum aliâs semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis imperanda*

randa exercitatione imprimis spectandam esse docet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantundem propemodum ac natura ipsa poßit.

Fol. 216. CONTRA verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

QVòd vox ἐνδιὸς accentu in penultima circunflexo significet tepens & clemens & madore blandus & gratus quasi ἐν δίνωμ tum vocis ipsius etymon, tum dictio ἀλέα quam suis in hunc aphorismum commentariis vsurpauit Galenus, statim postquàm χειμῶνος ἐνδίου meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primùm enim vox ἀλέα Græcis idem est quod μέτριον θέρμη, tepor, calor madore blandus & clemens, cuiusmodi aëris clementia propter imbres & pluuias molles & suaues quæ Martio ferè, Aprili & Maio fiunt accidere interdum solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit non omnes moderatè calent sed frigent interdum, non abs re Hippocrates post ἔπομβρος (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit ἐνδιὸς, quia sola humiditas summas tantum corporis partes humefacit non laxat nec emollit nisi calorem moderatum coniunctum habeat. tum enim nō solum corporis superficiem, sed interiores quoque partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici

corpora per hyemem ἱδρῶν Galenus est auctor. Hæc breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leuiuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & congerant ad rē parum faciens, nunquam tamen conuincere aut probare poterunt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionem ἱδρῶς vsurpatam non esse.

Fol. 264. IVVENIBVS sanguinis expuitiones, tabes, &c.

Τῶν νεανίσκων nomine intelligendos esse τά τε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescentes & iuuenes tum rei veritas vtrique ætati communis, tum Galenus ipse aphorismo 9. li. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hunc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν satis ostendit id nominis se ætati vtrique accōmodare: vel dicendum, τῶν νεανίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quandoquidem αἵματος πτύσεις καὶ φθίσεις καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuentutis. Quare rectius mihi facere videntur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν adolescentibus conuertunt, quod & ipsi eramus facturi nisi cōmentarium quoque Galeni habuissemus conuertendum

uertendum, qui vt intelligatur interpretationẽ quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.

Fol. 378. QVIBVS in vrina subsident sabulosa, &c.

ARenulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpissimè in renibus, interdum in iecore etiam & venis vitium esse significant. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cum vrina exeunt subtiliores esse solẽt raróque subsidẽt. sed ad matulæ hærẽt latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatem in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescentibus ferè ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidem solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturâ sint aluo adstricta & denso corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renibus colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine ferè profluit vrina nisi vterque ren lapidem habeat: qui si magnus est directum crus ferè torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præcessit sanguis meiitur. Omnium vt & lapidum ex iis concrescentium eadem tum materia est humorum crassitudo & viscositas, tum causa efficiẽs calor præter naturam. Et qui cal-

culo laboraturi sunt, iis primùm vrinæ sunt aquosæ quia obstructis renibus à crassa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: posteà arenosæ, quæ quandiu perseuerant non generatur lapis. Siquidem is aliud nihil est quàm arenosorum corpusculorum eodem cōgestorum & inuicem conglutinatorum multitudo: quæ si dissoluantur tum aceruatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol. 398. CALIDVM frequentiore vsu hæc inuehit incommoda &c.

TAmetsi præsens aphorismus Hippocrati scriptus esse videatur maximè de nimio & frequentiore balinearum vsu, quibus plurimum veteres delectatos esse & quotidie adiisse tum eorum declarant scripta, tum in hūc vsque diem ductuum & canalium restantia vestigia ostendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepens aqua ad balneorum vsum: mihi tamen generalius accipi posse videtur. neque enim sola aqua calida enumerata affert mala sed cætera etiam calidiora tam sumpta intrò quàm admota aut corpori occursantia. Nam vinum frequentiore vsu τῶν νεύρων ἀκρατέαν & τῆς γνώμης νάρκωσιν cōciliat. quod hominum vino nimium deditorum tremulæ manus & lippientes tumentésque oculi indicant. Partium enim tenuitate altius subiens nervosa ea grauiter offendit, & vaporibus & fumis in

mis in caput sublatus ipsum neruorum principiũ frigefacit & humectat. Quod alia etiam calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimium & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere, vnde actiones quoque animales labefactari accidit.

Fol. 414. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit, &c.

N*On prohibetur hoc aphorismo prægnanti venam omninò non secandam, affectu phlebotomiam postulante, vt angina, pleuritide, sed temerè id fieri non oportere, minúsque sanguinis detrahendum esse, vltimis præsertim mensibus, quàm si vterum mulier non gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam non concipiunt, natura expellendi potius quàm retinendi auida, aut si concipiant abortiunt: in quibus secta vena conceptionem adiuuat, & abortum primis mensibus prohibet, modò vires, corporis habitus, victus præcedens, ratio & cæli status hoc ipsum permittant.*

Fol. 457. LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis &c.

L*Ac facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causariis, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborantibus: omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocentissimum. Renes præterea & dentes offen*

dit, calculum gignit, eius denique vsus parum tutus, paucissimósque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypochondria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle cõdîtum exhibuit Gal. murmurantibus hypochondriis & profuit ita citata aluo. Tabidis verò citra magnam febrem & præter rationem extenuatis lac præsertim asininum aut caprinum recens emulctum & cum saccharo rosato præbitum conuenit.

Fol. 552. QVIBVS longo coxendicum dolore &c.

D*ictionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi. primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς περίττωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrum expurgatur, quíque pueris maximè & iis qui humidiore sunt cerebro aßiduè promanat: impropriè tamen pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur, non iam collectam coxæ acetabulo lentam pituitam, sed colligendã significat. Qui igitur humor qui nõdum coaceruatus est (quãquam per morbi longitudinẽ coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat in causa esse* potuit

potuit? Iam verò si longa ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulum humorem affluxisse qui dolorem faceret, & vt femoris caput excidat lentũ ipsum esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulum firmabant. Quomodo igitur superueniet quę antè fuisse oportet? quinetiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certè superuacaneum erit: aut si hîc necessarium existat, in sequenti quoque aphorismo necessariò addendũ erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum. Quibus ischiade diuturnà laborantibus ischion excidit & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite per partes cuti subiectas descendebat & vincula laxabat per nares expurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionem morbos ex rheumatismo pendentes sæpè per se sanat. Nam facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod restat concoquit & discutit. Quam explicationem si recipiamus illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει (quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro sponte naturæ restitui & suo loco recipi vsurpat) locum hîc habebit, alioqui superuacaneum vel potius cum rei euidẽtia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebant vincula, articulus firmari & restitui in integrum non potuit. Quin totus etiam aphorismus erit superuacaneus. Nã

ſequenti continebitur. Vnde Gal. ipſe in commento ex ambobus vnum faciendum eſſe iubebat. Ad poſtremum ex noſtra interpretatione modus alter curandæ iſchiadis docebitur per naturæ imitationem: quum ſi alteram explicationem admittas, nullam aut certè paruam eámque ſequenti aphoriſmo comprehenſam vtilitatem habeat oratio.

*

FINIS.

INDEX EORVM
quæ continentur in hoc opere.

*

Acceß

Anax

Auditus

suam

Ephemera

Foetum

Ingui.

Mulieri

Prost

Purga

Respir

Semi

Signa.

X

Sympto

Vterus

FINIS.

ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ

τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν

Τμῆμα α΄.

I.

Ὁ Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

III

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι

σφαλεραὶ

σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

VI.

Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νούσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μή, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νούσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμή, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστε-

ρον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

XI.

ΕΝ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ, τὸ προστιθέναι γὰρ βλαβερόν· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

XII.

ΤΟὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχύνει· ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

XIII.

ΓΈροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

XIIII.

XIIII.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυνται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον, αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

XVI.

Ὑγραὶ πᾶσι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν, οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δίς, καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥᾷστα, ἦρος δεύτερον.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

XX.

ΤΑ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾷν.

XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

XXIII.

ΤΑ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

XXIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

XXV.

ΗΝ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

ἱππο

ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ
τοῦ Κώου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα β΄.

I.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει θανάσιμον, ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

II.

Ὁκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

IIII.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει

VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

VIII.

Ην ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δεῖται.

IX.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

X.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάψεις.

XI.

Ρᾷον πληροῦσθαι, ποτοῦ, ἢ σιτίου.

XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

XIII.

Οκόσοισι κρίσις γίνεται, τούτοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπιτοπολύ.

XIIII.

Εν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

XV.

X V.

Ὁκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

X V I.

Ὁκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

X V I I.

Ὁκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

X V I I I.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

X I X.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

X X.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι, αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

X X I.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ὑπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νουσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἐνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

XXV.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

XXVIII.

XXVIII.

Τῶν πυρεταινόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

XXXIII.

Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

XXXIIII.

Ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης,

καὶ τῆς

καὶ τ᾽ ἕξιος, καὶ τὴν ὥρης ἢ νοῦσος ἢ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τεῖων.

XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

XXXVI.

ΟΙ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

XXXVII.

ΟΙ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ὀκνώδεες.

XXXVIII.

ΤΟ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

XXXIX.

ΟΙ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ᾽ ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

XL.

ΒΡάγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

XLI.

ΟΙ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ

φανερῆς

διαφανέος προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

XLVIII.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

XLIX.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ἔωσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἢν καὶ τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

LII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

LIIII.

LIIII.

Μεγέθος δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀηδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ
τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα γ΄.

I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ᾽ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

I I.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

I I I.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

I I I I.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

V.

V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρειον, ἢ βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

VII.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσιν καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

XI.

X I.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τὸ θέρος πυρετὰς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

X I I.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

X I I I.

Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

X I I I I.

Ἢν δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι

ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι· ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

X V.

Τῶν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

X V I.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι· ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

X V I I.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τάτε σώματα συνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

X V I I I.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι

γουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι. καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον ἔσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτεων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

XXVIII.

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ᾽ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ᾽ ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

ἹΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα δ´.

I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι χρή.

II.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

V.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, ὀχλώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

VI.

VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἀναντία προστιθέντες.

X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερὸν, χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ δὲ πόσιος

προσυγραίνῃ τὰ σώματα πλέονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιεῖ.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γονάτων

γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ὑποχωρέον.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγίης πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

XXXV.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόλις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μίῃ, καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ, καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. Οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις

θερμαί-

θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

XLVI.

Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες,

δεες, καὶ λυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀραιαί· καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

XLIX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

L.

Ὅκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλίσχρασμα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσιν.

LV.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

LXI.

L X I.

ΠΥρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστροφιάζειν εἴωθεν.

L X I I.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

L X I I I.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

L X I I I I.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

L X V.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

L X V I.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

L X V I I.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

L X V I I I.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον,

τὸν, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

L X I X.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

L X X.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

L X X I.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

L X X I I.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

L X X I I I.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταρραγέωσιν ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

L X X I I I I.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι

πυρετοῖ

πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

LXXV.

ΗΝ αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

LXXVI.

ΟΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

LXXVII.

ΟΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

LXXVIII.

ΟΚόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

LXXIX.

ΟΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

LXXX.

ΗΝ αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

LXXXI.

ΗΝ αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ

ὀσμὴ βαρείη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

ἹΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα ε.

I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

V.

V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

VII.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

X.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν,

ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τούτοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις,

νεύροισι, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι,

ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτά, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναί, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τά γε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει· ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.

XXIIII.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν, κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικά, αἱμοῤῥοϊκά, καταῤῥοϊκά.

XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικά, καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει· Νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

XXIX.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δέεσθαι σημαίνει.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ

ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος εἰ μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστὶν, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτι-

τρώσκουσι

τρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀποῤῥήγνυνται.

XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

XLVII.

Ην ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

LII.

Ην γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑ-

γιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ

ἐπὶ

ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται· ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

L I X.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

L X.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

L X I.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

L X I I.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας. ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

L X I I I.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυριᾶται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ, ὀξέαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

LXVI.

LXVI.

Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα, κακά.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

LXIX.

Ρίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

LXXII.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν.

ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ
τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα ς'.

I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

I I.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τ' ἀναντία, ὑγιεινότερον.

I I I.

Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

I I I I.

Τὰ περιμάδαρα ἕλκεα κακοήθεα.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, εἰ μέγα διαφέρουσι, καταμαθητέον.

V I.

Τὰ νεφρικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

VII.

VII.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

XIIII.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

XV.

XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διαῤῥοίη ἐπιγινομένη, κακόν.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

XX.

Ἢν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

XXIII.

Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατε

διαλείπῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλίπῃ.

XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαρροίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ πλευριτικοὶ γίνονται.

XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυ-

ρετὸς

ρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸν πόνον.

XLI.

Ὁκόσοισι διὰ πύον τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνῃ, τούτοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι,

XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησιν, ἀποκαθίσταται.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

LII.

Σκοπέειν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

LIIII.

LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

LV.

ΤΑ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

LVI.

ΤΟῖσι μελαγχολικοῖσι νουσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

LVII.

ΑΠόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

LVIII.

ΗΝ ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

LIX.

ΟΚόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τούτοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

LX.

ΟΚόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τούτοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ
τοῦ Κῴου Ἀφορισμῶν
Τμῆμα η´.

I.

Ἐν τοῖσιν ἔξεσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

VIII.

VIII.

Ἐπὶ φύματι ἔσω ῥήξιος, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λὺγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινασμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ

κοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

XXXI.

Ὁκόσοισι πυρεταίνουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξεῖην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

XXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνῃ σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν· θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πότισας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν·

ἔξω γὰρ

ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

L.

Ὁκόσοισι ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐννεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

LII.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

LIII.

Ὁκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομεῖσθαι.

LIIII.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

LV.

Ὁκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

LVI.

LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

LVIII.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

LIX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

LX.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νούσου σημαίνει.

LXI.

Ὑδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ· ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γίνονται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

LXIII.

LXIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

LXIIII.

Ὁκόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετοῦ γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

LXV.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

LXVI.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἷον ὑφίσταται ξύσματα καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλή, τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλέω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

LXVIII.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ἔτι χολῆς μελαίνης ἐστὶν, ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαὶ· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαὶ· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ἤν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένου, κακόν.

LXX.

Τὰ σώματα χρὴ ἤν τις βούληται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κὴν μὲν ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

LXXI.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

LXXII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

LXXIII.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ τι ἂν τούτων γένηται, θανάσιμον.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

LXXV.

Ἐπὶ διαρροίῃ, δυσεντερίη.

LXXVI.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πουλὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

ΤΕΛΟΣ.